

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Pali Text Society.

UC-NRLF

B 3 465 547

Journal

OF THE

PALI TEXT SOCIETY.

1889.

EDITED BY

T. W. RHYS DAVIDS, PH.D., LL.D.,

OF THE MIDDLE TEMPLE, BARRISTER-AT-LAW,

PROFESSOR OF PALI AND BUDDHIST LITERATURE IN UNIVERSITY COLLEGE,
LONDON.

LONDON:

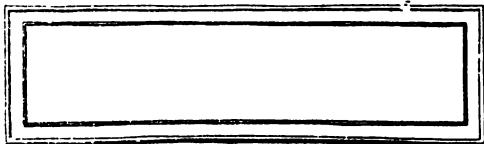
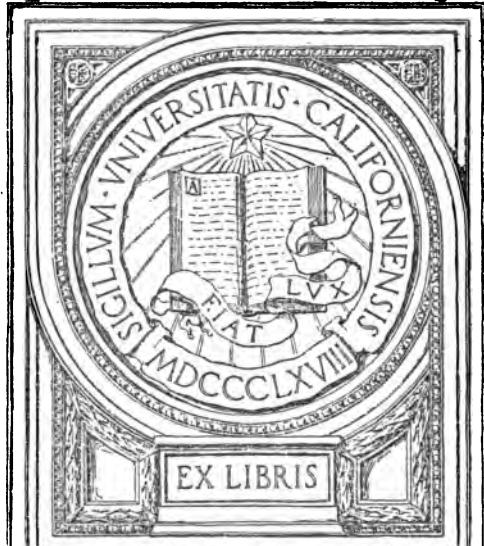
PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY,

BY HENRY FROWDE,

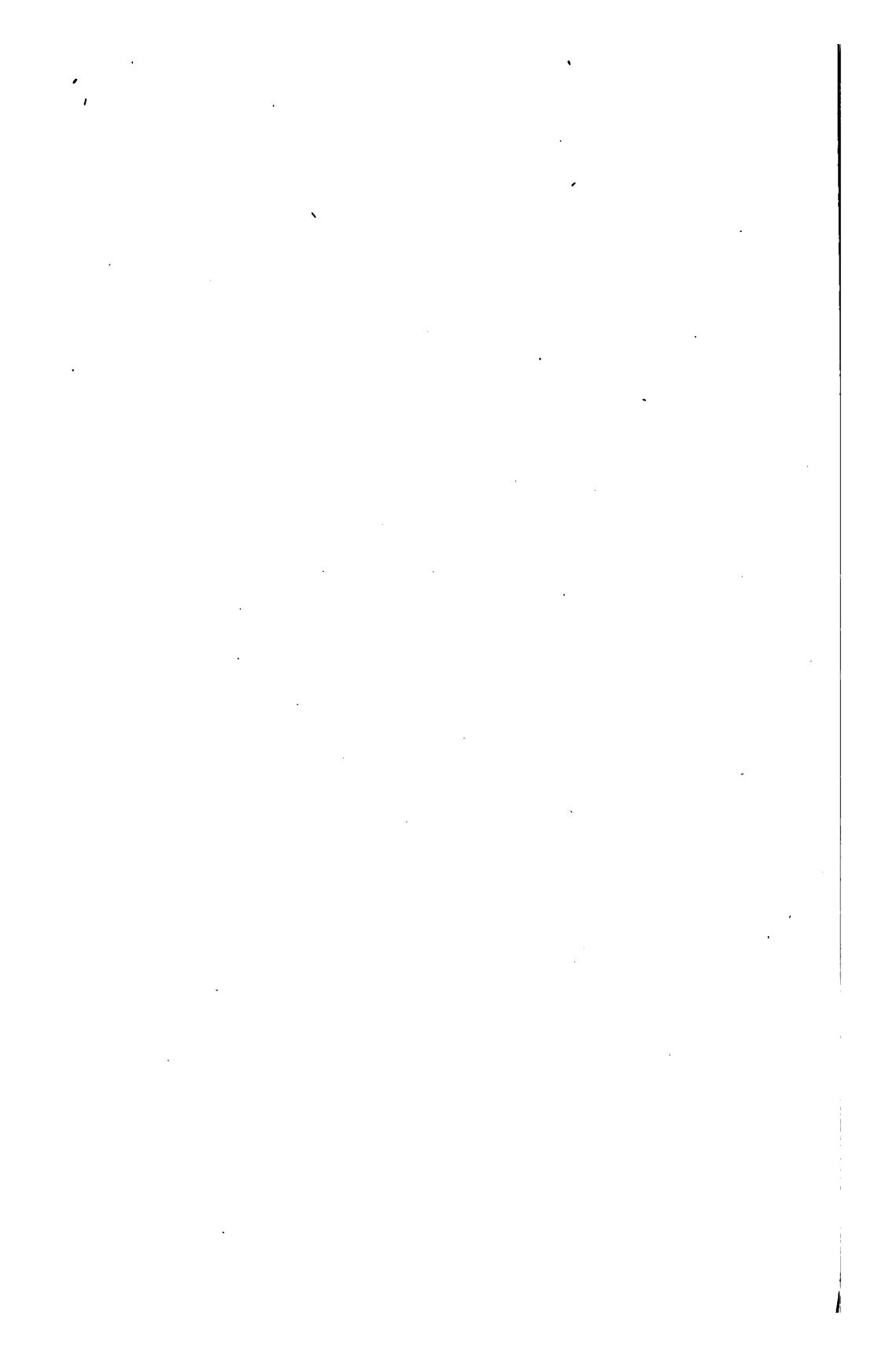
OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, E.C.

1889.

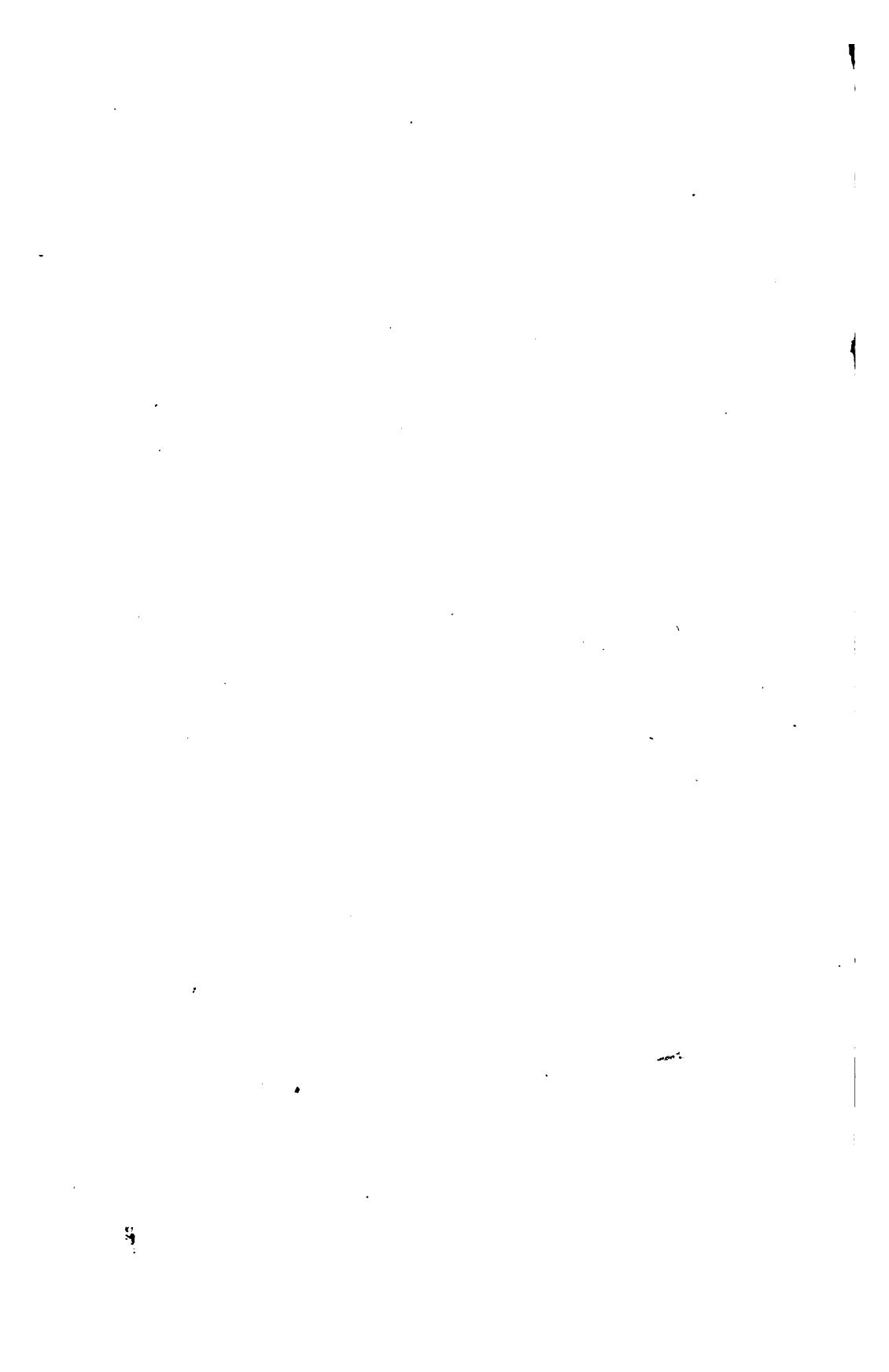
GIFT OF
HORACE W. CARPENTIER

Journal of the Pali Text Society.

Pali Text Society,

Journal

OF THE

PALI TEXT SOCIETY.

1889.

EDITED BY

T. W. RHYS DAVIDS, Ph.D., LL.D.,

OF THE MIDDLE TEMPLE, BARRISTER-AT-LAW,

PROFESSOR OF PALI AND BUDDHIST LITERATURE IN UNIVERSITY COLLEGE,

LONDON.

LONDON :

PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY,

BY HENRY FROWDE,

OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, E.C.

1889.

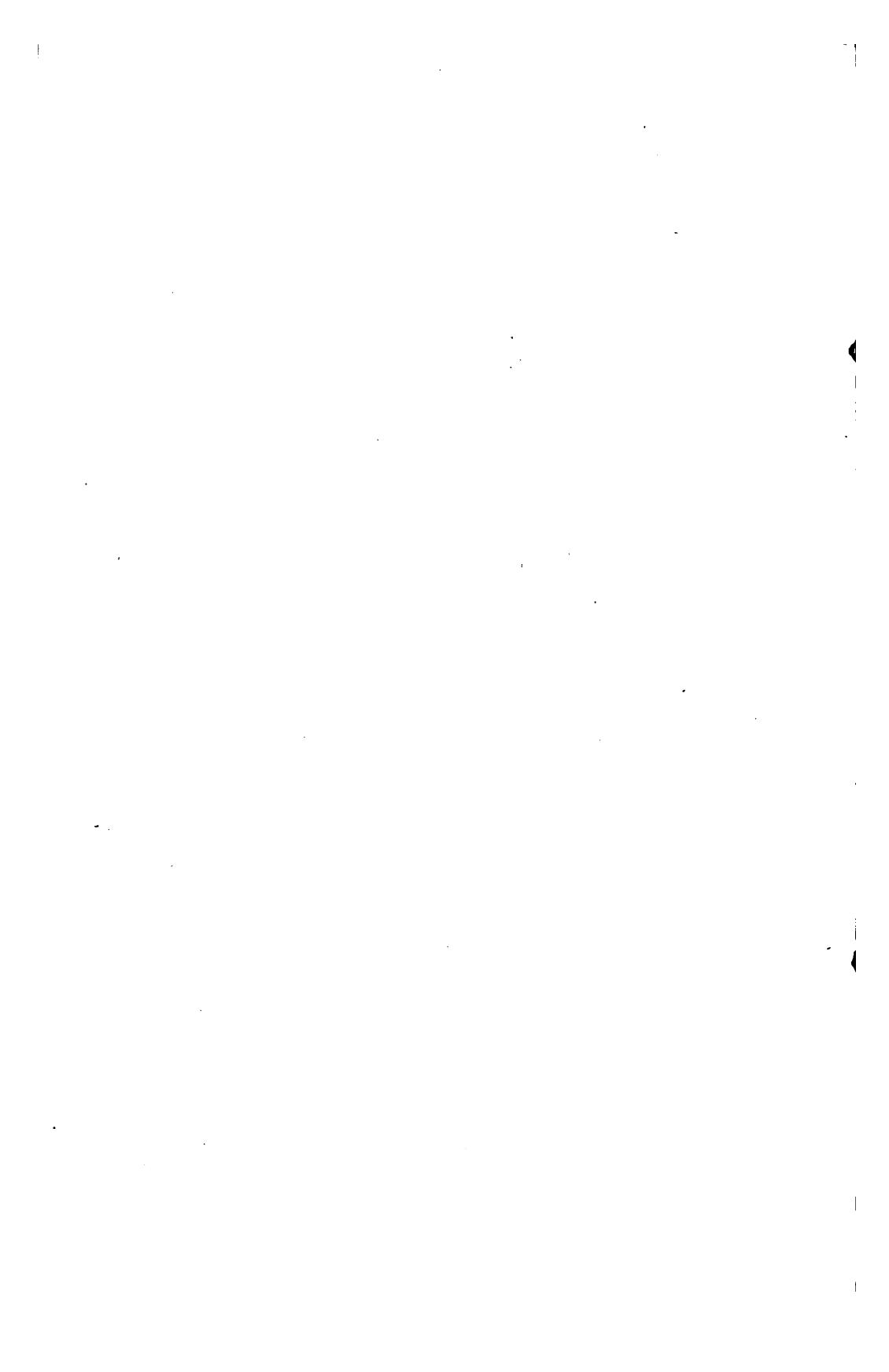
NO. 1111
CARPENTERIA

PK 4541
PK 21

Carpenteria

CONTENTS.

	PAGE
REPORT FOR 1889. By T. W. RHYS DAVIDS	VII
KATHĀVATTHU-PPAKARANA-ĀTTHAKATHĀ. By PROF. MINAYEFF	1
NOTES AND QUERIES. By DR. MORRIS	200
APPENDIX TO PROFESSOR MINAYEFF'S EDITION OF THE KATHĀ- VATTHU-PPAKARANA-ĀTTHAKATHĀ	218
LIST OF THE SUBSCRIBERS TO THE SOCIETY	223
ACCOUNTS	228
TEXTS ALREADY PUBLISHED	229

Report
of
THE PALI TEXT SOCIETY
FOR 1889.

THE Chairman of the Society has only this year to report that Professor Kuhn has given up his intention of editing the Netti Pakarana, and Dr. Steinthal his intention of editing the Mahā-vansā. On the other hand, Mr. Strong has undertaken the editing of Budhi-vansā.

The editions of the great Nikāyas are going on in a satisfactory way. Vol. I. of the Digha is now issued to subscribers, and Vol. II. is in preparation. Vol. II. of the Samyutta has been published, and Vol. III. is passing through the press. Professor Windisch's edition of the Iti-vuttaka is nearly ready for issue; and an edition of the Saddhamma Sangaha is in the press, and will be issued to subscribers for the year 1890. As these three last-mentioned works are so nearly ready, subscribers may expect to receive their works for 1890 early in that year.

T. W. RHYS DAVIDS,

Chairman.

22, ALBEMARLE STREET, LONDON, W.

Kathāvatthu-ppakaraṇa- Aṭṭhakathā.

NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀSAMBUDDHASSA.

Nisinno devalokasmim devasamghapurakkhato
sadevakassa lokassa satthā appaṭipuggalo.
Sabbapaññattikusalo paññattiparidīpanam
vatvā puggalapaññattim loke uttamapuggalo.
Yam puggalakathādīnam kathānam vatthubbhāvato
Kathāvatthuppakaraṇam samkhepena adesayi.
Mātikāthapanen' eva thapitassa surālaye
tassa Moggaliputta vibhattassa mahitale.
Idāni yasmā sampatto atthasamvaṇṇanakkamo¹
tasmā nam vaṇṇayissāmi tam sunātha samāhitā 'ti.

Yamakapāṭīhīrāvasānasmin hi bhagavā Tidasapure pāric-
chattakamūle pañḍukambalasilāya² vassam upagantvā mā-
taram kāyasakkhim katvā devaparisāya Abhidhammakat-
ham kathento Dhammasamgani-vibhaṅga-dhātukathā-pug-
galapaññattipakaraṇāni desayitvā Kathāvatthudesanāya
vāre sampatte anāgate mama sāvako mahābhiñño³ Mog-
galiputtatisatthero nāma uppannam sāsanamalam sodhetvā
tatiyasamgītim karonto bhikkhusamghamajjhe nisinno
sakavāde pañca suttasatāni paravāde pañcā 'ti suttasahas-
sam samodhānetvā imam pakaraṇam bhājessatiti tass' okā-
sam karonto yā esā puggalavāde tāva catūsu pañhesu dvī-

¹ B.—C. nayo.

² B. °yam.

³ B. °pañño.

nām pañcakānam vasena atthamukhā vādayutti tam ādim katvā sabbakathāmaggesu asampuṇṇabhaṇavāramattāya tantiyā mātikam thapesi. Athāvasesam¹ Abhidhamma-katham vitthāranayen' eva kathetvā vuṭṭhavasso suvanna-rajatasopānānam majhe maṇimayena sopānena devalokato Samkassanagare oruhyā sattahitam sampādento yāvatāyukam thatvā anupādisesāya nibbānadhatuyā parinibbāyi. Ath'assa Mahākassapapamukho vasīgaṇo Ajātasatturājānam sahāyam gahetvā dhammadvinayasariṇam samgaham āropesi. Tato vassasatassa accayena Vajjiputtakā bhikkhū dasa vatthūni dipayimsu. Tāni sutvā Kākaṇḍakabrahmānassa putto Yasathero Susunāgaputtam Asokam nāma rājānam sahāyam gahetvā dvādasannam bhikkhusahassānam antare sattattherasatāni uccinitvā tāni dasa vatthūni madditvā dhammadvinayasariṇam samgaham āropesi. Tehi pana dhammasamgāhakattherehi niggahitā dasasahassā Vajji-puttakā bhikkhū pakkham pariyesamānā attano anurūpam dubbalapakkham labhitvā visum Mahāsamghikam² ācariyakulam nāma akamsu. Tato bhijjītvā aparāni dve ācariyakulāni jātāni. Gokulikā³ ca Ekabbohārikā³ ca. Gokulikanikāyato bhijjītvā aparāni dve ācariyakulāni jātāni Pañnatativāda ca Bāhulikā⁴ ca. Bahussutikā⁵ 'ti pi tesam yeva nāmam. Tesam yeva antare Cetiyavādā nāma apare ācariyā⁶ uppannā. Evam Mahāsamghikācariyakulato dutiye vassasate pañcācariyakulāni uppannāni. Tāni Mahāsamghikehi saddhim cha honti. Tasmin yeva dutiye vassasate Theravādato bhijjītvā dve ācariyavādā uppannā Mahimsāsakā ca Vajjiputtakā ca. Tattha Vajjiputta-kavādato⁷ bhijjītvā apare cattāro ācariyavādā uppannā Dhammuttariyā Bhadrayānikā Channāgarikā⁸ Saṃmitiyāti. Puna tasmin yeva dutiye vassasate Mahimsāsakavādato bhijjītvā Sabbathivādā Dhammaguttikā 'ti dve ācariyavādā uppannā. Puna Sabbathivādakulato⁹ bhijjītvā Kassapikā¹⁰.

¹ B.—C. athā vā sesam. ² C. okā. ³ C. okāni.

⁴ B. °yā; C. ba°. ⁵ B. bā°. ⁶ B. ācariyavādā.

⁷ C. ottikā°. ⁸ C. Can°; B. chandā°. ⁹ C. °vādi°.

¹⁰ C. °yā.

nāma jātā. Kassapikesu pi bhinnesu apare Samkantikā nāma jātā. Samkantikesu bhinnesu Suttavādā nāma jātā 'ti. Theravādato bhijjītvā ime ekādasa ācariyavādā uppannā te Theravādehi saddhim dvādasa honti. Iti ime ca dvādasa Mahāsamghikānañ ca cha ācariyavādā 'ti sabbe ca ¹ atthārasa ācariyavādā dutiye vassasate uppannā. Atthārasa nikāyā 'ti pi atthārasācariyakulānīti pi etesam yeva nāmam. Etesu pana sattarasa vādā bhinnakā Theravādo ² asambhinnako ti ³ veditabbo. Vuttam pi c' etam Dīpavamse : *

Nikkadūhitā pāpabhikkhū therehi Vajjiputtakā aññam pakkham labhitvāna adhammavādi bahū janā. Dasasahassā samāgantvā akamsu dhammasamgaham tasmāyam dhammasamgiti mahāsamgiti vuccati.⁴ Mahāsamgiti bhikkhū vilomam akamsu sāsane † bhinditvā mūlasamgaham aññam akamsu samgaham. Aññatra samgahitam suttam aññatra akarimsu te attham dhammañ ca bhindimsu vinaye ‡ nikāyesu ca pañcasu.

Pariyāyadesitañ cāpi ⁵ atho nippariyāyadesitam nītaathañ c' eva neyyattham ajānitvāna bhikkhavo. Aññam samdhāya bhanitam aññam attham § ṭhapayimsu te vyañjanacchāyāya te bhikkhū bahum attham vināsayum. Chaddetvāna ⁶ ekadesam suttam vinayagambhīram patirūpam suttam vinayam tañ ca ⁷ aññam karimsu te. Parivāram atthuddhāram Abhidhammam chappakaranam ⁸ Patisambhidañ ca Niddesam ekadesañ ca Jātakam. Ettakam vissajjītvāna aññam na ⁹ akarimsu te nāmam liṅgam parikkhāram ākappakaraniyāni || ca

¹ B. va. ² C. °dako. ³ C. pi.

⁴ C. nivuccati ('ti vucc?') ⁵ C. vāpi. ⁶ C. °tvā.

⁷ C. tanti ca akarimsu te. ⁸ C. cappa°. ⁹ B. aññāni.

* Oldenberg, The Dīpavamso, p. 36.

† Old., sāsanam. ‡ Old., ye. § Old., aññattham.

|| Old., °karanāni.

pakatibhāvam vijāhitvā * tañ ca aññam akamsu te.
 Pubbamgamā bhinnavādā Mahāsam̄gitikārakā
 tesañ ca anukārena bhinnavādā bahū ahū.
 Tato aparakālamhi tasmin bhedo ajāyatha
 Gokulikā Ekabbohārā ¹ dvidhā ² bhijjitha bhikkhavo.
 Gokulikānam dve bhedā ³ aparakālamhi jāyatha
 Bahussutikā † ca Paññatti dvidhā ² bhijjitha bhikkhavo.
 Cetiyā va ⁴ puna vādī Mahāsam̄gitibhedakā
 pañca vādā ime sabbe Mahāsam̄gitimūlakā.
 Attham dhammañ ca bhindimsu ekadesañ ca samgaham
 ganthañ ⁵ ca ekadesam hi chaddetvā ⁶ aññam akamsu te.
 Nāmam ⁷ lingam parikkhāram ākappakaraṇiyāni † ca
 pakatibhāvam vijahitvā § tañ ca aññam akamsu te.
 Visuddhattheravādamhi puna bhedo ajāyatha
 Mahimsāsaka Vajjiputtakā ⁸ dvidhā ⁹ bhijjitha bhikkhavo.
 Vajjiputtakavādamhi catudhā bhedo ajāyatha
 Dhammaduttarikā Bhadrayānikā ¹⁰ Channāgarikā ¹¹ ca Sam-
 miti.
 Mahimsāsakānam dve bhedā aparakālamhi jāyatha
 Sabbathivādā Dhammaguttā dvidhā ¹² bhijjitha bhikkhavo
 Sabbathivādānam Kassapikā Kassapikena pi Samkantikā ¹³
 Samkantikānam ¹⁴ Suttavādī anupubbena bhijjatha.
 Ime ekādasavādā sambhinnā Theravādato
 attham dhammañ ca bhindimsu ekadesañ ca samgaham.
 Ganthañ ¹⁵ ca ekadesam hi chaddetvā ¹⁶ aññam ¹⁷ akamsu te

¹ Old., °byohārā; C. °vohāri; B. °byo°.

² B. duvidha bhijjattha. ³ C. dve va ca bhedo.

⁴ B. ca—Old. ⁵ B. gandhañ—Old., gañthiñ.

⁶ C. °dayi°. ⁷ C. nāma°. ⁸ C. B. °ttikā.

⁹ B. duvi° bhijja°. ¹⁰ C. °ni. ¹¹ B. Chandegā°.

¹² B. duvi° bhijja°.

¹³ See Old. 5, 48; B. Saṅkantikassapikena ca.

¹⁴ C. Samkanti. ¹⁵ B. °dhañ. Old., gañthin.

¹⁶ C. chaddayi°; Old. °tvāna. ¹⁷ C. omits.

* Old., °hetvā.

† Old., °takā.

‡ Old., °ñāni.

§ Old., °hetvā.

nāmalingam¹ parikkhāram ākappakaraṇiyāni * ca.
 Pakatibhāvam vijahitvā tañ² ca aññam akamsu te
 sattarasa bhinnavādā ekavādo abhinnako.
 Sabbe 'v' atthārasa honti 'bhinnavādena te saha
 nigrodho 'va mahārukko Theravādānam uttamo.
 Anūnam anadhikañ ca kevalam jinasāsanam
 santakā † viya rukkhasmim³ nibbattā⁴ vādasesakā.
 Pathame vassasate natthi dutiye vassasatantare
 bhinnā sattarasa vādā uppannā jinasāsane 'ti.

Aparāparam pana Hemavatakā⁵ Rājagirikā Siddhatthikā
 Pubbaseliyā Aparaseliyā Vājiriyā⁶ 'ti aññe pi cha⁷ ācariya-
 vādā uppannā. Te idha anadhippetā.

Purimakānam pana atthārasannam ācariyavādānam
 vasena pavattamāne sāsane patiladdhasaddho Asoko dham-
 marājā divase buddhapūjāya satasahassam dhamma-
 pūjāya satasahassam samghapūjāya satasahassam attano
 ācariyassa Nigrodhatherassa satasahassam catūsu dvāresu
 bhesajjatthāya satasahassan 'ti pañca satasahassāni paric-
 cajanto sāsane ulāram lābhassakkāram pavattesi. Titthiyā
 hatalābhassakkārā antamaso ghāsacchādanam⁸ pi alabhattā
 lābhassakkāram patthayamānā bhikkhūsu pabbajitvā⁹ sa-
 kāni sakāni ditthigatāni ayam dhammo ayam vinayo¹⁰
 idam satthu sāsanān¹⁰ 'ti dipenti. Pabbajjam alabhamānā
 pi sayam eva kese chinditvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā
 vihāresu vicarantā¹¹ uposathakammādikaraṇakālē samgha-
 majjhām pavisanti. Te bhikkhū saṅghena dhammena
 vinayena satthusāsanena niggayhamānā pi dhammadvinayā-
 nulomāya patipattiya asamṭhahantā anekarūpam sāsanassa
 abbudañ ca malañ ca kanṭhakañ ca samuṭṭhapenti : keci
 aggim paricaranti keci pañcātape tapanti¹² keci ādiccam
 anuparivattanti keci dhammañ ca vinayañ ca vo bhin-

¹ B. nāmam. ² C. omits. ³ B. °mhi. ⁴ C. °tta.

⁵ B. °tika. ⁶ C. °jario. ⁷ C. ca. ⁸ C. chāsa°.

⁹ B. °jjitvā. ¹⁰ C. omits. ¹¹ B. °nto. ¹² B. tappenti.

* Old., °nāni.

† Old., kantakā.

dissāmā 'ti tathā tathā pagganhimsu. Tadā bhikkhusamgho na tehi saddhim uposatham vā pavāraṇam vā akāsi. Asokārāme satta vassāni uposatho upacchijji. Rājā āñaya kāressāmītī vāyamanto¹ pi kāretun nāsakkhi. Aññad attihū duggahitagāhinā bālena amaccena anekesu bhikkhūsu jīvitāvoropitesu vippatisāri ahosi. So tañ ca vippatisāram tañ ca² sāsane uppannam abbudāñ ca vūpasametukāmo ko nu kho imasmim atthe pañibalo 'ti samgham pucchitvā Moggaliputtatissatthero mahārājā 'ti sutvā samghassa vacanena Ahogañgapabbatato theram pakkosāpetvā iddhipāñihāriyadassanena therassa ānubhāvena nibbicikiccho attano kukkuccam pucchitvā vippatisāram vūpasamesi. Thero pi tam rājuyyāne yeva vasantu satta divasāni samayam ugganhāpesi. So uggahitasañayo sattame divase Asokārāme bhikkhusamgham samnipātāpetvā sānipākāram parikkhipāpetvā sānipākārantare nisinno. Ekaladdhike ekaladdhike bhikkhū ekato ekato kāretvā ekam ekam bhikkhusamūham pakkosāpetvā pucchi. Kim vādi sammāsambuddho 'ti. Tato Sassatavādino Sassa-vāditi āhāmsu. Ekaccasassatikā³ Attānantikā⁴ Amarāvik-khepikā Adhiccasamuppannikā Saññivādā Asaññivādā⁵ Nevasaññināsaññivādā Ucchedavādā Dītthadhammanibbānavādā Dītthadhammanibbānavāditi āhāmsu. Rājā pañham eva samayassa uggahitattā na yime bhikkhū aññatithiyā ime 'ti ñatvā tesam setakāni vatthāni datvā uppabbājesi. Te sabbe pi satthi sahassā ahesum. Ath' aññe⁶ bhikkhū pakkosāpetvā pucchi. Kim vādi bhante sammāsambuddho 'ti. Vibhajjavādī mahārājā 'ti. Evam vutte rājā theram pucchi Vibhajjavādī sammāsambuddho bhante 'ti. Āma mahārājā 'ti. Tato rājā suddham bhante dāni sāsanam karotu bhikkhusamgho uposathan 'ti. Ārakkham datvā nagaram pāvisi. Samaggo samgho samnipātitvā uposatham akāsi. Tasmin samnipāte satthi bhikkhusatasahassāni ahesum. Tasmin samāgame Moggaliputtatissatthero yāni ca tadā uppannāni vatthūni yāni

¹ C. vāmanto. ² B.—C. °ritañ ca. ³ C. ekacce°.

⁴ B. antā°. ⁵ C. omits. ⁶ C. omits.

ca āyatim uppajjissanti sabbesam pi tesam patibāhanat-tham satthārā dinnanayavasen' eva tathāgatena thapitamātikam vibhajanto sakavāde pañca suttasatāni paravāde pañcā 'ti suttasahassam āharitvā idam parappavādama-thanam āyatilakkhaṇam ¹ Kathāvatthuppakaraṇam abhasi. Tato satasahassasamghesu ² uccinītvā 'va tipiṭakapariyatti-dharānam pabhinnapatisambhidānam bhikkhūnam sahas-sam ³ ekam gahetvā yathā Mahākassapatthero ⁴ dhammañ ca vinayañ ca samgāyimsu. Evam evam samgāyanto sāsanamalam visodhetvā tatiyasamgītim akāsi. Tattha Abhidhammam samgāyanto imam yathā bhāsitam pakara-nam samgaham āropesi. Tena vuttam.

Yam puggalakathādīnam kathānam vatthubhāvato
Kathāvatthuppakaraṇam samkhepena adesayi.
Mātikāthapanena 'va ⁵ thapitassa surālaye
tassa Moggaliputtena vibhattassa mahitale.
Idāni yasmā sampatto athasamvāṇanākkamo
tasmā tam vanṇayissāmi tam sunātha samāhitā 'ti.

Tattha puggalo upalabbhati saccikattha paramatthēnā 'ti ayam pucchā. Āmantā 'ti ayam patijānanā. Kassa panāyam pucchā kassa pana patijānanā 'ti. Asukassā 'ti na vattabbā. Bhagavatā hi imasmin pakaraṇe nānappakārānam laddhīnam visodhanattham tantivasena mātikā thapitā. Sā therena satthārā dinna-naye thatvā tantivasen' eva vibhattā. Na hi theroyattakā ⁶ etha vādamaggā dassitā tattakehi ⁷ vādihi saddhim vārena ⁸ viggāhikakathām kathesi. Evam sante pi pana tāsam kathānam athassa sukhāvadhbāraṇattham sakavādipucchā paravādipucchā sakavādipatiññā paravādipatiññā 'ti evam vibhāgam dassetvā athavaṇṇanam karissāma.

Puggalo upalabbhati saccikattha paramatthēnā 'ti ayam sakavādipucchā. Tāya ye atthi puggalo 'ti evamladdhikā puggalavādino te evam pucchitabbā 'ti

¹ C. °tim. ² B. satthisata° and adds: bhikkhusu.

³ C. satasa°. ⁴ B. adds: Yasathero ca. ⁵ B. °nen' eva.

⁶ C. yattha°. ⁷ C. °ke. ⁸ C.—B. vādena.

dipeti. Ke pana puggalavādino 'ti. Sāsane Vajjiputtakā¹ c'eva Sammitiyā ca bahiddhā ca bahū aññatitthiyā. Tattha puggalo attā satto jivo. Upalabbhatīti paññāya uagantvā labbhati. Nāyatīti attho.

Saccikatthaparamatthēnā 'ti ettha saccikattho 'ti māyāmarīci-ādayo viya abhūtakārena agahettabbo bhūtattho. Paramattho 'ti anussavādivasena agahettabbo. Uttamattho. Ubbhayenāpi yo parato puggalo upalabbhati saccikatthaparamatthēna rūpañ ca upalabbhata tīti ādinā khandhāyatanadhātu-indriyavasena sattapaññāsavido dhammappabhedo dassito. Yathā so bhūtena sabhāvatthēna upalabbhati² kim³ evam tava puggalo upalabbhatiti pucchati. Paravādi āmantā 'ti patijānāti. Patijānanam hi katthaci āma bhante 'ti āgacchati. Katthaci āmā 'ti patijānanti āgacchati. Idha pana āmantā 'ti āgatam.⁴ Tatrāyam adhippāyo. So hi yan tam parato vuttam bhagavatā atthi puggalo attahitāya patipanno 'ti suttam ābhatham⁵ tam gahetvā yasmā pana bhagavā saccavādi na visamvādanapurekkhāro vācam bhāsatī. Nāpi anussavādivasena dhammam deseti. Sadevakañ pana lokam sayam abhiññāya⁶ sacchikatvā pativedeti⁷ tasmā yo⁸ tena vutto⁹ atthi puggalo attahitāya patipanno 'ti so saccikatthaparamatthen' eva atthiti laddhim gahetvā āmantā 'ti patijānāti. Ath' assa tādisassa lesavacanassa chalavādissa okāsam adadamāno sakavādī yo¹⁰ saccikattho 'ti ādim āha. Tatrāyam adhippāyo yvāyam parato sappaccayo appaccayo samkhato asamkhato¹¹ sassato asassato sanimitto animitto 'ti evam paridipito rūpādisatta-paññāsavido dhammappabhedo āgato. Na sammutisaccavasena nāpi anussavādivasena gahettabbo. Attano pana bhūtatāya¹² evam saccikattho attano¹³ paccakkhatāya ca paramattho. Tam samdbāyāha. Yo saccikattho paramattho. Tato so¹⁴ puggalo upalabbhati.

¹ MSS. ottikā. ² B. otīti. ³ B. omits. ⁴ C. āyatam.

⁵ B. āga. ⁶ B. oññā. ⁷ B. pavedeti. ⁸ B.—C. so.

⁹ B.—C. otte. ¹⁰ C. omits. ¹¹ C. omits. ¹² C. bhūtāya.

¹³ B. atta.

¹⁴ C. yo.

Saccikatthaparamatthenā 'ti. Tato 'ti kāraṇavacanam etam. Tasmā tena saccikatthaparamatthena so puggalo upalabbhatītī ayam ettha attho. Idam vuttam hoti. Ruppanādibhedenā¹ vā sappaccayādibhedenā vā ākārena yo saccikatthaparamattho upalabbhatītī. Kin te puggalo pi tenākārena upalabbhatītī. Na h' evam vattabbe 'ti avajānāna² paravādissa. So hi tathārūpam puggalam anicchanto avajānāti. Tatrāyam padacchedo. Na hi evam vattabbe na hi evan 'ti pi vattati. Dvinnam pi evam na vattabbo 'ti attho.

Ajānāhi niggahān 'ti sakavādīvacanam. Yasmā te purimāya vattabbapatiññāya pacchimā na vattabbapatiññā pacchimāya ca purimā³ na samdhīyati tasmā niggaham patto tam niggaham dosam aparādhām sampaticchāhīti attho. Evam niggaham ājānāpetvā⁴ idāni tam thapanāya c' eva anulomato⁵ patilomato pāpanāropanānañ ca vasena pākātam karonto hañci puggalo 'ti ādim āha. Tattha hañci puggalo 'ti yadi puggalo upalabbhatī sace puggalo upalabbhatī saccikatthaparamatthenā 'ti atho. Ayam tāva paravādipakkhassa thapanato niggahapāpanāropanānam lakkhaṇabhūtā anulomatthapanā nāma. Tenā vata re 'ti ādi anulomapakkhe niggahassa pāpitattā anulomapāpanā nāma. Tattha tenā 'ti kāraṇavacanam vata 'ti okappanavacanam re 'ti āmantanavacanam. Idam vuttam hoti tena vata re vattabbam⁶ vata hambho bhadramukha tena kāraṇena vattabbo yevā 'ti attho. Yam tattha vade-sīti ādi anulomapakkhe niggahassa āropitattā anulomāropanā nāma. Yañ c' assa pariyoṣāne mīcchā 'ti padan tassa purato idantē 'ti āharitabbam. Idan te micchā 'ti ayam h' ettha attho. Parato va⁷ pāliyam pi⁸ āgatam eva. Nōce pana vattabbe 'ti ādi na h' evam vattabbe 'ti patikkhittapakkhassa thapitattā patilomato niggahapāpanāropanānam lakkhaṇabhūtā patilomathapanā nāma. Nōca⁹ vata re 'ti ādi patilomapakkhe niggahassa pāpitattā patilomapāpanā

¹ B. ruppanādiō.² C. apaō.³ C. °māya.⁴ C. ajāō.⁵ B. anulomapatiō.⁶ B. obbe.⁷ B. ca.⁸ B. etam.⁹ C. omits.

nāma. Puna yam tathā vadesītī ādi paṭilomapakkhe niggahassa āropitattā paṭilomaropanā nāma. Idhāpi pariyosāne micchā 'ti padassa purato idantē 'ti āharitabbam eva. Parato pi evarūpesu thānesu es' eva nayo. Tatrāyam ādito patthāya samkhepattho.

Yadi puggalo upalabbhati saccikatthaparamatthena tena vata tato¹ so upalabbhatīti vattabbo. Yam pana tattha vadesī² vattabbo kho purimapañhe saccikatthaparamatthena upalabbhatīti no ca vattabbo. Dutiyapañhe tato so puggalo upalabbhatīti. Idam te micchā 'ti evam³ tāvā anulomato thapanā pāpanāropanā honti. Atha na vattabbo dutiyapañhe tato so upalabbhatīti. Purimapañhe pi na vattabbo va. Yam pana tattha vadesi vattabbe⁴ kho purimapañhe saccikatthaparamatthena upalabbhatīti no ca vattabbo. Dutiyapañhe tato so puggalo upalabbhatīti. Idam te micchā 'ti evam paṭilomato thapanā pāpanāropanānañ ca vuttattā upalabbhatīti ādikam anulomapañcakam nāma. Ettha ca kiñcāpi anulomato pāpanāropanā hi eko. Patilomato pāpanāropanā hi eko 'ti dvē niggahā kāta. Ajānāhi niggahān 'ti etass' eva pan' ettha. Puggalo upalabbhatīti pathamam vādam nissāva pathamassa niggahassa dvih' ākārehi āropitattā eko vāyam niggaho 'ti paṭhamo niggaho.

Idāni paccanikanayo hoti. Tattha pucchā paravādissa. So hi atthi puggalo attahitāya paṭipanno 'ti gahitattā n' upalabbhatīti asampaticchanto evam pucchatī. Sakavādī yathā rūpādidhammā upalabbhanti evam anupalabbhanīyato āmāntā 'ti paṭijānāti. Puna itaro attano adhippetam saccikattham yeva samdhāya yo saccikattho 'ti ādim āha. Sammutisaccaparamatthasaccāni vā ekato katvā pi evam āha. Sakavādī puggalō 'ti upādā paññattisambhāvato pi dvinnam saccānam ekato katvā pucchitattā pi na h' evā 'ti paṭikkhipati. Idāni kiñcāpi tena pathamam paramatthasac-cavasena nopalabbhanīyatā⁵ sampaticchitā.⁶ Pacchā sam-

¹ C. bho.² C. vedayi.³ C. idam.⁴ B. obbo.⁵ C. ḡnatā.⁶ C. ḡnatā.

mutisaccavasena vā missakavasena¹ vā paṭikkhittā. Paravādi pana n' ūpalabbhatīti vacanasāmaññattā² chalavādam³ nissāya. Yam tayā paṭhamam paṭiññātam⁴ pacchā paṭikkhittan^{'ti} bhaṇḍanassa paṭibhaṇḍanam viya attano katassa niggahakammassa paṭikammam karonto ājānāhi paṭikamman^{'ti} āha. Idāni yathāssa anulomapañcake sakavādinā vādatṭhapanam katvā anulomapatilomato pāpanāropanā hi niggaho pākaṭo kato evam patikammam pākatan karonto hañci pugalo^{'ti} ādim āha. Tam hetṭhāvuttanayen' eva atthato veditabbam. Yasmā pan' ettha thapanā nāma paravādipakkhassa⁵ ayam tava doso^{'ti} dassetum thapanamattam eva hoti. Na niggahassa vā paṭikammassa vā pākaṭabhāvakananam. Pāpanāropanā hi pan' assa pākaṭakaranam hoti⁶. Tasmā idam anulomapatilomato pāpanāropanānam vasena catūh['] ākārehi paṭikammassa katattā paṭikammacatukkam nāmā^{'ti} ekam⁷ catukkam veditabbam.

Evam paṭikammam katvā idāni yv āyam⁸ anulomapañcake sakavādinā niggaho kato tassa⁹ tam eva¹⁰ chalavādam nissāya dukkaṭabhāvam dassento tvañ ce pana maññasiti¹¹ ādim āha.

Tattha tvañ ce pana maññasiti yadi tvam maññasi. Vattabbe¹² kho¹³ 'ti idam paccanike āmantā^{'ti} paṭiññam samdhāya vuttam. No ca vattabbe^{'ti} idam pana na h' evā^{'ti} avajānanam samdhāya vuttam. Ten a t a v a t a t t hā^{'ti} tena kāraṇena tvam yeva tasmiñ n' ūpalabbhatīti pakkhe. H' eva m p a t i j a n a n¹³ 'ti āmantā^{'ti} evam patijānanto. H' evam niggahetabbo¹⁴ 'ti. Puna na h' evā^{'ti} avajānanto evam niggahetabbo. Atha n a m¹⁵ n i g g a n hā mā^{'ti} ath' evam¹⁶ niggahārahan tam nigganhāma. Suniggaho¹⁷ sīti sakena matena niggahitattā suniggahito ca bhavasi.¹⁸ Evam assa niggahetabbhāvam dassetvā idāni tam niggahanto¹⁹

¹ B. vomi^o. ² B. ottam. ³ C. odi. ⁴ B.—C. paññātam.

⁵ B. adds: dhapanato. ⁶ C. onato^{'ti}. ⁷ C. evam.

⁸ C. yāvassa. ⁹ C. rūpassa. ¹⁰ B. adds: ca.

¹¹ C. obbo. ¹² C. omits. ¹³ C. ojanatan. ¹⁴ B. obbe.

¹⁵ B. tam.—C. niggayhāo. ¹⁶ C. adds: niggayhā.

¹⁷ B. o hito ca hositi. ¹⁸ C. oti. ¹⁹ B. onhanto.

h a ñ c i t i ādīm āha. Tattha thapanā pāpanāropanā hēṭṭhā vuttanayen' eva veditabbā. Pariyosāne pana¹ i d a n t e m i c c h ā 'tī idam tava vacanam micchā hotiti attho. Idam chalavādena catūhi akārehi niggahassa katattā niggaha-catukkam² nāma. Evam niggaham katvā idāni yadi ayam mayā tava matena kato³ niggaho dunniggaho yo pi mama tayā hēṭṭhā anulomapañcake kato niggaho so pi dunniggaho 'tī dassento esa⁴ ce dunniggahīte 'tī ādīm āha. Tattha esa⁴ ce dunniggahīte 'tī eso ce tava vādo mayā dunniggahito. Atha vā eso ce tava mayā kato niggaho dunniggaho. Evam e v a m t a t t h a s d a k k h ā 'tī tattha⁵ pi tayā mama hetṭhā kate niggahē evam evam passa. Idāni yvāyam⁶ hetṭhā sakavādinā niggaho kato tam v a t t a b b e k h o 'tī ādi vacanena dassetvā puna tam niggaham aniggahabhāvam upanento no ca m a y a m t a y a 'tī ādīm āha. Tattha no ca mayam tayā tattha h' etāya patiññāyā 'tī ādīsu ayam attho. Yasmā so tayā mama kato niggaho dunniggaho⁷ tasmā mayam tayā tattha anulomapañcake āmantā 'tī⁸ etāya patiññāyā evam patijānāntā puna na h' evā 'tī patikkhepe kate pi ajānāhi niggahan 'tī evam na niggahettabbā yeva. Evam aniggahettabbam pi mam nigganhāsi. Idisena pana niggahena dunniggahitā mayam homa. Idāni yam niggaham samdhāya d u n n i g g a h i t ā c a⁹ h o m ā 'tī avoca tam¹⁰ dassetum hañci p u g g a l o — pe — i d a n t e m i c c h ā 'tī āha. Evam idam anulomapañlomato catūhi pāpanāropanāhi niggahassa upanītattā upanayanacatukkam nāma hoti. Idāni n a h' e v a m n i g g a h e t a b b e 'tī ādikam niggamanacatukkam¹¹ nāma hoti. Tattha n a h' e v a m n i g g a h e t a b b e 'tī yathāham tayā niggahīto na hi evam niggahetabbo. Etassa hi niggahassa dun-niggahabhāvo mayā sādhito. T e n a h i t i t e n a kāraṇena yasmā esa niggaho dunniggaho tasmā y a m m a m n i g g a n hāsi. Hañci p u g g a l o — pe — i d a n t e m i c c h ā 'tī idam¹² nigganhānam tava micchā 'tī attho. T e n a h i¹³

¹ C. omits. ² C. niggayha^o. ³ C. tato. ⁴ B. ese.

⁵ B.—C. tatra. ⁶ C. svāssa. ⁷ C. omits.

⁸ C. pi. ⁹ C. adds: yam. ¹⁰ C. nam. ¹¹ B. nigao.

¹² C. adds: te.

¹³ B. adds: ye kate.

n i g g a h e 'ti yena kārañena idam micchā tena kārañena yo tayā niggaho kato so dukkato. Yā mayā pañikammam katham tad eva sukatam. Yā pi esā pañikammacatukkādi-vasena kathāmaggasampatipādanā katā sā pi sukatā 'ti. Evam evam puggalo upalabbhatīti ādikassa anulomapañcakassa n' upalabbhatīti ādikānam pañikammaniggaho-panayananiggamanacatukkānam ca vasena anulomapacecanikapañcakam nāma niddiñthan 'ti veditabbam. Evam tāva ¹ sakavādino pubbapakkhe sati paravādino vacana-sāmaññamattena ca chalena jayo hoti. Idāni yathā paravādino pubbapakkhe sati ² sakavādino dhammen' eva tathena bhūtena jayo hoti. Tathā vāduppattim dassetum p u g g a l o n' upalabbhatīti paccekanikānulomapañcakam āraddham. Tattha paccerike pucchā paravādissa rūpādibhedena ³ saccikatthaparamatham samdhāya patiññā sakavādissa suddhasammutisaccam vā ⁴ paramatthamissakam vā sam- mutisaccam samdhāya so ⁵ saccikattho 'ti puna anuyogo paravādissa sammutivasena n' upalabbhatīti na vattabbata. Missakavasena anuyogassa samkiññattā na h' evā 'ti pañikkhepo sakavādissa patiññā tam pañikkhipatīti vacanasāmaññamattena ājānāhi niggahan 'ti ādi vacanam paravādissa. Evam ayam puggalo n' upalabbhatīti dutiyavādam nissāya dutiyo niggaho hotiti veditabbo. Evam tena chalena niggahē āropite idāni tass' eva patiññāya dhammena samena attavāde jayam dassetum anulomanaye pucchā sakavādissa attano laddhim nissāya patiññam ⁶ paravādissa laddhiyā ⁷ okāsam adatvā paramatthavasena puna anuyogo sakavādissa paramatthavasena puggalassa abhāvato pañikkhepo paravādissa. Tato param dhammena samena attano jayam dassanattham ājānāhi pañikamman 'ti ādikam ⁸ sabbam sakavādivacanam eva hoti. Tattha sabbesam pañikammaniggaho pana yan niggamanacatukkānam hetthavuttanayen' eva attho veditabbo. Evam idam puggalo n' upalabbhatīti ādikassa

¹ B. ettā vatā.

² C. omits.

³ B. °dam.

⁴ B. omits.

⁵ B. yo.

⁶ B. °ññā.

⁷ B. °nyā.

⁸ B. ādi.

paccanikapañcakassa upalabbhatīti ādinam pañkamma-niggaho yan niggamanacatukkānañ ca vasena paccanikā-nulomapañcakam nāma niddittham hoti. Evam etāni pathamasaccikatthe dve pañcakāni nidditthāni. Tattha purime pañcake paravādissa sakavādinā kato niggaho suniggaho. Sakavādissa pana paravādinā chalavādam nissāya pañkammam katvā attano sādhito jayo dujjayo. Dutiyapañcake sakavādissa paravādinā kato niggaho dun-niggaho.¹ Paravādissa pana sakavādinā dhammavādam nissāya pañkammam katvā attano sādhito jayo sujayo 'ti.

PAÑHAMASACCIKATTHO

NITTTHITO.²

Tatth' evam vuccati

Niggaho paravādissa suddho³ pañhamapañcake asuddho pana tass' eva pañkammajayo tahim. Niggaho sakavādissa asuddho dutiyapañcake visuddho pana tass' eva pañkammajayo tahim. Tasmā dvisu pi thānesu jayo va sakavādino dhammena hi jayo nāma adhammena kuto jayo. Saccikatthe yathā c'ettha pañcakadvayamandite dhammādhammavasen 'eva vutto jayaparājayo. Ito paresu sabbesu saccikatthesu pāñdito evam eva vibhāveyya ubho jayaparājayā⁴ 'ti.

Evam suddhisaccikattham vitthāretvā idāni tam eva aparehi okāsādihi nayehi vitthāretum puna puggalo upalabbhatīti ādi āraddham. Tattha pucchā sakavādissa. Paññā paravādissa. Puna sabbatthā 'ti sariram samdhāya anuyogo sakavādissa. Rūpasmin attānam samanupassanadosam ca aññam jīvam aññam sariran 'ti āpajjanadosañ ca disvā pañikkhepo paravādissa. Sesam ettha anulomapaccanikapañcake hetthāvuttanayen'

¹ C. adds: na ; B. omits.

² B. omits.

³ C. visuddho.

⁴ B. °ye.

eva veditabbam. Pātho pana samkhitto. Tattha yasmā sariram samdhāya sabbattha n' ūpalabbhatiti vutte. Sarirato bahi pi¹ upalabbhatiti āpajjati. Tasmā paccanike paṭikkhepo sakavādissa. Pathamam anujānitvā pacchā a vajānā hiti chalavādavasena paṭikammam paravādissa. Sesam pākatikam² eva. Dutiyē³naye s a b b a dā 'ti purimapacchimajātikālañ ca dharamānaparinibbutakālañ ca samdhāya anuyogo sakavādissa. Sv eva⁴ khattiyo so⁵ brāhmaṇo 'ti ādinam āpattidosañ ca dharamānaparinibbutānam visesā bhāvadosañ ca disvā paṭikkhepo paravādissa. Sesam pathamanayena⁶ vuttasadisam eva.

Tatiyanaye k h a n d h e s ū 'ti khandhāyatanādīni samdhāya anuyogo sakavādissa rūpasmiṁ attā cakkhusmiṁ attā 'ti ādidosabhayena paṭikkhepo paravādissa. Sesam tādisam evā 'ti.

Evam imāni tīṇi mukhāni anulomapaccanikapañcake anulomamattavasen' eva tāva patipātiyā bhājetvā puna⁷ paccanikānulomapañcake paccanikamattavasen' eva bhājetum puggalo n' ūpalabbhatiti ādi āraddham. Tattha anulomapañcakassa pālim samkhipitvā āgate paccanike vuttanayen' eva paccanikassa ca pālim samkhipitvā āgate anulome vuttanayen' eva attho veditabbo.

Ettāvatā suddhikassa c'eva imesañ ca tiṇṇan 'ti catunnam saccikatthānam ekasmim⁸ saccikatthe anulomapaccanikassa paccanikānulomassa cā 'ti dvinnam dvinnam pañcākānam vasena atthamukhā⁹ nāma vādayutti nidditthā nāma¹⁰ hotīti veditabbā.¹¹ Sā ekekasmim¹² mukhe ekekassa niggahassa vasena atthakaniggaho 'ti pāliyam likhiyati.

Tatth' etam vuccati.

Evam catubbidhe pañhe pañcapañcapabhedato¹²
esā atthamukhā nāma vādayutti pakāsitā

¹ B. omits.

² B. °tikam.

³ B. °ya.

⁴ B.—C. sesavacanam. ⁵ C. omits. ⁶ B. °ye.

⁷ C. pana. ⁸ B. ekekasmim. ⁹ B.—C. ayam mu°.

¹⁰ B. omits. ¹¹ B. °bho. ¹² B. pañcakadvayabhedato.

Atṭh' eva niggahā tattha cattāro te sudhammikā
adhammikā va cattāro sabbattha sakavādino
jayo parājayo tv eva sabbattha paravādino' ti.

SACCIKATĀTHAKATHĀVĀNĀNĀ

NITTĀ.¹

Idāni rūpādīhi saddhim saccikatthasamsandanam hoti. Tattha rūpaṃ cā² 'ti yathā rūpam paramatthato upalabbhatīti kin te puggalo pi tath' eva upalabbhatīti saṃdhāya pucchā sakavādissa. Attīti pug gal o 'ti vacanamattam gahetvā patīññā paravādissa. Yadi te rūpam viya paramatthato puggalo attīti rūpato vedanādinam viya puggalassāpi aññattam āpajjatīti anuyogo sakavādissa. Samaya-suttavirōdham disvā patikkhepo paravādissa. Sesam atthato³ pākātam eva. Dhammato pan' ettha sattapaññāsabhedassa saccikatthaparamatthavasena sakavādipakkhamūlake anulomapaccanike sattapaññāsa anulomapañcakāni⁴ dassitāni. Patikammacatukkādini samkhittāni. Paravādipakkhamūlake pi paccanikānulome sattapaññāsa patilomapañcakāni dassitāni patikammacatukkāni⁵ samkhittāni. Tattha vuttam bhagavatā 'ti vacanamattena puggalassa atthitam rūpassa saccikatthaparamatthavasena upalabbhaniyatam dassetvā ubhinnam aññattam patijānāpanatham vutta m bha ga vatā 'ti anuyogo paravādissa. Sammutiparamatthānam ekattanānattapañhassa thapanīyattā patikkhepo sakavādissa. Sesam idhāpi atthato pākātam evā 'ti.

SUDDHIKASAMSANDANĀ

NITTĀ.⁶¹ B. omits.² B.—C. vā.³ C. attano.⁴ C. paccanikani.⁵ C.—B. okka°.⁶ B. omits.

Idāni rūpādīh' eva saddhim opammavasena saccikattha-samsandanam hoti. Tattha rūpavedanānam upaladdhisāmaññena aññattapucchā¹ 'va puggalarūpānam upaladdhisāmaññapucchā cā 'ti pucchādvayam pi sakavādissa ubho pi paññāparavādissa. Paravādinā anuññātena upaladdhisāmaññena rūpavedanānam viya rūpapuggalānam aññattānuyogo sakavādissa. Pañikkhepo itarassa. Sesam idhāpi atthato pākaṭam eva. Dhammato pan' ettha rūpamūlakādinam cakkānam vasena sakavādipakkhe vīśādhikāni navaniggahapañcakasatāni dassitāni. Katham khan-dhesu tāvā rūpamūlake cakke cattāri. Tathā vedanādi-mūlakesū 'ti vīsatī. Āyatanesu cakkhāyatanamūlake cakke ekādasa. Tathā sesesū 'ti dvattim̄sasatam. Dhātūsu cakkhūdhātumūlake cakke sattarasa tathā sesesū 'ti chādhikāni tiṇi satāni. Indriyesu cakkhundriyamūlake cakke ekavisati. Tathā sesesū 'ti dvāsat̄thādhikāni cattāri satāni. Evam sabbāni pi vīśādhikāni nava niggahapañcakasatāni honti. Paravādipakkhe pi rūpavedanādinam aññattha paññānam kāretvā puna 'tthi puggalo 'ti suttam nissāya chalavasena puggalassa rūpādīhi upaladdhisāmaññam āropetvā aññattānuyogo² kato sesam idhāpi atthato uttānam eva. Dhammato pi sakavādipakkhe vuttanayen' eva vīśādhikāni nava pañcamapañcakasatāni dassitānīti.

RŪPĀDĪHI SADDHIM OPAMMAVASENA SACCIKATTHASAMSANDANAM
NITTTHITAM.³

Idāni yam saccikatthaparamat̄thena upalabbhati tena yasmā rūpādīsu vā sattapaññāsāya saccikatthaparamat̄thesu aññatarena bhavitabbam. Rūpādinissitena vā aññatra vā rūpādīhi rūpādinam vā nissayena. Tasmā iminā catukkanayena saccikatthasamsandanam ārad-dham. Tattha rūpam puggalo 'ti anuyogo sakavādissa. Uchedaditthibhayena na h' evā 'ti pañikkhepo paravādis-sa. Niggahāropanam sakavādissa. Kim pan' etam yut-

¹ B.—C. añña°.

² B. ottam.

³ B. omits.

tam nanu rūpam vedanā 'ti vutte pi patikkhipitabbam eva. Āma patikkhipitabbam. Tam pana rūpato vedanāya aññā-sabhāva¹sambhāvato na aññattābhāvato. Ayañ ca rūpādisu ekadhammato pi puggalassa aññattam na icchati. Tasmā-yuttam. Ayañ ca anuyogo rūpam puggalo vedanā puggalo —pe—aññatāvindriyam puggalo 'ti sakalam² paramattha-saccam samdhāya āraddho. Sakalam pana paccattalakkhanavasena³ ekato vattum na sakkā 'ti. Tantivasena anuyogalakkhanamattam etam thapitam. Tena viññū⁴ attham vibhāventi. Vādakāmena pana imam lakkhanam gahetvā yathā paravādissa okāso na hoti. Tathā vattabbam. Iti tantivasena anuyogalakkhanassa thapitattā pi yuttam eva. Iminā nayena sabbānuyogesu attho veditabbo. Ayam pana viseso. Rūpasmin puggalo 'ti ādisu yathā ekam mahābhūtam nissāya tayo mahābhūtā vatturūpam nissāya viññānam⁵ rūpasmin 'ti vattum vat̄tati. Kim te evam rūpasmin puggalo. Yathā ca⁶ sabhāvanibhogato⁷ vedanādayo sabbadhammā āruppe vā pana cattāro khandhā nibbānam eva⁸ aññatra rūpā 'ti vattum vat̄tati kin te evam puggalo. Yathā ca cittasamutthānam rūpam nissayavasena vedanāya rūpam —pe—⁹ viññānasmim rūpan 'ti vattum vat̄tati kin te evam puggalo 'ti. Sabbānu-yogesu pana ucchedaditthibhayena c'eva samayavirodhena ca patikkhepo paravādissa. Sesam ettha atthato pākataṁ eva. Dharmmato pan' ettha sattapaññāsāya saccikatthesu ekekasmim cattāri cattāri katvā niggahavasena atthavisā-dhikāni dve pañcakasatāni dassitāni. Paravādipakkhe pi patikkammavasena tattakān' eva. Yā pan' ettha atthi p u g g a l o 'ti vutte sakavādissa patiññā. Sā sutte¹⁰ āgatena sammutivasena yo rūpa m p u g g a l o 'ti ādisu patikkhepo so sakkāyaditthipāñhassa thapaniyattā paravādissa patikkammam chalavasen' evā 'ti.

CATUKKANAYASAMSANDANAM NITTTHITAM.¹¹

NITTTHITĀ CA SAMSANDANAKATHĀ.

¹ B. omits. ² C. ole. ³ C. paccattha°. ⁴ C. omits.⁵ C. sa°. ⁶ B. va. ⁷ B. nibbo°. ⁸ B. adds: vā.⁹ C. omits. ¹⁰ B.—C. yutte. ¹¹ B. omits.

Idāni lakkhaṇayutti nāma hoti. Tattha yasmā thapetvā nibbānam seso saccikatthaparamattho paccayapatibaddhatāya sapaccayo paccayehi samāgamma katattā samkhato. Uppajjītvā nirujjhānato sadā abhāvato ca asassato ca.¹ Uppattikāraṇasamkhatassa nimittassa atthitāya sanimitto. Nibbānam vuttappakārābhāvato appaccayam asamkhatam sassatam animittan 'ti idam saccikatthassa lakkhaṇam. Tasmā yadi puggalo pi saccikatthaparamattho va tassāpi iminā lakkhaṇena bhavitabban 'ti samdhāya puggalo sapaccayo 'ti ādayo attha pi anuyogā sakavādissa patikkhepo paravādissa. Ājānāhi niggahāna 'ti ādi pan' ettha samkhittam. Evam etāni sakavādipakkhe anulomapaccanike anulomamattavasen' eva atthā pañcakāniveditabbāni. Paravādipakkhe pi paccanikānulome paccanikamattavasen' eva² atth' eva. Tattha yasmā paravādinā suttavasena sammutisaccam dassitam.³ Sammutiyā ca sappaccayādibhāvo n'atthi. Tasmā yātāvato ca patikkhepo sakavādissa. Chalavasena pana vattabbam ājānāhi paṭikām man 'ti ādi sabbam idhāpi samkhittam evā 'ti.

LAKKHĀNAYUTTIKATHĀ
NIṬṬHITĀ.⁴

Idāni vacanasodhanam hoti. Tattha yad etam puggalo upalabbhatī vacanatham sodhetum puggalo upalabbhatī upalabbati⁵ puggalō 'ti pucchā sakavādissa. Tassattho yad etam puggalo upalabbhatīti padadvayam ekaṭṭham⁶ vā bhavyeyya nānattham⁶ vā. Yadi tāva nānattham⁶ yathā aññam rūpam aññā vedanā evam añño⁷ puggalo añño

¹ B. omits.

² C. omits.

³ B. sādhitam.

⁴ B. omits.

⁵ C. omits.

⁶ B. ṭtham.

⁷ C. aññesu.

upalabbhatiti āpajjati. Ath' ekattham yathā yam cittam tam mano evam sv eva puggalo so¹ upalabbhatiti āpajjati. Tena tam vadāmi. Yadi te yo² puggalo so upalabbhati. Evam sante yo yo upalabbhati so so puggalo 'ti āpajjati. Sampaticchasi etan 'ti. Tato puggalavādi yasmā puggalassa upalabbhatam³ icchatī na⁴ upalabbhamānānam pi rūpādinam puggalabhbāvam. Tasmā puggalo upalabbhati upalabbhati kehici puggalo kehici na puggalo 'ti ādim⁵ āha. Tass' attho. Mama puggalo atthi puggalo 'ti sat-thuvacanato upalabbhati. Yo pana upalabbhati. Na so sabbo puggalo. Atha kho ke hi ci puggalo ke hi ci na puggalo 'ti. Tattha kokāratthe kekāro⁶ hikāro ca nipātamatto. Koci puggalo koci na puggalo 'ti ayam pan' ettha attho. Idam vuttam hoti. Puggalo pi hi rūpādisu pi yo⁷ koci dhammo upalabbhati yeva. Tattha⁸ puggalo 'va puggalo rūpādisu pana⁹ koci pi na puggalo 'ti. Tato nam sakavādi āha. Puggalo kehici upalabbhati kehici na upalabbhatiti. Tassatho puggalo upalabbhatiti padadvayassa atthato ekatte¹⁰ yadi upalabbhatiti anuññāto dhammo puggalato anañño pi koci puggalo koci na puggalo. Puggalo pi te koci upalabbhati koci na upalabbhatiti āpajjati kim sampaticchasi etan 'ti. So puggalassa anupaladdhim anicchanto na h' evā 'ti patikkhipati. Ito param ājānāhi niggahan 'ti ādi sabbam sam-khittam. Vitthārato pana veditabbam. Puggalo saccikattho 'ti ādisu pi es' eva nayo. Sabbāni h' etāni upalabbhati-vevacanān' eva. Api ca yasmā puggalo upalabbhati saccikatthaparamātthenā 'ti ayam puggalavādino paṭiññā. Tasmā 'ssa yath' eva¹¹ puggalo upalabbhatiti laddhi. Evam evam puggalo saccikattho 'ti pi āpajjati. Yā pana 'ssa puggalo atthiti laddhi tassāvijjamāno 'ti¹² samvijjamāno¹³ 'ti vevacanam eva. Tasmā sabbāni p' etāni vacanāni sodhitāni. Tattha yam avasāne puggalo atthi atthi na sabbo pug gal o 'ti ādi vuttam. Tatrāyam adhippāyo. Yam h'

¹ B.—C. omits.² C. omits.³ C. °nam.⁴ C. omits.⁵ C. omits.⁶ C. ko°.⁷ C. so.⁸ B.—C. natthi.⁹ C. na.¹⁰ C. °nte.¹¹ B. yathā.¹² B. om.¹³ C. °nam.

etam paravādino¹ puggalo atthi atthi kehici puggalo kehici na puggalo 'ti vuttam tam yasmā atthato puggalo atthi atthi na sabbo puggalo 'ti ettakam hoti. Tasmā tam² saka-vādī sampaticchāpetvā idāni nam evam anuyuñjati tayā hi atthi puggalo attahitāya pañtipanno 'ti vacanamattam nissāya puggalo atthiti laddhi gahitā. Yathā ca bhagavatā etam vuttam³ yathā suññato lokam avekkhassu mogharāja sadā sato 'ti ādinā nayena natthiti pi⁴ vuttam. Tasmā yath' eva te puggalo atthi atthi na sabbo puggalo 'ti laddhi tathā puggalo natthi natthi sabbo puggalo 'ti pi āpajjati. Kim etam sampaticchhasiti. Atha nam asampaticchhanto na h' evā 'ti patikkhipati sesam eththa niggahādividhānam vuttanayen' eva veditabban 'ti.

VACANASODHANAM

NITTTHITAM.

Idāni paññattānuyogo nāma hoti. Rūpadhātuyā hi puggalavādī rūpim puggalam paññapeti tathā arūpadhātuyā arūpim. Tassa tam laddhim bhinditum sabbā pi pucchā sakavādissa patiññā ca patikkhepo ca itarassa. So hi rūpīti vutte rūpakāyasambhāvato ca tathā rūpāya ca tam paññatti�ā atthitāya patijānāti. Kāmīti vutte vitarāga-sambhāvato ca tathā rūpāya ca paññatti�ā natthitāya ca patikkhipati. Arūpīti vutte pi arūpakkhandhasambhāvato c'eva tathā rūpāya ca paññatti�ā atthitāya ca patijānāti. Dvisu pi nayesu satto 'ti puggalassa vevacanavasena vuttam. Idāni yasmā so kāye kāyānupassīti āgataṭṭhāne añño kāyo añño puggalo 'ti icchatī. Tasmā tam laddhim bhinditum kāyo 'ti vā sarirān 'ti vā 'ti ādi sakavādipucchā hoti. Tattha kāyām appiyām karitvā 'ti kāyām appetabbam alliyāpetabbam ekibbavam upanetabbam avibhajitabbam katvā pucchāmiti attho. Ese se⁵ 'ti eso⁵ so⁵ yevā⁵ 'ti. Ese so⁶ 'ti pi pātho. Eso

¹ B. onā.² B. nam.³ C. evam suttam.⁴ C. vimuttam.⁵ B.—C. omits.⁶ B. ese ese.

so¹ yevā 'ti attho. Eka tthe 'ti eka ttho. Same samabha ge tajjāte 'ti samo samabhāgo tajjātiko. Vacanamatte yev' ettha bhedo. Atthato pana kāyo ca² eso 'ti pucchati. Paravādī nānattam apassanto āmantā 'ti patijānāti. Puggalo 'ti vā jīvo 'ti vā 'ti³ pucchāya pi es' eva nayo. Añño kāyo 'ti puttho pana kāyānu-passanāya evam tamladdhikattā patijānāti. Añño am jivan 'ti puttho pana āhaccabhāsitam suttam patikkhipitum asakkonto avajānāti. Tato param ājānāhi niggaha n 'ti ādi uttānattham eva. Paravādipakkhe pana añño kāyo añño puggalo 'ti puttho sakavādī thapaniya-pañhattā patikkhipati paravādī chalavasena patikammam karoti. Tam pi uttānattham evā 'ti.

PĀNNATTĀNUYOGO

NITTHITO.⁴

Idāni gatiparivattimukhena⁵ cutipatisamdhī-anuyogo hoti. Tattha yasmā puggalavādi sattakkhattuparamam samdhāvitvāna puggalo 'ti ādīni suttāni nissāya puggalo samdhāvatīti laddhim gahetvā voharati. Tasmāssa tam laddhim bhinditum samdhāvatīti pucchā sakavādissa. Tattha samdhāvatīti samsarati gamanāgamanam karoti. Attano laddhivasena patiññā paravādissa. So puggalo 'ti ādayo anuyogo pi sakavādissa patikkhepo itarassa. Tattha so 'ti so yevā 'ti attho evam pana anuyutto sassatadīthibhayena patikkhipati. Añño 'ti puttho ucchedadīthibhayena so ca añño cā 'ti puttho ekacca-sassatadīthibhayena n' eva so na añño 'ti puttho amarāvikkhepadīthibhayena. Puna cattāro pi pañhe ekato puttho catunnam pi dīthinam bhayena patikkhipitvā puna yāni 'ssa suttāni nissāya laddhi uppannā⁶ 'ti dassento te na hi puggalo samdhāvatīti ādim āha.

¹ B. eso.² B. va.³ B. omits.⁴ B. omits.⁵ B. ovatta°.⁶ B. adds: tāni.

Puna sakavādinā sv¹ āyam tava laddhiyā samdhāvati kim so asmim ca parasmim² ca loke eko yevā 'ti adhippāyena sv evā 'ti niyāmetvā puṭṭho sassatabhayā patikkhipitvā³ dalham katvā tath' eva puṭṭho yasmā so puggalo va na añño bhāvo so tato cuto idh' ūpapanno 'ti ādikam vacanam pi atthi tasmā patijānāti. Sv eva manusso 'ti puṭṭho manussass' eva devattābhāvato⁴ patikkhipati puna puṭṭho aham tena samayena Sunetto nāma satthā ahosin 'ti ādi suttavasena patijānāti. Atha 'ssa sakavādī devamanussupappattinam nānattato tava vacanam micchā 'ti pakāsento manusso hutvā 'ti gātham⁵ āha. Tattha h' evam maranam na hotiti. Evam sante⁶ maranam na bhavissatiti attho. Ito param yakkho peto 'ti attabhāvanānattavasena anuyogāganānattam veditabbam. Khattiyō 'ti ādīni pi jātivasena c' eva aṅgavekkallādivasena ca vuttāni. Puna na vatta bba n 'ti paravādinā puṭṭho idhatthakassa upapattivasena paralokassa gamanābhavato patiññā sakavādissa. Puna sotāpannassa bhavantare pisotāpannabhāvāvijahanato dutiyapaṭiññā pi tass' eva. Hañ cīti ādivacanam paravādissa. Puna devaloke upapannassa manussabhāvadasanena⁷ anuyogo sakavādissa. Tato param a naññ o avigato⁸ 'ti ettha anañño 'ti sabbākāreṇa ekasadiso. Avigato⁸ 'ti ekena pi ākārena avigato⁸ 'ti attho. Na h' evā 'ti devaloke upapannassa manussabhāvābhāvato evam āha. Puna dalham katvā⁹ anuyutto sv eva puggalo samdhāvatiti laddhiyā anujānāti. Hattachinno 'ti ādi-ākāravigamadassanena avigato¹⁰ samdhāvatiti laddhibhindanaththam vuttam. Tattha alacchinno¹¹ yassa aṅgutthakā chinnā kāṇḍa rācchinno 'ti yassa mahānahāru¹² chinno sārūpo 'ti ādisu¹³ pathame¹⁴ pañhe iminā rūpakāyena saddhim aṅgamanam samdhāya patikkipati. Dutiye antarābhavapuggalam samdhāya patijānāti. So hi

¹ B. yo. ² C. omits. ³ B. °petvā, addis: puna.

⁴ C. °ṭṭabha°. ⁵ C. °ṭhā; B. ādi ⁶ C. °tte.

⁷ C. °ṭṭabha°. ⁸ C. avigano; B. adhi°.

⁹ C. addis: ya. ¹⁰ B. adhi°. ¹¹ B. ala°.

¹² B. °nha°. ¹³ C. addis: ādi. ¹⁴ C. °ma.

tassā laddhiyā sarūpo va gantvā mātukucchim pavisati. Ath' assa tam rūpam bhijjati. Tam jīvan 'ti yena rūpasamkhātena sarīrena saddhim gacchatiti. Kim assa tad eva jīvam tam sarīran 'ti pucchati. Paravādī idha sarīrassa nikkhepā suttavirodhā ca paṭikkhipati. Savedano 'ti ādisu asaññupapattim samdhāya paṭikkhipati. Tadaññam upapattim samdhāya paṭijānāti. Tam jīvan 'ti yena veda-nādisamkhātena sarīrena saddhim gacchati. Kim assa tad eva jīvam tam sarīran 'ti pucchati. Tam jīvam tam sarīram aññam jīvam aññam sarīran 'ti etassā¹ hi laddhiyā pañca pi khandhā sarīran 'ti adhippetā. Paravādī suttavirodhā paṭikkhipati. Sarūpe ti² ādisu paṭhame pañhe antarābhavam samdhāya paṭikkhipati. Dutiye āruppā³ āruppam upapajjamānam⁴ samdhāya patijānāti. Aññam jīvan 'ti yam rūpasamkhātam sarīram pahāya arūpo samdhāvatī. Kin te tam sarīram aññam jīvan 'ti pucchati. Itaro suttavirodhā paṭikkhipati. Avedano 'ti ādi⁵ asaññabhbavam samdhāya paṭikkhipati. Tad aññam upapattim⁶ samdhāya paṭijānāti. Aññam jīvan 'ti yam vedanādisamkhātam sarīram pahāya avedano aviññāno samdhāvatī. Kin te tam⁷ sarīram aññam jīvan 'ti pucchati. Itaro suttavirodhā paṭikkhipati. Rūpam samdhāvatiti ādisu ye rūpādayo khandhe upādāya puggalam paññapesi. Kin te tasmin puggale samdhāvante tam pi rūpam samdhāvatiti pucchati. Paravādī avijjānivaranānam sattānam tanhāsaññojanānam samdhāvanam⁸ samsaritan⁹ 'ti sattass' eva samdhāvanavacanato paṭikkhipati. Puna¹⁰ puttho yasmā rūpādidhammena vinā¹⁰ puggalo n'atthi tasmā tasmin samdhāvante tena pi rūpena samdhāvitabban 'ti saññāya patijānāti. Vedanādisu pi es' eva nayo. Rūpam na samdhāvatiti ādisu yasmā te rūpam puggalo na hoti sv eva ca¹⁰ samdhāvatiti vadasi.¹¹ Tasmā tam puc-

¹ B. etissā.² B. arūpo.³ C. oppa.⁴ C. uppā.⁵ B. °su saññi°.⁶ C. uppā.⁷ B. adds: aññam aññam sarīram.⁸ B. °tam.⁹ C. samsaran 'ti.¹⁰ C. omits.¹¹ B. vadesi.

chāmi kin te rūpam na samdhāvatīti attho. Itaro puggale¹ samdhāvante² na sakkā tassa upādānabhūtena rūpena samdhāvitun 'ti saññāya patikkhipati Puna puttho sat-tānañ ñeva samdhāvanavacanato patijānāti. Sesam ettha uttānam³ eva. Gāthānam pana ayam eva⁴ 'ttho āyas-mato matena rukkham upādāya chāyā viya indhanam upā-dāya aggi viya ca yo⁵ khandhe upādāya puggalo rūpādinam samdhāvane asati tesu khandhesu bhijjamānesu⁶ so tava puggalo bhijjati ce. Evam sante ucchedā bhavati ditthi. Ucchedaditthi te āpajjati. Katarā⁷ buddhena vivajjita akusaladiṭṭhi. Yā pana ucchedavādī samano Gotamo 'ti pariyāyabhāsitā⁸ na tam⁹ vadāmā 'ti dasseti. Athāpi tesu tesu¹⁰ khandhesu bhijjamānesu¹¹ so puggalo na bhijjati. Evam sante sassato puggalo hoti tato so nibbānena sama-samo āpajjati. Samasamo¹² samabhāven¹³ eva samo. Yath' eva nibbānam na uppajjati na¹⁴ bhijjati¹⁴ evam te puggalo pi tena sama-samo 'ti.

GATIPARIVATTI MUKHENA¹⁵ CUTIPATISAMDHĀNUYOGO
NITTTHITO.

Idāni upādāya paññatti-anuyogo¹⁶ hoti. Tattha puechā sakavādissa patiññā patikkhepo paravādissa. So hi ruk-kham upādāya chāyā viya indhanam upādāya viya¹⁴ aggissa viya ca rūpādīni upādāya puggalassa paññattim¹⁷ paññapa-nam avabodhanam icchatī. Tasmā rūpa m u pādāyā 'ti puttho patijānāti. Puna yathā rukkhupādānā chāyā ruk-kho viya indhanupādāno ca aggi indhanam viya aniccādi dhammo evan te rūpādi-upādāno puggalo rūpādayo viya

¹ C. olo.	² B. otena.	³ C. vuō.	⁴ B. omits.
⁵ B. ye.	⁶ C. bhajaō.	⁷ B. adds: yā.	
⁸ C. otānam.	⁹ C. omits.	¹⁰ B. omits.	
¹¹ C. bhajjaō.	¹² B. omits.	¹³ C. ḡen'.	
¹⁴ C. omits.	¹⁵ B. ottāō.	¹⁶ C. ḡgato 'ti.	
	¹⁷ C.—B. ottī.		

anicco 'ti imam atham putho attano laddhiyam thatvā paṭikkhipati. Nila m¹ upādāya nilo 'ti ādisu nilarūpena saddhim puggalassa ekattam ekasarire nilādinam bahunnam² vasena bahubhāvañ ca anicchanto patikkhipati. Kusala ve danan 'ti ettha pi vedanāya saddhim ekattam ekasamtāne bahunnam kusalavedanānam vasena bahubhāvañ ca anicchanto patikkhipati. Dutiyayanayena³ magga kusalo 'ti ādivacanasambhāvato⁴ chekaṭṭham samdhāya paṭijānāti. Saphalo⁵ 'ti ādini putho tathārūpassa vohārassa abhāvato patikkhipati. Akusalapakkhe⁶ acchekattham samdhāya paṭijānāti. Avyākata pakkhe sassatādivasena avyākatabhāvam samdhāya paṭijānāti. Sesam ettha heṭṭhāvuttanayen' eva veditabbam. Cakkhum⁷ upādāyā 'ti ādisu cakkhumā viya⁷ mā 'ti capāpāni parivajjayeti ādi vohārasambhāvato paṭijānāti. Cakkhumattadinhena puggalassa nirodhā anicchanto paṭikkhipati. Rūpam upādāya vedanam upādāyā 'ti ettha aññe⁸ rūpamūlakā⁹ dukatikacatukkapañcakā veditabbā. Yasmā pana khandhe upādāya puggalassa paññatti tasmat dve pi tayo pi cattaro pi pañca pi upādāya paññattim paṭijānāti. Ekasamtānenā¹⁰ pana dvinnam pañcannam vā abhāvā paṭikkhipati. Āyatānādisu pi es' eva nayo. Idāni yam upādāya yassa paññatti yathā tassa aniccatāya tassāpi ānicchatā¹¹ tato pi¹² aññattam siddham evam tava puggalassāpi āpajjatiti dassetum ya thārukkhan 'ti ādim āha. Tattha u pādāyā 'ti paṭicca¹³ āgamma na vinā tan 'ti attho. Paravādī pana tathā anicchanto laddhiyam thatpetvā¹⁴ paṭikkhipati. Nigalo 'ti samkhali kabandhanam. Negaliko 'ti tena bandhanena bandhako. Yassa rūpam so rūpavā hoti. Tasmā yathā na nigalo —pe— añño rūpavā 'ti attho. Citte citte 'ti ādisu sarāgādicitavasena sarā-

¹ B. adds: rūpam.² B. ohūnam.³ B. °ye.⁴ B. °sabbha°.⁵ C. °sa elo.⁶ C. °kkho.⁷ B. vissamāni va.⁸ C. aññā.⁹ C. rūpi.¹⁰ B. ekantāne.¹¹ B. anicca°.¹² B. ca.¹³ B. °nicca.¹⁴ B. dhatvā.

gādītam¹ samdhāya cittānupassanāvasena patijānāti. Jāyatīti ādinā nayena puttho puggalassa khanikabhāvam anicchanto paṭikkhipati. So'ti vā² aññō'ti vā puttho sassatucchedabhayā paṭikkhipati. Puna na vattabbaṁ kumārako'ti vā kumārikā'ti vā puttho lokavohārasamucchedabhayena vattabban'ti patijānāti. Sesam ettha pākataṁ eva. Idāni paravādi³ aññenākārena laddhim patiṭṭhāpetukāmo na vattabbaṁ, puggalo upalabbhatīti ādim āha. Tattha na vattabban'ti kin te iminā evam bahunā upādāya⁴ paññatti-anuyogena⁵ idam tāva vadēhi⁶ kiṁ na vattabbaṁ puggalo upalabbhati saccikatthaparamatthenā'ti. Tato sakavādinā āmantā'ti vutto⁷ nanu yo passatīti ādim⁸ āha. Tattha yo'ti puggalo. Yan'ti rūpam. Yenā'ti cakkhunā. So'ti puggalo. Tan'ti rūpam. Tenā'ti cakkhunā. Idam vuttam hoti. Nanu yo yam rūpam yena cakkhunā passati so tam rūpam tena cakkhunā passanto puggalo'ti. Sakavādi kiñcapi cakkhuvīññānassa nissayabhāvam gacchantam cakkhum eva rūpam passati. Tathā sotam eva saddam sunāti. Viññānam eva dhammam vijānāti. Atthi arahato cakkhu passati arahā cakkhunā rūpan'ti ādi. Sammutivasena pana āmantā'ti patijānāti. Tato chalavādam nissāya paravādinā puggalassa vattabbatāya sādhitāya tam eva vādam parivattetvā puggalo upalabbhatīti ādim āha. Tattha yo na passatīti andho asaññasatto arūpam upapanno nirodham samāpanno anandho pi ca aññatradassanasamayā⁹ na passati nāma. Sesavāresu pi es' eva nayo. Sesam pālivasen' eva atthato veditabbam. Suttasamsandanāya dibbacakkhuno¹⁰ rūpagocarattā rūpam passatīti āha. Dutiyavāre satte¹¹ passāmīti vacanato puggalam passatīti āha. Tatiyavāre rūpam disvā puggalam vibhāvetīti laddhito ubhayam passatīti āha. Yasmā pana passitabbam nāma dittham

¹ C. °di na. ² C. tava. ³ C. °dīnam.

⁴ C. upādā. ⁵ C. °ttimānuo. ⁶ C. °desi hi.

⁷ B. vutte. ⁸ B. omits. ⁹ C. °ssanam̄samayā.

¹⁰ C. dibbassa. ¹¹ C. tante.

sutam mutam viññātan¹ 'ti catubbidhe² rūpasamgahe rūpāyatanaṁ eva samgahitam. Tasmā sakavādī rūpaṁ puggalo puggalo rūpaṁ ubho rūpan 'ti anuyogam karoti tass' attho pākato yevā 'ti.

UPĀDĀPAÑÑATTĀNUYOGO
NITTHITO.

Idāni purisakārānuyogo hoti.³ Tattha kamme sati niyamato tassa kāraṇenāpi⁴ bhavitabban 'ti laddhiyā pucchā paravādissa. Tathārūpānam kammānam atthitāya patimñā sakavādissa. Puna kattā kāretā⁵ 'ti pucchā paravādissa. Tattha k a t t ā 'ti tesam kammānam kārako. Kāretā⁵ 'ti ānattidesanādīhi upāyehi kārako. Idāni yasmā paravādī puggalam samdhāya kattā 'ti pucchatī na kāraṇamattam. Tasmā patikkhepo sakavādissa. Tassa kattā kāretā 'ti ettha yadi yam yam upalabbhati tassa tassa kattā puggalo upalabbhati puggalo te upalabbhati. Kin tassāpi kārako ca añño puggalo upalabbhatiti attho. Paravādī tathāanicchanto issaranimmānavādabhayena patikkhipati. Puna puṭṭho yasmā puggalam matāpitaro janenti nāmaṁ karonti posenti tasmāssa te kārakā. Ye ca⁶ pana tam kalyāṇamittā vā ācariyā vā tāni tāni vijjatthāna⁷ sippāyatanañdini⁸ sikkhāpentī te kārāpakkā nāmā 'ti imam attham samdhāya patijānāti. Purimakammam evāssa⁹ kattā c' eva kārāpako¹⁰ cā 'ti adhippetam. Tassa tass' evā 'ti iminā imam¹¹ pucchatī. Yadi kammānam kārakassa kattā.¹² Kassāpi¹³ kattā atth' eva.¹⁴ Evam sante purimena purimena avassam pacchā pacchā puggalo kātabbo 'ti. Imināpi te kammānam kārakena puggalena āyatim¹⁵ añño puggalo kātabbo. Tenāpi añño pi natthi. Dukkhassa antakiriyā natthi ca. Vattassa

¹ C. °nan. ² C. °dhena. ³ C. 'ti. ⁴ C. °kenāpi.

⁵ C. reñāni. ⁶ C. omits. ⁷ C. °tthāyatana.

⁸ C. °tanāni. ⁹ B. tassa. ¹⁰ B. °petā.

¹¹ B. idam. ¹² atth' eva. ¹³ B. tassāpi.

¹⁴ B. tassā katta. ¹⁵ B. °ti.

ucchedo¹ natthi appaccayaparinibbānam. Paccayabhā-
vena paccayapatibaddhassa dukkhassa abhāvā yam nib-
bānam vuttam natthi te nan 'ti.² Atha vā tassa tass'
evā 'ti yadi kammam kammamattam na hoti tassa
pana kārako puggalo tassāpi kārako 'ti evam pugga-
laparamparā atthi. Evam sante yā³ esā kammava-
ttassa appavattikāraṇena⁴ dukkhassa antakiriyā vuttā sā
natthiti attho. Paravādī tam⁵ anicchanto patikkhipati.
Ito parāsu pi upalabbhatiti sāmaññena kārakapucchāsu
puggalam yeva samdhāya kattā kāretā 'ti vuttam. Na-
paccayo⁶ na hi mahāpathavī-ādinam paccayā. Natthi
añño kalyāṇapāpakānam kammānam kattā
'ti⁷ pañho samkhāravantam vā attānan 'ti ādi ditthibhayā⁸
patikkhitto. Vipāko upalabbhatiti ādi vipākapa-
tisamvedivasena puggalam dassentassa laddhibhindanat-
tham āraddham.⁹ Tattha vipākappaṭisaṁvedīti
anuyogo paravādissa. Vipākappaṭisaṁveditito aññassa vedakassa
abhvā¹⁰ patikkhepo sakavādissa. Puna pucchā sakavādissa
patiññā itarassa. Tassa vipākapaṭisaṁvedīti tassa vipāka-
patisamvedakassa. Patisamvedī. Yasmā pana patisam-
veditabbo nāma vipāko. Na ca puggalo vipāko. Tasmā
patikkhepo paravādissa. Puna puttho yasmā puññavipāke
thitattā vipākapaṭisaṁvedī puttam vā patim vā mātā vā
jāyā vā paricumbati parissajati tasmā¹¹ tathārūpam patisam-
veditam¹² samdhāya patijānāti. Tassa tass' evā 'ti yadi
vipāko vipākamattam na hoti. Tassa pana patisamvedi-
puggalo tassāpi¹³ patisamvedīti puggalo tassāpi patisam-
vedīti evam puggalaparamparā atthi. Evam sante yā¹⁴
esā vipākavatttassa appavattikāraṇena¹⁵ dukkhassantakiriyā
vuttā. Sā natthiti attho. Ito param upalabbhatiti sāmañ-
ñena patisamvedīti pucchāsu hetthāvuttanayen' eva attho
veditabbo. Añño kalyāṇapāpakānam kammānam
vipākappaṭisaṁvedīti pañho. Vedanāvan-

¹ B. upa°. ² B. tam. ³ C. sā. ⁴ B. °karanena.

⁵ C. nam. ⁶ B. °ye. ⁷ C. ri. ⁸ C. ādīniditthi°.

⁹ B. vuttam. ¹⁰ C. °va. ¹¹ C. tathā.

¹² C. °nam. ¹³ C. kassāpi. ¹⁴ C. sā. ¹⁵ C. °ne.

tam vā attānan 'ti ādi ditthibhayā paṭikkhitto. Dibbam sukhān 'ti ādi kalyāṇapāpakānam kammānam vipākam bhājetvā dassanavasena āraddham tam sabbam hetthā vuttanayen' eva veditabbam. Sakavādino c' etha puggalavasen' eva paṭisamvedipatikkhepo veditabbo na ¹ vedayitavasena. Mahāpathavī-ādīni hi ārammaṇam katvā vedayitānam uppatti appaṭisiddhā. Kattā kāretā vipākapaṭisamvediti ādi vomissakanayavasena āraddham. Tattha so karotiti yam tvam kattā 'ti ca paṭisamvediti ca vadesi. Kim so yeva karoti so paṭisamvedeti ² tī ayam anuyogo sakavādissa. Suttavirodhabhayena paṭikkhepo paravādissa. Puna puṭho idha nandati pecca ³ nandatiti ādi suttavasena paṭiññā tass' eva. Ath' assa vacanokāsam paṭibāhanto sakavādī ⁴ sayam katam sukhadukkhan 'ti āha. Tattha añño k a r o t i t i kārakavedakānam aññattha pucchāvasena vuttam. Tato paravādī suttavirodhabhayena paṭikkhipitvā ⁵ puna puṭho manussabhūto katvā devabhūto paṭisamvedetiti maññamāno paṭijānāti. Evamvādino pana parakatam sukhadukkhan 'ti āpajjatiti. Tassa vasena puṭho puna paṭikkhipati.⁶ So ca añño cā 'ti kārakavedakānam ekatta ⁷-aññattapucchāvasena vuttam. Tato paravādī suttavirodhabhayen' eva ⁸ paṭikkhipitvā puna puṭho purime dve pi naye ekato katvā paṭijānāti. Evamvādino pana sayamkatam ca parakatama sukhadukkham āpajjatiti tassa vasena puna ⁹ puṭho pana ¹⁰ paṭikkhipati. N' eva so karoti kārakavedakānam ekatta-aññattapatikkhepavasena vuttam. Tato paravādī suttavirodhabhayen' ¹¹ eva paṭikkhipitvā puna puṭho yasmā manusso devalokupapattiyā kammām katvā na ¹ manusabhūto va ¹ paṭisamvedeti nāpi yena kammām katam tato añño 'va ¹ paṭisamvedeti. Tasmā kārakato 'ti ¹ vedako ¹² n' eva so hoti na añño ¹³ 'ti maññamāno paṭijānāti. Laddhimattam ev' etam. Evamvādino pana asayamkāram aparakāram

¹ C. omits. ² B. °diti. ³ B. pacca. ⁴ C. °dim.

⁵ B. °petvā. ⁶ C. °pitvā. ⁷ C. °kam.

⁸ B. °vasen' eva. ⁹ B. omits. ¹⁰ B. puna.

¹¹ B. °vasen'. ¹² C. °kato. ¹³ C. aññe.

adhiccasamuppannam sukhadukkham āpajjatīti. Tassa vasena puttho puna paṭikkhipati. Api ca imasmin vomi-sakanaye ādito paṭṭhāya imināpi nayena attho veditabbo. Yasmā hi ayam puggalavādī kammānam kārakañ c' eva vedakañ ca icchatī. Tasmāssa' yo¹ kārako ten' eva vā vedakena bhavitabbam. Aññena vā ubhohi vā pi na bhavitabban 'ti idam āpannam hoti. Evam āpannam eva anuyogam anuyuñjanto² sakavādī so karoti ti ādayo cattāro pi vikappe āha. Sesam vuttappakāram eva pariyosāne³ pana cattāro pi pañhā ekato putthā. Tattha paṭikkhepapatijānāna ca sayamkatādi⁴ dosappavatti⁵ ca purimanyen 'eva veditabbā. Ito param kalyāṇapāpakānīti avatvā hetthāvuttanayā eva kammām atthiti ādinā vikappena dassitā. Tesam pi hetthāvuttanayen' eva attho veditabbo.

PURISAKĀRĀNUYOGO NIṬṬHITO. KALYĀNAVAGGO 'TI PI ETASS'
EVA NĀMAM.

Ito param abhiññānuyogādivasena⁶ arahattasādhanā⁷ hoti. Tattha⁸ āmantā 'ti sakavādinā patiññā te paravādī bahiddhā anindriyabaddhārūpena iddhividhādivisesādhigamo n'atthi. Ajjhattam atthi. Tasmā ettha⁹ iddhādinibbat-takena puggalena bhavitabban 'ti maññamāno¹⁰ nanu koci iddhim ca¹¹ vikubbati ti ādim āha. Tam sabbam uttānattham evā 'ti.

ABHIÑÑĀNUYOGO
NIṬṬHITO.

Idāni mātā 'ti ādiko nātakānuyogo. Khattiyo 'ti ādiko jāti-anuyogo. Gahaṭṭho pabbajito 'ti paṭipat-tianuyogo. Devomanusso 'ti upapatti-anuyogo. So-

¹ C. so. ² C. anuvajanto. ³ B. paṭi¹⁰.

⁴ C. otāni. ⁵ C. ottiñ; B. dosuppatti ca.

⁶ C. anuññātayogādi^o. ⁷ B. °sodhanā.

⁸ C. omits. ⁹ B. omits. ¹⁰ C. °māne. ¹¹ C. ci.

tāpanno 'ti ādi pātivedhānuyogo. Ariyānuyogo 'ti pi vuccati. Te sabbe uttānatthā yeva. Araha hutvā na arahā 'ti pan' ettha moghapaññattā na vuttam. Cattāro purisayugā 'ti samghānuyogo so pi uttānattho yeva. Samkhātā 'ti ādi saccikatthasabbhāvānuyogo.¹ Tattha tatiyakoti² pucchā sakavādissa. Tathā rūpassa saccikatthassa abhāvato pātikkhepo paravādissa. Puna puttho³ puggalālam samdhāya patiññā. Tass' eva aññō pug-galo 'ti pañhe pi samkhatehi khandhehi aññattam anic-chato pātikkhepo tass' eva. Khandhā samkhata 'ti ādi samkhata samkhatañi⁴ sarūpena dassetvā aññattha⁵ pucchanattham vuttam. Rūpam samkhatañ 'ti ādi khandhehi⁶ vibhāgato dassetvā aññattha pucchanattham vuttam. Puggalassa uppādeti⁷ pucchā sakavādissa. Jātidhammā jarādhammā atho marañadhammino⁸ 'ti ādi suttavasena patiññā paravādissa. Samkhatabhāvam pan'assa so na icchatī,⁹ tasmat pātikkhipati. Puna uppādo paññāya at-ti ādinā nayena puttho dukkham eva hi sambhoti dukkham titthati vedī cā 'ti ādivacanato puggalassa upādādayo nāma na yujjantīti patijānāti.¹⁰ Att h' att ha m b h i t i¹⁰ attham pucchatī¹¹ nibbānam tattha atthīti pucchatī tassa atthitaya puggala¹²sassatam natthitaya ucchedo āpajjati. Tad ubhayam pi anicchanto pacchā¹³ pātikkhipati. Nissāyapañhe bhavanti upapattibhāvam¹⁴ vediya¹⁵ vediya-mānapañhe vedanam vediya māno pariggahitavedano yogāvacaro va¹⁶ pajānāti. Bālaputhujjano na pajānāti. Kāyā-nupassanādipañho¹⁷ uttānattho¹⁸ yeva. Pārāyanagāthāya¹⁹ suññato lokam avekkhassū 'ti sattasuññatāvasena khandhalokam olokehitī attho. Puggalo avekkhatīti sakavādipucchā. Paravādissa hi suññato lokam avekkhassū 'ti gāthāya²⁰ yo avekkhatī so puggalo 'ti laddhi

¹ B. ottabhbāo. ² C. tatiyā. ³ C. pana putthe.

⁴ C. samkhātī samkhatañ. ⁵ B. ottam. ⁶ B. omits.

⁷ B. uppādo. ⁸ B. om. ⁹ C. omits from here till patiō.

¹⁰ C.—B. atattham hiti. ¹¹ B. vuccati. ¹² B. omits.

¹³ B. omits. ¹⁴ C. bhavam. ¹⁵ B. omits. ¹⁶ B. ca.

¹⁷ B. ñhā. ¹⁸ B. ottā. ¹⁹ B. pārāya. ²⁰ B. katāya.

tasma tam¹ evam puechati. Sa ha rūpenā 'ti rūpākayena saddhim tato anissaṭo hutvā 'ti attho.² Idam pañcavokāravasena anujānitvā puna ta m jīvan 'ti puttho suttavirodhabhayena³ paṭikkhipati. Vinā rūpenā 'ti idam catuvokāravasena anujānitvā puna aññam jīvan 'ti puttho suttavirodhabhayen'⁴ eva patikkhipati. Abbhantara gato 'ti ca bahiddhā nikhamitvā cā 'ti idam saha rūpena vinā rūpenā 'ti hetthāvuttassa lakkhaṇavacanam. Tattha abbhantara gato 'ti rūpassa anto gato ito vā etto vā anikkhamitvā rūpaparicchedavasen' eva thito hutvā 'ti attho. Nikhamitvā 'ti rūpaparicchedam atikkamitvā rūpam anissito hutvā 'ti attho. Anattā 'ti attanā jīvena⁶ puggalena rahito. Ekadhamme pi puggalo natthīti attho. Evam sabbasutta 7-āgamattthakathavuttanayen'⁸ eva attho veditabbo. Idha pana samdhāya bhāsitamattam eva vakkhāma. Vuttam ca⁹ bhagavatā sappikumbho 'ti ādi sabbā 'va² desanā yathārutasvesen'¹⁰ eva atthato na gahetabbā 'ti dassanattham āhatam.¹¹ Yathā hi suvaṇṇam gahetvā tato¹² suvaṇṇavikāro kumbho suvaṇṇakumbho 'ti vuccati. Na evam sappim gahetvā tato¹² sappissa vikāro sappikumbho nāma atthi. Yasmin pana kumbhe sappi pakkhittam so sappikumbho nāmā 'ti ayam etha attho. Telakumbhādisu pi es' eva nayo. Yathā ca nibbānam niccam dhuvam na evam bhattam vā yāgum vā atthi. Kālaparicchedam vā⁹ pana akatvā divase divase⁹ dassāmā 'ti paññattavasena¹³ niccabhattani dhuvayāgū 'ti vuccati⁹ ayam etha attho. Atthi puggalo attahitāya paṭipanno 'ti ādisu pi yathā rūpādayo dhammā paccattalakkhaṇasāmaññalakkhaṇavasena atthi na⁹ evam puggalo. Rūpādisu pana sati evamnāmo evamgotto 'ti vohāro hoti. Iti¹⁴ iminā lokavohārena lokasammutiyā lokaniruttiyā atthi puggalo' ti ayam etha attho. Vuttam

¹ B. nam. ² C. omits. ³ C. suttam bhayena.

⁴ B. °dhana°; C. omits viroda. ⁵ C. atikka°.

⁶ B. attāthitena. ⁷ B. ottānam. ⁸ B. °suvutta°.

⁹ B. omits. ¹⁰ C. °rutha°. ¹¹ B. °āgatā.

¹² B. kato. ¹³ B. paññatti°. ¹⁴ B. adds: vuccati.

pi' etam bhagavata. Imā kho citta lokasāmaññalokaniruttilokavohāralokapaññattiyo 'ti. Rūpādīdharmā pana vinā pi lokasammutim paccattasāmaññalakkhanavasena paññapanato atthiti ayam ettha attho. Buddhānam pana dve kathā sammutikathā ca ¹ paramatthakathā cā 'ti. Tattha satto puggalo devabrahmā 'ti ādikā sammutikathā nāma. Aniccam dukkham anattā khandhā dhātuyo āyatanañni satipaṭṭhānā sammappadhānā ² 'ti ādikā paramatthakathā nāma. Tattha yo sammutidesanāya satto 'ti vā —pe—brahmā cā ³ 'ti ⁴ vutte vijānitum ⁵ vā ³ paṭivijjhitudum niyyātum arahattajayaggāham ⁶ gahetum sakkoti. Tassa bhagavā ādito 'va satto 'ti vā puggalo 'ti vā poso 'ti vā devo 'ti vā brahmā 'ti vā katheti. So paramatthadesanāya aniccan 'ti vā dukkhan 'ti vā 'ti ādisu aññataram sutvā vijānitum paṭivijjhitudum niyyātum arahattajayaggāham gahetum sakkoti. Tassa aniccan 'ti ādisu aññataram katheti. Tathā sammutikathāya bujjhanakasattassa pi ³ na pathamam ³ paramatthakatham katheti. Sammutikathāya pana thatvā ⁷ pacchā paramatthakatham katheti. Paramatthakathāya bujjhanakasattassa pi na pathamam sammutikatham katheti. Paramatthakathāya pana bodhetvā pacchā sammutikatham katheti. Pakatiyā pana pathamam eva paramatthakatham kathentassa desanā lūkhākārā hoti tasmā buddhā pathamam sammutikatham kathetvā pacchā paramatthakatham kathenti. Te sammutikatham kathentā pi saccam eva sabhāvam eva amusā 'va kathenti. Paramatthakatham kathentā pi saccam eva sabhāvam eva amusā va kathenti.

Ayam hi.

Duve saccāni akkhāsi sambuddho vadatam varo
sammutim paramatthañ ca tatiyam n'upalabbhati.
Tattha. Saṃketavacanam saccam lokasammutikāraṇam
paramatthavacanam saccam dhammānam tathā lakkhaṇam 'ti.

¹ C. omits. ² B. samappaṭṭhānā. ³ B. omits.

⁴ B. adds: vā. ⁵ C. jāo. ⁶ C. °dasaggāham.

⁷ B. vatvā.

Aparo nayo dve bhagavato desanā paramatthadenanā ca khandhādivasena sammutidesanā ca sappikumbhā-
divasena. Na¹ hi bhagavā sāmaññam² atidhāvati.³ Tasmā atthi puggalo 'ti vacanamattato abhiviveso na
kātabbo. Satthārā hi paññattim anatikkamma paramattho
pakāsito. Tasmā añño pi paññito paramattham⁴ pakāsento
sāmaññe⁴ nātidhāvaye. Sesā⁵ sabbattha uttānatthā⁶
yevā 'ti.

PUGGALAKATHĀ NITTĀ. 1.

Idāni parihānikathā hoti. Parihānidhammo aparihāni-
dhammo⁷ 'ti¹ dve ime bhikkhave dhammā sekhassa
bhikkhuno parihānāya samvattanti. Pañc'ime bhikkhave
dhammā samayavimuttassa bhikkhuno parihānāya sam-
vattantiti evam ādini hi suttāni nissāya⁸ Sammitiyā⁹
Vajjiputtiyā¹⁰ Sabbatthivādino ekacce ca Mahāsamghikā
arabato parihānim icchanti. Tasmā te vā hontu aññe
yeva vā yesam ayam laddhi tesam laddhibhindanattham¹¹
parihāyati arahā arahattā 'ti pucchā sakavādissa.
Tattha¹¹ parihāyati¹² dve parihāniyo pattaparihāni
ca apattaparihāni ca. Tattha dutiyam pi kho āyasmā
Godhiko tamhā samādhikāyā¹² cetovimuttiyā parihāyiti
ayam pattaparihāni. Mā vo sāmaññatthikānam satam
sāmaññattho parihāyīti¹³ ayam apattaparihāni. Tāsu
idha pattaparihāni adhippetā.¹⁴ Tam hi samdhāyā
āmantā 'ti patiññā paravādissa. Sakavādisamaye¹⁵
pana imam pattaparihānim nāma lokiyasamāpattiya 'va¹⁶
icchanti na⁷ arahattādisāmaññaphalehi.¹⁷ Parasamaye
hi¹⁸ nam sabbasāmaññaphalesu sabbabhavesu sabbakālesu
sabbesam ca puggalānam¹⁹ icchanti. Tam pana tesam
laddhimattam eva 'ti. Sabbam laddhijalam bhinditum

¹ C. omits. ² B. sa°. ³ B. abhi°. ⁴ B. °ññam.

⁵ B. °sam. ⁶ B. ttham. ⁷ B. omits. ⁸ C. nissiya.

⁹ C. Sammiti. ¹⁰ MSS. sic. ¹¹ B. tatra.

¹² B. samāhitāya. ¹³ B. °hāyati. ¹⁴ C. °tam.

¹⁵ C. sakasamaye. ¹⁶ B. ca. ¹⁷ B. °ttādihi.

¹⁸ B. pi. ¹⁹ B. adds: na.

puna s a b b a t t h ā 'ti ādinā nayena desanā vadhlitā. Tattha yasmā paravādī kamena parihāyitvā sotāpattiphale thitassa arahato parihānim na icchatī upariphalesu thitass' eva icchatī. Yasmā ca rūpārūpabbavesu thitassa na icchatī. Kammāramatādinam¹ pana parihāniyadhammānam² bhāvā kāmabhavē thitass' eva icchatī. Tasmā s a b b a t t h ā 'ti puttho patikkhipati. Puna dañham katvā puttho kāmabhavam samdhāya paṭijānāti. Sabbasmin pi hi kāmabhavē parihānikarā kāmaguṇā atthi tasmā tathā parihāyatīti tassa laddhi. Tatiyapucchāya p a r i h ā y a t i - t i³ parihānikare dhamme pucchatī. Tasmā parihāni nāma kammāramatādiddhammā visesato vā kāmarāgavyāpādā eva. Te ca rūpārūpabbhave natthi. Tasmā⁴ n a h' e v ā 'ti paṭikkhepo paravādissa. S a b b a d ā 'ti kālapucchā. Tattha pathame pañhe yonisomanasikārakāle aparihāyanato paṭikkhipati. Dutiyē ayonisomanasikaroto rattibhāge vā divasabhāge vā sabbadā parihāyanato paṭijānāti. Tatiyē parihānikaradhammasamāyoge sati muhuttam eva parihāni nāma hoti. Tato pubbe aparihīnassa pacchā parihīnassa ca aparihāni nāma natthiti paṭikkhipati. Sabbe 'va⁵ a r a h a n t o 'ti pañhānam pathamasmin tikkhindriye samdhāya paṭikkhipati. Dutiyasmin mudindriye samdhāya paṭijānāti. Tatiyasmīn pi tikkhindriyā va adhippetā. Tesam hi sabbesam pi parihāni na hotīti tassa laddhi. Se t̄ h i-udāharane pathamā pucchā paravādissa. Dutiyā sakavādissa. Tatrāyam adhippayo. Yam mām tumhe pucchatha arahā arahattā parihāyanto ca⁶ catūhi phalehi ca parihāyatīti. Tatra vo⁷ paṭipucchāmi catūhi satasahasrehi setthī⁸ setthattam⁸ dhārento⁸ satasahasrehi⁸ parihīno setthī setthattā parihīno hotiti. Tato sakavādinā ekadesena parihānim samdhāya āmantā 'ti vutte sabbasāpateyyā parihīno hotiti⁹ pucchatī. Tathā¹⁰ aparihīnattā sakavādī na h'evā 'ti vatvā. Atha nam evam⁶

¹ B. °ramatāninam. ² B. °dhammam. ³ B. °hānīti.

⁴ C. yasmā. ⁵ C. adds : sabbe 'va. ⁶ B. omits.

⁷ B. te.

⁸ C. omits.

⁹ C. adds : vuccatiti.

¹⁰ B. tato.

evam arahā na¹ pi parihāyati ca na² ca catūhi phalehīti uppannam³ laddhikam. Dutiyam bhabbapañham⁴ pucchi.⁵ Paravādī setthino abhabbatāya⁶ niyamam apassanto patijānitvā arahato catūhi phalehi parihāni-bhabbatam puṭṭho. Niyato sambodhiparāyano 'ti vacanassa ayoniso atham gahetvā laddhiyā⁷ thito sotāpatti-phalato parihāyitum abhabbatam samdhāya patikkhipati. Tam pana 'ssa laddhimattam evā 'ti.

ETTĀVATĀ VĀDAYUTTI NĀMA NITTHITĀ HOTI.

Idāni ariyapuggalasamsandanā āraddhā. Tattha yasmā keci arahato ca⁸ parihānim icchanti. Keci anāgāmino. Keci sakadāgāmissa pi. Sotāpannassa pana sabbe pi na icchanti yeva. Ye arahattā parihāyitvā anāgāmisakadāgāmibhāve thitā tesam⁹ parihānim icchanti na itaresam anāgāmisakadāgāminam. Sotāpannassa pana te pi sabbathā pi na icchanti yeva. Tasmā peyyālamukhena pucchākathā. Tattha tesam laddhivasena¹⁰ paṭiññā ca patikkhepā ca veditabbā. Parihāyati anāgāmī¹¹ anāgāmī pahalā 'ti hi pañhasmīm ye¹² anāgāmino parihānim na icchanti tesam vasena patikkhepo. Ye pakati-anāgāmino vā arahattā parihāyitvā thita-anāgāmino vā parihānim icchanti tesam vasena paṭiññā 'ti idham ettha nayamukham. Tassānusārena sabbapeyyālā athato veditabbā. Yam¹³ pan' ettha sotāpattiphalassa anantara¹⁴ arahattam yeva sacchikarotiti vuttam. Tam parihinassa puna vāyamato arahattappavattim samdhāya vuttam. Tam¹⁵ itaro sotāpattiphalānantaram arahattassa abhāvā patikkhipati. Tato param parihāni nām' esā kilesappahānassa vā mandatāya bhaveyya¹⁶ maggabhbāvanādinam

¹ C. omits.

² C. tañ ca.

³ B. onnā.

⁴ B. sabba°.

⁵ C. pucchā.

⁶ C. °vyā°.

⁷ B. °yam. ⁸ B. 'va. ⁹ C. yesam. ¹⁰ C. yeva.

¹¹ B. omits. ¹² B. yeva. ¹³ C. yā. ¹⁴ C. antarā.

¹⁵ C. na.

¹⁶ C. vaseyya.

vā anadhimattatāya saccānam vā adassanenā 'ti evam ādinam vasena anuyuñjituṁ kassā¹ bahutārā kilesā pahinā 'ti ādi vuttam. Tam sabbam uttānādhippāyam eva. Suttānam pan' attho² āgamati³thakathāsu vuttanayen'³ eva veditabbo. Samaya vimutto arahā arahattā parihāyatī ettha mudindriyo samayavimutto tikkhindriyo asamayavimutto⁴ 'ti tesam laddhi. Sakasamaye pana avasippatto jhānalābhī samayavimutto. Vasippatto⁵ jhānalābhī c'eva sabbe ca⁶ ariyapuggalā ariye vimokkhe asamayavimutto 'ti samniñthānam. So pana tam attano laddhim gahetvā samaya vimutto parihāyati itaro na parihāyatītī āha. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ARIYAPUGGALASAMSANDANĀ

NITTĀ.

Idāni suttasādhanā hoti. Tattha uccāvacā 'ti uttamahinabhedato uccā ca avacā ca. Patipadā⁷ 'ti patipadā samanena⁸ pakāsitā 'ti. Buddhasamanena⁸ jotitā⁹. Sukhā patipadā hi¹⁰ khippabhīññā uccā. Dukkhā patipadā dandhabhīññā avacā. Itarā dve ekenaingena uccā. Ekena¹¹ avacā. Pathamam vuttā eva¹² uccā. Itarā tisso pi avacā. Tāya¹³ uccāvacāya patipadāya na pāraṁ diguṇam yanti. Ekamaggena dvikkhattum nibbānam na gacchantiti attho. Kasmā yena maggena ye¹⁴ kilesā pahinā tesam puna appahātabbato. Etena parihānidhammābhāvam dīpenti.¹⁵ Nayidaṁ ekaguṇam mutan 'ti tañ ca idam ekavāram yeva phusanārahām pi na hoti. Kasmā⁵ ekena maggena sabbakilesānam

¹ B. kassā. ² B. ettha. ³ C. ° nasevan'eva.⁴ C. sama°. ⁵ B. omits. ⁶ C. va.⁷ C. patipatipadā. ⁸ B. °yena. ⁹ B. °kā.¹⁰ C. omits. ¹¹ B. °naingena. ¹² B. adds : va.¹³ C. adds : te tāya. ¹⁴ B. yena. ¹⁵ B. dīpeti.

appahānato. Etena ekena maggen' ¹ eva arahattābhāvam dipenti.² Attthi chinnassa cchedanīya nī ³ 'ti. Chinnassa kilesavatṭassa puna chinditabbam kiñci attthiti pucchat. Itaro tikkhindriyam samdhāya paṭikkhipitvā puna puṭṭho mudindriyam samdhāya patijānāti. Sakavādī suttam āharitvā natthibhāvam dasseti.⁴ Tattha ⁵ oghapāso ⁶ 'ti kilesogho c'eva kilesapāso ca. Katassapaticayo 'ti bhāvitassa maggassa puna bhāvana. Idhāpi paṭikkhepapatijānanāni purimanayen' eva veditabbāni. Parihānāya samvattantī paravādinā ⁷ āhatasutte pañca dharmā appattaparihānāya c'eva lokiyasamāpatti parihihānāya ca samvattanti. Yo ⁸ pana pattassa arahattaphalassa parihihānāya sallakkheti. Ten' eva na ⁹ attthi arahato ¹⁰ kāmārāmatā 'ti āha. Itaro asamayavimuttam samdhāya paṭikkhipitvā itaram samdhāya patijānāti. Kāmarāgavasena vā pavattamānatam paṭikkhipitvā itarathāpavattamānatam ¹¹ patijānāti. Rāgādinam pana attthiti ¹² puṭṭho patijānitum na sakkoti. Kim pariyutthito 'ti kena pariyutthito anubaddho ¹³ ajjhoto ¹⁴ vā hutvā 'ti attho. Anusaya-pucchāya ¹⁵ pi tikkhindriyamudindriyavasen' eva paṭikkhepapatijānanāni veditabbāni. Kalyāṇanusayo ¹⁶ 'ti vacanamattasāmaññena vā patijānāti. Rāgo upacayayam gacchatī bhāvanāya pahinam samdhāyāha. Parato dosamohesu pi es' eva nayo sakkāyadiṭṭhādīnam pana dassanena pahinattā upacayam na icchati. Sesam sabbattha uttānattham evā 'ti.

PARIHĀNIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni brahmācariyakathā hoti. Tattha dve brahmācari-

¹ B. ekamo. ² B. dipeti. ³ B. ccheriyan 'ti.

⁴ B. dīpeti. ⁵ B. attha. ⁶ C. opāso.

⁷ B. odi c' ettha. ⁸ B. so. ⁹ B. nam. ¹⁰ C. onto.

¹¹ C. omānam. ¹² C. adds : otama. ¹³ B. obandho.

¹⁴ B. oto. ¹⁵ C. anussa. ¹⁶ B. onadayo.

yavāsā maggabhāvanā ca pabbajjā ca. Pabbajjā¹ sabba-devesu natthi. Maggabhāvanā thapetvā asaññasatte sesesu appatividdhā.² Tathā ye paranimimitavasavattideve upādāya³ taduparidevesu maggabhāvanam pi na icchanti seyyathāpi Sammitiyā te samdhāya natthi devesū 'ti pucchā sakavādissa. Tīhi bhikkhave thānehi Jambudipikā⁴ manussā Uttarakuruke ca manusse adhiganhanti deve ca Tāvatimse. Katamehi tīhi surā satimanto idha⁵ brahma-cariyavāso 'ti imam⁶ suttam nissaya dve pi brahmacariyavāsa natthi devesū 'ti uppandaladdhivasena patiññā paravādissa. Puna dvinnam pi brahmacariyānam antarāyikadhammasasena sabbadevā jaṭā 'ti pucchā sakavādissa. Tattha hatthasamvācikā⁷ 'ti¹ mūlā⁸ viya hatthamuddhāya vattāro. Parato atthi devesū 'ti pañhe pi⁹ maggabhāvanam samdhāya patiññā sakavādissa. Patiññāya¹⁰ adhippāyam asallakkhetvā pabbajjāvasena anuyogo paravādissa. Yattha natthi pabbajjā 'ti pañhe gihinañ c' eva ekaccānañ ca devānam maggapatilabham samdhāya patikkhepo tess' eva. Puna puttho paccantavāsino c' eva asaññasatte ca samdhāya patiññā tess' eva. Yo¹¹ pabbajati ādipucchāsu¹² pi es' eva nayo. Puna atthi devesū 'ti pañhe pi maggabhāvanam samdhāy' eva patiññā sakavādissa. Sabbadēvesū 'ti vutte asaññe¹³ samdhāya patikkhepo tess' eva. Manusse¹⁴ 'ti pañhadvaye Jambudipake samdhāya patiññā paccantavāsino samdhāya patikkhepo veditabbo. Atthi yattha atthi atthiti atthi te devā atthi vā so padeso yattha atthiti evam sattapadesavibhāgamukhena vissajjanam sakavādissa. Iminā nayena sabbe ekantarikapañhā veditabbā. Suttānuyoge¹⁴ kuhim phala pappatti¹⁵ tassa anāgāmino arahattaphalappatti¹⁵ kuhin 'ti pucchā sakavādissa. Tatth' evā 'ti suddhāvāsesū 'ti attho. Handa hīti

¹ C. omits. ² B. °siddha. ³ C. upādā. ⁴ C. °dvī°.

⁵ B. magga. ⁶ B. idam. ⁷ C. hattham sāpikā.

⁸ B. mūlāgā. ⁹ B. pucchā paravādissa. ¹⁰ B. °yam.

¹¹ C. so. ¹² B. °chādisu. ¹³ C. °ñam.

¹⁴ C. °yogo. ¹⁵ B. phalu°.

kāraṇatthe nipato. Idam vuttam hoti. Yasmā anāgāmipuggalo idha loke bhāvitena maggena tattha suddhāvāsesu phalam sacchikaroti. Na¹ tatth² aññam maggam bhāveti. Tasmā natthi devesu brahmacariyavāso 'ti. Idāni yadi aññattha bhāvitena maggena aññattha phalasacchikiriyā hoti. Sotāpannādīnam pi siyā 'ti etam attham dassetum puna anāgāmīti ādi³ samsandanapucchā sakavādissa. Tattha anāgāmissa phalasacchikiriyāya paṭiññā sesānam phalasacchikiriyāya paṭikkhepo paravādissa. Idha bhāvitamaggo hi anāgāmī idha vihāya niṭṭho⁴ nāma hoti. So idha anāgāmimaggam bhāvetvā opapātiko hoti. Tattha parinibbāyīti vacanato puna maggabhāvanam vinā upapattivasen'⁵ eva arahattaphalam sacchikarotiti tassa⁶ laddhi. Sotāpannasakadāgāmino pana tattha⁷ maggam bhāvetvā tatr' upapattikā⁷ nāma honti. Tesam idhāgamanañ ñeva⁸ natthi. Iti so anāgāmissa phalasacchikiriyam puttho paṭijānāti. Itaresam paṭikkhipati. Anāgāmipuggalotattha bhāvitena maggenā 'ti pañhe anāgāmino tattha maggabhāvanā 'va¹ natthiti laddhiyā patikkhipati: Maggo ca bhāviyati na ca kilesā pahīyantīti pucchā sakavādissa rūpāvacaramaggam samdhāya paṭiññā itarassa. Rūpāvacaramaggena hi so idha vihāya niṭṭho nāma jāto. Anāgāmipuggalokatakarāṇīyo 'ti pañhe opapātiko. Tattha parinibbāyīti vacanato upapattiyā va 'ssa⁹ katakaranīyādibhāvam samdhāya paṭijānāti. Araha¹⁰ 'ti pañhe idha parinibbāyīto aralato vasena paṭikkhipati puna puṭṭho tattha parinibbāyino vasena paṭijānāti. Atthi arahato punabbhavo 'ti ādisu pi tattha parinibbāyi-idha-parinibbāyi-vasen' eva 'tho veditabbo. Appativeddhā-kupppo 'va tattha parinibbāyatīti¹⁰ puttho idh' eva bhāvitena maggena tassa akuppapaṭivedham icchanto patikkhipati. Yathā migō 'ti pathamam

¹ C. omits.² B. adds: kuhi.³ B. ādīnam.⁴ C. titṭho.⁵ C. uppatti^o.⁶ C. 'ssa.⁷ C. uppa^o.⁸ B. ñene va.⁹ C. uppatti c' assa.¹⁰ B. °yīti.

udāharanam paravādissa dutiyam sakavādissa sesam
sabbattha uttānattham' evā 'ti.

BRAHMACARIYAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni odhisokathā nāma hoti. Tattha ye¹ sotāpannādi-
nam² jhānābhīsamayavasena dukkhadassanādīhi odhiso²
ekadesena kilesappahānam icchanti seyyathāpi etarahi
Sammitiyādayo. Tesam tam laddhim bhinditum odhiso
'ti pucchā sakavādissa. Paṭiññā paravādissa. Puna anu-
yogo sakavādissa. Ekadesena sotāpannādibhāvassa abhā-
vato paṭikkhepo paravādissa. Iminā upāyena sabbavāresu
attho veditabbo 'ti.

ODHISOKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni jahatikathā nāma hoti. Tattha yesam jhānalābhī³
puthujjano saha saccābhīsamayā anāgāmī nāma hoti.
Tassa puthujjanakāle yeva kāmarāgavyāpādā pahinā 'ti
laddhi seyyathā pi etarahi Sammitiyānam. Tesam tam
laddhim bhinditum ja h a t i p u t h u j j a n o 'ti pucchā
sakavādissa. Jhānavikkhambhitānam pana tesam pari-
yuṭṭhānam apassantassa paṭiññā paravādissa. Yasma
pana tesam jhānavikkhambhitānam pi anāgāmimaggen'
eva accantam³ pahānam hoti. Tasmā puna accantan 'ti
ādi anuyogo sakavādissa. Tathārūpassa pahānassa abhā-
vato paṭikkhepo itarassa. V i k k h a m b h e t i i accanta-
vikkhambhanam eva samdhāya pucchā sakavādissa. Tato
param anāgāmimaggatthena saddhim puthujjanasamsan-
danam hoti. Tam uttānattham eva. Tato param a n ā-
gām i p h a l e s a m t h ā t i i p u t t h o jhānanāgāmitam⁴
samdhāya patijānatī. A r a h a t t e s a m t h ā t i i p u t t h o

¹ B. omits. ² C. adds : odhiso. ³ C. ontā.⁴ B. jhānānāgāmiti ; C. ṭīgādīnam.

dassanamaggena uddhambhāgīyānam pahānābhāvato paṭikkhipati. A p u b b a m ā c a r i m a m t a y o m a g g e¹ 'ti puṭṭho tathārūpāya bhāvanāya abhāvā paṭikkhipati. Puna puṭṭho tiṇṇam maggānam kiccasambhāvam² samdhāya patijānāti. Sāmaññaphalapucchāsu pi es' eva nayo. K a t a m e n a m a g g e n ā 'ti puṭṭho anāgāmimaggena 'ti jhānānāgāmitam³ samdhāya vadati. Puna samyojanappahānam puṭṭho anāgāmimaggena tesam kilesānam appheyattā paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho paṭhamamaggass' eva jhānānāgāmimaggabbhāvam samdhāya patijānāti. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

JAHATIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni sabbam atthiti vādakathā hoti. Tattha yesam yam kiñci rūpam atītānāgatapacuppannam —pe— ayam vuccati rūpakkhandho 'ti ādivacanato sabbe pi atītādibhedā dhammā khandhasabhāvam na vijahanti. Tasmā sabbam atthi yeva nāmā 'ti laddhi. Seyyathā pi etarahi Sabbatthivādānam. Tesam laddhivisodhanattham s a b b a m a t t h i t i pucchā sakavādissa vuttappakārāya laddhiyā thatvā patiññā itarassa. S a b b a t t h ā 'ti sabbasmin sarire sabbam atthiti pucchati. S a b b a d ā 'ti sabbasmin kāle sabbam atthiti pucchati. S a b b e n a s a b b a n 'ti sabbenākārena sabbam atthiti pucchati.⁴ S a b b e s ū 'ti⁵ sabbesu⁶ dhammesu sabbam atthiti pucchati. A y o g a n 'ti ayuttam. Nānāsabhāvānam⁷ hi yogo hoti na ekasabhāvassa⁸ iti imasmin pañhe rūpam vedanāya vedanā vā rūpena anānam ekalakkhaṇam eva katvā s a b b a m a t t h i t i pucchati. Yam⁹ pi natthi tam pi atthi. Yam chatthakhandhādikam sasavisāṇādikam vā kiñci natthiti siddham. Tam pi te atthiti pucchati. S a b b a m

¹ C. maggo. ² B. °sabhāvam. ³ C. jhānaṅgādinam.⁴ C. omits. ⁵ B. hi. ⁶ B. omits.⁷ B. nānāsakavādasāññī. ⁸ C. ekabhā°.⁹ C. nam hi natthi tam p' atthiti.

atthiti yā diṭṭhi sā¹ diṭṭhi² micchādiṭṭhi³ yā diṭṭhi sā mādiṭṭhi⁴ h' evam atthiti iminā idam pucchatī. Yā te esā sabbam atthiti diṭṭhi sā diṭṭhi ayāthāvakattā micchādiṭṭhi⁵ evam yām amhākam⁶ diṭṭhi sā diṭṭhi yāthāvakattā sammādiṭṭhi⁷ evam tava samaye na⁸ atthi.⁹ Itaro sabbesu pi etesu nayesu vuttappakārāya atthitāya abhāvato paṭikkhipati. Imesu pana sabbesu pi nayesu ājānāhi niggahan¹⁰ 'ti ādim kātvā sabbo kathāmaggabhedo vitthārato veditabbo 'ti. Ayām tāv' ettha vādayutti. Idāni atītam¹¹ atthiti ādikam suddhikasamsandanam¹² hoti. Tattha atītam¹³ atthiti ādikam suddhikasamsandanam. Atītam rūpam¹⁴ atthiti ādikam¹⁵ khandhavasena kālasamsandanam. Paccuppannaṁ rūpam appiyam karitvā 'ti atītānāgatam pahāya paccuppannam rūpam eva appiyam avibhajitabbam karitvā. Rūpabhāvam¹⁶ ja hatīti pañhe niruddhassāpi rūpassa rūpakkhandhassa samgahitattā paṭikkhipati. Rūpabhāvam na ja hatīti paṭilomapañhe pi rūpakkhandhena¹⁷ samgahitattā 'va¹⁸ paṭijānāti. Odātam vattham appiyam karitvā 'ti ettha kiñcāpi na sabba-vattham odātam iminā pana vatthan¹⁹ 'ti avatvā odātam vattham appiyam karitvā 'ti vutte sakavādinā ekaṭthatā²⁰ anuññātā. Odātabhāvam²¹ ja hatīti pañhe vanñ-navigamam samdhāya paṭiññā sakavādissa. Vatthabhāvam ja hatīti ettha paññattiya adhigatattā paṭikkhepo tess' eva. Paṭilome pi es' eva nayo. Atītam atītabhāvam na ja hatīti puṭṭho pana yadi jaheyya anāgatam vā paccuppannam vā siyā 'ti maññāmāno paṭijānāti. Anāgataṁ anāgataṁ a nāgata b hāv a m n a²² ja hatīti puṭṭho pana yadi na jaheyya anāgatam eva 'ssa paccuppannabhāvam na pāpuneyyā 'ti maññāmāno paṭikkhipati. Paccuppannapañhe pi atītabhāvam anāpajjanadoso siyā 'ti paṭikkhipati. Anulomapañhesu pi iminā nayena attho veditabbo. Evam suddhikanayam vatvā

¹ B. omits. ² C. °nā. ³ B. ādi. ⁴ C. °bhavam.

⁵ C. °dhe 'va. ⁶ C. omits. ⁷ B. ekaṭthatā.

⁸ C. adds : na.

puna khandhavasen' eva dassetum a tītam rūpan 'ti
ādi vuttam tam sabbam pi pāli-anusāren' eva sakkā jāni-
tum. Idāni atītam¹ attīti ādi vacanasodhanā
hoti. Tattha hañci atītam n^v² attīti yadi atītam
no attīti attho. Atītam³ attīti³ micchā 'ti.
Atītañ ca tam³ atthi vā⁴ 'ti micchā. Evam tañ h' eva⁵
anāgatam paccuppannan 'ti puñho anāgate khañye yev'
assa paccuppannatāya abhāvam samdhāya kālanānattena
pañikkhipati. Dutiyam puñho yam uppādato pubbe anā-
gatam ahosi. Tassa uppannakale paccuppannattā pañ-
jānāti. Hu tvā hotīti⁶ yad⁷ eva tam tayā anāgatam
hutvā⁸ paccuppannam hotiti vadatā tañ ñeva anāgatam
paccuppannan 'ti laddhivasena anāgatam vā paccuppannam
vā hutvā hotīti vuttam hoti. Kim te tam pi hutvā hotīti.
Itaro hutvā⁸ bhūtassa puna⁹ hutvā abhāvato na h' evā
'ti pañikkhipati. Dutiyam pi puñho yasmā tam anāgatam
hutvā paccuppannam hontam¹⁰ hutvā hotīti samkham
gatam tasmā pañjānāti. Atha nam sakavādi¹¹ yadi³ te³
anāgatam hutvā paccuppannam hotīti¹² samkham gatam¹³ puna hutvā paccuppannam hontam na
hutvā na hotīti samkham gatam sasavissānam¹⁴ kin te tam
pi puna hutvā na hotīti adhippāyena hutvā hotīti pañ-
ham pucchat. Itaro yam natthi tam natthitāya evam¹⁵
anāgatam na hutvā paccuppannam na¹⁶ hotīti. Na hutvā
na hotīti¹⁷ nāma. Tāva hotu. Puna na hutvā na hoti.
Bhāvo pan' assa kuto 'ti maññamāno pañikkhipati. Tañ

¹ B.—C. adds : na ca. ² B.—C. na ca. ³ B. omits.

⁴ B. cā. ⁵ B. tañ ñe n' eva.

⁶ B. adds : hutvā hoti. ⁷ B. etam.

⁸ B. omits the whole sentence till itaro hutvā. ⁹ B. pana.

¹⁰ B. honti. ¹¹ B. odissa. ¹² B. honti hutvā hotīti.

¹³ B. adds : punapunam hutvā na hotīti.

¹⁴ B. omits the whole sentence till : natthitāya.

¹⁵ B. yam: ¹⁶ C. omits.

¹⁷ B. hotīti samkhagatam asadhi jhākam (?) ki ddhe (kin
te?) tam pi puna na hutvā na hotīti adhippāyena na hutvā
na hoti na hutvā na hoti na. Omits next till p. 47.

ñeva anāgatam tam paccuppannam tam atītām 'ti pañhe pi paccuppannam khane yeva 'ssa atitatāya abhāvam samdhāya kālanānattā patikkhipati. Dutiyapañham puñtho ayam atītabhāvato pubbe paccuppannam ahosi. Tass' eva atītattā patijānāti. Hutvā hoti hutvā hotiti yad eva tam tayā paccuppannam hutvā atītam hotiti vadatā tañ ñeva paccuppannam tam atītan 'ti laddhivasena paccuppannam vo atītam hutvā hotiti vuttam. Kin te tam pi hutvā hotiti. Itaro hutvā bhūtassa puna hutvā abhāvato na h' evā 'ti patikkhipati. Dutiyapañhe yasmā tam paccuppannam hutvā atītam hontam hutvā hotiti yad etam tayā paccuppannam hutvā atītam hotiti vadatā tañ ñeva paccuppannam samkham gatam tasmā patijānāti. Atha nam sakavādī yadi te paccuppannam hutvā atītam hontam hutvā hotiti samkham gatam tam pana hutvā hoti yam pana paccuppannam hutvā atītam na hontam hutvā hotiti samkham gatam sasavisānam. Kin te tam pi puna hutvā na hotiti adhippāyo. Na¹ hutvā na hotiti pañham pucchatī. Itaro yam² natthi tam natthitāya evam paccuppannam hutvā atītam na hotiti tam na hotiti na hutvā na hoti na mattā 'va hoti. Puna hutvā na hoti bhāvo pan' assa kuto 'ti maññamāno patikkhipati. Ubhayam ekato katvā āgate tatiyapañhe pi iminā ubhayena yojanā kātabbā.

Aparo nayo yadi tañ ñeva anāgatam paccuppannam anāgatassa paccuppanne vutto hoti bhāvo. Paccuppannassa anāgate vutto hutvā bhāvo āpajjati. Evam sante anāgatam pi hutvā hoti yeva nāma. Tena tam pucchāma kin te etesu ekekam hutvā hoti hutvā hotiti. Itaro tañ ñeva anāgatam paccuppannam 'ti pañhe patikkittanayen' eva patikkhipitvā puna puñtho dutiyapañhe patiññātanayen' eva patijānāti. Atha nam sakavādī tañ ñeva anāgatam tam paccuppannam 'ti pañhavasena tesu ekekam hutvā hoti hutvā hotiti patijānantam purimapatikkittam pañham parivattvā pucchanto. Na hutvā na hoti na hutvā na hotiti pucchatī. Tass' attho nanu tayā tañ ñeva anāgatam paccuppannam 'ti vuttam. Pathamapañham patikkhipantena anāga-

¹ C. adds: na.

² C. itaresam.

tassa hoti bhāvo paccuppannassa ca hutvā bhāvo paṭikkhitto 'ti tena anāgatam na hoti nāma paccuppannam na hutvā nāma. Dutiyapañhe ca te tañ ñeva anāgatam tam paccuppannam 'ti paṭiññatam. Evam sante anāgatam pi na hutvā na hoti nāma paccuppannam pi na hutvā na hoti yeva nāma tena tam pucchāma kin te etesu ekekam na hutvā na hoti na hutvā na hotiti paravādī sabbato andhakārena pariyonaddho viya. Tesam na hutvā na hoti bhāvam apassanto na h' evā 'ti paṭikkhipati. Dutiyavāre pi yadi tañ ñeva paccuppannam tam atitam paccuppannassa atite vutto hoti bhāvo atitassa ca paccuppanne vutto hutvā bhāvo āpajjati. Evam sante paccuppannam pi hutvā hoti nāma atitam pi hutvā hoti yeva nāma. Tena tam pucchāma. Kin te etesu ekekam¹ hutvā hotiti. Itaro tañ ñeva anāgatam² paccuppannam tam atitan 'ti pañham³ paṭikkhittanayen' eva paṭikkhipitvā puna puttho dutiyapañhe paṭiññatayanayen' eva patijānāti. Atha nam sakavādī tañ ñeva paccuppannam tam atitan 'ti pañhavasena tesu ekekam hutvā hoti hutvā hotiti patijānantam purimam paṭikkhittam pañham parivattetvā⁴ pucchanto na hutvā na hotiti pucchatī. Tass' attho nanu tayā tañ ñeva paccuppannam tam atitan 'ti vutte pañham pañham paṭikkhipantena paccuppannassa hoti bhāvo. Atitassa ca hutvā bhāvo² paṭikkhitto 'ti. Tena paccuppannam te² na hoti nāma. Atitam nāma hutvā na.⁵ Dutiyapañhe ca te tañ ñeva paccuppannam tam atitan 'ti paṭiññatam. Evam sante paccuppannam pi na hutvā na hoti nāma. Atitam pi na hutvā na hoti yeva nāma. Tena⁶ tam⁶ pucchāma kin te etesu etesu⁶ ca⁶ ekekam na hutvā na hoti na hutvā na hotiti. Paravādī sabbato andhakārena pariyonaddho viya tesam nahutvā-nahotibhāvam apassanto. Na h' evā 'ti paṭikkhipati. Tatiyavāre pi yadi⁶ tañ ñeva anāgatam tam⁶ paccuppannam tam atitan 'ti anāgata paccuppannānam paccuppannā 'ti tesu vutto hoti bhāvo. Paccuppannātitānañ ca anāgata-

¹ B. adds: hutvā hoti. ² B. omits. ³ B. pañhe.

⁴ B. adds: pañham na hotiti. ⁵ B. na hutvā nāma.

⁶ C. omits.

paccuppannesu vutto hutvā bhāvo āpajjati. Evam sante anāgatam pi hutvā hoti nāma. Paccuppannam pi atitam pi hutvā hoti yeva nāma. Tena tam pucchāma. Kin te tīsu pi etesu¹ ekekam hutvā² hoti² hutvā hotīti. Itaro tañ ñeva³ anāgatam tam paccuppannam tam atitan 'ti pañhe patikkhittanayen' eva patikkhipitvā puna puttho dutiyapañhe patiññātanayen' eva patijānāti. Atha nam sakavādī tañ ñeva anāgatam tam paccuppannam tam atitan 'ti pañhavasen' eva tesu ekekam hutvā² hoti² hutvā hotīti patijānantam purimam patikkhittapañham parivattetvā pucchanto na hutvā na hoti na hutvā na hotīti pucchat. Tass' attho. Nanu tayā tañ ñeva anāgatam tam paccuppannam tam⁴ atitan 'ti vutte pathamapañham patikkhipantena anāgata paccuppannānam hoti bhāvo. Paccuppannātānañ ca⁵ hutvā bhāvo patikkhitto 'ti. Tena anāgatam tena⁶ paccuppannañ ca⁵ na hoti nāma⁷ paccuppannam⁸ atītañ ca na⁹ hutvā nāma. Dutiyapañhe va¹⁰ tañ ñeva anāgatam tam paccuppannam atitan 'ti patiññātam. Evam sante anāgatam pi na hutvā na hoti nāma. Paccuppannam pi atītam pi na hutvā na hoti yeva nāma. Tena tam pucchāma kin te etesu ekekam na hutvā na hoti na hutvā na hotīti. Paravādī sabbato¹¹ andhakārena pariyonaddho viya tesam nahutvānahotibhāvam apassanto na h' evā 'ti patikkhipatīti.

VACANASODHANĀ NITTĀ.

Niggahādini pan' ettha hetthāvuttanayen' eva yojetabāni. Atītam cakkhum attihiti ādisu pi cakkhādi-bhāvavijahanen' eva atthi tam patijānāti. Passa tīti ādīni puttho pana tesam viññānānam kiccasabhāvavasen'¹² eva patikkhipati. Tena ñānenā ñānakaraṇīyam karoti tīti pi pañhe tassa ñānassa niruddhattā. Kiccabhāvam¹³

¹ B. adds : pi. ² C. omits. ³ B. pañhe va.

⁴ B. ti. ⁵ B. va. ⁶ C. te. ⁷ C. adds : hoti nāma.

⁸ B. adds : ca. ⁹ C. tam. ¹⁰ C. tate. ¹¹ C. oso.

¹² B. kiccabhāvo. ¹³ B. kiccabhāvam.

assa apassanto paṭikkhipati. Puna pi puṭṭho atitārammaṇam paccuppannañānam atitānam dhammānam jānanato atitañānam 'ti lesena¹ paccuppannam eva atitam ñānan 'ti katvā tena ñānena karaniyassa atthitāya patijānāti. Atha 'ssa sakavādī lesokāsam² adatvā te na ñānena dukkha m patijānātīti ādim āha. Itaro atitārammaṇen' eva ñānena imesam catunnam kiccānam abhāvā paṭikkhipati.

Anāgatapañhe pi es' eva nayo. Paccuppannapañho ca³ samsandanapañho⁴ ca⁴ uttānatthā yeva.

Arahato atite⁵ rāgo attihiti ādisu pi rāgādi-bhāvavijahanato⁶ evam patijānāti. Sarāgo 'ti ādisu suttavirodhabhayena c' eva yuttivirodhabhayena ca paṭikkhipati. Evam sabbam pāli-anusāren' eva vīditvā parato atthi siyā. Atitam siyā nātīta n 'ti ettha evam attho veditabbo.

Yam⁷ atitam eva atthi tam atitam yam paccuppannānāgam atthi⁸ tam no atītan 'ti. Tenātitam na vātitam na vātitam⁴ atītan 'ti. Tena kāranena atitam no atitam⁴ no⁴ atitam⁴ atītan 'ti. Anāgata paccuppannapucchāsu pi es' eva nayo.

Nāvattabba m atitam attihīna nāgata m attihiti suttasādhanāya pucchā paravādissa patiññā sakavādissa. Puna attano laddhim nissāya yam⁴ kiñci bhikkhave rūpan 'ti anuyogo paravādiss' eva.⁹ Dutiyanaye pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Evam sabbattha pucchā ca patiññā ca veditabbā 'ti. Yam pan' etam paravādinā anāgatassa atthibhāvasādhanattham. Nanu vuttam bhagavatā kabaliñkārahārā ce⁴ bhikkhave 'ti suttassa pariyoṣāne atthi tattha āyatim punabbhavābhinibbattīti ādi dassitam na tam anāgatassa atthibhāvasādhakam. Tam hi hetūnam parinīthitattā avassabhāvitam samdhāya tattha vuttam. Ayam suttādhippāyo. Sesam sabbattha uttānattham evā 'ti.

SABBAMATTHIKATHĀ NITTHITĀ. 6.

¹ B. kilesena. ² B. adds : nam. ³ C. va.

⁴ C. omits. ⁵ B. oto. ⁶ B. obhāvāvi. ⁷ C. ayam.

⁸ C. paccuppannam atthi anāgatam. ⁹ B. omits.

Idāni¹ atitādikhandhā 'ti² ādi kathā hoti. Tattha khaṇḍhañcādibhāvijahanato³ atitānāgatānam atthitam icchantassa atitam khaṇḍhā 'ti pucchā paravādissa. Atitassa khandhassa⁴ samgahitattā āmaṇṭā 'ti patīññā sakavādissa. Puna atitam athiti pucchā paravādissa. Tassa niruttipathasuttena⁵ atthitāya nivāritattā patikkhepo sakavādissa. Āyatanadhātupucchāsu pi anāgata-pañhesu pi paccuppannena saddhim samsandetvā⁶ anulomapañilomato āgatapañhesu⁷ pi atitam rūpan 'ti ādipañhesu pi iminā⁸ upāyena attho veditabho. Suttasādhane⁹ pana na vatta bbañ 'ti pucchā sakavādissa. Tattha¹⁰ natthi ceto 'ti natthi ca ete dhammā 'ti attho. Khandhādibhāve sati natthitam anicchantassa āmaṇṭā 'ti patīññā paravādissa. Atha nesam natthibhāvasādhanattham suttaharanānam sakavādissa. Dutiyapucchā pi paravādissa. Patīññā sakavādissa. Suttaharanānam paravādissa na¹¹ pana nesam khandhādibhāvam eva sādheti. Na¹² atthi bhāvan 'ti āhatam pi anāhāta-sadisam evā 'ti.

ATITAM KHANDHĀ 'TI ĀDIKATHĀ
NITTHITĀ. 7.

Idāni ekaccam atthiti kathā hoti. Tattha ye ekaccam atitam atthiti maññanti seyyathā pi Kassapikā. Tesam laddhibhindanattham atitam atthiti pucchā sakavādissa e k a c c a m atthiti vissajjanānam paravādissa. Ayam hi 'ssa adhippāyo.

Avipakkavipākam¹³ atthi vipakkavipākam natthiti. E k a c c a m niruddhan 'ti anuyogo sakavādissa. Tass' attho. Yadi te atitam ekaccam atthi ekaccam natthi evam sante ekaccam atitam¹⁴ niruddham. Ekaccam atitam¹⁵ na

¹ B. atitam. ² B. khandhādi. ³ B. °ti bhāvā°; C. °bhāva°.

⁴ C. khandha. ⁵ B. °padha°; C. °pata°. ⁶ B. °ditvā.

⁷ C. pañhāsu. ⁸ B. adds: va. ⁹ C. °nam.

¹⁰ C. tathā. ¹¹ B. tam. ¹² C. atthi bhāvatthi.

¹³ B. adhimutta°. ¹⁴ C. atthiti. ¹⁵ C. omits.

niruddham tath' eva thitan 'ti āpajjati. Vigatani 'ti ādīsu pi es' eva nayo.

Avipakkavipākā² dhammā ekacce 'ti idam yasmā so avipakkavipākānam atthitam icchatī. Te pi atītā yeva. Tasmā³ yathā te atītam ekaccam atthi. Tathā⁴ avipakkavipākā⁵ pi dhammā ekacce atthi ekacce natthiti codetum vuttam. Vipakkavipākā⁶ 'ti idam yesam so natthitam icchati tesam vasena codetum vuttam. Avipākā 'ti idam avyākatānam⁷ vasena codetum vuttam. Iti imesam tiṇam rāśinam vasena sabbesu anulomapaṭilomesu paṭiññā ca paṭikkhepo ca veditabbo.

Atītā ekadesam vipakkavipākā ekadesam avipakkavipākā 'ti. Vippakkavipākā⁸ vuccanti. Yena hi kammena paṭisandhi nibbattitā bhavaṅgam pi⁹ cutim pi tass' eva vipāko. Tasmā paṭisamdhito yāva cuti tāvā¹⁰ tam vipakkavipākām nāma hoti. Tathārūpe dhamme samdhāy 'etam vuttam. Vipaccissantiti katvā te atthiti pucchā sakavādissa.¹¹ Yathā dhammadharassa puggalassa niddāyantassāpi¹² bahupavattino dhammā atthiti vuccanti. Evam lokavohāravasena atthitam samdhāya paṭiññā paravādissa. Vipaccissantiti ñatvā.¹³ Paccuppannā 'ti dutiyapañhe kammanam avippanāsasamkhato¹⁴ kammupacayo¹⁵ nām' eko¹⁶ atthiti laddhiyā¹⁷ thapetvā¹⁸ paṭiññā paravādissa.

Anāgata mātthiti ādisu ekaccam atthiti uppādino dhamme samdhāya vadatīti. Sesam sabbattha hetthā vuttanayattā uttanattham evā 'ti.

EKACCAM ATTHITI KATHĀ

NIPPTHITĀ. 8.

¹ C. viha ^o .	² C. avipā ^o .	³ C. yasmā.
⁴ B. ki tathā; C. tatthā.	⁵ B. okānam.	⁶ C. vipākā.
⁷ C. avipākānam.	⁸ C.—B. vipakata ^o .	⁹ B. omits.
¹⁰ B. cutitā ca.	¹¹ C. adds: dhammam.	¹² R. niddhā ^o .
¹³ B. vatvā; C. adds: katvā.	¹⁴ C. onāyā ^o ; B. onnāsa ^o .	¹⁵ B. kammapacayo.
		¹⁶ C. ko.
¹⁷ B. oyam.		¹⁸ B. thatvā.

Idāni satipatthānakathā hoti. Tattha catunnam bhikkhavē satipatthānānam samudayañ ca atthagamañ ca dasessāmī¹ satipatthānasamayutte vuttanayen² eva yesam kāyādayo satiyā ārammaṇadhamme gahetvā sabbē dhammāsatipatthānā 'ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānam. Andhakā nāma Pubbaseliyā Aparaseliyā Rājagiriyā Siddhatthikā 'ti ime pacchā-uppannanikāyā. Tesam laddhivivecanattham pucchā sakavādissa. Patīññā paravādissa. Tattha yasmā patitthāti tesū³ 'ti patthānā. Kā⁴ patitthāti. Sati. Satiyā patthānā satipatthānā 'ti iminā atthena satigocarā pi⁵ satipatthānā. Patitthahantīti patthānā. Kā patitthahantīti. Satiyo. Satiyo 'va patthānā satipatthānā 'ti. Iminā atthena satiyo yeva⁶ satipatthānā. Tasmā dve pi vādā pariyāyena yujjanti. Ye pan' etam pariyāyam pahāya ekanten⁷ eva sabbe dhammā satipatthānā 'ti vadanti. Te saṁdhāya pucchā sakavādissa. Ārammaṇavasena patīññā paravādissa. Sabbe dhammāsatipatthānā 'ti anuyuttassa pana sabbesam satisabhāvabhāvato⁸ patikkhepo tass' eva. Tattha⁹ kha gagāmīti ādīni¹⁰ maggavisesanāni. Ekāyanamaggo hi kilesānam khāyabhbūtam nibbānam gacchatiti khayagāmī. Cattāri saccāni bujjhanto gacchatiti bodhagāmī. Vattam apacinanto gacchatiti apacayagāmī.¹¹ Evam etehi padehi kin te sabbēdhammā evarūpo ekāya anoma gago hontīti pucchatī. Anāsavā asamyojanīyā 'ti ādīni pi lokuttarabhāvapucchānatthāya vuttāni. Buddhānussatīti ādīni pabhedapucchāvasena vuttāni. Cakkhāyatanām satipatthānan 'ti ādi sabbadhammānam pabhedapucchāvasena vuttam. Tatthāpi¹² sativasena patikkhepo ārammaṇavasena patīññā 'ti evam sabbapañhesu attho veditabbo.

Sutta-sādhanā uttānatthā yevā 'ti.

SATIPATTHĀNAKATHĀ NITTĀ. 9.

¹ B. desessāmī. ² C. otayena. ³ B. etesu.

⁴ B. kā satipatthānā 'ti. ⁵ C. adds: sati. ⁶ C. va.

⁷ B. ete yeva. ⁸ B. satibhāo. ⁹ C. tassa.

¹⁰ C. ādi. ¹¹ B. apacagāmī. ¹² B. tathāpi.

Idāni h' evatthikathā¹ nāma hoti. Tattha yesam sabbe pi atitādibhedā dhammā rūpādivasena atthīti. Atitam anāgataaccuppannavasena anāgataaccuppannāni vā atitādivasena natthi. Tasmā sabbam ev' idam evam atthi evam natthiti yesam laddhi seyyathāpi etarahi vuttappabhedānam Andhakānam. Te samdhāya atitam atthi pucchā sakavādissa. H' evatthi h' eva natthiti visajjanam paravādissa. Tattha² h' evā 'ti hi³ evam. Atha tam sakavādī⁴ yadi atito va evam natthiti⁵ evam sante so yeva atthi so yeva natthiti nāmā 'ti pucchanto h' evatthi h' eva natthiti āha. Itaro ten' eva sabhāvena atthitam⁶ ten' eva natthitam samdhāya patikkhipati. Dutiyam puttho sakabhāvena atthitam parabhāvena natthitam samdhāya patijānatī. Tato param atthattho⁷ natthattho 'ti atthisabhāvo natthisabhāvo nāma hotīti pucchatī⁸ iminā va⁵ upāyena sabbavāresu attho veditabbo. Pariyosāne pana tena hi atitam h' evatthi h' evam natthiti ca. Tena hi rūpam h' evatthi h' evam natthiti vā 'ti⁹ ādīni vatvā kiñcāpi paravādinā laddhi patitthāpitā. Ayoniso patitthāpitattā pan' esā appatitthāpitā yevā 'ti.

H' EVATTHIKATHĀ¹⁰ NITTĀ. 10.

MAHĀVAGGO NITTĀITO. I.

¹ B. everywhere: so' va°.² C. natthi.³ B. so.⁴ B. °ssa.⁵ C. omits.⁶ C. atitam.⁷ B. oddho.⁸ B. °tīti.⁹ B. omits.¹⁰ B. so' va°.

Idāni parupāhārakathā nāma hoti. Tattha ye arahattam
 patijānāntānam apatte pattasaññinam adhimānikānam¹
 kuhakānam vā arahattam patijānāntānam sukkavisat̄thim
 disvā Mārakāyikā devatā arahato asucim upasamharantīti
 maññanti seyyathāpi etarahi Pubbaseliyā ca Aparaseliyā
 ca. Te samdhāya atti arahato asuci sukka vi-
 sat̄thiti pucchā sakavādissa paññā itarassa. Idāni
 yasmā sukkavisat̄thi nāma rāgasamuṭṭhānā hoti tasmā
 atti arahato rāgo 'ti anuyogo āraddho so sabbo pi
 uttānattho yeva. Mārakāyikā devatā attano 'ti
 ādipañhe yasmā tāsam devatānam sukkavisat̄thi nāma
 natthi. Aññesam pi sukkam gahetvāna upasamharanti.
 Arahato sukkam eva natthi. Tasmā na h' evā 'ti patikkhipati.
 N' eva attano 'ti pañhe pana nimmitvā²
 upasamharantīti laddhiyā pañjānāti. Lomakūpe hi
 pañhe sappitelānam viya lomakūpe upasamharanābhāvam³
 disvā patikkhipati. Handahīti vavassaggatthe⁴ nipāto.
 Arahā nu kho aham nā⁵ 'ti evam vimatim gāhāyissāmā 'ti
 evam vavasāyam katvā upasamharantīti attho. Atti
 arahato vimatīti puttō attīvatthukam vicikiccham
 samdhāya pañkhipati. Dutiyam puttō itthipurisādinam
 nāmagottādisu samnitthānābhāvam samdhāya pañjānāti.
 Atti tassa āsayo 'ti tassa sukkassa uccārapassāvat-
 thānam⁶ viya patitthānokāso attīti puchhati. Sadha m-
 makusalassā 'ti attano arahattadhammadmatte yeva
 kusalassa paññāvīmuttam samdhāy' evam vadati. Parā-
 dhammadmakusalassā⁷ 'ti dhammadto⁸ parasmim atītha samā-

¹ C. otikānam. ² B. nimmitvā. ³ B. °nābhāvam.

⁴ B. vavasāyatthe. ⁵ B. no. ⁶ B. °vānam.

⁷ C. pavara.

⁸ C.—B. adham°.

pattidhamme pi kusalassa ubhato bhāgavimuttam samdhāy'
evam vadati.

Sesam ettha pāli-anusāren' eva veditabban 'ti

PARUPĀHĀRAKATHĀ NITTĀ. 1.

Idāni¹ aññānakañkhāparavitaranā 'ti tisso va² kathā nāma² honti. Tattha yesam arahato itthipurisādīnam nāmagottādisu nānappavattiyā abhāvena atthi aññānam. Tatth' eva samñitthānābhāven' eva atthi kañkhā. Yasmā ca yesam³ tāni vatthūni pare vitaranti pakāsentī acikkhanti tasmā tesam³ atthi parivitaranā 'ti imā laddhiyo seyyathāpi etarahi Pubbaseliyānam.⁴ Tesam tam laddhim bhinditum tisu pi kathāsu pucchā sakavādissa. Paññā ca patikkhepo ca itarassa. Tattha sabbesu pi pañhesu⁵ c' eva vissajjanusu ca pālim anugantvā attho veditabbo 'ti.

AÑÑĀNAKAÑKHĀPARAVITARANĀKATHĀ⁶

NITTĀ. 2.

Idāni vacibhedakathā hoti. Tattha yesam sotāpattimag-gakkhaṇe pathamajjhānam samāpannassa dukkhan 'ti vācā bhijjatīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Pubbaseliyādīnam. Te samdhāya sāmāpannassa atthi vacibheda 'ti pucchā sakavādissa laddhiyam thatvā paññā paravā-dissa. Puna sabbatthā 'ti tayo bhave samdhāya puṭho ārūpam samdhāya patikkhipati. Sabbadā 'ti kālava-sena puttho pathamamaggakkhaṇe pathamajjhānasamā-pattito aññam sabbam² samāpattikālam samdhāya patikkhipati. Sabbesaṁ² sāmāpannānan 'ti lokiyasamāpattiyo samāpanne samdhāya patikkhipati. Sabbasaṁpaṭīsū 'ti puṭho dutiyajjhānādikam lokuttaram sabbañ ca lokiyasamāpattim⁷ samdhāya patikkhipati.

¹ B. aññānam.

² C. omits.

³ B. nesam.

⁴ B. °yādini.

⁵ B. adds : pi.

⁶ C. everywhere : °vitā°.

⁷ B. °ttikalam.

Kāya bhedo 'ti patikkamavasena¹ pavattā² kāyaviññatti idam yāni cittāni vaciviññattim samutthāpentītān' eva kāyaviññattim. Evam sante kasmā kāyabhedo pi na hotiti codanattham pucchatī. Itaro laddhivasaṇa patikkhipati c' eva patijānāti ca. Idāni yadi so maggakkhane dukkhan 'ti vācam bhāsatī samudayo 'ti ādikam pi bhāseyya. Yadi vā tam na bhāsatī itaram pi na bhāseyyā 'ti codanattham dukkhan 'ti jāna nāto 'ti ādayo pañhā vuttā. Itaro pana attano laddhivasen' eva patijānāti c' eva patikkhipati ca. Lokuttaram pathamajjhānam samāpanno dukkham dukkhan 'ti vipassatī hi 'ssa laddhiñānan 'ti lokuttaram catusaccāñānam sotan 'ti sota-viññānam adhippetam. Yena tam saddam sunāti dvinnam phassānan 'ti sotasamphassamanosamphassānam. Novata re vattabbe 'ti yadi avisesena yam kiñci samāpannassa natthi vacibhedo na avisesena na vattabbam samāpannassa atthi vacibhedo 'ti sesam ettha uttānattham eva.

Saddhim suttasādhanāya yam pana tena³ Sikhissa⁴ Ānanda bhagavato 'ti pariyośāne suttam abhatam⁵ tattha yena samāpaticcittena yo⁶ vacibhedo samutthito kāyabhedo⁷ pi tena samutthāti. Yena⁸ ca tam lokuttaram pañhamajjhānacittam tasmā asādhakan 'ti.

VACIBHEDAKATHĀ NIPTTHITĀ. 3.

Idāni dukkhāhārakathā nāma hoti. Tattha dukkhan⁹ 'ti vācam bhāsanto dukkhe¹⁰ nānam āharati.¹¹ Tam dukkhāhāro nāma vuccati. Tañ ca pan' etam maggañgam magga-pariyāpannan 'ti yesam laddhi seyyathāpi etarahi Pubbaseliyānam. Te samdhāya dukkhaṁ hāro 'ti pucchā sakavādissa paññāparavādissa. Ye kecīti pathama-

¹ B. abhikkamādivasena. ² B.—C. ottakāyam. ³ B. etena.

⁴ B. sikkhissamānanda^o. ⁵ B. āgatam. ⁶ B. so.

⁷ B. adds : 'ti. ⁸ C. ye vacanam. ⁹ C. dukkhadukkhan.

¹⁰ C. dukkha. ¹¹ B. ārahati.

pañhe avipassake sam̄dhāya patikkhipati. Dutiyapañhe vipassake sam̄dhāya patijānāti. Tam pan' assa laddhimattam eva. Tasmā sabbete 'ti vādassa bhindanattham bālaputhujjanā 'ti ādim āha. Tam uttānattham evā 'ti.

DUKKHĀHĀRAKATHĀ NITTĀ. 4.

Idāni cittaṭhitikathā nāma hoti. Tattha yesam samā-patticittāñ c' eva¹ bhavaṅgacittāñ ca anuppabandhena pavattamānam disvā ekam eva cittam ciram titthatiti laddhi seyyathāpi etarahi hetthāvuttappabhedānam Andhakānam tamladdhivisodhanattham eka m citta m di-vasam pi titthatiti pucchā sakavādissa patiññā paravādissa. Upadīhadivaso uppādakkhaṇo 'ti etha ṭhitikkhaṇam anāmasitvā anicca vata samkhārā uppādavayadhammino 'ti desanāvasāne² uppādavayasen' eva pucchā katā te dhammā cittena lahupari-vattā 'ti puṭṭho cittato lahutaraparivattino³ dhamme apassanto patikkhipati. Dutiyam puṭṭho yassa cittassa dīghappavattim⁴ icchat tam sam̄dhāya patijānāti. Yāvatā yukam titthatiti pañhe. Cullasitisahas-sāni kappāni titthanti ye marū 'ti ādivacanavasena āruppato aññatra patikkhipati āruppe patijānāti. Mu-hutta m muhutta¹ uppajatiti pañhes⁵ paravādissa. Uppādavayadhammino 'ti ādisu suttavirodhabhyena patijānāti ṭhitim pan' assa laddhivasena icchat. Sesam etha uttānattham evā 'ti.

CITTATṬHITIKATHĀ NITTĀ. 5.

Idāni kukkulakathā nāma hoti. Tattha yesam sabbam bhikkhave ādittam sabbe samkhārā dukkhā 'ti ādīni suttāni ayoniso gahetvā nippariyāyen' eva sabbe samkhārā kukkulā vitaccikaṅgarasammissā⁶ chārikanirayasadisā⁷ 'ti laddhi

¹ B. omits. ² B. desanānayena. ³ B. lahupā.

⁴ B. ṭthiti. ⁵ C. pañham.

⁶ B. vitajjita-aṅgāra. ⁷ B. chādika.

seyyathāpi etarahi Gokulikānam. Tesam nānappakāra-sukhasamdassanena tam laddhim vivecetum pucchā saka-vādissa paṭiññā paravādissa. Tattha a n o d h i k a t v ā 'ti odhim mariyādam¹ kotthāsam akaritvā avisesena sabbe yevā 'ti attho.

Sesam sabbam pālinayen' eva veditabbam. Saddhim suittasādhanāyā 'ti.

KUKKULAKATHĀ² NITTITĀ. 6.

Idāni anupubbābhisa mayakathā hoti. Tattha yesam

Anupubbena medhavī thokam thokam khaṇe khaṇe Kammāro rajatass' eva niddhame³ malam attano 'ti.

Ādīni suttāni ayoniso gahetvā sotāpattiphalasacchikiriyāya patipanno ekacce kilese dukkhadassanena pajahati ekacce samudayanirodhamaggadassanena. Tathā sesapīti. Evam solasahi kotthāsehi anupubbena kilesappahāṇam katvā arahattapatilābho hotīti. Evarūpā nānābhisa mayaladdhi uppannā seyyathāpi etarahi Andhaka-Sabbatthivāda - Sammitiya - Bhadrayānikānam. Tesam laddhivecanaattham anupubbābhisa mayo 'ti pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Anupubbena sotāpatti magga an 'ti puttho pana ekassa maggassa bahubhāvāpattibhayena paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho dukkhadassanādivasena patijānāti. Tāni vā cattāri piññānāni eko sotāpattimaggo yevā 'ti patijānāti. Phalam pana ekam eva icchatī tasmā paṭikkhipati. Sakadāgāmimaggādisu pi es' eva nayo. Magge ditthe 'ti pañhe yasmā dukkhadassanādihi dassanam apariniṭhitam mag-gadassanena pariniṭhitam nāma hoti. Tadā sotāpatti-phale⁴ thito 'ti saṃkham gacchati tasmā patijānāti. Dukkhe ditthe cattāri saccānīti pucchā paravādissa. Ekābhisa mayavasena patiññā paravādissa.⁵

¹ B.—C. °yādāyam.

² B. °la° everywhere.

³ B. nitthitam eva.

⁴ B. sophale.

⁵ B. saka°.

Puna dukkhasaccam cattāri saccānīti anuyoge¹ catunnam pi nānāsabhāvattā paṭikkhepo tass' eva ca. Rūpa-k-khaṇḍhe aṇicca-to dīṭṭhe² 'ti pucchā sakavādissa. Samuddato ekabindussa rase patividdhe sesa-udakarasa-veddhō³ viya ekadhamme aṇicca-dito paṭividdhe sabbe pi patividdhā hontiti laddhiyā paṭiññā paravādissa.

Catūhi nānehīti dukkhe nānādihi. Attahā hi nānehīti sāvakānam sādhāraṇehi⁴ saccaññānehi c' eva patisambhidāññānehi ca. Dvādaśahi nānehīti dvādasāṅgapatiṭṭicasamuppādaññānehi. Catucattārīsāya nānehīti⁵ jarāmarane nānam jarāmaranāsamudaye nānan 'ti evam nidaṇavagge vuttaññānehi. Sattasattatiyā nānehīti jarāmaranām bhikkhave aṇiccam sam-khatam paṭiccasamuppānam khayadhammam vaya-dhammam virāgadhammam nirodhadhamman 'ti evam tatth' eva vuttaññānehi sesam ettha pālinayen' eva veditab-bam saddhim suttasādhanenā 'ti.

ANUPUBBĀBHISAMAYAKATHĀ

NITTĀ. 7.

Idāni voḥārakathā nāma hoti. Tattha buddho bhagavā lokuttarena voḥārena⁶ voḥaratīt yesam laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānam. Te sam-dhāya pucchā sakavādissa laddhivasena paṭiññā paravādissa. Lokuttaro⁷ sotā⁸ 'ti adīni tassa ayuttavādibhāvadipanat-tham⁹ vuttāni. Ayam h' ettha adhippāyo. Saddāyatanaṁ eva te⁵ lokuttaram udāhu sotādīni pīti. Hañci buddhassa bhagavato voḥāro lokiye sote paṭihaññatīti. Ettha yadi lokuttare paṭihaññeyya lokuttaro siyā 'ti evam attho na gahetabbo. Lokiye paṭihaññamānassa pana⁵ lokuttaratā nāma natthīti ayam ettha adhippāyo. Loka-yena viññānenā⁹ 'ti etthāpi

¹ C. °go. ² B. udakassapatiṭṭiveddhō. ³ C. °hīti.

⁴ C. °rīsa. ⁵ C. omits. ⁶ B. °re.

⁷ B. sote. ⁸ B. °vāda°. ⁹ B. nānenā.

lokiyen 'evā¹ 'ti attho. Itarathā anekaththā siyā. Lokuttaram hi lokiyenāpi nānena nāyati. Evam sabbam yathānurūpato veditabbam. Sabbe te maggām bhāventīti pañhesu ye maggām na patilabham te samdhāya pātikkhipati. Ye patilabham te samdhāya patijānāti. Sovāṇṇayāyā 'ti suvanṇamayāya idam paravādissa udāharanam. Elaṇḍaya yāyā² 'ti elāṇḍamayāya² idam sakavādissa udāharanam. Lokiyam voharantassa lokiyo 'ti ayam pi ekā laddhi. Sā etarahi ekaccānam Andhakānam atthi.³

Sesam etha uttānattham evā 'ti.

VOHĀRAKATHĀ NITTĀTHITĀ. 8.

Idāni nirodhakathā nāma hoti. Tattha yesam appatīsamkhā⁴ nirodhañ ca pātīsamkhā nirodhañ ca dve pi ekato katvā nirodhasaccan 'ti laddhi. Seyyathāpi etarahi Mahimsāsakānañ c'eva Andhakānañ ca. Te samdhāya dve nirodhā 'ti pucchā sakavādissa patiññā paravādissa. Dve dukkhanirodhā 'ti pañhesu yasmā dve dukkhasaccāni na icchati tasmā pātikkhipati. Yasmā dvih' ākārehi dukkham nirujjhātiti icchati tasmā patijānāti. Dve nirodhasaccāni ti pañhesu dvinnam dukkhasaccānam nirodhavasena⁵anicchanto pātikkhipati dvih' ākārehi dukkhassa nirujjhātato patijānāti. Dve tañhānīti⁶ ādisu pi es' eva nayo. Atthi dvinnam nibbānan 'ti ādisu pucchāsu uccanicatādīni⁷ apassanto pātikkhipati. Appatīsamkhā niruddhe 'ti ye pātīsamkhāya lokuttarena nānena aniruddhā suddhapakatikattā vā uddesapariuccchādinam vā vasena⁸ samudācaraṇato niruddhā 'ti vuccanti. Te samkhāre pātīsamkhā nirodhentīti lokuttaraññānena nirodhenti anuppattibhāvam gamenti. Nanu appatīsam-

¹ C. vā.

² C. eladdhamayā.

³ B. laddhi.

⁴ C. °khāra.

⁵ B. °saccena.

⁶ C. tātīti.

⁷ C. ucchatimatādīti.

⁸ B. adds : na.

khā niruddhā sam khārā 'ti pucchā sakavādissa.
Tattha bhaggānam puna na¹ bhañjanato² appatisamkhā-
niruddhānam vā ariyamagge uppanne tathā niruddhato va
sakavādī accantabhaṅgatam³ patijānāti.

Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

NIRODHAKATHĀ NITTĀ. 9.

DUTIYO VAGGO.⁴

¹ B. omits.

² C. bhajanato.

³ B. °gaggatam.

⁴ C. omits.

Idāni balakathā nāma hoti.¹ Tattha yesam Anuruddha-samyutte imesañ ca² pahānam³ āvuso catunnam satipatthānānam bhāvitattā bahulikatattā thānañ ca thānato atthānañ ca atthānato yathābhūtam pajānāmīti ādīni dasa suttāni ayoniso gahetvā tathāgata balañ sāvakasādhāraṇan 'ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa laddhiyam thatvā patiññā paravādissa.

Tathāgatabalañ ca nām' etam sāvakehi sādhāraṇam pi atthi asādhāraṇam pi sādhāraṇasādhāraṇam pi. Tattha āsavānam khaye nānam sādhāraṇam. Indriyaparopariyattam nānam¹ asādhāraṇam. Sesam sādhāraṇam asādhāraṇañ 'ca. Thānāthānādīni hi sāvakā padesena jānanti. Tathāgata nippadesena iti. Tāni uddesato sādhāraṇāni.⁴ Niddesato asādhāraṇāni.⁵ Ayam pana avisesena⁶ sabbam pi sādhāraṇan 'ti āha. Tam enam tato vivecetum. Tathāgata balañ sāvakabalañ 'ti puna anuyogo āraddho. Tattha paṭhamapañhe⁷ niddesato sabbākāravisayatam samdhāya patikkhipati. Dutiyapañhe niddesato⁸ thānāthānamattādijānavasena patijānāti. Tañ ñevā 'ti ādi pañhesu sabbākārena⁹ ninnānākaraṇatāya¹⁰ abhāvena patikkhipati. Pubbayogo ca pubbacariyā¹¹ ca atthato ekam. Tathā dhammakkhānañ ca dhammañdesanā ca. Indriyaparopariyattipañhe ekadesena sādhāraṇatam samdhāya sāvakavisaye patijānāti.

Idāni yasmā uddesato thānāthānādīni¹² sāvako jānāti. Tasmā sāvakassa tattha jānanam pakāsetvā. Tena jāna-

¹ C. omits.

² B. ime pañca.

³ B. panāhasā.

⁴ B. adds: na.

⁵ B. omits.

⁶ C. visesena.

⁷ C. °pañha.

⁸ B. udde°.

⁹ B. °resu.

¹⁰ C. ti°.

¹¹ C. pubbā°.

¹² C. thānādinam.

namattasāmaññena tesam sāvakasādhāraṇatham patiṭṭhāpetum sāvako ṭhānāt hānaṁ jānātīti ādayo paravādipañhā honti. Tattha indriyaparopariyattiñānam channam asādhāraṇañānānam aññataran 'ti na gahitam. Āsavakkhayena vā āsavakkhayen 'ti yam tathāgatassa āsavakkhayena saddhim sāvakassa āsavakkhayam paticeca vattabbam siyā nānākaranam¹ natthi.

Vimuttiyā ca vimuttin 'ti pade pi es' eva nayo. Sesam ettha uttānattham eva. Idāni yam sakavādinā āsavānam khaye nānam sādhāraṇan 'ti anuññatam. Tena saddhim samsanditvā² sesānam³ pi asādhāraṇabhbāvam puechitum puna āsava nām kha ye 'ti ādayo paravādipañhā va honti. Tesam vissajjane sakavādinā āsavakkhye visesābhāvena tam nānam sādhāraṇan 'ti anuññatam. Itaresu pi visesābhāvena sādhāraṇatā patikkhittā. Puna thānāthānādīnam āsavakkhayen' eva saddhim samsanditvā² asādhāraṇapucchā paravādiß 'eva. Tattha³ āsavakkhaṇāne patikkhepo sesesu pi patiññā sakavādissa. Tato indriyaparopariyattena saddhim samsandetvā asādhāraṇapucchā paravādissa. Sā samkhipitvā dassitā. Tatrāpi⁴ indriyaparopariyatte⁵ patiññā sesesu patikkhepo sakavādissa. Tato thānāthānādili saddhim samsandetvā indriyaparopariyattassa sādhāraṇapucchā paravādissa. Sā pi samkhipitvā dassitā. Tattha indriyaparopariyatte patikkhepo sesesu patiññā sakavādissā 'ti.

BALAKATHĀ NITTĀTHITĀ. 1.

Idāni ariyan 'ti³ kathā nāma³ hoti. Tattha yesam na kevalam āsavakkhaṇānam eva ariyam atha kho purimāni pi nava balāni ariyānicc' eva laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānam. Te samdhāya ariyan 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Puna yadi tam ariyam maggādisu tena aññatarena bhavitabban 'ti maggādivasena pucchā sakavādissa. Patikkhepo itarassa. Puna suññatāram-

¹ B. °ṇatam.² B. °detvā.³ C. omits.⁴ B. tatthāpi.⁵ B. °ttena.

manādivasena pucchā sakavādissa. Tattha dve suññatā sattasuññatā ca samkhārasuññatā ca. Sattasuññatā nāma ditthiyā parikappetabbena¹ sattena suññā pañca khandhā. Samkhārasuññatā nāma sabbasamkhārehi suññam vivit-tam² nissatam³ nibbānam. Tattha paravādi nibbānāram-mānatam samdhāya paṭikkhipati. Samkhārārammaṇatam samdhāya paṭijānāti. Manasi karotīti puttho pi nibbānam eva samdhāya paṭikkhipati samkhāre samdhāya paṭijānāti. Tato sakavādinā thānāthānamanasikāro sam-khārārammaṇo suññatāmanasikāro nibbānārammaṇo⁴ 'ti imam nayam gahetvā dvinnam phassānam dvinnam cittānam samodhānam hotīti puttho lesokāsam alabhanto paṭikkhipati. Animittappaṇihitesu pi es' eva nayo.

Sattanimittābhāvato hi khandhā animittā. Samkhā-rānimittābhāvato nibbānam. Ekadhammasmimpi āropetvā thapetabbasamkhātena ca⁵ pañidahitabbaṭṭhena⁶ pañidhīti samkham gatena sattapañidhinā ca appanihitā khandhā. Taṇhāpañidhinā taṇhāsavā⁷ ārammaṇabhūtena sabbasam-khārapañidhinā appaṇihitam nibbānam. Tasmā idhāpi paṭikkhepo ca⁸ paṭiññā ca⁸ purimanayen' eva veditabbā.⁹ Tato yathā satipatthānādayo lokuttaradhammā ariyā c' eva suññatādi-ārammaṇā ca kin te evam thānāthānā-nāna-nāna 'ti anulomapatiłomapucchā honti. Tattha sabbā¹⁰ pi paṭiññā sabbe pi¹¹ paṭikkhepā paravādiss' eva. Iminā ca¹² upāyena sesañānesu pi pucchāvissajjanam veditabbam. Pāliyam pana sesāni samkhīpitvā avasāne cutupapātañānam eva vibhattam. Tato param sakasamaye pi ariyan 'ti sabbena¹³ āsavānam khayañānenā saddhim samsandetvā sesañānānam anulomato ca patilomato ca ariyabhāvapucchā honti. Tā sabbā paravādissa. Paṭiññā ca¹⁴ paṭikkhepo ca¹⁴

¹ B. oppita°.² C. vici°.³ B. nisatam.⁴ C. °nte; B. °ntā.⁵ B. °n'eva.⁶ B. pañidhīhi°.⁷ B. °ya vā.⁸ B. va.⁹ B. °bbo; C. °bbam.¹⁰ C. sabbe.¹¹ B. ca.¹² C. omits.¹³ B. siddhena.¹⁴ B. va.

sakavādissa. Te uttānatthā yeva. Pāliyam pan' ettha¹ pathamanavamān' eva dassetvā satta nānāni² samkhittāni.

ARIYAN 'TI KATHĀ NITTĀ. 2.

Idāni vimuttikathā nāma hoti. Tattha yesam vitarāgacittānam vimuttippayojanā nāma natthi. Yathā pana malinām vatthām dhoviyamānam malā vimuccati evam sarāgam cittām sarāgato vimuccatīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānam. Te samdhāya s a r ā g a n 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tato rāgasahagatan 'ti ādinā nayena puṭṭho maggakkhaṇe cittām vimuccati nāma. Tadā ca³ evarūpam cittām natthīti patikkhipati. Sap h a s s a n 'ti ādinā nayena puṭṭho va⁴ yathā phasso ca cittañ ca ubho rāgato vimuccanti. Evam rāgassa vimuttim apassamāno patikkhipati. Sad o s à d i s u pi iminā va upāyena attho veditabbo.

VIMUTTIKATHĀ NITTĀ. 3.

Idāni vimuccamānakathā nāma hoti. Tattha yesam jhānenā vikkhambhanavimuttiyā vimuttam cittam maggakkhaṇe samuechedavimuttiyā vimuccamānam⁵ nāma hotīti laddhi. Te samdhāya vimuttam vimuccamānan 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Puna e k a d e s a n 'ti pucchā sakavādissa. Tattha e k a d e s a n 'ti bhāvanapumsakam. Yathā vimuttam ekadesam⁶ vimuttam⁶ ekadesena vā⁶ ekadesē⁶ vā vimuttam hoti. Kim⁶ evam e k a d e s a m vimuttam e k a d e s a m a vimuttan 'ti pucchatī. Kim kāraṇā evam pucchatīti. Vimuttam vimuccamānan 'ti vippakatabhāvena vuttattā. Yathā hi kayiramānā katādayo vippakatattā ekadesena katā ekadesena akatā honti. Tathā idam pi ekadesam vimuttam ekadesam avimuttan 'ti āpajjati. Tato paravādī

¹ C. omits.² C. viññā°.³ B. va.⁴ B. pi.⁵ B. vijjamānam.⁶ B. omits.

kaṭādinam viya cittassa ekadesabhāvapaṭhamapañhe¹ paṭikkhipitvā dutiye vimuccamānassa apariniṭhitavimuttitāya² patijānāti. Lokiyajhānakkhaṇam vā samdhāya paṭikkhipati. Na hi tam tadā samucchchedavimuttiyā vimuccamānām³ lokuttarajhānakkhaṇam samdhāya patijānāti. Tam hi tadā samucchchedavimuttiyā vimuttekadesena vimuccamānan 'ti 'ssa laddhi. Tato sakavādī yadi te ekam eva cittam ekadesam vimuttam ekadesam avimuttam evam sante yo eken' eva cittena sotāpanno hoti so pi te ekadesam sotāpanno ekadesam na sotāpanno āpajjatiti codanattham e k a d e s a m s o t ā p a n n o 't i ādīm āha. Itaro tam vidhānam apassanto paṭikkhipati. Sesavāresu pi es' eva nayo. Uppādakkhaṇe pañhe yadi ekam eva cittam vimuttañ ca vimuccamānañ ca ekasmīm khaṇe vimuttam ekasmīm vimuccamānām āpajjati kin te evarūpam cittan 'ti attho.

Suttasādhane pathamam suttam paravādissa. Tatrassa ayam adhippāyo. Vimuccatiti vippakataniddeso tasmā yam tassa yogino evam jānato evam passato etehi āsavehi cittam vimuccati⁴ tam⁵ vimuccamānām nāma hotiti. Dutiyasuttam sakavādissa. Tatrassa ayam adhippāyo. Yadi te vimuccatiti vacanato vimuttam vimuccamānām idha vimuccatiti vacanābhāvato vimuttam eva siyā na vimuccamānan 'ti. Idāni yathā te vippakatavimuttiyā vimuccamānām 'ti.⁶ Kim evam vippakatarāgāditāya rajjamānādīni pi attīti codanattham puna attīti cittañ 'ti ādī⁷ āraddham. Paravādīna pi tathārūpam cittam apasantena sabbam paṭikkhattam. Atha nam sakavādī dve yeva koṭiyo tatiyā⁸ natthīti anubodhento. Namu rattañ c' eva rattañ cā 'ti ādīm āha. Tass' attho nanu bhadramukha⁹ rāgasampayuttam cittam rattam cittam¹⁰ vippayuttam arattan 'ti dve yeva koṭiyo. Rajjamānām nāmā 'ti tatiyā koṭi natthīti. Duṭṭhādisu pi es' eva nayo. Atha nam āmā¹¹ 'ti patijānitvā thitam.

¹ B. pathamabhāvapañhe.

² B. pariō.

³ C. vimutta°.

⁴ C. °tīti.

⁵ C. evam.

⁶ C. omits.

⁷ B. ādīm.

⁸ B. °yo.

⁹ B. °khā.

¹⁰ B. omits.

¹¹ B. āgamantā 'ti.

Vimuttipakkhe pi dve yeva kōtiyo dassetum hañci rattañ c' evā 'ti ādim āha. Tassa 'ttho yadi etā dve ¹ kōtiyo sampaticchasi avimuttañ c' eva vimuttañ cā 'ti imā pi sampaticchati. Kilesasampayuttam hi cittam avimuttam vippayuttam ² vimuttam vimuccamānam nāmā 'ti. Paramatthato tatiyā kōti natthiti.

VIMUCCAMĀNAKATHĀ NITTITĀ. 4.

Idāni atthamakakathā nāma hoti. Tattha yesam anuloma, gotrabhū maggakkhañe kilesānam samudācārābhāvato ³ atthamakassa sotāpattimaggattha puggalassa dve pariyyutthāna pahinā ⁴ 'ti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānañ c' eva Sammitiyānañ ca tesam añnataram samdhāya pucchā sakavādissa. Maggakkhañato patthāya ditthiyā anuppattim samdhāya paññā itarassa. Tato yasmā ditthi nām' esā sotāpannass' eva pahinā na maggatthassa. Tasmā aṭṭha mako puggalo sotāpanno 'ti anuyogo sakavādissa. Vicikicchāpañhe pi es' eva nayo. Anusayapañhe pariyyutthānato añño ⁵ anusayo 'ti tesam laddhi. Tasmā na h' evā 'ti pañkkhittam. Silabbataparāmāsa-pañhe silabbataparāmāsapariyyutthānan 'ti vohārañ na passati tasmā pañkkhipati. Pariyyutthānam eva pahinan 'ti laddhi. Maggo bhāvitō 'ti pañhe tasmim khañe bhāveti na bhāvito. Tasmā pañkkhipati. Amaggenā 'ti ādi anuyoge pathamamaggen' eva pahinabhāvam samdhāya pañkkhipati. Yadi hi amaggena pahiyetha gotrabhūpuggalādinam pi ⁶ pahiyethā 'ti āpajjanto ⁷ uppajjisatīti pucchā paravādissa vissajjanam sakavādissa. Sesam sabbattha uttanattham evā 'ti.

ATTHAMAKAKATHĀ NITTITĀ. 5.

Idāni atthamakassa indriyakathā nāma hoti. Tattha yesam atthamako maggakkhañe indriyāni pañilabhati

¹ C. adds : dve. ² B. omits. ³ B.—C. °rabhāvato.

⁴ B. pari°. ⁵ C. omits. ⁶ B. °dīni. ⁷ B. °jjato.

nāma no ca 'ssa patiladdhāni hontīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānam. Te samdhāya nātthi sad dhin-driyan¹ 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Nātthi sad dhā 'ti puttho pana saddhindriyato saddhāya nānattam sallakkhetvā patikkhipati. Sesu pi es' eva nayo. Yathā pana² yassa atthi mano tassa manindriyam pi atthi. Evam yassa saddhādayo atthi tassa³ saddhindriyādini⁴ piti dipanattham atthi mano atthi manindriyan 'ti ādi⁵ āraddham.

Tam sabbam uttānattham eva saddhim⁶ suttasādhanenā 'ti.

ATTHAMAKASSA INDRIYAKATHĀ

NITTTHITĀ. 6.

Idāni dibbacakkhukathā nāma hoti. Tattha yesam catutthajhānadhammupathaddham⁶ mamsacakkhum⁷ eva dibbacakkhu nāma hotīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānam⁸ c' eva Sammitiyānañ ca. Te samdhāya mām sācākkuhūn 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Puna mām sācākkuhūm⁹ dibbacākkuhūm¹⁰ dibbacākkuhūm⁵ mām sācākkuhūn 'ti puṭṭho. Tam-mattam⁷ eva tam na hotīti patikkhipati.

Yādisa n 'ti ādipucchāsu pi ubhinnam ekasabhāvābhāven¹¹ eva patikkhipati. Visayo 'ti ādīsu ubhinnam pi rūpāyatanaṁ eva visayo. Mamsacakkhum¹² pana āpāthagatam⁸ eva passati. Itaram anāpāthagatam tiropabbatādigatam¹³ pi dibbacakkhusa ca atisukhumam¹⁴ pi rūpam gocaro. Na tādisam⁹ itarassā 'ti evam etesam ānubhāvagocarā¹⁰ asadisā. Upādinnam hutvā⁵ anupādīn-nām⁵ hotīti puṭṭho yasmā mamsacakkhum upādinnam dibbacakkhum anupādinnam. Na ca mamsacakkhum eva dibbacakkhum 'ti icchatī. Tasmā patikkhipati. Dutiyam puṭṭho yasmā⁵ mamsacakkhusa uppādo maggo dibbassa

¹ C. °yāñi ti.

² B. omits.

³ C. adds : patthi.

⁴ B. °yāñi.

⁵ C. omits.

⁶ C. °ddhattham.

⁷ B.—C. katakammantam.

⁸ B. ābādham āgatam.

⁹ C. adds : na.

¹⁰ C. anubha°.

cakkhuno 'ti vacanam nissāya mamsacakkhupaccayā dibba-cakkhum uppajjati. Tañ ca rūpāvacarakānam catunnam mahābhūtānam pasādo 'ti icchati tasmā patijānāti. Kāmāvacaram hutvā 'ti puṭṭho pi yasmā nam mamsacakkhum eva dibbacakkhum icchati tasmā patikkhipati.¹ Dutiyam puṭṭho rūpāvacarajhānapaccayena uppannattā rūpāvacaram nāma jātan 'ti patijānāti. Rūpāvacaram hutvā arūpāvacarañ 'ti puṭṭho pi tato param bhāvanāya arūpāvacarakkhaṇe. Rūpāvacaracittassa abhāvā² patikkhipati. Dutiyam puṭṭho arūpāvacarakānam³ catunnam mahābhūtānam pasādo hutvā uppajjatīti laddhiyā patijānāti. Apariyāpan-nabhāvam pana 'ssa na⁴ icchati. Tasmā patikkhipati yeva.

Dibbacakkhu dhammupatthaddhan 'ti. Kāmāvacara-dhammena upatthambhitam hutvā. Puna dhammu-patthaddhan 'ti lokuttaradhammena upathaddham. Dve⁵ cakkhu hūni ti puṭṭho kiñcāpi dibbacakkhuno dhammupatthaddhassa paññācakkhubhāvam na⁴ icchati paññācakkhusa pana atthitāya patikkhipati. Puna puṭṭho mamsacakkhum dhammupatthaddham dibbacakkhum hotīti laddhivasena patijānāti.

Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

DIBBACAKKHUKATHĀ NITTĀ. 7.

Idāni dibbasotakathā nāma hoti. Ekañ⁶ ñeva sotan 'ti puṭṭho dvinnam atthitāya patikkhipitvā. Puna⁴ puṭṭho yasmā tad eva dhammupatthaddham dibbasotam nāma hoti tasmā patijānāti.

Sesam hetthā vuttanayam evā 'ti.

DIBBASOTAKATHĀ NITTĀ. 8.

¹ C. omits from above yasmā etc.

² C. bhagavā. ³ B. ṥrikānam. ⁴ C. omits.

⁵ B. adds : va.

⁶ C. etañ.

Idāni yathākammupagañānakathā hoti. Tattha yesam iti dibbena cakkhunā visuddhena —pe— yathā kammupage satte pajānātīti suttam ayoniso gahetvā yathākammupagañānam eva dibbacakkhun 'ti laddhi. Te samdhāya puechā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Puna yathā kammupagatañ¹ camaṇasikarotīti puṭṭho eka-cittassa ārammaṇadvayābhāvā patikkhipati dutiyam puṭṭho nānācittavasena paṭijānāti. Puna lesokāsam adatvā dvin-nam phassānan 'ti puṭṭho paṭikkhipati. Iti yathā iminā² yathā kammupagata padena evam eva ito³ vata bhonto sattā 'ti adipadehi pi saddhim yojanāsu attho veditabbo.

Āyasmā Sāriputto yathā kammupagatañ⁴ nānam jānātīti idam sakavādī. Yasmā thero appic-chatāya abhiññāñānāni⁵ na valañjetiti.⁶ Ekaccena jahanti⁶ tāni. Pana 'ssa n' eva atthīti maññati tasmā tam dibbacakkhuno alābhī therō 'ti maññamānam⁷ pucchatī. Ten' eva kāraṇena attī 'āyasmato Sāriputta sada dibbacakkhun 'ti parato⁸ puṭṭho paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho yam kiñci⁹ sāvakena pattabbam sabban tam therena pattan¹⁰ 'ti paṭijānāti. Idān' assa paṭikkhepam¹¹ karonto sakavādī na nu āyasmā Sāriputto 'ti ādimāha. Imam hi gātham therō valañjanapanidhiyā¹² evam abhāvena¹³ āha. Abhiññānassa¹⁴ abhāvena. Paravādī pana abhāven' eva cā 'ti attham sallakkhesi. Tasmā tassa laddhiyā therassa yathākammupagatañānam eva atthi no dibbacakkhum. Tena vuttam tena hi na¹⁵ vattabbam yathākammupagatañānam dibbacakkhun 'ti.

YATHĀKAMMUPAGATAÑĀNAKATHĀ

NITTHITĀ. 9.

- ¹ B. °gañ. ² C. adds: na. ³ B. ime. ⁴ B. °ñā 'ti.
- ⁵ B. °ñceti. ⁶ B. jānanti. ⁷ C. °no.
- ⁸ B. padato. ⁹ C. omits. ¹⁰ B. anupattan.
- ¹¹ B. vikkhepam. ¹² C. °dhāyā. ¹³ C. evam sāve.
- ¹⁴ B.—C. °nam. ¹⁵ C. tam.

Idāni samvarakathā nāma hoti. Taththa yesam tāvatim-
se deve upādāya tat' uttarim¹ devesu yasmā te pañca-
verāni na samācaranti tasmā samvaro atthiti laddhi. Te
samdhāya pucchā sakavādissa. Verasamudācāram apas-
sato² patiññā itarassa. Tato³ yasmā samvaro nāma
samvaritabbe asamvare sati hoti. Tasmā asamvara-
pucchā⁴ sakavādissa. Devesu pāñatipātādinam abhāvena
patikkhepo itarassa. Atthi manusse sū 'ti ādi samvare
sati asamvarassa asamvare ca sati samvarassa pavattisam-
dassanattham vuttam. Pāñatipātā vera mani ti
ādipañhesu pāñatipātādinam asamācaravasena⁵ patiññā.
Pāñatipātādinam natthitāya patikkhepo veditabbo.

Patilomapañhā uttānatthā yevā 'ti.

Avasāne natthi devesu samvaro 'ti pañhe pāñati-
pātādīni katvā puna tato samvarābhāvam⁶ samdhāya
paciññā sakavādissa. Tato chalavasena yadi samvaro
natthi sabbe devā pāñatipātino 'ti ādi puechā
paravādissa. Devānam verasamudācārassa⁷ abhāvena
patikkhepo sakavādissa. Na h' evā 'ti vacanamattam
gahetvā laddhipatiññāpanam paravādissa. Evam patit-
thitā te⁸ laddhi appatiññitā 'va hotiti.

SAMVARAKATHĀ NITTHITĀ. 10.

Idāni asaññakathā⁹ nāma hoti. Tattha ye samkhāra-
ppaccayā viññānan 'ti vacanato vinā viññānenā pañisamdhī
nāma natthi. Saññuppādā¹⁰ va¹¹ pana te¹² devā tamhā
kāyā cavantiti vacanato asaññasattānam pi cutipañisam-
dhikkhaṇe saññā atthiti laddhi. Seyyathāpi etarahi
Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa. Patiññā
itarassa. Tato nam sakavādī¹³ kin te tam thānam saññā-

¹ B. °ri. ² B. °yato. ³ C. tam. ⁴ B.—C. °re.

⁵ B. °carana°. ⁶ B. dinam vagabhāvam. ⁷ B. deva°.

⁸ B. va na. ⁹ C. asamvara°. ¹⁰ B. sappaññu°.

¹¹ B. ca. ¹² C. omits. ¹³ C. adds : nam.

b h à v o 'ti ādīhi codetum saññābhàvo¹ saññāgati ti
ādim āha. Tam sabbam tato parañ ca pālinayen' eva
veditabban 'ti.

ASAÑÑAKATHĀ NITTĀ. 11.

Idāni n'evasaññānāsaññāyatanakathā nāma hoti. Tattha
yesam n'evasaññānāsaññāyatanan 'ti vacanato na vattab-
bam tasmin bhave saññā athiti. Seyyathāpi etarahi
Andhakānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā
itarassa.

Sesam ettha sabbam² pālinayen' eva viditabban 'ti.

N'EVASAÑÑĀNĀSAÑÑĀYATANAKATHĀ

NITTĀ. 12.

TATIYO VAGGO.

¹ B. °gate.² C. omits.

Idāni gihī'ssa arahā 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesam Yasakulaputtādīnam gihivyañjane thitānam arahattapattim disvā gihī assa¹ arahā 'ti laddhi. Seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānam² te samdhāya pucchā sakavādissa. Tattha gihī'ssā 'ti yo gihisamyojanasamyutatāya gihī so arahā³ assā 'ti attho.

Paravādi pana adhippāyam asallakkhetvā 'ti gihivyañjanamattam eva passanto patijānāti. Idāni 'ssa gihī nāma gihisamyojanena hoti na vyajanamattena yathāha bhagavā.

Alamkato ce pi samam careyya
Santo danto niyato brahmacāri
Sabbesu bhūtesu nidhāya dandam
So brahmaṇo so samano sa bhikkhū 'ti.

Imam nayam dassetum atti arahato 'ti ādi ārad-dham. Tam sabbam uttānattham evā 'ti.

GIHĪ'SSA ARAHĀ 'TI KATHĀ
NITTĀ. 1.

Idāni uppattikathā⁴ nāma hoti. Tattha yesam opapātiko hoti. Tattha parinibbāyīti ādīni vācanāni ayoniso gahetvā Suddhāvāsesu uppanno saha uppattiya arahā hotīti laddhi. Yesam vā upahacca parinibbāyīti idam⁵ parivattetvā uppajja parinibbāyīti pariyāpuṇantānam saha uppattiya arahā hotīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānam⁶ te samdhāya pucchā sakavādissa

¹ B. ssa. ² B. °padhama°. ³ C. °ham.

⁴ B. everywhere upapa°. ⁵ B. padam.

⁶ B. °padhamakānam.

paṭiññā itarassa. Tattha yasmā uppatticittam nāma lokiyam tena sotāpannādayo pi na honti pag eva arahā. Tasmāssa¹ imam nayam dassetum saha uppattiyyā sotāpanno 'ti ādi araddham. Sāriputto 'ti ādi imesu mahātheresu ko eko pi² saha uppattiyyā arahā nāmā 'ti codanattham vuttam. Uppattesino³ 'ti patisam-dhicittena tam hi uppattim esati gavesati tasmā uppattesi yan 'ti vuccati.

Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

UPPATTIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni anāsavakathā⁴ nāma hoti. Tattha ye dhammā anāsavassa arahato sabbe te⁵ anāsavā 'ti yesam laddhi. Seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānam⁶ te samdhāya arahato 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam anāsavā nāma maggādayo kin⁷ tassa te yeva uppajjanīti codanattham maggo phalan 'ti ādi araddham. Ca k. k. hum anāsavān 'ti puttho sāsavattā paṭikkhipati. Dutiyam puttho anāsavass' etan 'ti patijānāti. Cīvaraṇāhe⁸ eko va dhammo anāsavo ca sāsavo ca na⁹ hotīti. Lakkhaṇavirodhabhayā paṭikkhipati. Dutiyam puttho anāsavass' eva⁹ hutvā sāsavassa hotiti paṭijānāti.¹⁰ Tañ ñeva anāsavān 'ti pañhadvaye es' eva nayo. Sakavādī pana tam tañ ñevā 'ti anuññatattā maggo anāsavo hutvā 'ti ādihi codeti. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo 'ti.

ANĀSAVAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni samannāgatakathā nāma hoti. Tattha dve samannāgamā paccuppannakkhaṇe samaṅgibhāva samannāgamo ca rūpāvacarādisu aññatarabhūmippattito paṭilabhasam-

¹ B. ya. ² B. hi. ³ B. upapa tte pi yenā 'ti.

⁴ C. anāpatti¹⁰. ⁵ C. sabbato.

⁶ B. °padhamakānam. ⁷ B. omits. ⁸ B. °paññe.

⁹ C. omits. ¹⁰ B. °tīti.

annāgamo ca. So yāva adhigataviseso¹ na parihāyati. Tāvad eva labbhati. Yesam pana ṭhapetvā ime dve samannāgame añño pattidhammadivasena² eko samannāgamo nāma hotiti laddhi seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānam.³ Tesam pattidhammo nāma koci natthīti anubodhanattham arahā catūhi phalehi samannāgato⁴ 'ti pucchā sakavādissa pattim samdhāya patiññā itarassa. Ath' assa yadi te arahā⁵ catūhi khandhehi viya catūhi phalehi samannāgato evam sante yeva catūsu phalesu cattāro phassādayo tehi te arahato samannāgatattā pā-puṇātīti codanattham arahā catūhi phassehīti ādi āraddham. Tam sabbam paravādinā ekakkhaṇe catunnam phassādinam abhāvā⁶ patikkhittam. Anāgāmipāñhādisu pi es' eva nayo. Sotāpatti phalam vītvatto⁷ 'ti na pathamajhānām viya dutiyajhānalābhī puna anuppattiya pana vītivatto 'ti pucchatī. Sotāpatti-maggan⁸ 'ti ādi yam vītivatto ten' assa puna asamannāgamam⁹ dassetum āraddham. Tehi ca aparihīno 'ti¹⁰ pañhe yasmā yathā paccanikasamudācārena lokiya-jhānadhammā parihāyanti. Na evam lokuttaramaggene hi ye kilesā pahiyanti phalena ca¹¹ patippassambhanti te tathā pahīnā va tathā patippassaddhā yeva ca honti. Tasmā sakavādinā āmanṭā 'ti¹² patiññātām. Svāyam¹³ attho parato¹⁴ arahato cattāro maggā patiladdhā 'ti ādisu pakāsito yeva.

Sesam uttānaṭtham evā 'ti.

SAMANNĀGATAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Arahā chahi upekkhāhīti kathāya pi iminā va nayena attho veditabbo: Arahā hi chasu dvāresu¹⁵ upekkhānam

¹ C. avigāo. ² B. upapatti. ³ B. °padhapakānam.

⁴ B. samannāgame arahā 'ti. ⁵ B. °ham.

⁶ B. arahāvā. ⁷ C. °gatam. ⁸ C. va.

⁹ C. phale tava. ¹⁰ B. °titi. ¹¹ C. ayam.

¹² B. padato. ¹³ C. vāresu.

uppattibhabbatāya¹ hi² samannāgato 'ti vuccati na ekakkhaṇe. Sabbasam uppattibhāvenā 'ti.

UPEKKHĀSAMANNĀGATAKATHĀ

NITTĀTĀ. 5.

Idāni bodhiyā buddho 'ti kathā nāma hoti. Tattha b o d h i t i catumaggañānassāpi sabbaññutaññānassāpi adhivacanam tasmā yesam yathā odātena vanṇena odāto sāmena vanṇena³ sāmo. Evam bodhiyā buddho 'ti laddhi seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānam yeva te samdhāya pucchā ca anuyogo ca sakavādissa. Paṭiññā ca patikkhepo ca itarassa. A tītāyā⁴ 'ti pañhe tasmim khaṇe abhāvato paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho paṭilabbham samdhāya paṭijānāti. Puna kiccasenā⁵ puṭṭho kicca-bhāvato paṭikkhipati. Dutiyam puttho yan tena tāya karaṇiyam katam taṭṭha sammohābhāvā⁶ paṭijānāti. Lesokāsam⁷ pana adatvā du k k h a m p a t i j ā n ā t i t i ādinā nayena puṭṭho tassa kicassa abhāvā paṭikkhipati. Anāgatapaññhe tasmim khaṇe maggañānassa abhāvā patikkhipati. Dutiyam puṭṭho agamā⁸ Rājagaham buddho 'ti anāgatāya bodhiyā buddhabhāvam maññamāno paṭijānāti. Bodhi k a r a n i y a m k a r o t i t i puṭṭho tasmim khaṇe kicca-bhāvena paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho yadi na kareyya buddho 'ti na vucceyya. Yasmā avassam karissati tasmā karoti⁹ yeva nāmā 'ti paṭijānāti. Puna lesokāsam adatvā puṭṭho paṭikkhipati. Paccuppannapaññe saddhim samsandanāya uttānattho yeva¹⁰ tiśso bodhiyo ekato katvā buddho¹¹ sabbaññutaññānam¹² samdhāya¹³ tīhi pi buddho 'ti pi vattabbabhbāvato¹⁴ paṭijānāti. Puna tīhīti puṭṭho sabbasam ekakkhaṇe abhāvā paṭikkhipati. Dutiyam

¹ B. °gabba°; C. °vya°. ² B. tāhi. ³ C. omits.⁴ B. °tassā. ⁵ B. kimvasena.⁶ B. samohā°; C. sammohāvā. ⁷ C. lokānam.⁸ C. āgama. ⁹ C. tato ti. ¹⁰ B. va. ¹¹ C. puṭṭho.¹² C. °ñaya. ¹³ C. oyata. ¹⁴ C. adds: tā.

puttho atītānāgatapaccuppannassa sabbaññutaññanassa vaseṇa patijānāti. Puna lesokāsam adatvā sata tām samitān 'ti puṭṭho patikkhipati. Na¹ vattabbaṁ bodhiyā 'ti pucchā paravādissa. Bodhiyā abhāvakkhaṇe buddhabhāvāpattito² patiññā sakavādissa.³ Nanu bodhipaṭilābhā 'ti pañhe pana yasmim samtāne bodhisamkhatām maggañānam uppannam. Tattha buddho 'ti sammuti sabhāvato patiññā tass' eva. Tassa adhippāyam ajānitvā hañ cīti laddhitthapanā paravādissa. Idāni yadi sallakkhaṇām pākātam kātum bodhipaṭilābhā buddho 'ti bodhiyā buddho 'ti pucchā sakavādissa. Tass' atthoante⁴ yasmā bodhipatilābhā buddho tasmā bodhiyā buddho 'ti. Itaro bodhipaṭilābho nāma bodhiyā uppajjītvā nirudhāya pi samtāne uppanne⁵ bhāvo yeva bodhi nāma maggakkhaṇe ñānan 'ti imam vibhāgam asallakkhento ca⁶ puna patijānāti. Tato sakavādinā bodhipaṭilābhō bodhiyā ti puṭṭho vacanokāsam alabhanto patikkhipatīti.

BODHIYĀ BUDDHO 'TI KATHĀ
NITTTHITĀ. 6.

Iti imā tisso pi kathā Uttarāpathakānam⁷ yeva. Idāni lakkhaṇakathā nāma hoti. Tattha yehi samannāgatassa mahāpurisassa dve gatiyo bhavantīti imam⁸ suttam ayoniso gahetvā lakkhaṇasamannāgato⁹ bodhisatto¹⁰ va¹¹ hotīti yesam laddhi. Seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānam¹² te samdhāya pucchā sakavādissa. Patiññā itarassa. Cakkavattisatto 'ti pañhesu yasmā cakkavattisatto bodhisatto pi abodhisatto¹ pi¹ tasmā abodhisattam samdhāya patikkhipati bodhisattam¹³ samdhāya patijānāti. Dvat-

¹ C. omits. ² B. abu^o. ³ C. omits till tass' attho.

⁴ B. ki te. ⁵ B. ona. ⁶ B. va.

⁷ B. uttānā va padhamakānam. ⁸ B. idam.

⁹ C. ote. ¹⁰ C. tte. ¹¹ C. ca.

¹² B. o padhamakānam. ¹³ B. omits.

tim's' imānīti suttam bodhisattam eva samdhāya vuttam. So hi pacchime bhave buddho hoti. Itaresu cakkavattī. Tasmā āgatam pi anāgatasadisam evā 'ti.

LAKKHAṄAKATHĀ NITTĀ.

Idāni niyāmokkantikathā nāma hoti. Tattha yesam Ghaṭikārasutte Jotipālassa pabbajjam samdhāya bodhisatto Kassapassa bhagavato pāvacane okkantaniyāmo caritabrahmacariyo 'ti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānam. Te samdhāya bodhisatto 'ti pucchā sakavādissa laddhiyam thatvā ¹ patiññā itarassa. Tato yasmā niyāmo 'ti vā brahmacariyan 'ti vā ariyamaggassa nāmam bodhisattānañ ca thapetvā pāramipūraṇam aññā niyāmokkanti nāma natthi. Yadi bhavyeyya bodhisatto sotāpanno sāvakō bhavyeyya. Na c' etam eva kevalam hinam. Budhā ² attano ³ nānabale thatvā ayam buddho bhavissatiti vyākaronti. Tasmā puna bodhisatto 'ti anuyogo sakavādissa. Pacchimabhvam samdhāya patikkhepo itarassa. Dutiyapaññe Jotipālakālam ⁴ samdhāya patiññā tass' ⁵ eva. Sāvakohutvā 'ti ādisu pi es' eva nayo. Anussaviko 'ti anussavapatiñvidhadhamme ⁶ pacchimabhvam ⁷ samdhāya patikkhipitvā Jotipālakāle anussavam samdhāya patijānāti. Aññām satthāran 'ti Ālārañ ca Rāmaputtañ ca samdhāya vuttam. Āyasmā Ānando 'ti ādi okkantaniyāmā 'va sāvakā honti na itare okkantaniyāmā evarūpā hontītī dassetum vuttam sāvako jātivitivatto 'ti yāya jātiyā sāvako tam vitivatto aññāsmim ⁸ bhave asāvako hotītī puchhati. Itaro sotāpannādinam sāvakabhāvato patikkhipati. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

NIYĀMOKKANTIKATHĀ

NITTĀ. 8.

¹ B. datvā. ² B. buddho. ³ C. atthano.

⁴ C. okānam. ⁵ B. tam yeva.

⁶ B. anussavena °dhammo. ⁷ B. °bhāvam.

⁸ B. aññatarasmin.

Idāni aparā pi samannāgatakathā hoti. Tattha yesam catutthamaggattho puggalo pattadhammadivasena¹ tīhi phalehi² samannāgato 'ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa patijñā itarassa. Sesam ettha hetthā catūhi phalehi samannāgatakathāya vuttanayen' eva veditabban 'ti.

SAMANNĀGATAKATHĀ

NITTTHITĀ. 9.

Idāni samyojanakathā nāma hoti. Tattha yesam nippariyāyen' eva sabbasamyojanapahānam arahattan 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa. Patijñā itarassa. Puna sabbesam yojanā 'ti puttho hetthāvuttamaggatayena pahine samdhāya patikkhipati. Dutiyam puttho tena maggena appahināya abhāvā patijānāti. Sakkāyaditthi-ādisu viya paṭhamamaggena pahinapahinabhāvam samdhāya patikkhipati. Catutthamaggena anavasesapahānam samdhāya patijānāti. Es' eva nayo sabbatthā 'ti.

SAMYOJANAPPAHĀNAKATHĀ

NITTTHITĀ.² 10.

CATUTTHO VAGGO.

¹ B. patti°.² C. omits the kathā 10.

Idāni vimuttikathā nāma hoti. Tattha vipassanā maggo phalam paccavekkhaṇan¹ 'ti catunṇam ñānānam vimuttiñānan 'ti nāma. Tesu pi vipassanāñānam niccanimittādīhi² vā vimuttattā tadaṅgavimuttibhāvena vā vimuttattā vimuttiñānam. Maggo samucchchedavimutti. Phalam patipappa-saddhvimutti. Paccavekkhaṇāñānam³ pana vimuttīm jānatīti vimuttiñānam. Evam catubbidhe vimuttiñāne nippariyāyena phalañānam eva vimuttam.⁴ Sesāni vimuttāniti vā na⁵ vattabbāni. Tasmā idam nāma vimuttiñānam vimuttan 'ti avatvā. Avisesen' eva vimuttīñānam⁶ vimuttan 'ti yesam⁷ laddhi seyyathāpi Andhakānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Puna yam kiñcīti puttho paccavekkhaṇādīni samdhāya patikkhipati. Patipannasā 'ti puttho maggañānassa anāsavatam samdhāya patijānāti.⁸ Yasmā pana tam⁹ sotāpannassa phale thitassa ñānam na¹⁰ hoti tasmā vimuttam¹¹ nāma na¹² hotiti codanattham. Puna sakavādī¹³ sotāpannassā 'ti ādim āha. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo 'ti.

VIMUTTIKATHĀ NITTĀ. 1.

Idāni asekkhakathā nāma hoti. Tattha yasmā Ānandattherādayo sekho¹⁴ uṭāro bhagavā 'ti ādinā nayena asekkhe jānanti. Tasmā sekkhassa asekkha ñā-

¹ B. okkhan. ² B. niccādi. ³ B. oñāñānam.

⁴ B. adds: sesāni vimuttam. ⁵ B. ti.

⁶ B. vimuttam. ⁷ C. tesam. ⁸ B. adds: na.

⁹ B. etam. ¹⁰ B. omits. ¹¹ B. otti. ¹² C. omits.

¹³ B. odissā. ¹⁴ C. sekhā; B. sekkha.

nām atthīti yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakā-nam.¹ Te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Jānāti passatīti idam attanā adhigatassa jānana-vasena vuttam. Gotrabhūno 'ti ādi hetthimāya hetthimāya bhūmiyā thitassa uparupariñānassa abhāvadas-sanattham vuttam. Nanu ayasmā Ānando sekko uṭāro bha gava 'ti² jānātīti paravādī asekko bhagavā 'ti pavattattānam³ asekham nānan 'ti icchatī. Napan' etam asekham. Tasmā evam patitthāpitā pi laddhi appatiññāpitā 'va hotīti.

ASEKKHĀNĀNAKATHĀ⁴ NITTĀ. 2.

Idāni viparitakathā nāma hoti. Tattha yv⁵ āyam pathavikasiñe pathavisaññī samāpajjati. Tassa tam nānam viparitañānan 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Pathavin nissāya uppannamittam hi na pathavī yeva. Tatrāyam⁶ pathavisaññī tasmā viparitam tam⁷ nānan 'ti ādim āha itaro.⁷ Ayam⁸ h' etassa⁹ adhippāyo. Tato sakavādī lakkhaṇapathavī pi sambhārapathavī pi nimittapaṭhavī pi pathavidevatā¹⁰ pi sabbā pathavī yeva. Tāsu pathaviti nānam viparitam na hoti. Anicce niccan 'ti ādi vipariyeso pana viparitam nānam nāma. Kin te idam etesu aññataran 'ti codetum a nice nice nānan 'ti ādim āha. Itaro vipallāsalakkhaṇābhāvam¹¹ samdhāya patikkhipati. Pathavini-mittam samdhāya paṭijānāti. Kusalān 'ti sekkhaputhujanānam nānam samdhāya vuttam. Attihirahato 'ti pañhesu¹² pi vipallāsalakkhaṇābhāvena¹³ eva paṭikkhipati. Pathavini-mittam samdhāya paṭijānāti. Sabb' eva pathavī hotīti sabban tam pathavikasiñalakkhaṇam pa-

¹ B. oḍhakānam.² C. omits.³ C. oñtānam; B. ottātam.⁴ B. asekhhakathā.⁵ C. sv.⁶ C. tatra vāyam.⁷ B. qmits.⁸ C. yam.⁹ B. hi tassa.¹⁰ C. devatā.¹¹ C. oñabhāvam.¹² B. saññāsu.¹³ C. oñabhāvena.

thavī yeva hotiti pucchatī. Sakavādī tathā abhāvato paṭikkhipati. Nanu paṭhavī atthi atthi ca¹ koci paṭhavim² paṭhavito samāpajjatīti pucchā sakavādissa. Tass' attho nanu nimittapathavī atthi atthi ca³ koci tam paṭhavim² paṭhavito ca samāpajjati na āpato vā tejato vā⁴ paṭhavī atthīti ādi yadi yam⁵ yathā atthi tam tathā samāpajjantassa ūnānam viparitam hoti. Nibbānam atthi tam pi samāpajjantassa sabbam vipariyesasamugghātana-maggañānam⁶ pi te viparitam hotiti⁷ dassanattham vuttan 'ti.

VIPARITAKATHĀ NITTĀHITĀ. 3.

Idāni niyāmakathā nāma hoti. Tattha yo puggalo samat-taniyāmam⁸ okkamissati tam bhabbo esa dhammam abhisametun 'ti yasmā⁹ bhagavā jānāti tasmā aniyatassa puthujjanass' eva sato¹⁰ puggalassa niyāmagamanāya ūnānam atthīti yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānam. Te samdhāya aniyatassā 'ti pucchā sakavādissā 'ti.² Tattha niyāmagamāna nāya 'ti niyāmo vuccati maggo mag-gamanāya maggokkamanāyā 'ti attho. Yam pan' assa ūnānam disvā bhagavā bhabbo ayan 'ti jānāti tam samdhāya paṭiūnā paravādissa. Ath' assa sakavādī ayuttavāditam dipetum niyatassā 'ti viparitānuyogam āha. Tattha¹¹ paṭhamapañhe maggena niyatassa niyāmagamanāya ūnānam nāma natthīti paṭikkhipati. Dutiyena natthibhāvena patijānāti. Tatiye aniyatassa¹³ natthīti pucchā tam¹⁴ laddhivirodhena paṭikkhipati. Puna paṭhamapañhe¹⁵ catut-tham ūnatvā¹⁶ aniyatassa niyāmagamanādivasena tayo pañhakathā. Tesu paṭhame yasmā ādimaggena niyatassa puna

¹ B. va. ² B. omits. ³ C. omits. ⁴ B. adds : 'ti.⁵ B. yad idam. ⁶ B. oghātakam. ⁷ B. hotū 'ti.⁸ C. sammatta^o; B. samattam. ⁹ C. tasmā.¹⁰ B. tā. ¹¹ B. sabba. ¹² C. aniyā^o.¹³ B. niya^o. ¹⁴ B. putthattā. ¹⁵ B. adds : va.¹⁶ B. katvā niya^o.

tadatthāya ñānam natthi tasmā paṭikkhipati dutiyenatthibhāven' eva patijānāti. Tatiye laddhivirodhen' ¹ eva paṭikkhipati. Puna paṭhamam pañham atṭhamam katvā aniyatassa ² aniyāmagamanādivasena tayo pañhakathā. Tesam attho vuttanayen' eva veditabbo. Puna paṭhamapañham eva dasamam ³ katvā tammūlakā ⁴ atthi niyāmo 'ti ādayo pañhakathā. Tattha yasmā niyāmagamanāya ñānam nāma maggañānam eva hoti tasmā tam samādhāya atthi niyāmo 'ti vuttam. Itaro pana niyāmo 'ti vutte paṭikkhipati ñānan 'ti vutte patijānāti. Satipatthānādisu pi es' eva nayo. Paccanikam uttānattham eva. Gotrabhuno 'ti ādinā nayena yam ⁵ appattam tassa tam natthiti dassanattham. Vuttam bhagavatā ⁶ jānātīti attano ñānaballenā jānāti. Na ⁷ tassa niyāmagamanāñānam sabhāvato. ⁸ Tasmā iminā kāraṇena patitthitā pi 'ssa laddhi appatiṭhitā yevā 'ti.

NIYĀMAKATHĀ NITTĀHITĀ. 4.

Idāni paṭisambhidākathā nāma hoti. Tattha yesam yam kiñci ariyānam ñānam sabbalokuttaram evā 'ti gahetvā sabbam ñānam paṭisaṁbhidā 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakanam te samādhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sammutiññānapañhesu pathavikasiññasammutiyam samāpattiññānam samādhāya paṭikkhipati niruttiññānam samādhāya patijānāti. Ye keci sammutiñ 'ti pañhe puthujane samādhāya paṭikkhipati. Cetopariyāyapañhesu puthujanassa ñānam samādhāya paṭikkhipati. Ariyassa ñānam samādhāya patijānāti. Sabbapaññattipañhesu pathavikasiññasamāpattipañham ⁹ samādhāya paṭikkhipati lokuttaram samādhāya patijānāti. Pathavikasiññasamāpattin 'ti ādi yā etesu ettakesu thānesu paññā kim sabbā sā ¹⁰ paṭisambhidā.

¹ B. °bhāven' eva. ² B. omits. ³ B. dvā°.

⁴ C. na. ⁵ B. 'ssa. ⁶ B. °vā. ⁷ C. omits.

⁸ C. sabbā°. ⁹ B. °saññām. ¹⁰ B. sappassa.

'ti pucchānattham vuttam. Tena hi sabbam nānan 'ti yasmā sabbā¹ lokuttarapaññā paṭisambhidā tasmā sabban 'ti vacanasāmaññato chalena² saddhim patitīhāpetiti.

PATISAMBHIDĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni sammutiñānakathā nāma hoti. Tattha sammuti-saccam paramatthasaccan 'ti dve saccāni. Ye pana etam vibhāgam akatvā saccan 'ti vacanasāmaññena sammutiñānam pi saccārammaṇam evā 'ti vadanti³ seyyathāpi Andhakā⁴ te⁵ ayuttavādino 'ti tesam vādavisodhanattham ayam kathā āraddhā. Tattha na vattabba n 'ti pucchā paravādissa. Paramatthasaccam samdhāya patiññā sakavādissa. Sammutisaccamhitī sammuti-anupavītthe saccamhi paccatte⁶ vā bhummavacanam. Sammutisaccan 'ti attho s a m m u t i ñ a n a m s a c c ā r a m m a n a ñ ñ e v ā 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Tato na yadi tam avisesena saccārammaṇañ ñevā 'ti tena nānenā dukkhapatiññādini⁷ kareyyā 'ti codetum tena nānenā 'ti ādim āha.

SAMMUTIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni cittārammaṇakathā nāma hoti. Tattha ceto-pariyāye nānan 'ti vacanamattam eva gahetvā tam nānam cittārammaṇam evā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha 'ssa yo sarāgādivasena cittam jānāti tassa rāgādayo pi ārammaṇā honti. Tasmā na vattabba cittārammaṇañ ñevā 'ti codanattham nanu atti koci tī adi āraddham. Phassārammaṇe⁸ 'ti phassasamkhāte ārammaṇe⁹ vedanārammaṇe¹⁰ 'ti ādisu pi es' eva nayo. Puna phassārammaṇe¹¹ nānam na vattabba n

¹ C. sabba.² B. phalena.³ B. laddhi.⁴ B. okānam.⁵ C. omits.⁶ C. otthe;⁷ C. opariō.⁸ B.—C. oṇo.⁹ B. omits.¹⁰ B. onā-ārammane.¹¹ B.—C. oṇā.

'ti puṭṭho phassassa¹ phusanalakkhanam manasikaronto² phasse³ vārammaṇam hotiti paṭijānati. Kim pan' etam phassa pariyāye nānan 'ti puṭṭho pana tādisassa suttapadassa abhāvā patikkhipati. Vedanādīsu pi es' eva nayo. Idāni yam nissāya yassa⁴ laddhi⁵ tad⁴ eva⁴ dassetvā laddhim patiṭṭhāpetum nanu ceto pariyāye nānan 'ti ādim⁶ āha. Sā pan' esā vacanamattabhini-vesena patiṭṭhāpitā pi appatiṭṭhāpitā va hotiti.

CITTĀRAMMANĀKATHĀ NITTĀHITĀ. 7.

Idāni anāgatakathā⁷ nāma hoti. Tattha anāgatam nāma anantaram pi atthi na anantaram pi. Etesu⁸ anantare ekanten' eva nānam natthi. Yathā ca anantare tathā ekavithi-ekajavananapariyāpanne⁹ pi. Tattha ye sabbasmin pi anāgate nānam icchanti seyyathāpi Andhakā¹⁰ te sam-dhāya puccbā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam yan te anāgate nānam kim tena anantaram anāgatam mūlādivasena jānātīti codetum anāgatam mūlato 'ti ādim āha. Tattha mūlato 'ti ādīni sabbāni kāraṇavevacanān'¹¹ eva kāraṇam hi yam¹² attano phalam¹³ karoti. Tam tattha mūlayati patiṭṭhātīti mūlam. Tato 'va tam hinoti pavattayatīti¹⁴ hetu. Tad eva nam deti¹⁵ handa nam gaṇhathā 'ti niyyateti¹⁶ viyā¹⁷ 'ti nidānam. Tato tam sambhavati sambhavo. Pabbavatīti pabbavo. Tattha va tam¹⁸ samutthātīti tam vā nam samutthāpetīti samutthānam. Tad eva tam¹⁹ āharatīti āhāro. Tam ca tassa apaticcajitatibbatthena²⁰ ārammaṇam. Tad eva c' etam paticca etīti paccayo. Tato tam samudetīti samudayo 'ti vuccati.⁶

¹ B. phassa.² C. oroto.³ B. phasso.⁴ B. omits.⁵ B. laddhvāre.⁶ C. omits.⁷ B. anāgatañānao.⁸ B. tesu.⁹ C. okapavanao.¹⁰ B. okānam.¹¹ B. kāraṇavacaō.¹² B. yam hi.¹³ C. palam.¹⁴ C. ottatīti.¹⁵ B. nideti.¹⁶ B. niyyādeo.¹⁷ C. viyāyati.¹⁸ C. matam.¹⁹ B. nam.²⁰ C. aṭaricchitabbao.

Yasmā pana anantaram cittam eteh' akārehi na sakkā jānitum tasmā na h' evā 'ti paṭikkhipati. Anāgatam hetu¹ paccayatantiyā anantara-anāgate² citte hetupaccayattam jānatī. Ye taṭtha dhammā³ hetupaccayena pacayā hontī. Te jānatīti attho. Sesapadesu pi es' eva nayo. Gotrabhu no 'ti ādi. Yasminm anāgate ñānam na uppajjati tam sarūpato dassetum vuttam. Pāṭaliputtassā 'ti suttam yasmā⁴ anāgate ñānam uppajjati tam dassetum āhatam. Yasmā pan' etam na⁵ sabbasmim anāgate ñānassa sādhanam tasmā anāhatam eva 'ti.

ANĀGATAKATHĀ NITTĀ. 8.

Idāni paccuppannakathā nāma hoti. Taṭtha yesam sabbasam̄khāresu aniccatō ditthesu tam pi ñānam⁶ aniccatō dittham hotiti vacanam nissāya avisesena sabbasmim paccuppanne⁷ ñānam atthīti laddhi. Seyyathāpi Andhakānam. Te samdhāya paccuppanne⁸ 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam yadi avisesena paccuppanne ñānam atthī⁹ khanapaccuppanne pi tena bhavitabbam. Evam sante dvinnam ñānānam ekato abhāvā¹⁰ ten' eva ekañānenā tam jānitabbam. Hotīti codetum¹¹ te nā 'ti anuyogo sakavādissa. Taṭtha paṭhamapañhe ten' eva tam jānitum na sakkā 'ti paṭikkhepo itarassa. Dutiyapañhe pana samtatim samdhāya patiññātass' eva. Paṭipātito bhangam passanto 'ti hi¹² bhangānu-passanā ñānen' eva bhangānu-passanāñānam¹³ passatīti tassa adhippāyo. Tena ñānenā tam ñānam jānatīti ādisu pi es' eva nayo. Tena phassenā tam phassan 'ti ādīni assa lesokāsanivāraṇattham vuttāni. Yam pan' etena¹⁴ laddhim patitthāpanattham

¹ B. hetum.² B. orānāgate.³ B. tasmā.⁴ C. yasmim.⁵ B. omits.⁶ B. viññānam.⁷ C. onnena.⁸ B. samuppanne.⁹ B. atthīti.¹⁰ B. ovo.¹¹ B. codanattham.¹² C. ossane.¹³ B. tena.

nanu sabbasamkhārehiti ādi vuttam. Tattha na sato¹ taññānam diṭṭham hoti na ārammaṇato 'ti adhippāyena patiññā sakavādissa. Tasmā evam patitīhitā pi tassa laddhi appatiññitā va hotīti.

PACCUPPANNAKATHĀ NITTĀHITĀ. 9.

Idāni phalaññānakathā nāma hotīti. Tattha buddhā pi sattānam ariyaphalappattiyā² dhammam desenti sāvakā pīti iminā sāmaññena buddhānam viya sāvakānam pi tena³ sattena pattaphale⁴ ñānam atthīti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam. Te samdhāya sāvakassā 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam yadi sāvakassa phale ñānam atthi yathā buddhasamā⁵ te pi sotāpattiphale attano ñānabalena ayam biji ayam kolamkolo ayam sattakkhattuparamo 'ti phalassa katam paññapenti. Kin⁶ te evam sāvako pīti codetum sāvako phalassa katam paññapetiāha. Itaro patikkhipati. Atthi sāvakassā phale paropariyatīti ādi phale ñānassa atthitāya pacceyapucchānattham vuttam. Ayam h' ettha adhippāyo buddhānam idam oram⁷ idam param⁸ evam phalānam uccāvacabhāvajānanaśamkhātā phalaparopariyatti nāma atthi.⁹ Tathā indriyapuggalā paropariyatti yokāsam-atthitāya tassa tassa¹⁰ puggalassa tesam tesam indriyānam vasena tam tam phalam jānanti. Kin te sāvakassāpi etā paropariyatīyo atthīti. Atthi sāvakassā khandha paññatīti ādini pi yadi te sāvakassa buddhānam viya phale ñānam atthi imāhi pi 'ssa paññattihi bhavitabbam.¹¹ Kim assa tā atthi¹² sakkoti so etā paññattiyo attano balena jānitum 'va¹³ paññapetum 'va⁶ 'ti⁶ codanatham¹⁴ vuttāni.

¹ C. yato. ² B. ādissaphaluppa. ³ C. adds : tena.

⁴ B. vattabbe phalena. ⁵ B. buddhā samā ne.

⁶ C. omits. ⁷ B. phalam. ⁸ B. padam opadanti.

⁹ B. adds : tathā indriyapuggalaparo pariyyatti nāma atthi.

¹⁰ B. kāya. ¹¹ B. adds : ti. ¹² B. adds : na.

¹³ B. va. ¹⁴ C. pati⁶.

Sāvako jino¹ 'ti² ādi. Yadi sāvakassa buddhānam viya phale ñānam atthi. Evam sante³ yeva jino 'ti codanattham vuttam. Sāvako anuppanna sā 'ti pañhe pi ayam eva nayo. Aññānīti pañhe avijjāsam-khātassa aññānassa vibhattapatiikkhitto⁴ na pan' assa buddhānam viya phale ñānam atthi tasmā appatitthito ca⁵ paravādo⁶ 'ti.

PHALĀÑĀNAKATHĀ NITTHITĀ. 10.

PAÑCAMO VAGGO.

MAHĀPANNĀSAKO SAMATTO.

¹ C. pi no.² B. tīti.³ B. oñtesv eva.⁴ B. vihatattā pa°.⁵ B. va.⁶ B. oñādīvādo.

Idāni niyāmakathā nāma hoti. Tattha niyāmo hoti¹ bhabbo² niyāmam okkamitum kusalesu dhammesu samattan³ 'ti vacanato ariyamaggo vuccati. Yasmā pana tasminn uppajjītvā niruddhe pi puggalo aniyato nāma na hoti. Tasmā so niyāmo⁴ niccaṭṭhena asamkhato 'ti yesam laddhi seyyathā pi Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tato yadi so asamkhato evarūpena tena bhavitabban 'ti dīpento nibbāna n 'ti ādim āha. Samsandanapucchā uttānatthā yeva. Atthi k o c i t i niyāmassa asamkhatabhāvam dīpanaththam vuttam. Maggo asamkhato 'ti pañhe tassa uppādanirodhabhāvato paṭikkhipati. Niyāmo samkhato 'ti pañhe niruddhe pi magge niyāmassa atthitam⁵ samdhāya paṭikkhipati. So tā patti niyāmo 'ti ādi pañhesu pi anulomato ca paṭilomato ca iminā 'va nayena attho veditabbo. Pañca asamkhata nīti puṭṭho pañcannam asamkhatānam āgatātthānam⁶ apassanto paṭikkhipati. Dutiyām puṭṭho catunnam samattaniyāmānam niyāmavacanato nibbānassa⁷ ca asamkhatabhāvato paṭijānāti. Micchattaniyāmapañho niyāmavacanamattena asamkhatatāya ayuttabhavadīpanaththam vutto 'ti.

NIYĀMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni paṭiccasamuppādakathā nāma hoti. Tattha yesam nidānavagge uppādā vā tathāgatānam anuppādā vā tathāgatānam ṭhitā va sā dhātudhammadṭhitatā 'ti vacanato

¹ B. omits. ² B. gabbo. ³ C. samma°.

⁴ B. adds: 'ti. ⁵ B. atthiti. ⁶ C. anāga°.'

⁷ C. omits till the end of the page.

p a t i c c a s a m u p p ā d o a s a m k h a t o 't i laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyānañ ca Mahimsāsakānañ ca te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Ayijjā a s a m - khatā 't i ādayo pañhā avijjādinam yeva paticcasamuppādabhāvadassanattham vuttā.¹ Yena pan' atthena tattha ekekam aṅgam paticcasamuppādō 't i vuccati so paticcasamuppādavibhaṅge vutto yeva. Avijjāpacca�ā samkhārā 't i yā tattha dhammatthitatā² 't i ādinayena suttena laddhi patiññāpītā. Tass' eva³ atthadassanena laddhibhindanattham vuttam. Ayam h' ettha attho. Yā ayam heṭṭhā thitā va sā dhātudhammatthitatā 'va dhammaniyāmatā 't i vuttā na sā aññatra avijjādihi visum ekā atthi. Avijjādinam pana pacca�ānam yev' etam nāma⁴ uppanne pi⁵ hi tathāgate anuppanne pi hi tathāgate avijjāto samkhārā sambhavanti samkhāradīhi ca viññānādini tasmā avijjāpaccaযā samkhārā 't i yā etasmim pade⁶ samkhāradhammānam kāraṇatthena thitata⁷ 't i⁸ dhammatthitatā.³ Tesam yeva ca⁹ dhammānam kāraṇatthen' va niyāmatā 't i dhammaniyāmatā 't i avijjā vuccati. Sā ca asamkhatā 't i.⁸ Nibbānañ ca a s a m k h a t a n 't i pucchatī. Paravādi laddhivasena patijānitvā puna dve a s a m k h a t a n i t i puttho suttābhāvena⁹ patikkhipitvā va laddhivasen' eva patijānāti sesapadesu pi es' eva nayo. Hetṭhā vuttasadisam pana tattha vuttanayam¹⁰ eva 't i.

PATICCASAMUPPĀDAKATHĀ

NITTĀTHITĀ. 2.

Idāni saccakathā nāma hoti. Tattha yesam cattāri-māni bhikkhave tathāni avitathānīti suttam nissāya c a t-tāri saccāni a s a m k h a t a n i t i laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa

¹ C. vuttam. ² C. ottā. ³ C. omits.⁴ B. nāmam. ⁵ B. siti. ⁶ B. pāde. ⁷ C. ṭhitā.⁸ B. na. ⁹ C. suttābhāvena.¹⁰ B. °yen' eva veditabban 't i.

paṭiññā itarassa. Ayam hi 'ssa adhippāyo. Dukkhasa-mudayamaggesu vatthusaccam samkhataṁ lakkhaṇasaccam asamkhatam. Nirodhe vatthusacecam nāma natthi asamkhatam eva tan¹ 'ti. Tasmā āma ntā 'ti āha. Tam pan' assa laddhimattam eva yo² hi dukkham vtvā³ saccam icchatī⁴ tathā samudayam maggañ ca. Yāni pana nesam bādhanapabhavaniyyānikalakkhaṇāni tāni lakkhaṇasaccam nāma 'ti. Na ca⁵ bādhanalakkhaṇādihi aññāni dukkhādīni nāma atthīti. Tāñānīti adīsu adhippāyo vuttanāyēn' eva veditabbo. D u k k h a n⁶ 'ti pañhe laddhivasena lakkhaṇam samdhāya paṭijānāti. D u k k h a n 'ti pañhe vatthum samdhāya paṭikkhipati. Tato⁷ param suddhikapañhā samsandanapañhā ca sabbe pāli-anusāren' eva veditabbā. Avasāne laddhipatitthāpanattham āhatattam atthassa miçchāgahitattā anāhatasadisam evā 'ti.

SACCAKATHĀ NITTĀ. 3.

Idāni ārappakathā nāma hoti. Tattha yesam cattāro ārappā anekajā⁸ 'ti vacanam nissāya sabbe pi te dhammā asamkhatā 'ti laddhi te samdhāya ākāsañāñcāyatata-nān 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti. Sādhakasuttam pi⁹ ajānitvā āhatattā anāhatasadisam evā 'ti.

ĀRUPPAKATHĀ NITTĀ. 4.

Idāni nirodhasamāpattikathā nāma hoti. Tattha nirodhasamāpatti catunnam khandhānam appavatti yasmā pana sā kariyamānā kariyati¹⁰ samāpajjiyamānā samāpaj-

¹ B. etan. ² B. so. ³ C. vatthu. ⁴ C. itthi.

⁵ B. na ca tadhala^o; C. tañ ce bodha^o.

⁶ B. dukkhasaccan. ⁷ B. ito. ⁸ B. ānañcā 'ti.

⁹ B. adds : attham. ¹⁰ B. °yyati.

jīyati¹ tasmā nippannā² 'ti vuccati. Samkhatāsamkhata-lakkhaṇānam³ pana abhāvena na⁴ vattabbā. Samkhatā 'ti vā asamkhatā 'ti vā tattha yesam yasmā samkhatā na hoti tasmā asamkhatā 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānam eva Uttarāpathakānañ ca te samdhāya niro-dha-sa-mā-pa-ti-ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Up-pā-de-ni-ti-ti⁵ ādi samāpajjanapaṭilābhavasen' eva vuttam. Yathā pana rūpādayo samkhatadhamme uppādenti na tathāgatam keci uppādenti nāma nirodhvodānam⁶ vuṭṭhānan 'ti phalasamāpatti veditabbā. Asamkhatam⁷ pana⁸ natthi yeva tasmā patikkhipati. Ten-a hīti yasmā samkhatā na⁹ hoti tasmā asamkhatā 'ti laddhi. Idam pana asamkhatabhāve kāraṇam na hotiti vuttam pi avuttasadisam¹⁰ evā 'ti.

NIRODHASAMĀPATTIKATHĀ

NITTĀ. 5.

Idāni ākāsakathā nāma hoti. Tattha tividho ākāso paricchedākāso kasiṇugghātimākāso ajātākāso tucchākāso 'ti pi tass' eva nāmam. Tesu paricchedākāso samkhato itarā dvé paññattimattā. Yesam pana duvidho pi yasmā samkhato na hoti tasmā asamkhato 'ti laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānam Mahimsāsakānañ ca te samdhāya ākāso 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ĀKĀSAKATHĀ NITTĀ. 6.

Idāni ākāso sanidassano 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesam tālacakchiddādīsu nānappavattim nissāya sabbo pi

¹ B. °jjissati.² B. nibbannā.³ B. °ni.⁴ B. omits.⁵ C. °dinti.⁶ C. °dhāvodhānam.⁷ B. °tā.⁸ B. adds : tam.⁹ B. °tānam.¹⁰ C. vutta°.

ajaṭākāso sanidassano 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānam te samdhāya ākāso sanidassano 'ti pucchā sakavādissa. Patiññā itarassa. Atha nam yadi sanidassano evam vidho bhavyeyyā 'ti codanattham rūpa n 'ti ādi vuttam. Ca kkuñ capaticeā 'ti pañhesu evarūpassa suttassa abhāvena patikkhipitvā thūqantarikādinam¹ upaladdhim samdhāya patijānāti dvinnam rukkhānam antaran² 'ti ettha rukkharūpam cakkhunā disvā antare rūpabhāvato³ ākāsan 'ti manodvāraviññānam uppajjati na cakkhuviññānam. Sesesu pi es' eva nayo. Tasmā asādhakam etan 'ti.

ĀKĀSO SANIDASSANO 'TI KATHĀ
NITTĀ. 7.

Idāni pathavidhātu sanidassano 'ti ādikathā nāma hoti. Tattha yesam pāsāṇa-udaka-thala⁴-rukkhacalanānañ c' eva pañcindriyapatiññokāsānañ ca vanñayatanam kāyaviññatikāle hatthapādādirūpañ ca disvā pathavidhātu-ādayo sanidassanā 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānam te samdhāya sabbakathāsu ādipucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam sabbattha pāli-anusārena c' eva hetthāvuttanayen' eva veditabban 'ti. Pathavidhātu sanidassanā 'ti ādi katvā kāyakammam sanidassanan 'ti.

PARIYOSĀNAKATHĀ NITTĀ. 8.
CHATTHO VAGGO.

¹ B. dhūnanantikādinam.

² B. añanan 'ti.

³ C. rūpabhāvato.

⁴ C. jālā.

Idāni samgahakathā nāma hoti. Tattha yasmā dāmādihi balivaddādayo¹ viya keci dhammā kehici dhammehi samgahitā nāma natthi. Tasmā natthi keci dhammā kehici dhammehi samgahitā. Evam sante ekavidhena rūpasamgaho 'ti ādi niratthakan 'ti yesam laddhi seyyathāpi Rājagirikānañ² ca. Eva Siddhatthikānañ³ ca. Te samdhāya aññen' attħena samgahabbhāvam dassetum pucchā sakavādissa. Attano laddhivasena patiññā itarassa. Idāni yen' attħena samgaho labbhati tam dassetum na nu at thi keci dhammā 'ti ādi āraddham. Tam sabbam heṭṭhā-vuttanayattā uttānaththam eva. Yā⁴ pan' esā paravādinā attano laddhipatiṭṭhāpanattham yathā dāmena vā⁵ 'ti ādikā upamā āhaṭā. Sakavādinā tam⁶ anabhinanditvā appatikkositvā. Hañci dāmena vā 'ti tassa laddhi bhinnā 'ti veditabbā. Ayam h' ettha attho. Yadi te dāmādihi ca balivaddādayo⁷ samgahitā⁸ nāma natthi keci dhammā kehici dhammehi samgahitā 'ti.

SAMGAHAKATHĀ NITTHITĀ. 1.

Idāni sampayuttakathā nāma hoti. Tattha yasmā tilamhi⁹ telam viya na vedanādayo saññādīsu anupatitthā¹⁰ tasmā natthi keci dhammā kehici dhammehi sampayuttā. Evam sante ñānasampayuttan 'ti ādi niratthakam hotiti yesam laddhi seyyathāpi Rājagirikānañ ca Siddhatthikā-

¹ B. obandhādayo ² B. Rājākiriyanāñ ca.

³ C. omits. ⁴ C. sā. ⁵ B. cā. ⁶ B. ti.

⁷ B. obandhādayo. ⁸ B. otvā. ⁹ C. ti laddhimhi.

¹⁰ C. anupaciō.

nañ c' eva. Te samdhāya aññe va¹ sabbe va² sampayut-tam³ dassetum pucchā sakavādissa attano laddhivasena paññā itarassa. Sesam idhāpi hetthāvuttanayattā uttā-nattham eva. Yo pan' eso⁴ paravādinā yathā tilamhi telan⁵ 'ti ādikā-upamapañhe āhaṭo so yasmā vedanā-saññānam⁶ viya tilatelānam⁷ lakkhanato nānatthavavat-thānam⁸ natthi. Sabbesu pi hi tela-atthitacesu tilo 'ti vohāramattam. Ten' eva tilam nibbattetvā⁹ gahite purima-saṁthāne¹⁰ na tilo nāma paññāyati tasmā anāhatasadisam¹¹ eva hotīti.

SAMPAYUTTAKATHĀ

NITTĀ. 2.

Idāni cetasikakathā nāma hoti. Tattha yasmā phassi-kādayo nāma natthi. Tasmā cetasikenāpi na¹² bhavitabbam. Iti natthi cetasiko dhammo 'ti yesam laddhi seyyathāpi Rājagirika-Siddhatthikānam te samdhāya pucchā sakavā-dissa paññā itarassa. Sahajāto 'ti sampayutta-sahajātam samdhāya vuttam. Phassikā¹³ 'ti tādisam vohāram apassantassa pucchā paravādissa.¹⁴ Kim vohārena yathā¹⁵ cittanissitako¹⁶ 'ti cetasiko 'ti.¹⁷ Evam so pi phassanissitakattā¹⁸ phassanissitako¹⁹ 'ti vutte²⁰ doso natthiti paññā sakavādissa. Sesam uttānattham evā 'ti.

CETASIKAKATHĀ NITTĀ. 8.

Idāni dānakathā nāmā hoti. Tattha dānan nāma tividham cāgacetañā pi virati pi deyyadhammo pi saddhā

- ¹ C. bbenā ; B. aññen' eva t̄the. ² B. ³ B. ottatam.
- ⁴ C. so. ⁵ C. °pañño. ⁶ B. °lādinam.
- ⁷ B. nānattao. ⁸ C. nibbethetvā.
- ⁹ B. purimabhavam sam°. ¹⁰ B. °so. ¹¹ C. omits.
- ¹² B. phassasikā. ¹³ B. saka°. ¹⁴ B. kathā.
- ¹⁵ B. °nisidato. ¹⁶ B. omits. ¹⁷ B. nisidakattā.
- ¹⁸ B. phassasiko. ¹⁹ C. vutto.

hiriyaṁ kusalañ ca dānan 'ti. Agataṭṭhāne cāgacetanā dānam. Abhayam detīti āgataṭṭhāne virati. Dānam deti annam pānan 'ti āgataṭṭhāne deyyadhammo. Tattha cāgacetanā detivā deyyadhammam dentivā etāya deyyadhamman 'ti dānam virati. Avakhandanatthena¹ lavaṇatthena vā dānam. Sā hi uppajjamānā bhayabheravādisamkhātam dus-selyacetanam² khandeti lunāti cā 'ti dānam. Deyyadhammo deyyatīti³ dānam. Evam etan tividham pi atthato cetasiko c' eva dhammo deyyadhammo cā 'ti duvidham hoti. Tattha yesam cetasiko va dhammo dānam na deyyadhammo 'ti laddhi. Seyyathāpi Rājagirika⁴-Siddhatthikānam te samdhāya cetasiko 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam deyyadhammavasena codetum labbhā ti pucchā sakavādissa. Annādini⁵ viya so na sakkā datun 'ti paṭikkhepo itarassa. Puna daḷham katvā puttho abhayam detīti suttavasena patiññā tass' eva. Tassa⁶ patiññādisu pana tassa⁷ detīti adī voḥāram apassanto paṭikkhipat' eva. Anīṭṭhaphalan 'ti adī⁸ acetasikassa⁹ dhammassa dānabhāvadipanattham vuttam. Na hi acetasiko annādi-dhammo āyatim vipākam deti iṭṭaphalabhāvaniyācanattham¹⁰ pan' etam vuttan 'ti veditabbam. Ayam pi h' etha adhippāyo yadi acetasiko annādidhammo dānam bhaveyya hitacittena anīṭṭham akantam bhesajjam dentassa nimbabijā-dīhi viya nimbādayo anīṭṭham eva phalam nibbatteyya yasmā¹¹ pan' ethahitaharanācāgacetanā¹² dānam tasmā anīṭṭhe pi deyyadhamme dānam iṭṭaphalam eva hotīti. Evam paravādinācetasikadhammassa dānabhāve patiṭṭhāpite sakavādī itarena pariyāyena deyyadhammassa dānabhāvam sādhetum dānam iṭṭaphalam vuttam bhagavatā 'ti adim āha. Paravādī pana cīvarādinam¹³ iṭṭhavipākataṁ apassanto¹⁴ patikkhipati. Suttasādhanam paravādivade¹⁵ pi yujjati. Sakavādivade¹⁵ pi na puna ekena 'tthena¹³

¹ C. akanda°. ² C. °nānamo. ³ B. deyya°.

⁴ C. oya. ⁵ C. adinnā°.

⁶ C. ssa; B. phassa pañhādisū. ⁷ B. phassam.

⁸ B. ādinam. ⁹ C. ceta°. ¹⁰ B. °niyādhanattham.

¹¹ C. yasmim. ¹² C. °pharaṇa°. ¹³ C. omits.

¹⁴ B. oko.

¹⁵ B. °vāre.

deyyadhammo itthaphalo hoti¹ itthaphalabhāvamattam² eva patikkhittam. Tasmā tena hi na vattabban 'ti ettha itthaphalabhāven' eva na vattabbatā yujjati. Dātabbatthena pana deyyadhammo dānam eva. Dvinnam hi dānānam sāgarabhāvamocanattham³ eva ayam kathā 'ti.

DĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni paribhogamayapuññakathā nāma hoti. Tattha yesam⁴ divā ca ratto ca sadā puññam pavaḍḍhatiti ca⁵ yam⁶ bhikkhave bhikkhu cīvaraṁ paribhuñjamāno 'ti ca evam ādīni suttāni ayoniso gahetvā yesam⁷ paribhogamayam nāma puññam atthiti laddhi seyyathāpi Rājagirika⁸. Siddhatthika-Sammitiyānam te samdhāya paribhogamayaṁ ayan⁹ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam puññam nāma phassādayo kusalā dhammā na tato aññam tasmā phassādihi te vaddhitabban 'ti codetum paribhogamayo phasso⁹ 'ti ādi āraddham tam sabbam itarena tesam avaddhanato¹⁰ patikkhittam. Latāviyā 'ti ādīni kiriyāya¹¹ vā bhāvatāya¹² vā vinā pi yathā latādīni sayam eva vaddhanti. Kinte evam vaddhantiti codanattham vuttāni. Tathā pan'assa avaddhanato na h' evā 'ti patikkhittam. Na samannāharatiti pañhe patiggāhakānam paribhogena¹³ purimacetanā pavaḍḍhati. Evam tam hoti puññan 'ti laddhivasena paṭijānāti. Tato anāvajjantassā¹⁴ 'ti ādīhi puṭho dāyakassa cāga-cetanām tam¹⁵ samdhāya patikkhipati. Tattha anāvajjantassā¹⁶ 'ti dānacetanāya pure cārikena āvajjanena¹⁷ bhavaṅgam anāvattantassā¹⁸ aparivattentassa¹⁹

¹ B. ti. ² B. ophalābhāo. ³ B. saṅgārao.⁴ B. yesam. ⁵ C. omits. ⁶ B. yassa.⁷ C. sesam. ⁸ C. oya. ⁹ B. oṣṣā 'ti.¹⁰ C. avaddhamnato; B. avadhinato. ¹¹ B. oyassa.¹² B. onāya. ¹³ B. panabhogena. ¹⁴ B. ovattaō.¹⁵ B. omits. ¹⁶ B. ovattaō. ¹⁷ B. one nam.¹⁸ C. ottassa. ¹⁹ B. ottantassa.

a n ā b h o g a s s ā 't i n i r ā b h o g a s s a a s a m a n n ā h a r a n -
t a s s ā 't i . Ā v a j j a n a m h i b h a v a n g a m p i v i c c h i n d i t v ā a t t a n o
g a t a m a g g e n ¹ e v a u p p a j j a m ā n a m d ā n a c e t a n a m s a m a n n ā h a -
r a t i n ā m ā . E v a m k i c c e n a i m i n ā c i t t e n a ² a s a m a n n ā h a -
r a n t a s s ā 't i m a n a m a k a r o n t a s s a . Ā v a j j a n e n a ³ h i t a d
a n a n t a r a m u p p a j j a m ā n a m m a n a m k a r o t i n ā m ā e v a m
k a r o n t a s s ā 't i a t t h o . U p a y o g a v a c a n a s m i m h i ⁴ e t a m ⁵
b h u m m a m . A c e t a y a n t a s s ā 't i c e t a n a m a n u p p ā d e n -
t a s s a a p p a t t h a y a n t a s s ā 't i p a t t h a n ā s a m k h ā t a m k u s a -
l a c c h a n d a m a k a r o n t a s s a a p a n i d a h a n t a s s ā 't i d ā n a -
c e t a n ā v a s e n a c i t t a m a t t h a p e n t a s s ā 't i a t t h o . N a n u c a
ā v a t t a n t a s s ā 't i v ā r ē ⁶ a b h o g a s s ā ⁷ 't i a b h o g a v a t o ⁸.
A t h a v ā a b h o g o ⁹ a s s a a b h o g a s s a ⁹ v ā a n a n t a r a m t a m
p u ñ ñ a m h o t i t i p i a t t h o . D v i n n a m p h a s s ā n a n 't i
ā d i s u e k a k k h a n ē d ā y a k a s s a d v i n n a m p h a s s ā d ī n a m a b h ā -
v ā p a t i k k h i p a t i . D ā y a k a s s a c a p a r i b h u ñ j a n t a s s a v ā 't i
u b h i n n a m p h a s s ā d a y o s a m ī d ā y a p a t i j ā n a t i . A p i ¹⁰ c' a s s a
p a ñ c a n n a m v i ñ ñ ā n ā n a m s a m o d ī h ā n a m h o t i t i l a d d h i t a s s ā p i
v a s e n a p a t i j ā n a t i . A t h a n a m s a k a v ā d ī p a r i y ā y a s s a d v ā r a m
p i d a h i t v ā u j u v i p a c c a n i k a v a s e n a c o d e t u m k u s a l ā d i -
p a ñ h a m ¹¹ p u c c h i . ¹² T a t r ā p i k u s a l ā k u s a l ā n a m ¹³ e k a s s a
e k a k k h a n ē ¹⁴ s a m p a y o g a b h ā v a m ¹⁵ s a m ī d ā y a p a t i k k h i p a t i .
P a r i b h o g a m a y a m p a n a c i t t a v i p p a y u t t a m u p p a j j a t i t i l a d d h i y ā
p a t i j ā n a t i . A t h a n a m s a k a v ā d ī s u t t e n a n i g g a n h ā t i s u t t a -
s ā d h a n e ā r ā m a r o p a k ā d ī n a m ¹⁶ a n u s s a r a n a p a t i s a m k h a r a -
n ā d i v a s e n a a n a n t a r ā ¹⁷ u p p a j j a m ā n a m p u ñ ñ a m s a m ī d ā y a
s a d ā ⁶ p u ñ ñ a m p a v a d d h a t i t i v u t t a m . A p p a m ā n o
t a s s a p u ñ ñ a b h i s a n d o 't i i d a m p i a p p a m ā n a v i h ā r i n o d i n n a -
p a c c a y a t t ā c a e v a r ā p o m e c i v a r a m p a r i b h u ñ j a t i t i a n u m o -
d a n a v a s e n a v u t t a m . T a m s o p a r i b h o g a m a y a n 't i s a l l a k -

¹ B. gamanamagge. ² C. kiccena. ³ B. āvajjamānenā.

⁴ C. omits. ⁵ B. evam. ⁶ B. omits. ⁷ B. ābhō.

⁸ B. ābhogavacanato. ⁹ B. ābhō. ¹⁰ B. adhi.

¹¹ B. kussalassā 't i. ¹² B. pucchati. ¹³ B. kusalānam.

¹⁴ B. °nām. ¹⁵ B. gābhāvam. ¹⁶ B. °nādinam.

¹⁷ B. antarantara.

khetiti. Yasmā pana paṭiggāhakena paṭiggāhetvā apari-bhutte pi deyyadhamme puññam hoti yeva. Tasmā saka-vādīvādo 'va balavā.¹ Tattha paṭiggāhake paṭiggāhite 'ti parassa² paṭiggāhakena paṭiggahite 'ti attho datthabbo. Sesam uttānattham evā 'ti.

PARIBHOGAMAYAPUÑÑAKATHĀ

NITTĀ. 5.

Idāni itodinnakathā nāma hoti. Tattha yesam itodinnenā yāpentī petā kālamkatā tahin 'ti vacanam nissāya yam³ ito cīvarādi dinnam ten' eva yāpentītī laddhi seyyathāpi Rājagiriya-Siddhatthikānam. Te samdhāya ito dinnenā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Puna cīvarādiva-sena anuyutto paṭikkhipati. Añño⁴ añña assa kārako 'ti aññassa vīpākadāyakānam kammānam añño kārako na attanā va attano kammam karotiti vuttam hotiti evam puttho pana itaro puttavirodhabhayena paṭikkhipati. Dānam denta n 'ti dānam dadamānam disvā 'ti attho. Tattha yasmā attānam⁵ anumodittha⁶ va⁷ te⁸ tattha bhogā uppajjanti. Tasmā ssa iminā kāraṇena laddhi⁹ patitthāpentassāpi appatitthāpitā¹⁰ va hoti. Na hi te itodinnen' eva vatthunā yāpentītī. Sesesu pi suttasā-dhanesu es' eva nayo.

ITODINNAKATHĀ NITTĀ. 6.

Idāni paṭhavī kammavipāko 'ti kathā nāma hoti. Tattha issariyasamvattanīyam kammam adhipaccasamvattanīyam kamman 'ti. Tattha issarānam issariyam nāma adhipati-nam adhipaccam nāma pathavī issariyādhipaccassa samvat-tanikañ ca kammam atthiti vuttam. Tasmā yesam paṭhavī

¹ B. phalavā. ² C. padassa. ³ B. omits.⁴ C. añña-aññam. ⁵ B. ono.⁶ B. otthā; C. anumāditatthā. ⁷ B. ca. ⁸ B. tesam.⁹ C. laddhim.¹⁰ B. ottihitā.

kammavipāko 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānam te sam-dhāya paṭha vīti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sukhavedaniyā 'ti ādi kammavipākassa bhāvadas-sanavasena vuttam. Phasso hotiti¹ ādinā nayena nidditthesu vipākesu phasso sukhavedaniyādibhedo hoti. Te² saññādayo ca³ sukhavedanādīhi sampayuttā vedanādayo saññādīhi sabbe pi sārammaṇā.⁴ Atthi⁵ va nesam pure cārikam āvattanādisamkhātam āvajjanam kammapaccaya-bhūtā cetanādayo⁶ tattha iṭṭhavipāko tassa patthanā panidhānavasena pavattā mūlatañhā. Kin te evarūpā pathavīti puechati. Itaro paṭikkhipati. Paṭilomapucchā-dīni uttānatthā⁷ yeva. Kamma vipāko paresam sādhāraṇo 'ti pañhe phassādayo samdhāya paṭikkhipati. Kammasamuṭṭhanarūpañ ca pathavī-ādinam yeva ca sādhāraṇabhbavam samdhāya patijānāti. Asādhāraṇapañhe santisuttam parasamayato⁸ āharitvā dassitam sabbe sattā paṭha vim paribhuñjantīti pañhe. Pathavī-anissite samdhāya paṭikkhipati. Nissite samdhāya patijānāti. Paṭha vim a paribhuñjitvā parinibbāya nti ti aruppe parinibbāyantānam⁹ vasena patijānāti. Kamma vipākam akhepetvā¹⁰ 'ti idam parasamayavasena¹¹ vuttam. Kammavipākam hi khepetvā va¹² parinibbāyantiti tesam laddhi sakasamaye pana katokā-sassa kammassa uppannam vipākam akhepetvā parinibbānam natthīti tesañ ca laddhiyā pathavisādhāraṇavipākattā uppannavipāko yeva hoti tam vipākabhāvena thitam akhepetvā parinibbānam na yujatīti codetum vattati. Itaro pi laddhivases' eva paṭikkhipati. Cakkavatti-sattasa kamma vipākan 'ti pañhe⁵ asādhāraṇam phassādīni¹² samdhāya paṭikkhipati. Sādhāraṇam samdhāya patijānāti. Pathavisamuddacandasuriyādayo¹³ pi¹⁴ sabbesam sādhāraṇakammavipāko 'ti tesam laddhi. Is a-

¹ B. adds : hi. ² B. so ca. ³ B. va. ⁴ C. °nādi.

⁵ C. omits. ⁶ C. °nā so. ⁷ B. uttānam eva.

⁸ B. pada°. ⁹ C. °tamtam. ¹⁰ C. atṭhapetvā.

¹¹ B. padasamassana°. ¹² B. odi.

¹³ B. °suriyacandimādayo. ¹⁴ B. hi.

riya samvattanīyan 'ti. Ettha issariyam nāma bahudhanatā. Adhipaccam nāma sesajane attano vase vattetvā tehi gurukātabbatthēna adhipatibhāvo. Tattha kammapatilabhasena tam samvattanikam nāma hoti na janakavasena. Tasmā kammavipākabhāve¹ asādhāraṇam etan 'ti.

PATHAVĪKAMMAVIPĀKAKATHĀ²

NITTTHITĀ. 7.

Idāni jarāmarañam vipāko 'ti kathā hoti. Tatha yesam atthi dubbaññasamvattanīyam kammam appāyukasamvattanīyam kamman 'ti. Ettha dubbañṇakā nāma jarā. Appāyukatā nāma marañam tamṣamvattanīyañ ca kammam atthi tasmā jarāmarañam vipāko 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Patilomapañhe anārammaṇañ c' eva. Arūpānam pi pana jarāmarañasampayogalakkhañābhāvā anārammaṇañ c' eva akusalānam dhammānam jarāmarañam akusalānam dhammānam vipāko 'ti pañhe jarāmarañena nāma anitthavipākena bhavitabban 'ti laddhiyā patijānāti ten' eva kārañena kusalānam dhammānam jarāmarañassa kusalavipākatañ patikkhipati. Parato c' assa akusalavipākatañ ñeva patijānāti. Kusalānañ ca akusalānañ cā 'ti pucchāvasena ekato katam. Ekakkhañe pan' etam³ natthi avyākatavipākānam⁴ jarāmarañavipāko⁵ 'ti vattabbatāya pariyāyo atthi.⁶ Tasmā avyākatavasena pucchā na katā. Dubbaññasamvattanīyan 'ti ettha dubbañṇiyam nāma aparisuddhavañṇatā. Appāyukatā nāma āyuno ciram pavattitum asamatthata. Tattha akusalakammam kammasamutthānassa dubbañṇarūpassa kammapaccayo hoti. Asadisattā pan' assa tam vipāko na hoti. Utusamuñthānādino pana tam patilabhasena āyuno 'va ucche-

¹ C. °pāke bhāve. ² B. °pāko 'ti kathā. ³ B. tam.⁴ B. abyākatañam avipākānam. ⁵ B. °ñam viñāko.⁶ B. natthi.

danavasena¹ paccayo hoti. Evam etam pariyāyena tam 'va samvattanikam nāma hoti navipākaphassādinam viya janakavasena tasmā vipākabhāve² asādhakam. Sesam ettha hetthāvuttasadisam eva 'ti.

JARĀMARĀNAVIPĀKO 'TI KATHĀ
NITTĀHITA. 8.

Idāni ariyadhammavipākakathā nāma hoti. Tattha yesam kilesappahānamattam eva sāmaññaphalam na cittacetasikā dhammā 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānam. Te samdhāya natthi ariyadhammavipāko 'ti pucchā sakavādissa. Tattha ariyadhammavipāko 'ti maggasmākhātassa³ ariyadhammassa vipāko kilesakkhayamattam ariyaphalan 'ti laddhiyā paṭīññā itarassa. Sāmaññān 'ti samaññabhāvo. Maggass' etam nāmam. Sāmaññān ca vo bhikkhave desissāmi sāmaññaphalañ cā 'ti hi vuttam. Brahmaññe pi es' eva nayo. Sotāpatti phalam⁴ na⁵ vipāko 'ti ādīsu sotāpattimaggādinam ācayagāminam⁶ samdhāya ariyaphalānam na vipākabhāvam paṭijānāti. Dānaphalādinam paṭikkhipati. So ca⁷ ācayagāmīti⁸ kassa evam atham dhāreti. Vipākasamkhātam ācayam gacchati. Tam vā ācayam ācinantā gacchantiti ācayagāmino vipākam apacinantā gacchantiti apacayagāmino 'ti tasmā evam paṭijānāti ca paṭikkhipati ca. Kāmāvacarakusalavipākam⁹ apacayañāmīti adikā pucchā¹⁰ paravādissa paṭīññā ca paṭikkhepo ca sakavādissa. Lokikam¹¹ hi kusalam savipākam cutipatisamdhīyo c' eva vattañ ca ācinantam gacchatiti ācayagāmī.¹² Lokuttarakusalam cutipatisamdhīyo c' eva vattañ ca apacinantam gacchatiti apacayañāmī.

¹ B. upacchedaka°. ² B. °bhāva. ³ C. vasagga°.

⁴ C. olānam. ⁵ C. omits. ⁶ B. apaca°; C. acca°. ⁷ B. hi.

⁸ C. āmayagāmin; B. °gāmitti.

⁹ B. akusala°; C. °pāka. ¹⁰ B. pucchāya.

¹¹ B. °yam. ¹² B. apacaya°.

Evam c' etam savipākam eva hoti na apacayagāmīti vacanamattena avipākam. Imam attham samdhāy' ettha sakavādino paṭiññā ca paṭikkhepo¹ ca veditabbo 'ti.

ARIYADHAMMAMVĀPĀKAKATHĀ
NITTĀ. 9.

Idāni vipāko vipākadhammadhammo 'ti kathā hoti. Tattha yasmā vipāko² vipākassa aññamaññādipaccayavasena paccayo hoti. Tasmā vipāko pi vipākadhammadhammo³ 'ti yesam laddhi seyyathā pi Andhakānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tassa vīpāko 'ti tassa vipākadhammadhammassa⁴ vipākassa yo vipāko so pi te vāde vipākadhammadhammo hotiti pucchatī. Itaro āyatim⁵ vipākadānabhāvam⁶ samdhāya paṭikkhipati. Dutiyam puṭho tappaccayāpi aññassa vipākassa uppattim samdhāya paṭijānāti. Evam sante pana 'ssa kuśalākusalassa viya tassāpi vipākassa⁷ vīpāko tassa² vīpāko² 'ti vattānupacchedo⁸ āpajjati. Tam⁹ puttho samayavirodhabhayena paṭikkhipati. Vīpāko 'ti vā² ādimhi vacanasodhanena yadi vipākassa vipākadhammadhammena ekaṭham¹⁰ bhaveyya. Kuśalākusalāvyākataṇam ekattam āpajjeyyā¹¹ 'ti paṭikkhipati. Vīpāko ca vīpākadhāmmadhamma¹² ekekam aññamaññāpaccayādīsu paccayatthena vīpākadhammadhammam tam paccayuppannatthen' eva vīpākam maññamāno vīpāko vīpākadhammadhammo¹³ 'ti puṭho āmantā 'ti paṭijānāti. Atha nam sakavādi yasmā tayā ekakkhaṇe catūsu khandhesu vīpāko pi vīpākadhammadhammo pi anuññāto tasmā tesam sahagatādibhāvo āpajjatīti codetum

¹ C. opañ ca. ² B. omits. ³ C. vīpākadhammadhammo.

⁴ C. vīpākadhammadmavīpākassa. ⁵ B. 'ti.

⁶ B. onābhāvam. ⁷ B. adds : tassāpi.

⁸ B. oppacchedo. ⁹ C. sam. ¹⁰ B. otā bhaveyyam.

¹¹ B. vāpa^o.

evam āha. Itaro kusalākusalasamkhātam vipākadhammadhammam samdhāya paṭikkhipati. Tañ ñeva akusalan 'ti yadi te vipāko vipākadhammadhammo yo akusalavipāko so akusalam āpajjati. Tasmā¹ vipākadhammadhammena ekattā. Tañ ñeva kusalan 'ti ādīsu pi es' eva nayo. Aññamaññapaccayā 'ti idam sahajātānam paccayamattavasena² vuttam. Tasmā asādhakam³ mahābhūtānam pi ca aññamaññapaccayatā vuttā na ca tāni vipākāni⁴ vipākadhammadhammānīti.

VIPĀKO VIPĀKADHAMMADHAMMO 'TI KATHĀ
NITTĀ. 10.

SATTAMO VAGGO.

¹ B. kasmā.

² B. paccayavasena.

³ C. °katam.

⁴ B. adds: na.

Idāni gatikathā nāma hoti. Tattha asurakāyena sadhim cha gatiyo 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam c'eva Uttarāpathakānañ ca te sañdhāya pucchā sakavādissa paññā itarassa. Atha nam sakavādī pañca kho¹ pan' imā Sāriputta gatiyo 'ti lomahamsanapariyāye² paricchinānam gatīnam vasena codetum nanu pañca gatiyo 'ti ādim āha. Itaro suttavirodhabhayena patijānāti. Tasmā pana sakavādī cha gatiyo na sampaticchati. Nanu catūhi apāyehi vimutto³ ettha asurakāyo pi gahito 'ti saccam gahito na pan' esā gati kasmā visum abhāvato asurakāyasmim hi Kālakañjakā⁴ asurapetagatiyā samgahitā Vepacittiparisādevagatiyā asurakāyo 'ti visum ekā gati nāma natthi. Idāni etam eva attham dassetum nanu Kāla kāñjaka⁴ 'ti āraddham. Tattha samānavanāñā⁵ 'ti sadisarūpasam̄thānā. Bibhacchā⁵ 'ti virūpā duddasikā. Samāna bhogā 'ti sadisamethuna-samācārā samānāhārā 'ti sadisakhelasiṅghānika-pubbalohitādi-āhārā. Samānāyukā 'ti sadisa-āyuparicchedā. Avahavivāhan 'ti kaññāgahañā⁶ c' eva kaññādānañ ca. Sukkapakkhe samānavanāñā⁵ 'ti sadisarūpasam̄thānā abhirūpā pāśadikā dassaniyā pabhāsampannā samānabhogā 'ti sadisapañcakāmaguna-bhogā. Samānāhārā 'ti sadisasuddhā bhojanādi-āhārā. Sesam vuttanayam eva. Nanu atti asurakāyo 'ti idam asurakāyass' eva sādhakam⁷ tassa pana visum gatiparicchedābhāvena gatisādhakan 'ti.

GATIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

¹ C. panc'ime. ² B. °yena. ³ C. vimatto.⁴ B. kālañcukā. ⁵ B. vigacchā. ⁶ C. °gañhañ.⁷ B. °kakatam.

Idāni antarābhavakathā¹ nāma hoti. Tattha yesam antarāparinibbāyiti suttapadam ayonisogahetvā antarābhavo nāma atthi yattha satto dibbacakkhuko viya adibbacakkhuko iddhimā viya aniddhimā mātāpitisamāgamañ ca utusamayañ ca olokayamāno sattaham vā atirekasattaham vā titthati laddhi seyyathāpi Pubbeseliyānam² eva Sammitiyānañ ca te samdhāya atthiti pucchā sakavādissa laddhiyam thatvā paṭiññā itarassa. Atha nam ye bhagavatā tayo bhavā vuttā tesam vasena codetum kāmabhāvo 'ti ādim āha. Tatrāyam adhippāyo. Yadi te antarābhavo nāma koci bhavo atthi. Tena kāmabhavādinam yeva aññatarena bhavitabbam. Pañca vokārabhavādinam viya tena tam pucchāma. Kinte yadi antarābhavo nāma kāmabhavo udāhu rūpabhavo arūpabhavo 'ti.³ Itaro tathā⁴ anicchanto sabbam paṭikkhipati. Kāmabhava vassā vā 'ti ādi. Yadi antarābhavo nāma atthi imesam bhavānam antarā dvinnam simānam simantarikā viya bhaveyyā 'ti codetum āraddham. Paravādī pana tathā anicchanto sabbapañhe patikkhipati. Kevalam laddhiyā na⁵ sahadhammena ten' eva tam⁶ sakavādino vata re⁷ 'ti paṭisedheti.⁸ Pañcavisa yoniti⁹ yathāparichinnayoni-ādīsu so samodhānam¹⁰ na gacchatī. Atha tena tato atirekena bhavitabban 'ti codetum vuttāni. Antarābhāvūpagām kammān 'ti yadi so pi eko bhavo yathā kāmabhavūpagādīni¹¹ kammāni atthiti satthārā vibhajitvā dassitāni. Evam tadūpaganāpi¹² kammēna bhavitabban 'ti codanattham vuttam. Yasmā pana parasamaye antarābhavūpagan nāma paṭiekkam kammam natthi. Yam yam bhavam upapajjissati tadupagen' eva kammēna antarābhavē nibbattiti tesam laddhi. Tasmā na h'evā 'ti paṭikkhittam. Attī antarābhavūpaganā yeva nāma sattā 'ti puṭtho pi kāmabhavarūpabhavūpaganā yeva nāma

¹ B. °gatākathā. ² B. °nañ c' eva.

³ B. 'titī; C. omits. ⁴ C. kathā. ⁵ C. iddhīyā nam.

⁶ B. omits. ⁷ B. va vāde. ⁸ C. °dhati.

⁹ B. adds: ādīni pi. ¹⁰ C. °kam.

¹¹ C. °bhāvādīni.

¹² C. °pakenāpi.

te laddhiyā patikkhipati. Jāya nti i ādīni¹ puttho pi. Tattha jātijarāmaranāni c'eva cutipatisamdhiparampara² ca anicchanto patikkhipati. Rūpādivasena puttho pi yasmā antarābhavūpagasattassa³ anidassanam rūpavedanādayo pi aññesam viya na olārikā 'ti 'ssa⁴ laddhi tasmā patikkhipati. Iminā ca⁵ kāraṇena pañca vokārabhave⁶ pi⁴ patikkhepo veditabbo. Idāni kāmabhaVO gatī i ādi bhavasamsandanam nāma hoti. Tatrāyam adhippāyo. Yadi te antarābhavo⁷ nāma koci gatibhavo⁸ bhaveyya. Yathā kāmabhvādisu bhavagati-ādibhedo⁹ labbhati. Tathāpi¹⁰ labbhetha yathā vā tatra na labbhati tathā imesu pi na labbhetha.¹¹ Samānasmiṁ hi bhavābhave¹² etesv ev' esa vibhāgo¹³ atthi na itarasmin 'ti ko etha visesahetū 'ti. Itaro pana laddhimattavasena tam tam patijānāti c'eva patikkhipati¹⁴ ca. Sabbe sāññeva sattānam atthi antarābhavo 'ti puttho. Yasmā nirayūpaga-asaññasattūpaga-arūpūpagānam antarābhavam na⁴ icchatī tasmā patikkhipati. Ten' eva kāraṇena patilome patijānāti. Anantari kassā¹⁵ 'ti ādi. Yesam so antarābhavam¹⁶ na icchatī te tāvā⁴ vibhajitvā dassetum vuttam. Tam sabbam pāli-anusāren' eva veditabbam. Saddhim suttasādhanenā 'ti.

ANTARĀBHAVAKATHĀ NITTĀ. 2.

Idāni kāmagunakathā nāma hoti. Tattha sakasamaye tāva kāmadhātūhīti vatthukāmā 'ti¹⁷ pi vuccanti kilesakāmā pi kāmabhavo 'ti.¹⁸ Etesu pi¹⁷ hi vatthukāmā kāmaniyatthena kāmā¹⁹ sabhāvanissattasūñnatātthena dhātū 'ti

¹ C. ādim āha.² B. orānañ ca.³ C. obhavasattassa.⁴ C. omits.⁵ B. va.⁶ B. obhavabhāve.⁷ C. anantaō.⁸ C. bhavo.⁹ C. bhavagatibhedo.¹⁰ B. tatrāpi.¹¹ B. labbhati¹² B. bhavabhāve.¹³ B. oge.¹⁴ B. okhepati.¹⁵ B. ānanō.¹⁶ B. anantaō.¹⁷ B. omits.¹⁸ B. pi.¹⁹ B. oma.

kāmadhātu. Kilesakāmaniyatthena¹ ca kāmā. Yathā vutten' ev' atthena dhātū 'ti kāmadhātu. Kāmabhavo kāmaniyatthena kammanatthena² vatthukāmappattidesatthenā³ 'ti tīhi kāraṇehi⁴ kāmā yathāvutten' ev' atthena dhātū 'ti kāmadhātu. Parasamaye pana pañc' ime bhikkhave kāmaguṇā 'ti vacanamattam nissāya pañc' eva⁵ kāmaguṇā kāmadhātū 'ti gahitam. Tasmā yesam ayam laddhi seyyathāpi etarahi Pubbaseliyānam.⁶ Te samdhāya kāmadhātunānattam bodhetum p a n c' e v ā 'ti pucchā sakavādissa laddhivasena patīññā itarassa. Nanu a t t h i t i ā d i. Kilesakāmadassanattham vuttam. Tattha t a p p a t i s a m y u t t o 'ti kāmaguṇapatisamyutto kāmaguṇarammaṇo 'ti attho. No v a t a r e v a t t a b b e p a n c' e v ā 'ti imesu tappatisamyuttachandādisu sati p a ñ c' e v a kām a g u ñ ā kām a d h ā t ū 'ti na vattabam. Ete pi hi chandādayo kamaniyatthena⁷ kāmā ca⁸ dhātū cā 'ti pi kāmadhātu. Kamanatthena kāmasāmkhātā dhātū pi kāmadhātū 'ti attho. M a n u s s ā n a m c a k k h u n 'ti ādi vatthukāmadassanattham vuttam. Tattha paravādī channam pi āyatānānam vatthukāmabhavena⁹ kāmadhātubhāvam patikkhipitvā puna mano 'ti puttho mahagatalokuttaram samdhāya 'ssa¹⁰ na¹¹ kāmadhātubhavam patījānāti. Yasmā pana sabbe pi te bhūmakamano kāmadhātu yeva. Tasmā nam sakavādī suttena niggaṇhātī. Kām a g u ñ a b h a v o¹⁰ 'ti ādibhavassa¹¹ kāmadhātubhavadassanattham vuttam. Yasmā¹² pana kāmaguṇamatte bhavo 'ti vohāro natthi tasmā paravādī na h'evā 'ti patikkhipati. Kāmaguṇupagam¹³ kamman 'ti ādi sabbam¹⁴ kāmaguṇamattassa na⁹ kāmadhātubhavadasanattham¹⁵ vuttam kāmadhātusāmkhātam kāmabhavūpagam eva hi kammam atthi kāmabhavūpagā eva ca sattā

¹ B. kilesakāmakāo. ² C. kamaṇao. ³ B. oppavattiō.

⁴ B. karaō. ⁵ C. omits. ⁶ B.—C. okānam.

⁷ B. kammao. ⁸ C. va. ⁹ B. omits. ¹⁰ C. obhāvo.

¹¹ C. obhāvo. ¹² C. tasmā. ¹³ B. bhavam.

¹⁴ C. sabbā. ¹⁵ C. kāmabhāvo.

honti. Tattha jāyanti jīyanti mīyanti cavanti upapajjanti¹ na kāmaguṇesu 'ti iminā upāyena sabbattha attho veditabbo 'ti.

KĀMAGUNAKATHĀ NITTĀ. 3.

Idāni kāmakathā nāma hoti. Tattha yesam pañc' ime bhikkhave kāmaguṇā 'ti vacanamattam nissāya rūpāyatādini pañc' evāyatānāni kāmā 'ti laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānam tesam kilesakāmass' eva nippariyāyena kāmabhavam dassetum pāñc' evā' ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam ettha uttānatham evā 'ti.

KĀMAKATHĀ NITTĀ. 4.

Idāni rūpadhātukathā nāma hoti. Tattha rūpino va dhammā rūpadhātu nāmā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam. Te samādhāya rūpino 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam sakavādi yasmā rūpadhātu nāma rūpabhavo na rūpamattam eva tasmā ten' athena codetum rūpabhavo 'ti ādim āha. Tam² sabbam kāmaguṇakathāya vuttanayen' eva veditabbam. Sā ca kāma dhātū 'ti puṭṭho bhūmipacchedavirodham sampassamāno paṭikkhipati puna daṭham katvā puṭṭho attano laddhivasena patijānāti. Evam sante pana dvīhi bhavehi samannāgatattā³ āpajjati tena tam sakavādi kāma bhava nāvā 'ti ādim āha. Itaro ekassa dvīhi samannāgamābhāvato⁴ paṭikkhipatīti.

RŪPADHĀTUKATHĀ

NITTĀ. 5.

Arūpadhātukathā pi iminā 'va upāyena attho veditabbo arūpadhammesu pana vedanākkhandham eva gahetvā vedanābhavo 'ti ādinā nayena tattha⁵ desanā katā.⁶ Tattha

¹ C. uppa°. ² B. sā tam. ³ B. °tatā.⁴ B. °gatābhagavato. ⁵ B. ettha. ⁶ B. gatā.

kinte arūpino dhammā 'ti samkham gatā vedanābhavādisu
aññataro hotiti evam attho datthabho. Sesam hetthā-
vuttanayen' eva veditabban 'ti.

ARŪPADHĀTUKATHĀ.

NITTĀ. 6.

Idāni rūpadhātuyā āyatanakathā nāma hoti. Tattha yesam rūpi manomayo sabbaṅgapaccāngī ahinindriyo 'ti suttam nissāya brahmakāyikādinam ghāṇanimittādini pi āyatanān' evā 'ti kappetvā saṅgāyataniko tesam attabhāvo 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānañ c' eva Sammitiyānam te samdhāya saḷāyatāniko 'ti pucchā sakavādissa laddhivasena patiññā itarassa. Atha nam yam tattha āyatanam natthi tassa¹ vasena codetum atthi tattha² ghaṇāyatanān 'ti ādi āraddham. Tato paravādī yam tattha ajjhattikānam tinnam āyatanānam ghāṇādikam³ samṭhānanimittam tad eva āyatanān 'ti laddhiyā patijānāti. Bāhirānam⁴ gandhāyatanādīnam vasena puttho ghāṇappasādādayo tattha na icchatī tasmā tesam gocaram patisedhento paṭikkhipati. Paṭilomapañhe sam-sandanapañhesu pi iminā va upāyena attho veditabho. Atthi tattha ghaṇāyatanām atthi gandhāyatanām tena ghaṇena tam gandhañ ghaṇāyati⁵ tisim yeva pana⁶ samaye ekacce ācariye samdhāya vuttam te kira tattha cha ajjhattikāyatanāni⁷ paripunnāni icchantī āyatanena ca⁸ nāma sakiccakena⁹ bhavitabban 'ti tehi ghāṇādīhi te gandhādayo ghāyanti sāyanti phusantiti¹⁰ pi icchantī tam laddhim samdhāya paravādī āmantā 'ti patijānāti. Atthi tattha¹¹ mūlagandho 'ti ādīni pana puttho atthibhāvam sādhetum asakkonto patikkhipati. Nanu atthi tattha

¹ C. tattha.² C. tassa.³ B. °tam.⁴ C. bāhirām.⁵ C. °ntīti.⁶ C. para.⁷ B. okāni āya°.⁸ C. omits.⁹ C. kiicca°.¹⁰ C. adds : icchantīti pi.¹¹ B. kattha.

g hāṇa n i m i t t a n 'ti ādi sam̄thānamattass' eva sādhakam na āyatanassa tasmā udāhaṭam pi anudāhaṭasadisam evā 'ti.

RŪPADHĀTU¹-ĀYATANA²KATHĀ
NITTHITĀ. 7.

Idāni āruppe rūpakathā nāma hoti. Tattha yesam viññānapaccayā nāmarūpan 'ti vacanato ārappabhave pi olārikarūpanissaṭam³ sukhumarūpam attīti laddhi. Seyyatthāpi Andhakānam te sam̄dhāya attīti rūpan 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ĀRUPPE RŪPAKATHĀ
NITTHITĀ. 8.

Idāni rūpakamman⁴ 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesam kāyavacīviññattisam̄khātam rūpam eva kāyakammam vacikammam nāma. Tañ ca kusalasamuṭṭhānam kusalam akusalasamuṭṭhānam akusalan 'ti laddhi seyyathāpi Mahisāsakānañ c' eva Sammitiyānañ ca te sam̄dhāya k u s a l a - cittenā⁵ samutthitan 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassn. Atha nam̄ sace tam kusalam sv āyam sārammaṇādibhedo kusalassa labbhati. Atthi te⁶ so tassā 'ti codetum sārammaṇān 'ti ādi āraddham. Tattha patthānā⁷ paṇidhīti cetanāy' ev' etam vevacanam. Kusalacetanāy' eva hi pakappamānā patthanā 'ti pakappanavasena⁸ thitattā panidhīti ca vuccati. Parato⁹ pana kusalena cittena samuṭṭhitā yedanā saññā cetanā saddhā 'ti¹⁰ ādisu vedanādinañ ñeva cetanā patthanā paṇidhīti labbhati na cetanāya.¹¹ Kasmā dvinnam cetanānam

¹ C. ārūo. ² B. omits. ³ B. adds : yā āyatana.

⁴ B. rūpan 'ti kamman 'ti. ⁵ B. kusalena cittena.

⁶ C. omits. ⁷ C. ona. ⁸ C. pakappavasena.

⁹ B. padato. ¹⁰ C. sati. ¹¹ B. vedanāya.

ekato abhāvā sotapatitattā pana eva¹ tantigatā 'ti veditabbā. Rūpāya tānañ 'ti ādisu purimavāre² sabbam tam³ kusalan 'ti samkhittassa pabhedadassanattham vuttam. Sesā samsandanaya vacikammapathā⁴ akusalena cittena samutthitan 'ti ādi vidhānañ ca sabbam pāli-anusāren' eva veditabbam. Asuci ti pan' ettha sukkam adhipetam. Suttasādhanam uttānattham evā 'tī.

RŪPAKAMMAN⁴ 'TI KATHĀ
NITTĀTHITĀ. 9.

Idāni jivitindriyakathā nāma 'hoti. Tattha yesam jivitindriyam nāma cittavippayutto arūpadhammo tasmā rūpajivitindriyam natthiti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyānañ c' eva Sammitiyānañ ca te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Natti rūpinaṁ dhammānaṁ⁵ āyu 'ti pañhe. Upādinnarūpādinam pi tinakaṭṭhadinam pi samtānavasena⁷ pavattāñ⁸ c' eva āyutthitiyāpanā⁹ yāpanā iriyāna pavattanā¹⁰ pālanā 'ti icchatī tasmā patikkhipati. Attīti pañhe pi iminā 'va kāraṇena¹¹ patijānāti. Attīti arūpajivitindriyan¹² 'ti pañhe arūpadhammānam cittavippayuttam jivitindriyasamtānam nāma athiti icchatī tasmā patijānāti. Rūpinaṁ dhammānaṁ āyu arūpajivitindriyan 'ti pañhe rūpasattasamtāne¹³ rūpino vā dhammā honti¹⁴ arūpino vā sabbesam cittavippayuttam arūpajivitindriyam eva icchatī tasmā patijānāti. Nirodhasamāpannapañhesu pi cittavippayuttam arūpajivitindriyam eva samdhāya patikkhipati ca patijānāti ca. Sakavādī pana tam asam-

¹ B. evam.² B. °vāde.³ B. °katā.⁴ B. rūpam.⁵ C. omits.⁶ B. °pānam.⁷ C. sattāna°; B. samdhā yana°.⁸ B. pavattim eva.⁹ B. °yandhā ; C. °yapanā.¹⁰ B. vattanā.¹¹ B. pakā°.¹² C. rūpa°.¹³ C. sattasattāne.¹⁴ C. hontu.

paticchanto yam¹ arūpappavatte asati atthi rūpena tena bhavitabban 'ti codetum hañci ti ādim āha. Sam-khārakkhandhapañhesu² phassādisamkhārakkhandham² samdhāya patikkhipati kāyakammādisamkhārakkhandham samdhāya patijānāti. Kāyavīññattivacivīññatti-sammāvācā-sammākammanto pi jivitindriyan 'ti evam ādayo pi dhammā samkhārakkhandhapariyāpannā 'ti yassa³ laddhi. Sakavādi pana tam⁴ asampaticchanto⁴ yadi niruddhe pi arūpappavatte samkhārakkhando atthi catunnām pi khan-dhānam atthitā hotū 'ti codetum atthi ve da n a k-kha n d h o 'ti ādim āha. Itaro antosamāpattim⁵ samdhāya patikkhipati. Samāpajjantassa ca vuṭṭhahantassa⁶ ca pubbāparabhāgā⁷ samdhāya patijānāti. Asaññasattavāre⁸ pi es' eva nayo. Tassa hi laddhiyā asaññasattanām patisamdhikāle cittam uppajjītvā nirujjhati. Tena saha cittavippayuttam arūpajivitindriyam uppajjītvā yāvatā-yukam pavattati⁹ tasmā tesam jivitindriyam n a t t h i t i puṭṭho patikkhipati. A t t h i t i puṭṭho patijānāti. Vedanakkhandhādayo pi tesam pavattivasena patikkhipati. Cutipatisamdhivasena patijānāti. Sakavādi pana tam¹⁰ anicchanto ca² sa ce tattha ekakkhaṇe pi vedanādayo atthi pañcavokārabhavattham¹⁰ pāpuññatiti codetum pañca-avokārabhavo 'ti ādim āha. Itaro puttavirodhabhayena¹¹ patikkhipati. E k a d e s a m b h i j j a t i t i¹² pañhe sampayuttam bhijjatiti¹² vippayuttam titthatiti tassa laddhi. Tasmā patijānāti. Dve jīvitindriyā-nīti pucchā paravādissa patiññā sakavādissa. Rūpā-rūpavasena hi dve jivitindriyāni tehi yeva satto jīvati¹³ tesam bhaṅgena maratiti vuccati. Cutikkhanasmiṁ hi dve pi² jīvitāni sah' eva bhijjāntiti.¹⁴

JĪVITINDRIYAKATHĀ

NITTĀ. 10.

¹ B. tam. ² C. omits. ³ B. ssa. ⁴ C. sampaō.⁵ C. ante. ⁶ B. vuṭṭhāo. ⁷ C. obāgam.⁸ B. ovāde. ⁹ B. ovattā. ¹⁰ C. obhavavatthā.¹¹ B. obhayā. ¹² B.—C. bhajjaō. ¹³ C. pavatti.¹⁴ B.—C. bhajjanti.

Idāni kammahetukathā nāma hoti. Tattha yena arahatā purimabhave arahā abbhācikkhitāpubbo so tassa kammassa hetu arahattā parihāyatīti yesam laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānañ c' eva Sammitiyānañ ca. Te samdhāya kammam hetū 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam parihānikathāya vuttanayam eva. Handa hi arahantānam abbhācikkhatīti idam yassa kammassa¹ hetu parihāyati² tam sampaticchāpetum vadati. Atha nam sakavādi tam pakkham patijānāpetvā yadi evam ye³ hi arahanto abbhācikkhitapubbā te sabbe arahattam pāpuṇeyyun⁴ 'ti codetum ye keci ti ādim āha. Itaro tassa kammassa arahattam⁵ sampāpuṇeyya⁶ niyāmam apassanto paṭikkhipatiti.

KAMMAHETUKATHĀ NITTĀ. 11.

ATTHAMO VAGGO.

¹ C. kamma. ² B. °yanti. ³ C. omits.⁴ B. °yyan. ⁵ C. °ntam. ⁶ B. °pūne.

Idāni ānisamsakathā nāma hoti. Tattha sakasamaye samkhāre ādīnavato nibbānañ ca ānisamsato passantassa samyojanappahānam hotiti nicchayo. Yesam¹ pana tesu² dvisu ekamsavādam³ gahetvā ānisamsadassāvino evam samyojanappahānam hotiti laddhi seyyathāpi Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha 'ssa ekamsavādo tayā gahito ādīnavo pi daṭṭhabbo yevā 'ti. Vibhāgadassanatthām sakavādi samkhāre 'ti ādim āha. Samkhāre ca aniccate manasikaroti nibbāne ca⁴ gahetvā⁵ ānisamsadassāvī hotiti pañhasmim ayam adhippāyo. Ānisamsadassāvissa⁶ samyojanānam pahānam⁷ hotiti tesam⁸ laddhi. Nanu samkhāre aniccate manasikaroto samyojanā pahiyantītī ca puttho āmantā 'ti patijānāti. Tena te samkhāre⁹ ca aniccate manasi karoti nibbāne ca ānisamsadassāvī hotiti idam āpajjatītī kim sampaticcasi¹⁰ pi¹¹ etan 'ti tato paravādi ekacittakkhanam samdhāya patikkhipati. Dutiyam puttho nānācittavasena patijānāti. Sakavādi pan' assa adhippāyam madditvā aniccamanasikārassa ca ānisamsadassāvitāya ca ekato patiññātattā¹² dvinnam phassānam dvinnam cittānam samodhānam hotiti pucchatī. Itaro dvinnam samodhānam apassanto - patikkhipati. Dukkhatō 'ti¹³ ādipañhesu¹⁴ pi es' eva nayo. Kim pan' ettha samnitthānam kim aniccādito manasikaroto¹⁵ samyojanā pahiyanti. Udāhu nibbāne ānisamsadassāvissa¹⁶

¹ C. sesā.² B. yesu.³ B. ekamsaka°.⁴ B. va.⁵ B. omits.⁶ B. °ssāvī viya.⁷ B. °janapahānam.⁸ B. yesam.⁹ B. °te.¹⁰ B. °ti.¹¹ C. omits.¹² B. patiññātattā.¹³ C. pi.¹⁴ B. °paññāsu.¹⁵ B. °kabhedo.¹⁶ B. °padassā viya.

udādu dve pi ekato karontassā ¹ ti ² yadi tāva aniccādito manasikaroto pahānam bhaveyya.vipassanā cittē' eva ca bhaveyya. Atha vā ² ānisamsadassavino anussavavasena nibbāne ³ ānisamsam passantassa vipassanā cittē' eva bhaveyya. Atha dve pi ekato karontassa bhaveyya. Dvinnam phassādinam samodhānam bhaveyya. Yasmā pana ariyamaggakkhaṇe aniccādimanasikāram ⁴ tassa ² kiccam nipphattim ⁵ gacchati. Puna aniccato 'ti ādi-gahanassa anuppattidhammato nibbāne paccavekkhato ⁶ ca ānisamsadassanam icchatī. Tasmā kiccanipphatti-vasena aniccādito manasikaroto ⁷ ārammaṇam katvā pa-vattivasena ca nibbāne ānisamsadassāvissa samyojanānam pahānam hotīti veditabbam. Nibbāne sukhanupassatītī suttam nibbāne sukhānupassanādibhāvam eva sādheti na ānisamsadassāvitamattena samyojanānam pahānam tasmā anāgatasadisam evā 'ti.

ĀNISAMSAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni amatārammaṇakathā nāma hoti. Tattha yesam nibbānam maññatītī ādinam ayoniso attham gaheṭvā amatārammaṇam samyojanānam ⁸ hotīti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa: Atha nam sace amatārammaṇam samyojanānam amatassa samyojanīyādibhāvo āpajjatītī codetum amataṁ samyojanānam ⁹ 'ti ādim āha. Itaro sutta-virodhabhayena sabbam patikkhipati. Iminā va upāyena sabbavāresu ¹⁰ attho veditabbo: Nibbānam nibbānato 'ti āhaṭasuttam ¹¹ pana diṭṭhadhammanibbānam ¹² samdhāya bhāsitam tasmā asādhakan 'ti.

AMATĀRAMMAṇAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

¹ B. pi. ² B. omits. ³ C. nibbānam.

⁴ B. °rassa. ⁵ B. kiccanipphatti. ⁶ B. paccakkhato.

⁷ B. °kabhedo. ⁸ C. adds: na. ⁹ B. °niyan 'ti.

¹⁰ B. sabbadhātu. ¹¹ C. āgatta°. ¹² B. °nitthānam.

Idāni rūpam sārammanan 'ti kathā nāma hoti. Tattva rūpam sapaccayaṭṭhena sārammananam nāma hoti na aññam ārammananam karoti ti ārammanapaccayavasena yesam pana avisesena rūpam sārammanan 'ti laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānam te samdhāya ārammanāassa¹ vibhāgadassanattham pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa sesam ettha pāli-anusāren' eva veditabbam. Na vattabba m 'ti pañhe oṭṭhabbhārammanam² samdhāya paṭiññā sakavādissa. Dutiyapañhe pi pacayārammanam samdhāya paṭiññā tass' eva. Iti sappacayatthen' ev' ettha sārammanatā pi siddhā 'ti.

RŪPAM SĀRAMMANAN 'TI KATHĀ
NITTTHITĀ. 3.

Idāni anusayā anārammanā 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesam anusayā nāma cittavippayuttā ahetukā avyākata ten' eva anārammanā 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānañ c' eva ekaccānañ ca Uttarāpathakānam te samdhāya anusayā pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam anārammanena nāma evamvidhena bhavitabban 'ti codetum rūpan 'ti ādim āha. Kāmarāgo 'ti ādi kāmarāgānusayato anaññattā dassitam sañkhārakkhaṇḍho anārammāno 'ti pañhe cittasampayuttam samkhārakkhandham samdhāya patikkhipati anusayañ ca jīvitindriyam kāyakammādirūpañ ca samkhārakkhandhapariyāpannam tam³ samdhāya patijānatī. Iminā va upāyena sabbavāresu attho veditabbo. Sānusayo 'ti pañhe pana appahinānusayattā sānusayatā anuññatā. Na anusayānam pavattisambhavā⁴ yo hi⁵ appahino na so atīto nānāgato na paccuppanno maggavajjhakileso pan' esam⁶ appahinattā nāma⁷ athiti vuccati evamrūpassa ca idam nāma ārammanan 'ti na vattabbam. Tasmā tam pi

¹ B. °naṭṭhassa na. ² B. olubbhā°. ³ C. °pannatam.

⁴ B. °sambhāva. ⁵ C. ti. ⁶ C.—B. esa. ⁷ B. va.

pātikkhittam pan' etam na¹ kevalam anusayassa rāgā-dinam pi tādisam eva. Tasmā anusayānam anārammaṇatāsādhakam² na hotīti.

ANUSAYĀ ANĀRAMMAÑĀ 'TI KATHĀ
NITTĀ. 4.

Idāni nānam anārammaṇan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā³ cakkhuviññānasamaṅgī nāniti vuccati tassa nānassa tasmin khaṇe ārammaṇam⁴ natthi tasmā nānam anārammaṇan 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam ettha anusayakathāya vuttanayen' eva veditabban 'ti.

NĀNAM ANĀRAMMAÑĀN 'TI KATHĀ
NITTĀ. 5.

Idāni atitārammaṇakathā nāma hoti. Tattha yasmā atitānāgatārammaṇam nāma natthi. Tasmā tadārammaṇena cittena ārammanassa natthitāya anārammaṇena bhavitabban 'ti. Atitam ārammaṇan⁵ 'ti yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānam te samdhāya atitārammaṇan 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyatīti.⁶

ATITĀRAMMAÑĀKATHĀ
NITTĀ. 6.

Idāni vitakkānupatitakathā nāma hoti. Tattha vitakkānupatitā nāma duvidhā ārammaṇato ca sampayogato ca. Tattha asukacittam nāma vitakkassārammaṇam na⁷ hotīti

¹ C. omits. ² C. āra°. ³ C. aho cakkhuviññānan 'ti.

⁴ C. anāra°. ⁵ C. anā°. ⁶ B. adds : dhi.

⁷ B. omits.

niyamābhāvato siya sabbam cittam vitakkānupatitam. Vitakkavipphārasaddakathā na sabbam cittam vitakkānupatitam iti imam vibhāgam akatvā avisesen¹ eva sabbam cittam vitakkānupatitan 'ti yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānam te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam ettha pālivasen² eva niyyatiti.

VITAKKĀNUPATITAKATHĀ

NITTĀ. 7.

Idāni vitakkavipphārasaddakathā nāma hoti. Tattha³ yasmā³ vitakkavicārā vacisamkhārā 'ti vuttā tasmā⁴ sabbaso vitakkayato⁵ vicārayato antamaso⁶ manodhātuppavattikāle pi vitakkavipphāro⁷ saddo yevā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānam te samdhāya sabbaso 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam yadi vitakkavipphāramattam saddo phassādivipphāro pi saddo bhaveyyā 'ti codetum sabbato phassato 'ti ādim āha. Itaro tādisam suttalesam apassanto paṭikkhipati. Vitakkavipphārasaddo sotaviññeyyā 'ti vitakkassa vippāramattam eva saddo 'ti katvā puchhati. Na vitakkavipphārasamuṭhitam suttappamattānam saddam. Itaro paṭikkhipati. Nanu vitakkavipphāro na³ saddo na sotaviññeyyo 'ti idam tess' eva laddhiyā dasseti. So hi vitakkavipphāramattam eva saddam vadati. So na sotaviññeyo 'ti itaro pana vitakkavipphārasaddam sutvā ādissatiti⁸ vacanato sotaviññeyyo cā 'ti vadati.⁹

VITAKKAVIPPHĀRASADDAKATHĀ

NITTĀ. 8.

Idāni na yathā vitakkassa vācā 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā koci aññam bhanissāmīti aññam bhaṇāti tasmā na yathā cittassa vācā cittānurūpā cittānugatikā na

¹ C. viseo.² B. tasmā.³ B. omits.⁴ C. tampana.⁵ C. vitakkato.⁶ C. mantamayo.⁷ C. ora.⁸ C. ādisāti.⁹ C. omits.

hoti. Vinā pi cittena pavattatīti yesam laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānam te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam yadi tam samuṭṭhāpakam cittam¹ na siyā phassādayo pi tasmin khaṇe na siyun 'ti codetum apha ssa kassā² 'ti ādim āha. Na bhaṇitukāmo 'ti ādisu yasmā aññam bhanissāmīti aññam bhananto pi bhanitukāmo yeva nāma hoti. Tasmā na h' evā 'ti patikkhipati. Nanu atthi koci aññam bhaṇis-sāmīti ādisu³ cīvaran⁴ 'ti bhanitukāmo cīran⁵ 'ti bhaṇeyya. Tattha tam⁶ aññam bhanitukāmatācittam aññam bhaṇanacittam iti pubbabhāgacittena⁷ asadisattā ayathācitto nāma hoti. Ten' assa kevalam anāpatti nāma hoti. Na pana cīran 'ti vacanasamuṭṭhāpakacittam natthi. Iti acittikā sā vācā 'ti attham samdhāya imina udāharanena na yathācitassa⁸ vācā pi⁹ patiṭṭhāpitā pi appatiṭṭhāpitā 'va¹⁰ hotīti

NA YATHĀCITTASSA VĀCĀ 'TI KATHĀ
NITTĀ. 9.

Idāni na yathācitassa kāyakamman 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā koci aññatra gacchissāmīti aññatra gacchatī. Tasmā na yathācittassa kāyakamma cittānurūpam cittānugatikam na hoti vinā pi cittena pavattatīti yesam laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānam yeva. Te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam ettha hetṭhāvuttanayen' eva veditabban 'ti.

NA YATHĀCITTASSA KĀYAKAMMAN 'TI KATHĀ
NITTĀ. 10.

Idāni atītānāgatehi samannāgatakathā nāma hoti. Tattha samannāgatapaññatti patilābhapaññattiti dve paññattiyo

¹ B. adds: kassa vācācittā. ² C. athassa tassā.

³ C. ādi. ⁴ C. vicaran. ⁵ B. cīvaran. ⁶ B. omits.

⁷ B. orāgaō. ⁸ B. °citta. ⁹ B. ti. ¹⁰ B. pi.

veditabbā. Tāsu paccuppannadhammasamañgī samannā-gato 'ti vuccati aṭṭhasamāpattilābhino pana samāpattiyo kiñcāpi na ekakkhaṇe pavattanti. Aññā atitā honti aññā anāgata aññā paccuppannā paṭivijjhitvā appahinatāya¹ pana lābhīti vuccati. Tattha ye imam vibhāgam agahetvā yasmā jhānalabhbīnam atitānāgatāni pi² jhānāni atthi tasmā te atitena³ pi anāgatena pi samannāgatā 'ti laddhi⁴ seyyathāpi Andhakānam.⁵ Te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Aṭṭha vimokkhā jhāyīti⁶ ādi pana lābhībhāvassa sādhakam na samannāgatabhā-vassā 'ti.

ATITĀNĀGATASAMANNĀGATAKATHĀ

NITTTHITĀ. 11.

NAVAMO VAGGO.

¹ B. apariō.² C. omits.³ C. anenā pi.⁴ C. oka.⁵ C. Andhakā.⁶ C. jhānāditi.

Idāni nirodhakathā nāma hoti.¹ Tattha yesam uppatti siyeti² samkham gatassa³ bhavaṅgacittassa bhavaṅgakkhaṇena⁴ h' eva kiriya 'ti samkhātā kusalā vā akusalā vā cattāro khandhā cittasamuṭṭhānam rūpañ cā 'ti pañca khandhā uppajjanti. Tesu⁵ hi anuppannesu bhavaṅge⁶ niruddhe samtativicchedo bhaveyyā 'ti laddhi. Seyathāpi Andhakānam te samdhāya uppatti⁷ siyeti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tattha uppatti⁸ siyeti catūsu pi padesu bahuvacanam bhummatthe ekavacanam bhummam. Uppatte⁹ siy' esu pañcasu khandhesu aniruddhesu¹⁰ 'ti ayam h' etha attho. Dasanna n 'ti uppatte siyā¹¹ kandhānañ ca kiriya-kandhānañ ca vasena vuttam. Tattha paṭhamapañhe kandhalakkhaṇavasena pañc' eva nāma te samdhāyā¹² 'ti paṭikkhipati. Dutiyapañhe purimapacchimavasena¹³ uppatte siyā¹⁴ kiriyāvasena ca nānattam samdhāya paṭijānāti. Dvinnam vā pana phassānam cittānañ ca samodhānam puṭṭho suttalēbhāvena paṭikkhipati. Kiriya cattāro¹⁵ 'ti rūpena vinā kusalā vā akusalā vā cattāro gahitā. Kiriyañānan 'ti paravādinā cakkhuviññānasamaṅgikkhaṇe arahato anuññātam anārammanānānam. Niruddhe¹⁶ magge uppajjatiti pucchā paravādissa. Aniruddhe¹⁷ anuppajjanato paṭiññā sakavādissa. Mato maggām bhāvetiti chalena¹⁸

¹ B. hotīti.² B. upapatti pisiyun 'ti.³ B. samkhārā tassa.⁴ C. bhaṅga^o; B. adds : sa.⁵ C. tesam.⁶ C. ogesu.⁷ B. upapatti.⁸ C. uppanne.⁹ B. upapatte.¹⁰ B. niro^o.¹¹ B. siye.¹² B. kandhā.¹³ B. purimapacchimānam ca.¹⁴ C. sisa.¹⁵ B. cittāno.¹⁶ B. oddho maggo.¹⁷ C. ananuruddhe.¹⁸ C. palena.

puechā paravādissa. Yasmā pana paṭisamdhito yāva cuti cittāsatto jīvati yeva nāma tasmā sakavādī na h' evā 'ti paṭikkhipati.

NIRODHAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni rūpam maggo 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesam sammāvācā-kammantājīvā rūpan 'ti laddhi. Seyyathāpi Mahimsāsaka-Sammitiya-Mahāsamghikānam. Te sam-dhāya magga samānagissā 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam yadi te sammāvācādayo rūpam na¹ viratiyo yathā sammādiṭṭhādimaggo sārammaṇādi-bhāvo² evam tam pi rūpam siyā 'ti³ codetum sāra māno 'ti ādim āha. Tattha paṭikkhepo ca patiññā ca paravādino laddhi-anurūpena veditabbā. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

RŪPAM MAGGO⁴ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni pañcaviññānasamaṅgikathā nāma hoti. Tattha yesam cakkhunā rūpam disvā na nimittaggāhī hotīti puttā nissāya pañcaviññānasamaṅgissa atthi maggabhāvanā 'ti laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānam te sam-dhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam sacetassa maggabhāvanā atthi pañcaviññānagatikena vā maggena maggagatikehi vā pañcaviññānehi bhavitabbam. Na ca tāni maggagatikāni anibbānārammaṇattā alokutta-rattā na ca maggo pañcaviññānagatiko. Tena⁵ lakkhaṇena asaṅgahitattā 'ti codetum. Na nu pañca viññānā uppānavattukā 'ti ādim āha. Tatrāyam adhippāyo yadi pañcaviññānasamaṅgissa maggabhāvanā siyā. Yena manoviññānenā maggo sampayutto tam pi pañcaviññānasamaṅgissa siyā. Evam⁶ sante yad idam⁶

¹ C. ka. ² B. °sabhāvo. ³ B. pi.⁴ B. rūpamaggo. ⁵ B. tesam. ⁶ C. yadi tam.

pañcavīññānā uppannavatthukā 'ti ādi lakkhaṇam vuttam.
 Evam avatvā cha ¹ viññānā 'ti ² vattabbam siyā tathā ³
 pana avatvā pañca viññānā t' eva ⁴ vuttam. Tasmā na
 vattabbam pañcavīññānasamaṅgissa atthi maggabhāvanā
 'ti yasmā c' ettha ayam eva adhippāyo. Tasmā sakavādī⁵
 tam ⁵ lakkhaṇam paravādim sampaṭicchāpetvā nō ⁶ vata
 re 'ti vattabbe pañcavīññānasamaṅgissa
 atthi maggabhāvanā 'ti pi āha. Aparo nayo pañ-
 cavīññānā ⁷ uppannavatthukā ⁸ maggo avatthuko hoti. Te
 ca ⁹ uppannārammaṇā maggo na vattabbārammaṇo te
 purejātavatthukā va maggo avatthuko pi te purejātāram-
 maṇā maggo apurejātārammaṇo ¹⁰ te ajjhāttikavatthukā va
 maggo avatthuko pi te rūpādivasena bāhirārammaṇā
 maggo nibbānārammaṇo te aniruddham vatthunissāyam ¹¹
 katvā pavattanato asambhinnavatthukā maggo avatthuko
 pi te aniruddhān' eva rūpādīni ārabba pavattanato āsam-
 bhinnārammaṇā maggo nibbānārammaṇo te nānāvatthukā
 maggo avatthuko vā ekavatthuko vā te attano attano ⁹ ca ¹²
 rūpādigocare pavattanato na ¹³ aññamaññassa ¹⁴ gocara-
 visayā ¹⁵ pacceanubhonti ¹⁶ maggo rūpādisu pi ¹³ ekam pi
 gocaram na karoti te kiriyanamo dhātum pure cārikam ¹⁷
 caritvā ¹⁸ uppajjanato na asamannāhārā na amanasikārā
 uppajjanti maggo nirāvajjano ¹⁹ va te ²⁰ sampaṭicchannādīhi
 vokinñā uppajjanti maggassa vokāro yeva natthi. Te
 aññamaññam pubbacarimabhāvena uppajjanti maggassa
 tehi saddhim purimapacchimatā ²¹ va ²² natthi tesam anup-
 pattikāle ²³ paccitā ¹³ va ¹³ natthi ¹³ tesam anuppattikāle ²³
 tikkhavipassanāsamaye tesam anupattidese āruppe li ²⁴
 ca uppajjanato. Te sampaṭicchannādīhi antaritattā na

¹ C. ca. ² C. °nāni. ³ B. tam. ⁴ C. °n' eva.

⁵ C. nam. ⁶ B.—C. na. ⁷ C. °na. ⁸ C. °ko.

⁹ C. omits. ¹⁰ C. ajātāo.

¹¹ B. vatthum; C. °nissasam. ¹² B. va.

¹³ B. omits. ¹⁴ B. °ña. ¹⁵ B. gocaram viya.

¹⁶ B. °bhavanti. ¹⁷ C. vātikam. ¹⁸ B. katvā.

¹⁹ C. oto. ²⁰ C. ne. ²¹ C. purimattā. ²² C. ca.

²³ C. olo. ²⁴ B. pi.

aññamaññassa samanantarā¹ uppajjanti maggassa sampaticchannādihi antaritabhāvo va natthi tesam aññatra abhinipatā² abhogamattam pi kiccam natthi maggassa kilesasamughātanam kiccan 'ti yasmā c' ettha ayam pi adhippāyo tasmā³ sakavādī imeh' ākārehi paravādīmaggassa apañcaviññānasamāngissa atthi maggabhbāvanā 'ti āha. Suññataṁ ārabbhā 'ti yathā lokuttaramagge suññatam nibbānam ārabbha lokiyo suddham samkhārapuñjam ārabbha uppajjati. Kin te evam cakkhuviññānan 'ti pucchati. Itaro cakkhuñ ca patīcca rūpe cā 'ti vacanato patikkhipati. Dutiyam puttho na nimittaggāhitī vacanato yam tattha animittam tad eva suññatan 'ti samdhāya patījanāti. Cakkhuñ ca patīccā 'ti pañhadvaye pi es' eva nayo cakkhuviññānam atītānāgatam ārabbhā 'ti ettha ayam adhippāyo. Manoviññānasamāngissa atthi maggabhbāvanā manoviññānañ ca atītānāgatam pi ārabbha uppajjati. Kin te evam cakkhuviññānam pīti. Phassam ārabbhā 'ti ādisu pi es' eva nayo. Cakkhunā rūpam disvā na nimittaggāhīti ettha javanakkhaṇe⁴ na nimittaggāhitā vuttā na cakkhuviññānakkhaṇe tasmā lokikamaggam⁵ pi samdhāy' etam asādhakam.

PAÑCAVIÑÑĀNASAMĀNGISSA MAGGAKATHĀ

NITTĀ. 3.

Idāni pañcaviññānākusalā pīti kathā nāma hoti. Yathā⁶ hetthāvuttanayen' eva atthato veditabbo 'ti.

PAÑCAVIÑÑĀNA KUSALĀ PĪTI KATHĀ

NITTĀ. 4.

¹ C. samantara.² B. ovatā.³ B. tattha.⁴ B. olakkhaṇe.⁵ B. lokiyo°.⁶ B. sā.

Idāni sābhogakathā¹ nāma hoti. Tattha ābhogo nāma kusalākusalavasenā 'ti² satthārā va cakkhunā rūpam disvā nimittaggāhī hoti na nimittaggāhī hotīti ādi vuttam. Tam³ ayoniso gahetvā pañca viññānā sābhogā⁴ 'ti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha purimakathā sadisam evā 'ti.

SĀBHOGAKATHĀ⁵ NITTĀ. 5.

Idāni dvihi silehīti kathā nāma hoti. Tattha sile patitthāya naro sapañño⁶ 'ti ādi vacanato yasmā lokiyyena silena silavā lokuttaram maggam bhāveti tasmā purimena ca lokiyyena maggakkhaṇe lokuttarena cā 'ti dvihi silehi samannāgato nāma hotīti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānam yeva te samdhāya maggasamaṅgiti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam yadi⁷ so⁸ ekakkhaṇe lokiyalokuttarehi dvihi silehi samannāgato dvihi phassādīhi pi tena samannāgatena bhavitabban 'ti codetum dvihi phassehi ti ādim āha. Itaro⁹ tathārūpam nayam apassanto patikkhipati. Lokaṇyena ca lokuttarena cā 'ti pañhe pubbasamādinnañ¹⁰ ca maggakkhaṇe uppannam sammāvācādi¹¹ samdhāya patijānāti. Lokaṇyāsile¹² niruddhe¹³ ti¹⁴ pucchā paravādissa¹⁵ khaṇabhaṇaganirodhabhaṇgam¹⁶ samdhāya paṭiññā sakavādissa itaro pana tam vitikkamam viya sallakkhanto duṣsilo 'ti ādim āha. Laddhipatitthāpanam¹⁷ pan' assa pubbe abhinnasīlatam yeva dipeti na dvihi samannāgamam¹⁸ tasmā appatitthā va laddhiti.

DVĪHI SILEHĪTI KĀTHĀ NITTĀ. 6.

¹ B. ābhoo.	² B. hoti.	³ C. omits.	⁴ B. abho ^o .
⁵ B. abhoga ^o .	⁶ B. samaro.	⁷ B. omits.	
⁸ C. onno.	⁹ B. odini ca.	¹⁰ B. oye sile.	
¹¹ B. oddho.	¹² C. hi.	¹³ B. saka ^o .	
¹⁴ B. oñirodham.	¹⁵ B. osanam.	¹⁶ B. otam.	

Idāni sīlam acetasikan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā sile uppajjītvā niruddhe pi samādānahetuko silopacayo nāma atthi yena so¹ sīlavā yeva nāma hoti. Tasmā sīlam acetasikan 'ti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānam te samādhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam ettha dānam acetasikan 'ti kathāyam vuttanayen' eva veditabbam. Laddhipatiñthāpanam pi ayoniso gahitattā appatitñthāpanam evā 'ti.

SĪLAM ACETASIKAN 'TI KATHĀ
NITTĀ. 7.

Idāni sīlam na² cittānuparivattiti kathā nāma hoti. Tattha na³ cittānuparivattiti bhāsantaram³ eva nāma.⁴ Sesam purimakathāsadiSAM evā 'ti.

NA CITTĀNUPARIVATTIKATHĀ
NITTĀ. 8.

Idāni samādāhahetukathā⁵ nāma hoti. Tattha ārāmaropā 'ti gāthāya attham ayoniso gahetvā sadā puññam pavaddhatiti vacanato samādānahetukam sīlam pavaddhatiti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānam yeva te samādhāya pucchā sakavādissa cittavippayuttam silopacayam samādhāya patiññā paravādissa sesam purimakathāsadiSAM evā 'ti.

SAMĀDĀNAHETUKATHĀ
NITTĀ. 9.

Idāni viññatti sīlan 'ti kathā nāma hoti. Idāni kāyaviññatti kāyakammam vacīviññatti vacikamman 'ti gahitattā viññatti sīlan 'ti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānam c' eva Sammitiyānañ ca ete⁶ samādhāya viññattiti

¹ C. omits. ² B. omits. ³ C. ore me va yāma.
⁴ B. nānam. ⁵ B. ohetuka°. ⁶ B. te.

pucchā sakavādissa paṭīññā itarassa. Atha nam yasmā silam nāma virati na rūpadhammo tasmā ten' atthena codetum pāṇāti pātā verama nīti ādim āha. Abhivādanasilan 'ti ādi yathā rūpam viññatti so¹ silan 'ti maññati tam uddharitvā dassetum vuttam yasmā pana sā virati na hoti tasmā pana pāṇātipatā 'ti ādim āha. Laddhi pan' assa chalena patitthāpitattā² appatitthitā yevā 'ti.

VIÑÑATTI SĪLAN' TI KATHĀ.

NITTĀ. 10.

Idāni aviññatti dussilyan 'ti kathā nāma hoti. Tattha katthaci³ cittavippayuttam apuññupacayañ⁴ c' eva ānat-tiyā ca pāṇātipatādīsu aṅgapāripūrim samdhāya aviññatti dussilyan 'ti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭīññā itarassa. Athanam sare sā dussilyam pāṇātipatādīsu aññatarā siyā 'ti codetum pāṇāti pāto 'ti ādim āha. Pāpakammam samādiyitvā⁵ 'ti asukam nāma ghātessāmā⁶ 'ti asukam bhañdam avaharissāmā⁷ 'ti evam pāpasamādānam katvā ubho vaddhantīti puñño dānakkhaṇe pāpassa anuppattim samdhāya patikkhipati. Dutiyam puñño cittavippayuttam pāpupacayam⁸ samdhāya patijānāti sesam ettha paribhogamayakathāya⁹ vuttanayen' eva veditabbam. Laddhi-patitthāpanam pi 'ssa pāpassa samādinnapubbabhāgam eva sādheti na aviññattiā dussilyabhāvan¹⁰ 'ti.

AVIÑÑATTI DUSSILYAN' TI KATHĀ

NITTĀ. 11.

DASAMO VAGGO.

DUTIYO PANNĀSAKO SAMATTO.

¹ C. yo. ² B. patitthatahattam. ³ B. omits.⁴ C. °pasavayañc' eva. ⁵ B. °dayitvā. ⁶ B. °mi.⁷ B. avaharāmīti. ⁸ C. pāpapaccayam.⁹ C. °samaya°. ¹⁰ B. °lābhavan 'ti.

Idāni anusayā avyākatā ahetukā cittavippayuttā 'ti tisso anusayākathā nāma honti. Tattha yasmā puthujjano¹ kusalāvyākate² citte vattamāne sānusayo 'ti na vattabbo yo³ c' assa tasmin^m khaṇe hetu na tena hetunā anusayā sahetukā na tena cittena⁴ sampayuttā. Tasmā te avyākatā ahetukā cittavippayuttā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānañ c' eva Sammitiyānañ⁵ ca. Te sam-dhāya tīsu pi kathāsu pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam hetthāvuttanayattā sakkā pālimaggen' eva jānitun 'ti tasmā na vitthāritan 'ti.

TISSO PI ANUSAYAKATHĀ
NITTĀ. 1.

Idāni ñānakathā nāma hoti. Tattha maggañānena aññāne vigate pi puna cakkhuviññānādivasena ñānavippayutte citte vattamāne yasmā tam maggacittam na pavattati tasmā na vattabbam ñānīti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānam. Te sam-dhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam yadi aññāne vigate ñānīti paññatti na siyā rāgādisu vigatesu vītarāgādi⁶ paññatti pi na siyā 'ti. Puggalapaññattiyam akovido siti codetum rāge⁷ v i g a t e 'ti ādim āha. Itaro tesu vigatesu rāgādibhāve⁸ yuttim apassanto paṭikkhipati. Pariyosāne yasmā ñānapaṭilabhenā so ñānīti vattabbatam arahati tasmā na h' evā 'ti paṭikkhepo sakavādissā 'ti.

ÑĀNAKATHĀ NITTĀ. 2.

¹ B. °nā. ² B. °labyā°. ³ C. so. ⁴ B. adds : na.
⁵ C. °kānañ. ⁶ B. °disu. ⁷ C. rāgo. ⁸ B. sara°.

Idāni ñānam cittavippayuttan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā cakkhuviññānādisamaṅgi paṭiladdham maggañānam samdhāya ñānīti¹ vuccati na c' assa tam tena cittena sampayuttam tasmā ñānam cittavippayuttan 'ti yesam laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam yadi te ñānam cittavippayuttan 'ti cittavippayuttesu rūpādisu aññataram siyā 'ti codetum rūpa n 'ti ādim āha. Itaro paṭikkhipati. Sesam hetṭhāvuttanayam eva pariyosāne pana paññavā² 'ti vā³ puṭṭho paṭilābhavasena tam paññattim icchatī⁴ tasmā paṭijānātīti.

ÑĀNAM CITTAVIPPAYUTTAN 'TI KATHĀ
NITTĀ. 3.

Idāni idam dukkhan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesam lokuttaramaggakkhaṇe yogāvacaro idam dukkhan 'ti vācam bhāsatī evam⁵ assa idam dukkhan 'ti vācam bhāsato ca idam dukkhan 'ti ñānam pavattatīti laddhi seyyathāpi Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa. Maggakkhaṇe tathā vācābhāsanañ⁶ ca ñānappavattiñ ca samdhāya paṭiññā itarassa. Yasmā pana so sesasaccapaṭisamyuttam vācam puthujjano ca⁷ bhāsatī na c' assa⁸ tathā ñānam pavattatīti icchatī. Tasmā samudayā 'ti pañhesu patikkhipati. Rūpam aniccean 'ti ādi dukkhapariyāyadassanasavasena⁹ vuttam. Itaro pana sakavādisamaye¹⁰ tādisam vohāram apassanto paṭikkhipati. Iti vadanti cā¹¹ 'ti ādi yadi tassa dukkhe ñānam pavattatīti ikāra-damkāra-dukkārakkhakāresu paṭipātiyā catūhi ñānehi pavattitabban 'ti dassetum vuttam itaro pana tathā na icchatī tasmā paṭikkhipatīti.

IDAM¹² DUKKHAN 'TI KATHĀ
NITTĀ. 4.

¹ C. ñāna 'ti.

² C. paññam evā.

³ B. omits.

⁴ C. ga°.

⁵ C. imassa.

⁶ C. vābhā°.

⁷ B. va.

⁸ B. tassa.

⁹ C. dukkham.

¹⁰ B. sakasamaye.

¹¹ C. vā.

¹² B. iti.

Idāni iddhibalakathā nāma hoti. Tattha iddhipādabhāvanānisaṁsassa attham ayonisogahetvā iddhibalena samannāgato kappam tittheyyā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānam te saṁdhāya iddhibalena¹ samannāgato kappam tittheyyā 'ti pucchā sakavādissa. Tattha kappo nāma mahākappo kappekadeso āyukappo 'ti tividho. Cattarimāni bhikkhave kappassa asamkheyānīti ettha hi mahākappo 'va kappo 'ti vutto.² Brahmakāyikānam devānam kappo āyuppamānan 'ti ettha kappekadeso. Ekam³ kappam nirayamhi paccati kappam saggamhi modatiti ettha āyukappo. Āyukappānam āyuvi, dhānam kammassa vipākavasena vā vassagaṇanāyā vā āyuparicchedo 'ti attho. Tesu mahākappam saṁdhāya puchhati itaro patijānāti. Atha nam sakavādī sace te⁴ iddhibalena samannāgato yo ciram jivati so vassasatam appam vā bhiyyo vā 'ti evam paricchinnā āyukappā uddham⁵ mahākappam vā mahākappekadesam vā jiveyya⁶ iddhimayikena 'ssa āyunā bhavitabban 'ti codetum iddhimayikam natthi kammamasutthānam⁷ evā 'ti vuttattā patikkhipati. Ko pan' ettha iddhimato viseso. Nanu aniddhimā pi āyukappam vā⁸ tittheyyā 'ti ayam⁹ viseso. Iddhimā hi yāvatāyukam jivitappavattiyā antarāyakare⁹ dhamme iddhibalena patibahitvā antarā¹⁰ akālamarāṇam nivāretum¹¹ sakkoti aniddhimato etam balam natthi. Ayam etesam viseso. Atitam anāgatan 'ti idam avisesena kappam tittheyyā 'ti patiññatattā codeti. Dve kappe 'ti ādi yadi iddhimā jivitaparicchedam atikkamitum sakkoti na kevalam ekam aneke pi kappe tittheyyā 'ti codanattham vuttam. Uppanno phasso 'ti ādi na sabbam iddhiyā

¹ C. okhanena.² C. vuttam.³ B. omits.⁴ C. omits.⁵ C. laddham.⁶ C. bhaveyya.⁷ B. kammam.⁸ C. mahā.⁹ B. ananta°.¹⁰ B. antarā.¹¹ C. vāretum.

labbhati iddhiyā avisayo pi atthiti dassetum vuttam. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

IDDHIBALAKATHĀ

NITTHITĀ. 5.

Idāni samādhikathā nāma hoti. Tattha yesam ekacittakkhanē uppannāpi ekaggatā samadānañthena samādhiti agahetvā sattarattimdivāni ekantasukhapatiñsamvedī viharan¹ 'ti ādi vacanam nissāya cittasamtati samādhiti laddhi. Seyyathāpi Sabbatthivādānañ c' eva Uttarapathakānañ cate samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam yadi cittasamtati samādhī nāma atitā pi atthi anāgatā pi atthi na hi ekam paccuppannacittam eva cittasamtati nāma hoti. Kin te sabbā pi sā samādhiti codetum a tītā 'ti ādim āha. Itaro tathā anicchanto pañikkhipati. Nanu atitam niruddhañ 'ti ādimhi² cittasamtatiyam paccuppannam eva cittam³ kiccam karato⁴ atitānāgatam niruddhattā anuppannattā ca natthi. Atha katham tam samādhī nāma hotiti dassetum vuttam. Ekacitta k-khañiko 'ti pucchā paravādissa. Tato⁵ sakasamaye samādhīm bhikkhave bhāvethā 'ti ādisu paccuppannakusalacittasampayuttā ekaggatā samādhiti vuttā. Tam samdhāya patiññā sakavādissa. Cakkhuviññānasamamāñgīti ādi ekacittakkhaniko 'ti vacanamattam gahetvā chalena vuttam. Ten' eva sakavālinā pañikkhittam. Nanu vuttam bhagavata 'ti purimapacchimavasena vattamānassa samādhissa abbokīñnatam sādheti nā samtatiyā samādhībhāvam tasmā asādhakan 'ti.

SAMĀDHIKATHĀ NITTHITĀ. 6.

Idāni dhammatthitatākathā⁶ nāma hoti. Tattha thitā 'va sā⁷ dhātū 'ti vacanam nissāya paticcasamuppādasam-

¹ B. viharitum.² C. ādīni.³ C. citta.⁴ B. kiccañkaram.⁵ B. adds: yā.⁶ C. oñthita°.⁷ B. sādhū 'ti thanam.

khātā dhammaṭhitatā¹ nāma ekā atthi sā ca parinipphannā² 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam yadi parinipphannānam² avijjādīnam aññā dhammaṭhitatā³ nāma parinipphannā atthi tāyā pi ca te dhāmmaṭhitatāya aññā ṭhitatā parinipphannā āpajjatīti codetum tāya ṭhitatā 'ti 'ti ādim āha. Paravādī evarūpāya laddhiyā abhāvena paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho anantara paccayatañ c' eva aññamaññapaccayatañ cā samdhāya patijānāti. Sesam hetṭhā⁴ vuttanayattā⁵ uttānattham evā 'ti.

DHAMMAṬHITATĀKATHĀ⁶

NITTTHITĀ. 7.

Idāni aniccatākathā nāma hoti. Tattha aniccatānam⁷ rūpādīnam aniccatā pi rūpādayo viya parinipphannā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam yadi te rūpādayo viya aniccatā parinipphannā tassāpi aññaya parinipphannāya aniccatāya bhavitabban 'ti codetum tāya a n i c c a t ā y ā 'ti āha. Itaro dvinnam aniccatānam ekato abhāvena paṭikkhipitvā puna yasmā sā⁸ aniccatā niccā na hoti ten' eva aniccena saddhim antaradhyayati tasmā patijānāti. Ath' assa sakavādi lesokasam adatvā yā tena dutiyā aniccatā patiññatā tāyā pi tato parāya⁹ piti paramparavasena anupacchedadosam āropento tāya thā yevā 'ti ādim āha.⁵ Jarā parinipphannā 'ti ādi. Yasmā uppannassa jarāmarañato aññā aniccatā nāma natthi. Tasmā aniccatā vibhāgānuyuñjanavasena vuttam. Tatrapi paravādino purimanayen' eva patiññā ca paṭikkhepo ca veditabbo. Rūpa m parinipphanna n 'ti ādi yesam

¹ C. ṭṭhitā.² C. oppannā.³ C. ṭṭhitā.⁴ B. omits.⁵ C. vuttā natthā m' evā 'ti.⁶ C. ṭṭhita°.⁷ B. aniccādi.⁸ C. tāya.⁹ C. parādhām.

sā aniccatā tehi saddhim samsandanattham vuttam.
Tattha yathā parinipphannānam rūpādīnam aniccatā jarā-
marañāni atthi. Evam parinipphannānam aniccatādīnam
tāni natthiti maññamāno ekantena patikkhipati yevā 'ti.

ANICCATĀKATHĀ NITTĀ. 8.

VAGGO EKĀDASAMO.

Idāni samvaro kamman 'ti kathā nāma hoti. Tattha cakkhunā rūpam disvā nimittaggāhi hotiti suttam nissāya samvaro pi asamvaro¹ pi kamman 'ti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānam 'te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam yā sakasamaye² cetanā kamman 'ti vuttā. Yathā sā kāyavacimanodvāresu pavattamānā kāya-kammādināmām labhati. Tathā yadi te samvaro kammām so³ pi cakkhundriyādisu pavattamāno cakkhukammānam⁴ nāmām labheyyā 'ti codetum. C a k k h u n d r i y a m s a m v a r o c a k k h u k a m m a n 'ti ādim āha. Itaro tādisam suttapadām apassanto ca catūsu dvāresu paṭikkhipitvā pañcāme kāyadvāre pasādakāyām samdhāya paṭikkhipati viññattikāyām samdhāya patijānāti. So hi pasādakāyām pi viññattikāyām pi kāyindriyatte⁵ va icchatī. Manodvāre pi kāyadvāram samdhāya paṭikkhipati kammadvaram samdhāya patijānāti. Asamvare pi es' eva nayo. Cakkhunā rūpam disvā 'ti suttam tesu dvāresu samvarāsamvaram eva dipeti na tassa kammabhāvam tasmā asādhakan 'ti.

SAMVARO⁶ KAMMAN 'TI KATHĀ
NITTTHITĀ. 1.

Idāni kammakathā nāma hoti. Tattha nāham bhikkhave sacetenikānam kammānan 'ti suttapadām nissāya sabbam kammām savipākan 'ti yesam laddhi. Seyyathāpi Mahāsamghikānam. Tesam cetanāham bhikkhave kammām vadāmīti satthārā avisesena cetanā kamman 'ti vuttā. Sā ca kusalākusalā va savipākā avyākatā avipākā 'ti imamp vibhāgam dassetum s a b b a m k a m m a n 'ti pucchā saka-

¹ B. omits. ² C. samao. ³ B. kammato.

⁴ C. okammādi. ⁵ B. oyante. ⁶ C. ora.

vādissa patiññā itarassa. Puna sabbā ceta nā 'ti pañ-hesu avyākataṁ samdhāya pañikkhepo ¹ kusalākusale sam-dhāya patiññā veditabbā. Vipāka - a v yā k a tā 'ti ādisu vipākāvipākacetanam ² sarūpena dassetum vuttam. Sesam ettha uttānattham eva nāham bhikkhave 'ti suttam sati-paccaye dīṭhadhammādisu pi vipākapatisamvedanam sam-dhāya vuttam tasmā asādhakan 'ti.

KAMMAKATHĀ NITTĀ. 2.

Idāni saddo vipāko 'ti kathā nāma hoti. Tattha sotassa kammassa katattā upacitattā ussannattā vipulattā brah-massaro hotiti ādīni ayoniso gahetvā saddo vipāko 'ti yesam laddhi. Seyyathāpi Mahāsamghikānam. Tesam kamma-samutthānā arūpadhammā 'va vipākā 'ti nāmam labhanti. Rūpadhammesu panāyam vohāro va natthiti dassetum pucchā sakavādissa patiññā itarassa sukhavedanīyo 'ti ādi vipāko nāma evarūpo hotiti dassetum ³ vuttam. Sotassa kammassā 'ti suttam lakkhanapatiṭilābhadassanat-tham vuttam. Mahāpuriso 'ti kammassa katattā sucipari-vāro pi na ⁴ hoti na va ⁵ parivāro vipāko. Tasmā asādhakam etan 'ti.

SADDO VIPĀKO 'TI KATHĀ NITTĀ. 3.

Idāni salāyatana kathā nāma hoti. Tattha yasmā salā-yatanam kammassa katattā uppannam tasmā vipāko 'ti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānam. Te samdhāya ca kkhāyatanaṁ vipāko 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam hetthāvuttanayam eva. Saḷā-yatanaṁ vipāko 'ti etha manāyatanaṁ siyā vipāko 'ti. Sesāni kevalam kammasamutthānāni na vipāko tasmā asādhakam etan 'ti.

SALĀYATANAKATHĀ NITTĀ. 4.

¹ B. okhipati.

² B. vipākātivī.

³ B. dassanattham.

⁴ B. omits. ⁵ B. ca.

Idāni sattakkhattuparamakathā nāma hoti. Tattha yasmā sattakkhattuparamo 'ti vuttam tasmā sattakkhattuparamo puggalo sattakkhattuparamatāya niyato 'ti yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānam. Tesam thapetvā ariyamaggam añño tassa niyāmo natthi yena so sattakkhattuparamatāya niyato bhaveyyā 'ti imam¹ vibhāgam dassetum pucchā sakavādissa patīñnā itarassa. Mā tājīvitā² 'ti ādisu ayam adhippāyo dve niyāmā sammattaniyāmo ca micchattaniyāmo ca. Sammattaniyāmo ariyamaggo tassa³ avinipātadhammatam c' eva phalappatiñ⁴ ca niyāmeti. Micchattaniyāmo anantariyakammam⁵ tam anantariyuppattim⁶ niyāmeti. Tattha sattakkhattuparamo sotāpattimaggena⁷ avinipātadhammatāya ca phalappattiñ⁸ ca niyāmito sesamagganiyāmo⁹ pan' assa natthi anadhigatattā¹⁰ anantariyakam¹¹ pi kātum so abhabbo 'ti. Tvam¹² pan' assa niyāmam icchasi.¹³ Tena tam vadāmi. Kin te so iminā micchattaniyāmena niyato¹⁴ 'ti. A b h a b b o a n a n t a r ā¹⁵ 'ti pañhesu anantariyabhāvam¹⁶ samdhāya patikkhipati. Sattakkhattuparamam samdhāya patīñjānāti. Atthi so niyāmo 'ti pañhe sattakkhattuparamatāya niyāmam apassanto patikkhipati. Atthi te satipa tāñhānā 'ti ādi niyāmasamkhāte maggadhamme dassetum vuttam. Tassa pana¹⁷ pathamamaggānuppattito te pi natthi tasmā patikkhipati. Sesam ettha uttānaththam eva. Nanu so¹² sattakkhattuparamo 'ti ettha bhagavā ayam puggalo ettake bhavesamdhāvitvā parinibbāyissati.¹⁸ Ayam ettake 'ti attano ñānabalena vyākaroti. Na bhavaniyāmam nāma kiñci tena¹⁹

¹ B. idam. ² C. °pitā. ³ B. yo. ⁴ B. phalu°.

⁵ B. āna°. ⁶ B. anantara nirayūpapatti.

⁷ C. maggena. ⁸ B. phalu°. ⁹ C. niyāmo.

¹⁰ B. anatthikā°. ¹¹ B. ānantariyam. ¹² C. omits.

¹³ C. °ti. ¹⁴ B. niyāmito. ¹⁵ C. antarā.

¹⁶ C. antari°; B. °yābhāvam.

¹⁷ C. adds: puna. ¹⁸ B. °ssāmīti.

¹⁹ B. adds: tena.

sattakkhattuparamo kolamkolo¹ ekabijīti vuttam. Tasmā asādhakam etan 'ti.

SATTAKKHATTUPARAMAKATHĀ

NITTĀ. 5.

Kolamkolo-ekabijī ti kathā² pi iminā va upāyena veditabbā. 6.

Idāni jīvitā voropanakathā³ nāma hoti. Tattha yasma dosasampayuttacittena pānātipāto hoti. Doso ca ditthi-sampannassa⁴ appahino tasmā ditthisampanno samcicca pānam jīvitā voropeyyā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānam te samdhāya ditthisampanno 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Samcicca mātaran 'ti ādipañhesu pana atthānam etam anavakāso 'ti suttabhayena patikkhipati. Satthari agāravo 'ti ādi satthādisu⁵ sagāravassa sikkhāpadavitikkamabhāvadassanattham vuttam. Itaro akusalavasena tassa agāravo nāma nattiti patikkhipitvā sagāravañ⁶ ca sampaticchitvā puna agāravo 'ti puttho tesu tesu kiccesu pasutatāya vikkhittānam⁷ asatiyā amanasikārena cetiye abhivādanapadakkhiṇakaranābhāvam samdhāya patijānāti. Puna ova-deyyā⁸ 'ti ādinayena puttho tādisaya kiriyāya samcicca akārañato⁹ patikkhipati. Sesam etha uttānattham evā 'ti.

JĪVITĀ VOROPANAKATHĀ

NITTĀ. 7.

Idāni duggatikathā nāma hoti. Tattha ye duggatiñ ca duggatisattānam rūpādi-ārammañam tañhañ cā 'ti ubha-

¹ B. kolakolo.² B. kathāyo.³ B. °voropita°.⁴ B. °nnāya.⁵ B. otthārādisu.⁶ C. agā°.⁷ C. pati°.⁸ B. odaheyyā.⁹ B. aka°.

yam pi duggatīti gahetvā puna tathā avibhajitvā ¹ avisesen' eva diṭṭhisampannassa pahinā duggatīti vadanti seyyathāpi Uttarāpathakānam te samḍhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Āpāyike rūpe rajjeyyā 'ti ādi yā paravādino laddhi yā diṭṭhisampannassa duggati appahinā tassa vasena codetum vuttam. Sesam ettha uttānattham evā 'ti. Nirayā ² uppajjeyyā 'ti duggatipahānam ³ eva ³ duggatigāmīti ⁴ tañhāpahānam vā dīpeti. Na duggatisattānam rūpādi-ārammanāya vā ³ tañhāya pahānam tasmā ⁵ ca asādhakam eva tan 'ti.

DUGGATIKATHĀ NITTĀTHITA. 8.

Sattamabhavissa⁶ kathāya pi es' eva nayo 'ti. 9.

DVĀDASAMO VAGGO.

¹ B. ojjetvā.

² B. oyam.

³ C. omits.

⁴ B. omīni.

⁵ C. tassa.

⁶ C. oya.

Idāni kappatthakathā nāma hoti. Tattha yesam samgham samaggam bhetvāna kappam nirayamhi paccatiti sakalam pi kappam samghabhedako niraye titthatīti laddhi seyyathāpi Rajagirikanam.¹ Te samdhaya kappatthiti kiko 'ti² pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Budho calo ke 'ti idam vinā buddhuppādena samghabhedakābhāvadassanattham³ vuttam. Kappoca⁴ samthāti samgho ca bhijjatīti ādi. Yadi so sakalam kappam titthati samthānato⁵ patthāya tam kammam katvā tattha uppajjivtā tittheyyā 'ti dassetum vuttam. Atitan 'ti ādi hetthāvuttādhippāyam eva. Kappattho iddhimā 'ti⁶ pañhesu bhāvanāmayam samdhāya paṭikkhipati. Parasamaye⁷ pan'assa jātimayam iddhim icchanti tam samdhāya patijānāti. Chandidhipiādo 'ti ādi jātimayaya iddhiyā⁸ iddhimā 'ti laddhimattam etam. Kin te⁹ yadi pan'assa iddhi atthi imenena iddhipādā bhāvitā bhaveyyun 'ti codanattham vuttam. Āpāyiko¹⁰ nerayiko¹¹ 'ti suttam yam so ca¹¹ ekam kappam asitibhāge katvā tato ekabhāgamattam kālam tittheyya. Tam āyukappakam¹² samdhāya vuttam tasmā asādhakan 'ti.

KAPPATTHAKATHĀ¹³

NITTHTHITĀ. 1.

Idāni kusalapatiṭṭabhakathā nāma hoti. Tattha kapp-

¹ B. okiriyakānam. ² B. vā.

³ C. obhedassanattham. ⁴ B. va. ⁵ B. ohanato.

⁶ C. su. ⁷ B. pada. ⁸ C. omits. ⁹ C. tena.

¹⁰ C. oke. ¹¹ B. omits. ¹² B. oppam.

¹³ C. kappakathā.

pattho sakasamaye kāmāvacarakusalam eva patilabhati. Yena pana tam uppattim¹ paṭibāheyya tam mahaggatam lokuttaram vā patilabhati. Yesam pana imam vibhāgam akatvā avisesena eva so kusalacittam na patilabhatiti laddhi. Seyyathāpi Uttarāpathakānam. Tesam vibhāgadassanena tam laddhim bhinditum pucchā sakavādissa patiññā itarassa sesam ettha uttānattham evā 'ti.

KUSALAPATILĀBHAKATHĀ

NITTĀTHITĀ. 2.

Idāni anantarāpayuttakathā² nāma hoti. Tattha anantarāpayutto³ nāma yena⁴ khandhabhedato anantara vipākādāyakam mātughātādi⁵ anantariyakammam āṇattam. Tattha yassa niyatā āṇatti avassan tāya āṇatti�ā āṇatto tam kammam karissati so atthasādhikāya⁶ cetanāya⁷ uppāditattā micchattaniyato hoti. Abhabbo sammattam okkamitum.⁸ Yassa aniyatāya āṇatti�ā āṇatto tam kammam karissati so atthasādhikāya⁹ cetanāya anuppāditattā na micchattaniyato bhabbo sammattaniyamam okkamitun 'ti idam sakasamaye samñithānam. Yesam pana aniyatāya pi āṇatti�ā abhabbo yeva sammattaniyamam okkamitun 'ti laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānam. Tesam tam laddhim bhinditum sakavadi¹⁰ pubbapakkham bhinditvā¹¹ anantara payutto¹² 'ti paravādinā attānam pucchāpeti. Ten' ettha pathamapucchā paravādissa. Atthasādhakacetanāya abhāvam samdhāya patiññā sakavādissa. Tato paravādi mātughātādikammassa¹³ āṇattattā ca so micchattaniyato 'ti maññati. Tasmā micchattaniyamāna cā 'ti pañham pucchatī. Sakavādī pana¹⁴

¹ B. upapa°. ² B. °sampa°. ³ B. anantarasampa°.⁴ B. vedanā. ⁵ B. māti°. ⁶ C. attaso°.⁷ C. coda°. ⁸ B. °pitum. ⁹ C. atta°. ¹⁰ B. °di ssa.¹¹ C. datvā. ¹² B. antarā sampa°.¹³ C. mānighātādinam. ¹⁴ B. ssa.

ekassa puggalassa dvinnam niyamānam anokkantimattam eva samdhāya na h' evā 'ti patikkhipati. Nanutam kāmman 'ti pañhe kamman 'ti mātughātādikam¹ kam-mam tattha aniyatānattim samdhāya āmantā 'ti patiññā sakavādissa aniyatam pi hi ānattim payojetvā thitassa ananucchavikam mayā katan 'ti kukkuccam uppajjato² va vippatisāro jāyat' eva. Hañ³ cīti ādi kukkuccuppattimattam⁴ gahetvā paravādinā laddhipatiṭṭhāpanattham vuttam⁵. Idāni yassa aniyatānattikassāpi anantarā payuttassa paravādinā sammattaniyāmokkamanam patisiddham tam eva puggalam gahetvā anantara p a y u t t o p u g g a l o a b h a b b o 'ti pucchā sakavādissa attano laddhivasena patiññā itarassa. Atha nam sakavādī⁶. Abhabbo nāma mātughātādikammānam kārako. Kin te tena tāni kam-māni katāni ti codetum mātā jīvitā voropitā⁷ 'ti ādim āha. Itaro tesam vatthūnam arogatāya⁸ tathārūpam kiriyan apassanto na h' evā 'ti patikkhipati. Tam kāmman patiññānam haritvā 'ti aniyatānattikammānam samdhāya vuttam. Tam hi mā kho mayā ānattam akāsiti. Ānattam⁹ nivārentena¹⁰ patisamhaṭam nāma hoti. Patisamhaṭattā yeva c' ettha kukkuccam pativinoditam vippatisāro pativineto¹¹ nāma hoti. Evam sante pi pan' ettha purimāñattam¹² yeva niyamabhāvam maññamāno paravādi āmantā 'ti patiñjānāti. Atha nam sakavādī tassa kam-massa patisamhaṭabhbāvam sampaticchāpetvā attano laddhim patitthāpentō hañcīti ādim āha. Puna anantara¹³ p a y u t t o 'ti pariyoṣānapañhe pathamapañhe viya pucchā paravādissa patiññā sakavādissa. Nanutam kāmman 'ti anuyogo paravādissa. Patiññasam-hātakālato pubbe payuttakālam samdhāya patiññā sakavādissa. Payuttapubbatāmattam¹⁴ gahetva aniyatāladdhi

¹ C. °dīnam. ² C. °jjan' eva.

³ B. māhe cīti; C. ahañ. ⁴ C. °ccappattimaggattam.

⁵ B. omits. ⁶ B. °dissa. ⁷ C. °petā.

⁸ C. āro°. ⁹ C. otte. ¹⁰ C. onto na.

¹¹ B. °nito. ¹² B. ottiyā. ¹³ C. antarā.

¹⁴ B. ottāmattam.

vasena¹ hañcīti laddhipatitthāpanam paravādissa.²
ayam³ pana laddhi ayoniso patitthitattā apatiitthitā va
hotiti.

ANANTARĀPAYUTTAKATHĀ

NITTĀTHITĀ. 3.

Idāni niyatassa niyamakathā⁴ nāma hoti. Tattha duvidho niyamo micchattaniyamo anantaiiyakammam sammattaniyamo ca ariyamaggo. Ime dve niyame thapetvā añño niyamo nāma natthi sabbe pi hi sesā te bhūmaka-dhammā aniyatā nāma tehi samannāgato pi aniyato yeva. Buddhehi pana attano ñānabalena ayam satto anāgate bodhim pāpūnissatīti vyākato bodhisatto puññassa datvā⁵ niyato 'ti⁶ vuccati.⁷ Iti imam vohāramattam gahetvā pacchimabhaviko bodhisatto tāya jātiyā bhabbo dhammam abhisametun⁸ 'ti adhippāyena niyato. Niyamam okkamatiti yesam laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānam Aparaseliyānam te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Micchattanīyato 'ti ādi aññena niyamena⁹ niyatassa.¹⁰ Aññaniyamābhāvadassanattham¹¹ vuttam. Pubbe maggam bhabbo etvā 'ti ādi niyamappabhedadassanattham vuttam. Satipatthānan 'ti ādi ekasmim pi niyame dhammappabhedadassanattham vuttam. Bhabbo bodhisatto 'ti vacanam kevalam bodhisattassa bhabbatam dipeti. Na niyatassa niyamokkamanam tasmā asādhakan 'ti. So¹² hi pubbe ekena pi niyatadhammena aniyato bodhimūle saccadassanena niyamam okkanto¹³ 'ti.

NIYATASSA NIYAMAKATHĀ

NITTĀTHITA. 4.

¹ C. onantivasena. ² B. saka^o. ³ B. yam.⁴ B. niyā^o. ⁵ B. dattā. ⁶ B. vi. ⁷ C. omits.⁸ C. omena. ⁹ C. niyā^o. ¹⁰ C. yam yam tassa.¹¹ C. abhiññāniyāmā^o. ¹² C. yo. ¹³ B. okkamanto.

Idāni nivutakathā nāma hoti. Tattha suddhassa sudhikiccābhāvato nīvaraṇehi¹ nivuto ovuto² pariyonad-dho³ ca nīvaraṇam jahatīti yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānam te samdhāya nīvuto⁴ ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Ratto rāgan⁵ ti ādi nivuttassa nīvaraṇajahane⁶ dosadassanattham vuttam. Parissuddhe pariyo dāte⁷ ti ādi vikkhambhanavisuddhiyā⁸ ti⁹ visuddhassa samucchedavisuddhidassanattham vuttam. Tassa evam jānato¹⁰ ti ādi jānato passato āsavakkhayam dīpeti. Na¹¹ nivutassa¹² nīvaraṇajahana¹³ tasmā asādhakan¹⁴ ti.

NIVUTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni sammukhibhūtakathā nāma hoti. Tattha sammukhibhūto¹ ti samyojanānam sammukhibhāvam tehi² samaṅgibhāvam³ upagato. Sesam ettha nivutakathā-sadisam eva⁴ hoti.

SAMMUKHIBHŪTAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni samāpanno assādetiti kathā nāma hoti. Tattha pathamam jhānam upasampajja viharati. So tad assādetiti ādi vacanam nissāya samāpanno assādeti sā ca 'ssa jhānanikanti jhānārammaṇā hotīti yesam laddhi. Seyyathāpi Andhakānam te samdhāya samāpanno⁵ ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Tam jhānam tassa⁶ jhānam⁷ tassa jhāna⁸ sārammaṇan⁹ 'ti pañhesu tass' eva¹⁰. tad ārammanatam apassanto puttavirodhabhayena patikkhipati. Tad as-

¹ B. niva°; C. nivā. ² B. ohuto. ³ B. ondo.⁴ C. nivā°. ⁵ B. omits. ⁶ C. omits.⁷ C. nimmitassa. ⁸ B. nivā°. ⁹ B. evā¹¹ 'ti.¹⁰ B. tam yeva.

sādetiti vacanamattena patijānāti. So tad assādetiti suttam jhānalābhino jhānā vutthāya jhānassādanam sādhetiti. Na anto¹ sammāpattiyyam² yāva³ jhānanikan-tyā jhānārammaṇatam⁴ tasmā asādhakan 'ti.

SAMĀPANNO ASSĀDETITI KATHĀ
NITTTHITĀ. 7.

Idāni asātarāgakathā⁵ nāma hoti. Tattha yam kiñci vedanam vedeti sukham vā dukkham vā adukkham asu-kham vā so tam vedanam abhinandatiti abhivadatiti sutte ditthābhīnandanavasena vuttam. Abhinandatiti vacanam nissāya dukkhavedanāya virāgassādavasena⁶ abhinandanā hotīti. Tasmā atthi asātarāgo⁷ 'ti⁸ yesam laddhi sey-yathā pi Uttarāpathakānam te samdhāya atthi asātarāgo 'ti pucchā sakavādissa. Tattha asātarāgo 'ti asāte dukkhavedayite aho vata me etad eva bhaveyyā 'ti rajjanā. Āma n tā 'ti laddhivasena patiññā paravādissa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti. So tam vedanam abhinandatiti abhivadatiti⁹ sutte pana vinivattetvā dukkhavedanam eva ārabbha rāguppatti¹⁰ nāma natthi. Samū-hagatena¹¹ pana vedayitalakkhaṇam dhammam dukkhavedanam eva vā atthato samanupassanto ditthi maññamānā¹² samkhātāya¹³ ditthābhīnandanāya vedanam abhinandati dukkhāya vedanāya vipariññamatam¹⁴ abhinandati. Dukkhāya vedanāya abhibhūto tassā patipakkham kāmasukham patthayanto pi dukkhavedanam abhinandati nāma evam dukkhavedanāya abhinandanā hotīti adhippāyo tasmā asādhakam etam asātarāgassā¹⁵ 'ti

ASĀTARĀGAKATHĀ
NITTTHITĀ. 8.

¹ C. ante.	² C. otti yeva.	³ C. omits.
⁴ C. otā.		⁵ B. asāda° or assāda°.
⁶ C. °divasena.	⁷ B. assāda°.	⁸ C. pi.
¹⁰ C. adds: yā.	¹¹ B. °ganane.	⁹ B. omits.
¹³ C. otā.	¹⁴ B. °ñāmam.	¹² C. maññanā.
		¹⁵ B. assāda°.

Idāni dhammatanhā avyākata ēti kathā nāma hoti. Tattha rūpatanhā —pe¹— dhammatanhā ēti imāsu chasu tanhāsu yasmā sabbapacchimā tanhā dhammatanhā ēti vuttā tasmā sā avyākata ēti yesam laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam² pañhānam pāliyā attho niyāti.³ Kāmatanhā ēti ādihi tīhi kotthāsehi cha⁴ pi tanhā samkhīpitvā dassitā. Rūpādisu pi chasu ārammañesu kāmassādavasena pavattā tanhā kāmatanhā bhavissati. Attā ca⁵ loko cā² ēti sassataditthisahagatā tanhā bhavatañhā. Na bhavissatiti ucchedadi⁶thisahagatā tanhā vibhavatañhā ēti. Nanu sā dhammatanhā ēti padam tanhāya dhammārammañam ārabba pavattim dipeti na avyākatabhāvam tasmā asādhakan ēti.

**DHAMMATANHĀ AVYĀKATA ēTI KATHĀ
NITTĀ. 9.**

Idāni dhammatanhā na dukkhasamudayo ēti kathā nāma hoti.⁶ Tatrāpi yasmā sā dhammatanhā ēti vuttā tasmā na dukkhasamudayo ēti yesam laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānam yeva. Te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa sesam purimakathāsadisam evā ēti.

**DHAMMATANHĀ NA DUKKHASAMUDAYO ēTI KATHĀ
NITTĀ. 10.**

TERASAMO VAGGO.

¹ B. la.

² C. omits.

³ C. niyāti.

⁴ B.—C. chasu pi.

⁵ C. va.

⁶ B. adds : tattha.

Idāni kusalākusalapatiśamdhānakathā nāma hoti. Tattha kusalam vā akusalassa akusalam vā kusalassa anantarā uppakkam¹ nāma natthiti tesam aññamaññapatiśamdhānā² na yujjati yena pana yasmā ekavatthusmim yeva raijati ca viraijati ca tasmā tam aññamaññam patiśandahatī³ laddhim gahetvā thitā seyyathāpi Mahāsamghikā te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Āvattanā pañidhitī ubhayam āvajjanass' eva nāmam. Tam hi bhavaṅgam āvattetīti āvattanā bhavaṅgārammanato aññasmim ārammane cittam pañidhatī⁴ yāpetīti⁵ pañidhi. Kusalam anāvajjati⁶ yam tam akusalānantaram patiśandahantam kusalam uppajjati tam anāvattantassa uppajjatīti puchhati. Itaro pana vinā⁷ āvajjanena kusalassa uppattim apassanto patikkhipati. Kusalam ayoniso manasikaronto 'ti idam yadi akusalānantaram kusalam⁷ uppajjeyya. Akusalass' eva āvajjanena ayoniso manasikaroto uppajjeyyā 'ti codanatham vuttam. Sesam yathā pālim eva niyyāti. Nanu yasmiñ ñeva vatthusmim 'ti vacanam ekārammane va⁷ sarāgavirāguppattim dipeti na kusalākusalānam anantarataṁ. Tasmā asādhakan 'ti.

KUSALĀKUSALAPATIŚAMDHĀNAKATHĀ⁸

NITTHTITĀ. 1.

Idāni sañayatanuppattikathā nāma hoti. Tattha⁹ upatte¹⁰ siye¹¹ na patiśamdhicittena sah' eva opapātikānam

¹ B. uppajjanakam. ² B. aññamaññam patiśamdhā.

³ B. samdhahatī; C. samdhin dahatīti.

⁴ B. panitarati. ⁵ C. yape^o; B. dhape^o.

⁶ B. āvajjantassā ti. ⁷ C. omits. ⁸ B. °samdhāhana^o.

⁹ C. tathā. ¹⁰ B. upapatte.

¹¹ C. adds: no patiśamdhicitte siye na patiśamdhicitte siye.

saṭāyatanañam uppajjati. Gabbhaseyyakānam ajjhattikā-yatanesu manāyatanañayāyatanān' eva paṭisamdhikkhane ca¹ uppajjanti sesāni cattāri sattasattatirattimhi. Tāni ca kho² yena kammanā paṭisamdhigahitā tass' eva aññassa vā katattā 'ti ayam sakasamaye vādo. Yesam³ pana ekakammasambhavattā sampannasākhāvitapādinam⁴ rukkhādinam⁵ añkuro viya bijamattam salāyatanañmātukucchismim paṭisamdhikkhane ca uppajjatiti laddhi seyyathāpi Pubbaseliyāparaseliyānam. Te samdhāya saḷāyata-nān'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sabbañ-ga-pa-cca-ñgīti⁶ ādi salāyatane sati evarūpo hutvā okkameyyā 'ti codanattham vuttam. Mātukucchi-gatassa pacchā⁷ sesāni pucchā sakavādissa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

SAṬĀYATANUPPATTIKATHĀ

NITTĀHITĀ. 2.

Idāni anantarapaccayakathā nāma hoti. Tattha nac-cagitatīsu rūpadassanasaddasavanādinam lahuparivattitam disvā imāni viññānāni aññamaññassa anantarā uppajjis-santiti⁸ yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānam. Te samdhāya cakkhuviññānasā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sotaviññānam rūpārammañam yevā 'ti yadi cakkhuvīññānassa anantarā uppajjeyya vipākamano-dhātu viya rūpārammañam siyā 'ti codetum vuttam. Cakkhuñ ca patīcca rūpe ce uppajjati sotaviññānan'ti pañhe⁹ suttābhāvena patikkhipitvā anan-taruppattim sallakkhento laddhivasena paṭijānāti. Taññeva cakkhuvīññānam tam sotaviññānan 'ti yathā pathamajavanānantaram dutiyajavanām¹⁰ manoviññāna-bhāvena taññeva hoti. Kin te tathā etam pi dvayam ekam evā¹¹ 'ti pucchatī. Iminā va nayena sabbavāresu

¹ B. va. ² C. kāyena. ³ C. sesam.⁴ B. osākhāvidhānam. ⁵ B. ḍgā 'ti. ⁶ B. saka°.⁷ B. pucchakesādi. ⁸ B. ḍjjantīti. ⁹ B. pañhesu.¹⁰ B. dutiyam. ¹¹ C. ekato m' evā.

attho veditabbo. Naccati gāyatīti ādivacanam ārammaṇasamādānena¹ lahuparivattatāya vokinṇabhāvam dīpeti na antarapaccayatam tasmā asādhakan 'ti.

ANANTARAPACCAYAKATHĀ
NITTĀ. 3.

Idāni ariyarūpakathā nāma hoti. Tattha sammāvācākammantā² rūpam tañ ca kho sabbam rūpam cattāri ca mahābhūtāni catunnañ ca mahābhūtānam upādāya rūpan 'ti vacanato upādāya rūpan 'ti yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānam te samdhāya ariyarūpam māhābhūtānam upādāya 'ti pucchā sakavādissa. Tattha ariyānam rūpam ariyam vā rūpan 'ti ariyarūpam. Āmantā 'ti laddhiyam thatvā patiññā itarassa. Kusalān 'ti puṭṭho laddhivasen' eva patijānāti. Anāsavapucchādisu pi es' eva nayo. Yam kiñci rūpan 'ti suttam thapetvā bhūtāni sesarūpassa upādānabhāvam³ dīpeti. Na sammāvācākammantānam. Tesam hi rūpattāñ ñeva asiddham kuto upādārūpatā.⁴ Tasmā asādhakan 'ti.

ARIYARŪPAKATHĀ' NITTĀ. 4.

Idāni añño anusayo 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā puthujjano kusala-avyākate⁵ citte vattamāne sānusayo 'ti vattabbo na pana⁶ pariyoṭṭhitō tasmā añño anusayo aññam pariyoṭṭhanan 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam te samdhāya añño kāmarāgānusayo 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam ettha hetṭhā anusayakathāya vuttanayen' eva veditabbam. Sānusayo 'ti ādi pana tasmin samaye anusayassa appahinattā sānusayo 'ti vattabbatam. Anuppannattā⁷ ca pari-

¹ B. samodhānena.

² C. sammākammantā.

³ C. upādāo.

⁴ C. oñā.

⁵ B. kusalāo.

⁶ C. omits.

⁷ C. oñnañ ca.

y u t t h i o 'tī avattabbatām dīpeti na anusaya pariyoṭṭhānam aññattam tasmā asādhakan 'ti.

AÑÑO ANUSAYO 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni pariyoṭṭhānam cittavippayuttan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā aniccādito manasikaroto pi rāgādayo uppajjanti. Vuttam pi c'etam app' ekadā bho Bhāradvāja asubhato manasikarissāmīti subhato manasikarotiti tasmā pariyoṭṭhānam cittavippayuttan¹ 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam yeva. Te samdhāya pucchā sakavādissa paṭīññā itarassa. Sesam ettha hetṭhāvuttanayattā uttānattham evā 'ti.

PARIYOṬṬHĀNAM CITTAVIPPAYUTTAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni pariyoṭṭhānam kāmarāgo kāmadhātum² anuseti kāmadhātupariyāpanno 'ti ca vuccati. Tasmā rūparāgārūparāgā pi rūpadhātu-arūpadhātuyo anusenti rūpadhātu-arūpadhātupariyāpannā yeva ca nāma te³ 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam c' eva Sammītiyānañ ca te samdhāya rūparāgo 'ti pucchā sakavādissa paṭīññā itarassa. Tattha anusesti yathā kāmarāgo kāmavitakkasamkhātam kāmadhātum saha jātavasena anuseti. Kin te eva rūparāgo rūpadhātun 'ti pucchati. Pariyāpanno 'ti yathā ca so tividhāya kāmadhātuyā kilesakāmavasena pariyoṭṭhānattā kāmadhātupariyāpanno kin te evam rūparāgo pi⁴ rūpadhātupariyāpanno 'ti pucchati. Itaro pan' assa adhippāyam asallakkhento⁵ kevalam laddhivasena āmantā 'ti paṭijānāti. Atha nam tam attham sallakkhāpetum kusalavipākakiriyāsamkhātehi⁶ samāpatte siyādīhi samsandetvā pucchitum samāpatte siyā 'ti ādim āha. Sesam ettha yathā

¹ C. cittan 'ti. ² C. nāma dhātum. ³ B. hoti.

⁴ C. ti. ⁵ B. okhanto. ⁶ B. otena bhi.

pālim eva niyyāti¹ na nu kāmarāgo 'ti ādivacanam pi kamarāgass' eva kāmadhātu yam anusayanabhāvañ ca pariyāpannañ² ca dipeti. Na itaresam itaradhātūsū 'ti.

PARIYĀPANNAKATHĀ

NITTTHITĀ. 7.

Idāni avyākatakathā nāma hoti. Tattha vipākakiriyā-rūpanibbānasamkhātam catubbidham avyākataṁ vipākattā³ avyākatan 'ti vuttam. Dīṭṭhigatam sassato loko 'ti kho pacchā avyākataṁ etan 'ti sassatādibhāvena akathittā yesam pana imam vibhāgam agahetvā purima-avyākataṁ viya dīṭṭhigatam pi avyākatan 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānañ c' eva Uttarāpathakānam ca tesam tam vibhāgam dassetum dīṭṭhigataṁ avyākata n 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātī.

AVYĀKATAKATHĀ NITTTHITĀ. 8.

Idāni apariyāpannakathā nāma hoti. Tattha yasmā puthujjano jhānalābhī kāmesu vitarāgo 'ti vattabbo hoti. Na pana vigatadīṭṭhiko 'ti tasmā dīṭṭhigatam apariyāpannan 'ti yesam laddhi seyyathāpi tesam⁴ yeva te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātī.

APARIYĀPANNAKATHĀ NITTTHITĀ. 9.

CUDDASAMO VAGGO.

¹ C. o�ati.² B. oন্নাতাñ ca.³ B. avi°.⁴ B. Pubbaseliyānam.

Idāni paccayakathā nāma hoti. Tattha yo¹ dhammo hetupaccayena paccayo so yesam² hetupaccayena paccayo tesañ ñeva yasmā ārammañānantaram samanantara-paccayena paccayo na hoti yo vā ārammañapaccayena paccayo so yasmā tesam³ yeva anantarasaramanantara-paccayena⁴ paccayo na hoti. Tasmā paccayatā⁵ vavatthitā 'ti⁶ yesam⁷ laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānam te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam ettha pālim eva niyyatī.

PACCAYAKATHĀ NITTHITĀ. 1.

Idāni aññamaññapaccayakathā nāma hoti. Tattha yesam⁸ samaye avijjāpaccayā samkhārā 'ti ayam eva tan 'ti. Samkhārapaccayā pi avijjā 'ti ayam natthi. Tasmā avijjā va samkhārānam paccayo na pana samkhārā avijjāyā 'ti laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānam te samdhāya avijjāya samkhāradinam aññamaññapaccayatā pi attithi dassetum pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Avijjā samkhārenā 'ti ettha apuññābhisañkhārā va gahito tasmā samkhārapaccayā pi avijjā 'ti ettha sahajāta-aññamaññā-thhi-avigatasampayuttavasena paccayatā veditabbā. Upādānapaccayā⁹ pi tañhā ti¹⁰ ettha thapetvā kāmupādānam⁹ sesāni¹⁰ tini¹⁰ upādānāni¹⁰ avijjā pi¹⁰ yā¹⁰ samkhārā viya tañhāpaccayā hontīti veditabbāni. Sesam yathā pālim eva niyyatī. Jārāmarañapaccayā 'ti pucchā paravādissa. Nāmarūpavīññānapaccayā 'ti sakavādissā 'ti.

AÑÑAMAÑÑAPACCAYAKATHĀ

NITTHITĀ. 2.

¹ B. so. ² C. sa. ³ B. anantarasarabbassena.

⁴ C. oyā. ⁵ C. pi. ⁶ B. ro para^o.

⁷ C. upāda^o. ⁸ C. pi. ⁹ B. onāni. ¹⁰ B. omits.

Idāni addhākathā nāma hoti. Tattha tīṇimāni bhikkhave kathāvatthūnīti suttam nissāya kālasamkhāto addhā nāma parinipphamno atthīti yesam laddhi tesam addhā nāma koci parinipphamno natthi aññatra kālapaññattimattā rūpādayo pana khandhā va parinipphamno 'ti vibhāgam dassetum addhā parinipphamno 'ti pucchā sakavādissa paññāñā itarassa. Atha nam sa ce so parinipphamno rūpādisu tena¹ aññatarena bhavitabban 'ti codetum rūpa n 'ti ādim āha. Itaro pañkkhipati. Sesam yathā pālim eva niyyatiti.

ADDHĀKATHĀ² NITTĀ. 3.

Khañalayamuhuttakathāsu pi es' eva nayo. Sabbe pi h' ete khañādayo addhāpariyāyā evā 'ti.

KHĀNĀLAYAMUHUTTAKATHĀ
NITTĀ. 4.

Idāni āsavakathā nāma hoti. Tattha yasmā catūhi āsavehi uttarim añño āsavo nāma natthi yena cattāro āsavā sāsavā siyum. Tasmā cattāro āsavā anāsavā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Hetuvādānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam yadi te āsavā anāsavā evam te³ tehi maggādilakkhañappattehi⁴ bhavitabban 'ti codetum maggo 'ti ādim āha. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ĀSAVAKATHĀ NITTĀ. 5.

Idāni jarāmaranākathā nāma hoti. Tattha jarāmaranām nāma aparinippannattā⁵ lokiyan 'ti vā lokuttaran 'ti vā

¹ B. nena. ² C. addhāna°. ³ B. omits.⁴ C. vaggādīhi. ⁵ B. pari°.

na vattabbam. Lokiyā dhammā lokuttarā dhammā 'ti tīhi dukehi jarāmarañam n' eva lokiyanapade¹ na lokuttarapade niddittham. Tattha yesam imam lakkhañam anādiyitvā lokuttaranam dhammānam jarāmarañam lokuttaran 'ti laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam ettha yathā pālīm eva niyyatīti.

JARĀMARĀNAKATHĀ NITTĀ. 6.

Idāni saññāvedayitakathā nāma hoti. Tattha saññāvedayitanirodhasamāpatti nāma na koci dhammo catunnam pana kandhānam nirodho iti sā n' eva lokiyanā² ca lokuttarā yasmā pana lokiyanā hoti tasmā lokuttarā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Hetuvādānam³ yeva. Te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam purimakathā-sadisam evā 'ti.

SAÑÑĀVEDAYITAKATHĀ NITTĀ. 7.

Idāni yasmā⁴ lokuttarā nāma⁵ na⁵ hoti. Tasmā lokiyanā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Hetuvādānam.⁶ Te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam purimakathā-sadisam evā 'ti.

DUTIYASAÑÑĀVEDAYITAKATHĀ
NITTĀ. 8.

Idāni yasmā asuko marañadhammo asuko⁷ na⁷ marañadhammo⁷'ti sattānam marañadhammatāya niyāmo natthiti saññāvedayitanirodhasamāpanno pi kālam kareyyā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Rajagirikānam. Tesam samāpannāya⁸

¹ B. lokiyan 'ti. ² B. lokiyanā ; C. lokiyanā ca.³ B. °dīnam. ⁴ B. adds : sā. ⁵ B. omits.⁶ B. °dīnam. ⁷ C. omits. ⁸ C. samāñaya.

pi maraṇadhammatāya maraṇasamayañ ca ārammaṇasama-
yañ¹ ca dassetum pucchā sakavādissa patiññā itarassa.
Athā nam yasmā kālam karontassa nāma maraṇan 'ti tehi²
phassādihi bhavitabbam. Tasmā tena kāraṇena codetum
atthi ti ādim āha. Ap h a s s a k a s s a³ kālakiriya
'ti ādīni puttho⁴ sesasatte samdhāya paṭikkhipati. Vi-
s a m k a m e y y ā⁵ 'ti ādīni puttho samāpatti-ānubhāvam
samdhāya paṭikkhipati. Dutiyavāre sarirapakatim⁶ sam-
dhāya paṭijānāti. Evamsante pana samāpatti-ānubhāvena⁷
hotiti. Ten' eva nam nirodh a s a m ā p a n n o 'ti anu-
yuñjati na kālam kareyyā 'ti pucchā sakavādissa
atthi so niyāmo 'ti ca paravādissa pañhe pana⁸
yasmā⁸ evarūpo niyāmo natthi tasmā paṭikkhipati. Ca k-
k h u v i ñ ñ a s a m a ñ g ī t i ādī sakavādinā niyāme āsante
pi maraṇasamayen' eva marati na asamayenā 'ti dassetum
vuttam. Tattha ayam adhippāyo. Yadi niyāmabhāvena⁹
kālakiriya bhaveyya cakkhuvīññānasamañgino pi bhaveyya
tato pañcahi pi ñānehi na cavati na uppajjatitī¹⁰ suttavi-
rodho siyā. Yathā pana cakkhuvīññānasamañgissa kāla-
kiriya na hoti tathā nirodhā samāpannassāpīti.

TATTVASAÑÑĀVEDAYITAKATHĀ

NITTĀ. 9.

Idāni asaññāsattūpikā¹¹ 'ti kathā nāma hoti. Tattha
saññāvirāgavasena pavattā bhāvanā asaññāsamāpatti
pi nirodhasamāpatti pi Saññāvedayitanirodhasamāpatti
nāma. Iti dve saññāvedayitanirodhasamāpattiyo lokiyā
ca lokuttarā ca. Tattha lokiyā puthujjanassa asaññā-
sattūpikā hoti. Lokuttarā ariyānam panāsaññāsattūpi-
kā¹² hoti. Imam pana vibhāgam akatvā avisešen' eva
saññāvedayitanirodhasamāpatti asaññāsattūpikā 'ti yesam

¹ B. maraṇa°. ² B. kehi. ³ B.—C. pha°.⁴ B. pubbe. ⁵ B. visamka°. ⁶ B. sadisa°.⁷ B. adds: nāma na. ⁸ C. omits. ⁹ B. °mābhāvē.¹⁰ B. upapa°. ¹¹ C. asaññe sattupakā 'ti.¹² C. sandasañña°.

laddhi seyyathāpi Hetuvādānam te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam yasmā asaññāsamāpattisamāpannassa alobhādayo atthi na nirodhāsamāpatti tasmā tesam vasena codetum att hīti ādim āha. Idhāpi asaññīti pañhe idha saññāvirāgavasena samāpannattā asaññitā anuññatā tatra asaññasatten¹ eva. Tasmā imam patiññam gahetvā laddhipatitthāpentena chalena patitthāpitā hoti. Idha vā nirodhasamāpattim samdhāya asaññitā anuññatā tatrāpi ito cutassa anāgāmino nirodhasamāpattim eva tasmā pi imāya patiññāya patitthāpitā yevā 'ti.

ASAÑÑĀSATTŪPIKATHĀ NITTHITĀ. 10.

Idāni kammupacayakathā nāma hoti. Tattha yesam kammupacayo nāma kammato añño cittavippayutto avyākato anārammaṇo 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānam c'eva Sammitiyānañ ca. Te samdhāya aññam kāmmān 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam yadi kammato añño kammupacayo phassādito pi aññena phas-supacayādinā bhavitabban 'ti codetum aññō phasso 'ti ādim āha. Itaro laddhiyā abhāvena paṭikkhipati. Kammena sahajāto 'ti pañhesu cittavippayuttam samdhāya paṭikkhipati cittasampayuttam samdhāya patijānāti. Kusalō 'ti pañhesu pi vippayuttam paṭikkhipati sampayuttam samdhāya patijānāti. Paraṭo akusalo² 'ti pañhesu pi es' eva nayo. Sārammānā 'ti puttho pana ekantam anārammaṇam eva icchatī. Tasmā paṭikkhipati. Cittam bhabhajāmānan 'ti yadā cittam bhajjamānam hoti tadā kammam bhajjamānam³ hotīti⁴ attho. Bhummatthe vā paccattam. Citte bhajjamāne 'ti attho. Ayam eva⁵ pāṭho. Tattha yasmā sampayutte⁶ bhajjati vippayutte na bhajjati tasmā patijānāti c' eva paṭikkhipati ca. Kammanāmhi kammupacayo 'ti kamme sati kammupacayo kamme

¹ C. okatten^o.

² B. kusalo.

³ B. bhajjatiti.

⁴ B. omits.

⁵ B. adds : vā.

⁶ B. otto.

vā patitthite kammupacayo va kammupacayato¹ ca vipāko nibbattatīti tasmin pana kamme² niruddhe yāva aṅkuruppādā bijam viya yāva vipākuppādā kammupacayo titthatīti 'ssa laddhi tasmā paṭijānāti. Tañ ñeva kammam so kammupacayo so kammavipāko 'ti. Yasmā kammamhi kammupacayo so³ ca yāva vipākuppādā titthatīti laddhi 'ssa³ tasmā tam⁴ tesam tiṇṇam pi ekattam⁵ pucchatī vipāko sārammaṇo⁶ 'ti idam vipāko viya vipākadhamma-dhammo pi ārammaṇapaṭibaddho yevā 'ti codanattham pucchatī itaro pana laddhivasena ekam⁷ paṭijānāti ekam patikkhipati. Patilome pi es' eva nayo. Sesam eththa yathā pālim eva niyyatīti.

KAMMUPACAYAKATHĀ NITTĀ. 11.

PANNARASAMO VAGGO.

TATIYO PANNĀSAKO NITTĀ.

¹ C. °yo. ² B. kamma. ³ C. omits. ⁴ B. nam.
⁵ C. ottakam. ⁶ B. āra°. ⁷ B. tam.

Idāni niggahakathā nāma hoti. Tattha ye loke balappattā vasibhūtā te yadi parassa cittam niggāñhitum na sakkuneyyum kā tesam balappatti ko vasibhāvo balappattiya pana vasibhāvena ca addhā te parassa cittam niggāñhantiti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānam te samdhāya par o p a r a s s ā¹ 'ti pucchā sakavādissa paññāñā itarassa tattha n i g g a ñ h a t i t i sakilesāpattito nivāreti. Sesam ettha yathā pālim eva niyyatīti.

NIGGAHAKATHĀ NITTĀ. 1.

Paggahakathāya pi es' eva nayo. 2.

Idāni yathā² sukhānuppādānakathā nāma hoti. Tatthā bahunnam vata no bhagavā sukhadhammānam³ upahattattā 'ti suttam nissāya paroparassa sukham anuppādetīti yesam laddhi seyyathāpi Hetuvādānam te samdhāya pucchā sakavādissa paññāñā itarassa. D u k k h a m a n u p-pādēti 'ti puttho pana tādisam suttapadam apassanto patikkhipati. Attano s u k h a n 'ti ādipañhe yam attano ca parassa vā tam anuppādātum na sakkā. Yam tass' eva kin te tattha anuppādānam nāmā 'ti patikkhipati. N'e v a attano 'ti ādipañhe pana yam evarūpam na tam anuppādinnañā nāma bhavitum arahatīti laddhiyā patijānāti. No vata re ti tādisassa sukhassa abhāvā vuttam. Sukhadhammānam upahattā 'ti vacanam bhagavato paresam

¹ B. °padassā.

² B. omits.

³ B. sukhapahatattā.

sukhuppattiya¹ paccayabhāvam² dipeti. Na³ annādinam viya sukhassa anuppādānam tasmā asādhakan 'ti.

SUKHĀNUPPĀDĀNAKATHĀ
NITTITĀ. 3.

Idāni adhigayha manasikārakathā nāma hoti. Tattha duvidho manasikāro nayato ca ārammaṇato ca. Tattha ekasamkhārassa pi aniccatāya ditṭhāya sabbe samkhārā aniccā 'ti avasesesu nayato manasikāro hoti. Atite pana samkhāre manasikaronto na⁴ anāgate manasikātum na⁴ sakkotīti. Atitādisu aññataram manasikaronto ārammaṇato manasikāro hoti. Tattha paccuppanne manasikaronto yena cittena te manasikaroti tam paccuppannakkhaṇe manasikātun na sakkoti. Tattha yesam sabbe samkhārā aniccā 'ti ādi vacanam nissāya manasikaronto nāma adhigayha adhiganhitvā sabbe samkhāre ekato manasikarotīti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyāparaseliyānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam yasmā sabbe ekato manasikaronto⁵ yena⁶ cittena⁴ manasikaroti tam pi manasikātabbam hoti. Tasmā tam cittatāya codetum tena cittena 'ti āha. Itaro ārammaṇam katvā na sakkā jānitun 'ti samdhāya patikkhipati. Evamlakkhaṇam cittan 'ti ñātattā⁷ pana tam pi cittam ñātam eva hotiti samdhāya patijānatīti. Atha vā tañ ñeva tassa ārammaṇam na hotīti patikkhipati. Sabbe samkhārā aniccā 'ti yada paññāya passatīti ādi⁸ nissāya uppannaladdhivasena patijānatīti. Sesapaññhadvaye pi es' eva nayo. Na³ tena phasenā 'ti ādisu pana tathārūpam suttam apassanto patikkhipat' eva. Atitādisu pañhesu hetṭhāvuttanayen' eva patikkhepapatiññā veditabbā. Sesam yathāpālim eva niyyatīti. Sabbe samkhārā 'ti ādivacanam nayato dassanam samdhāya

¹ B. sukhhappa^o.

² B. bhāvam.

³ C. omits.

⁴ B. omits.

⁵ B. orontena.

⁶ B. te.

⁷ C. ñāna^o.

⁸ B. ādinam.

vuttam. Na ekakkhaṇe ārammanato tasmā asādhakan 'ti.

ADHIGAYHA MANASIKĀRAKATHĀ

NITTTHITĀ. 4.

Idāni rūpam hetū 'ti kathā nāma hoti. Tattha hetū 'ti kusalamūlādino¹ hetu hetussāpi nāmam yassa kassaci paccayassāpi. Imam² pana vibhāgam akatvā. Cattāro mahābhūtā hetū 'ti vacanamattam nissāya avisesen' eva rūpam hetū 'ti yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Alobohetū 'ti kin te rūpam alophasamkhāto hetū ti puchhati itaro patikkhipati. Sesesu pi es' eva nayo. Mahābhūtā upādārūpānam uppādāya hetū 'ti. Ettha paccayatthena hetubhāvo vutto na mūlatthēna tasmā asādhakan 'ti.

RŪPAHETŪ 'TI KATHĀ

NITTTHITĀ. 5.

Sahetukakathāya pi iminā va nayena attho veditabbo 'ti.

BŪPAM SAHETUKAN 'TI KATHĀ

NITTTHITĀ. 6.

Idāni rūpam kusalākusalān 'ti kathā nāma hoti. Tattha kāyakammam vacikammam kusalām pi akusalām pīti vacanam nissāya kāyavacikammasamkhātam kāyaviññatti vacivīññatti rūpam kusalām pi akusalām pīti yesam laddhi seyyathāpi Mahimsāsakānañ c' eva Sammitiyānañ ca te samdhāya rūpam kusalān 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam yadi te rūpam kusalām³ evam⁴ vidhena eva na⁵ bhavitabban 'ti codetum sāra m-

¹ B. °dihetuyā pi nāmam.² B. idam.³ C. omits.⁴ C. adds : ti.⁵ C. vidhena nena.

maṇaṇ 'ti ādim āha. Parato akusalapañhe pi es' eva nayo. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

RŪPAM KUSALĀKUSALAN 'TI KATHĀ
NITTĀ. 7.

Idāni rūpam vipāko 'ti kathā nāma hoti. Tattha ¹ kammaṭṭa katattā uppānā citta-cetasi-kā viya kammaṭṭa uppānām rūpam pi vipāko 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānañ c' eva Sammitiyānañ ca te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam yadi te rūpam vipāko evamvidhena te na ² bhavitabban 'ti codetum su k h a v e d a n i y a n 'ti ādim āha. Sesam pālim eva niyyatīti.

RŪPAM VIPĀKO 'TI KATHĀ
NITTĀ. 8.

Idāni rūpam rūpāvacaram arūpam arūpāvacaran 'ti kathā nāma hoti. Tattha yam kāmāvacarassa kammaṭṭa katattā rūpam tam yasmā kāmāvacaram tasmā rūpāvacarārūpāvacara-kammānam pi katattā rūpena rūpāvacarārūpāvacarena ³ bhavitabban 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam te samdhāya atthi rūpam rūpāvacarārūpāvacara-n 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa sesam ettha hetṭhāvuttanayam evā 'ti.

RŪPĀVACARĀRŪPĀVACARAN 'TI KATHĀ
NITTĀ. 9.

Idāni rūparāgo rūpadhātupariyāpanno arūparāgo arūpadhātupariyāpanno 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā kāmarāgo kāmadhātupariyāpanno tasmā rūparāgārūparāgehi pi rūpadhātu-arūpadhātupariyāpannehi bhavitabban

¹ C. tassa.

² B. nena.

³ B. °care.

'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam hetthāvuttanayen' eva veditabban 'ti. Kevalam hi tattha rūpadhātum anuseti arūpadhātum anusetiti padaviseso. Sā ca laddhi seyyathāpi Andhakānam c' eva Sammītiyānañ c' eva. Ayam Andhakānam yevā 'ti.

RŪPARĀGO RŪPADHĀTUPARIYĀPANNO ARŪPARĀGO

ARŪPADHĀTUPARIYĀPANNO 'TI KATHĀ

NITTĀ. 10.

SOLASAMO VAGGO.

C. omits.

Atthi arahato puññupacayo 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesam arahato dānasamvibhāgañ cetiyavandanādini kam-māni disvā atthi arahato puññupacayo 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam arahā nāma pahīnapuññapāpo so yadi puññam kareyya pāpam pi¹ kareyyā 'ti codetum a p u ñ ñ u p a c a y o 'tī² āha. Itaro pāṇātipātādikiriyam apassanto patikkhipati puññābhisaṃkharan³ 'ti ādisu bhāvagāmikammam arahato natthiti patikkhipati. Dānaṃ dādeyyā 'ti ādisu kiriyācittena dānādipavattisambhavato sakavādi patijānāti. Itaro cittam anādiyitvā kiriyāpavattimattadassanen' eva laddhim patiññāpeti. Sāpana ayoniso patiññāpitattā appatiññāpitā hotiti.

ATTHI ARAHATO PUÑÑUPACAYO 'TI⁴ KATHĀ
NITTHITĀ. 1.

Idāni natthi arahato akālamaccū 'ti kathā nāma hoti. Tattha nāham bhikkhave samcetanikānam⁵ kammānam katānam upacitānam vipākam appatisamveditvā vyanti-bhāvam vadāmīti suttassa attham ayoniso gahetvā arahatā⁶ nāma sabbam kammavipākam patisamvedayitvā parinibbāyitabbam tasmā natthi arahato akālamaccū 'ti yesam laddhi seyyathāpi Rājagirikānañ c' eva Siddhatthikānañ ca te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam sacce tassa natthi akālamaccu arahantaghātakena nāma na⁷ bhavitabban 'ti codetum natthi arahanta-
g hātako 'ti⁸ āha. Itaro ānantariyakammassa c' eva

¹ C. hi. ² C.—B. ṭīti. ³ B. ṭan. ⁴ C. ca.

⁵ B. pacca°. ⁶ C. ṭā. ⁷ B. omits.

⁸ B. adds: ye.

tādisānam ca puggalānam sambhāvato patikkhipati. Visam na kameyyā 'ti pañhe yāva pubbe katam kammam parikkhayam na gacchatī tāva na kamatīti laddhiyā patikkhipati. Sesam ettha yathā pālim eva niyyatīti. Nāham bhikkhave 'ti suttam idam samdhāya vuttam. Samcetanikānam kammānam katānam vipākam appatisam-veditvā avinditvā¹ ananubhavitvā² vyantibhāvam³ tesam kammānam parivatūm paricchinnabhāvam³ na vadāmi. Tañ ca kho ditthadhammavedaniyānam ditthe va dhamme na tato² param⁴ uppajja⁵ vedaniyānam anantaram uppattim uppajjivtā va na tato param aparāpariyāyavedaniyānam⁶ na² yadā vipākokāsam labhati⁷ tathārūpe⁸ apare vā pariyāye evam sabbathā pi samsārapavatte sati laddhavipākavāre kamma na⁹ vijjatīti so jagatippadeso yattha thito¹⁰ muñceyya pāpakammā 'ti evam sante yad etam¹¹ aladdhavipākavāram pi kammam avassam arahato patisamveditabban 'ti kappanāvasena natthi arahato akālamaccū 'ti laddhipatitthāpanam katam tam dukkataṁ evā 'ti.

NATTHI ARAHATO AKĀLAMACCŪ 'TI KATHĀ
NITTHTITĀ. 2.

Idāni sabbam idam kammato' ti kathā nāma hoti. Tattha kammunā vattati loko 'ti suttam nissāya sabbam idam kammam kilesavipākavat̄tam kammato va hotīti yesam laddhi seyyathāpi Rājagirikānam c' eva Siddhatthikānañ ca te samdhāya s a b b a m i d a n 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam evam sante kammam pi kammato āpajjatīti codetum kammam pi kammato¹² ti¹³ āha. Itaro yadi kammam pi kammato va nāma tam kammam vipāko yeva siyā 'ti patikkhipati. Pubbekatahetū 'ti yadi sab-

¹ B. acintitvā. ² B. omits. ³ B. apariō.

⁴ B. pana. ⁵ B. upaō. ⁶ B. aparam apaō.

⁷ B. ontī. ⁸ C. opena. ⁹ C. kammena.

¹⁰ B. sa muccheyya. ¹¹ C. edam.

¹² B. kammakato. ¹³ hoti.

bam idam kammato pubbekatahetunānena bhavitabban 'ti codetum pucchati. Itaro pubbekatahetuvādabhayena patikkhipati. Kammato vā pi purimabhave² kammato 'ti kammavipāko sampajjati tena te sabbam idam kammavipākato³ 'ti⁴ āpajjatīti codetum pucchati. Itaro bijato aṅkurass' eva pacuppanna-pavattassa kammato nibbattim samdhāya patikkhipati. Dutiyam puttho tassāpi tassāpi kammassa bijassa purimabijato viya purimakammato pavattattā⁵ patijānāti. Pāna⁶ hāneyyā 'ti ādi. Yadi sabbam kammam vipākato pāṇātipātādīni kammavipāken' eva kareyyā 'ti codetum vuttam. Itaro dussilyacetanā pi purimakammanibbattattā ekena pariyāyena vipāko yevā 'ti laddhiyā patijānāti. Atha nam yadi te pāṇātipāto vipākato⁷ nibbattati. Pāṇātipāto viya vipāko pi saphalo āpajjatīti codetum sa phalo 'ti āha. Itaro pāṇātipātāssa nirayasamvattanikādibhāvato sa-phalatam passanto patijānāti. Kammavipākassa pana idam nāma phalan⁸ 'ti vuttatthānam apassanto patikkhipati. Adinnādānādisu pi es' eva nayo. Gilāna paccayabhesajja parikkharosaphalo 'ti āha deyyadhammavasena dānaphalam pucchati. Kammunā vattatitī puttam. Natthi kamman 'ti akammavāditam patikkhipitvā atthi kamman 'ti kammavāditam kammassa katam dīpeti. Na sabbass'⁹ eva kammato nibbatti tasmā asādhakan 'ti.

SABBAM IDAM KAMMATO 'TI KATHĀ
NITTĀ. 3.

Idāni indriyabaddhakathā nāma hoti. Tattha duvidham¹⁰ dukkham indriyabaddham anindriyabaddhañ ca indriyabaddham dukkhavatthutāya dukkham. Anindriyabaddham

¹ C. oko. ² B. ovārebhave. ³ B. vipākato.

⁴ B. omits. ⁵ C. pavattā 'ti.

⁶ B. pāni pāna yyā 'ti ādissati. ⁷ B. kamma.

⁸ B. mahappalan. ⁹ B. sabbamssa.

¹⁰ B. tividham.

udayabbayapaṭipūlanat̄thena¹ yad aniccam tam dukkhan 'ti samgahitattā dukkham imam vibhāgam agahetvā yassa patiññāya² bhagavati brahmaçariyam vussati tam indriya-baddham eva dukkham na itaran 'ti yesam laddhi seyyathā pi Hetuvādānam tesam³ itarassa pi dukkhabhāvam das-setum indriya baddhañ ñeva 'ti pucchā sakavā-dissa patiññā itarassa. Atha nam yasmā bhagavatā yad⁴ aniccam tam⁵ dukkhan 'ti vuttam. Yasmā indriyabaddhen' eva aniccena bhavitabban 'ti codetum indriya-baddhañ ñeva aniccan 'ti ādim āha. Nanu anindriyabaddham aniccan 'ti nanu pathavīpabbatapāsāñadi anindriyabaddham pi aniccan 'ti attho. Na vattabbam indriya baddhañ ñeva dukkhan 'ti pañhe āmantā 'ti patiññā sakavādissa. Anindriyabaddham hi dukkhadomanassānām ārammañām hoti. Uṇhakālasimī hi aggi sitakāle ca vāto dukkhassārammañām niccam pi bhogavināsādayo domanassassa tasmā vinā pi aniccat̄thena anindriyabaddham dukkhan 'ti vattabbam. Kammakilesehi pana anibbattattā dukkham ariyasaccan 'ti na vattabbam. Tathā maggena apariññeyyattā⁶ yasmā pana tiṇakat̄thā-dinirodho⁷ vā utubijadinirodho vā dukkhanirodha-ariyasaccam nāma na hoti. Tasmā indriyabaddham dukkham c' eva ariyasaccañ ca itaram pana dukkham evā 'ti. Idam nānattam dassetum patijānāti. Yathā indriyabaddhassā 'ti ādi vacanam⁸ indriyabaddhassa pariññeyyā⁹ brahmaçariyavāsañ ca pariññātassa¹⁰ puna anuppattim dīpeti. Ten' ev' ettha sakavādinā patikkhepo kato yad aniccam tam dukkhan 'ti vacanena pana samgahitassa anindriyabaddhassa dukkhabhāvam patisedhetum na sakkā 'ti. Tasmā asādhakan 'ti.

INDRIYABADDHAKATHĀ NITTĀ: 4.

¹ B. udayabbayassa. ² B. °ññā. ³ B. adds : idam.⁴ B. yam. ⁵ B. vā. ⁶ C. apariyeyattā ; B. patiññe°.⁷ C. °dhā. ⁸ C. °nassa. ⁹ B. patiññāya.¹⁰ B. pati°.

Idāni ṭhapetvā ariyamaggan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā ariyamaggo dukkhanirodhagāminī paṭipadā 'ti vutto tasmā ṭhapetvā ariyamaggam avasesā saṃkhārā dukkhā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Hetuvādānam te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Ātha nam yadi evam samudayassāpi dukkhabhāvo āpajjatīti codetum dukkha hasa mudayo pīti āha. Itaro hetulakkhaṇam samdhāya patikkhipati. Puna puttho pavattipariyāpanna-bhāvam samdhāya patijānāti. Tīn' evā 'ti pañhe sutta-virodhabhayena patikkhipati. Laddhivasena patijānāti. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

THAPETVĀ ARIYAMAGGAN 'TI KATHĀ
NITTĀ. 5.

Idāni na vattabbam saṃgho dakkhiṇam patiganhātīti kathā nāma hoti. Tattha paramatthato maggaphalan' eva saṃgho maggaphalehi añño saṃgho nāma natthi. Maggaphalāni ca na kiñci patiganhānti. Tasmā na vattabbam saṃgho dakkhiṇam¹ patiganhātīti yesam laddhi seyyathāpi etarahi mahāsunñatāvadasamkhātānañ ca Vetulyakānam.² Te samdhāya na vattabbam 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Ātha nam yadi saṃgho na patiganhāyya na nam satthā āhuneyyo 'ti ādihi thomeyyā³ 'ti codetum nanusamgho āhuneyyo 'ti ādim āha. Saṃghassa dānam dentīti ye te saṃghassa denti te patigāhakesu⁴ asati⁵ kassa dadeyyun 'ti codanattham vuttam. Ābutim jātavedo cā⁶ 'ti suttam parasamayato āgatam. Tattha mahāmeghan 'ti meghavutthim samdhāya vuttam. Vutthim hi medinī patiganhātīti na megham eva maggo patiganhātīti. Maggaphalāni saṃgho 'ti laddhiyā vadati. Na¹ ca¹ maggaphalān' eva saṃgho. Maggaphalahetubhā-

¹ C. omits.

² C. cetu^o; B. vatullakānam.

³ B. kopeyyā.

⁴ B. oñesu.

⁵ B. apati.

⁶ B. oñro vā.

vam¹ parisuddhe pana khandhe upādāya paññattā attha puggalā samgho tasmā asādhakam etan 'ti.

NA VATTABBAM SAMGHO DAKKHINAM PATIGAÑHĀTĪTI
KATHĀ NITTHITĀ. 6.

Idāni na vattabbam samgho dakkhiṇam visodhetīti kathā nāma hoti. Tattha maggaphalān' eva samgho nāma na ca tāni dakkhiṇam visodhetum sakkonti tasmā na vattabbam samgho dakkhiṇam visodhetīti yesam laddhi seyyathāpi tesañ ñeva te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Ā h u n e y y o 'ti ādi. Yadi samgho dakkhiṇam visodhetum na sakkuneyya² na nam satthā evam thomeyyā³ 'ti dassanattham vuttam. Visodhetīti mahapphalam karoti. Samghasmim hi appam dinnam bahum hoti bahum dinnam bahutaram. Dakkhiṇeyyā 'ti dakkhiṇārahā dakkhiṇāya anucchavikā dakkhiṇam visodhetum samatthā 'ti attho. Dakkhiṇam ārādhentīti sampādenti appamattikāya pi dakkhiṇāya mahantam phalam pāpuṇantīti attho. Sesam hetthavuttanayam evā 'ti.

NA VATTABBAM SAMGHO DAKKHINAM VISODHETĪTI
KATHĀ NITTHITĀ. 7.

Idāni na vattabbam samgho bhuñjatīti kathā nāma hoti. Tatrāpi maggaphalān' eva samgho nāma na ca⁴ kiñci bhuñjanti. Tasmā na vattabbam samgho bhuñjati pivati khādati sāyatīti yesam laddhi seyyathāpi tesañ ñeva te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā paravādissa.⁵ Atha nam yadi samgho na bhuñjeyya samghabhattādikaranam niratthakam bhaveyyā 'ti codetum nanu attthi⁶ keci samghabhattāni karontīti ādim āha ganabhojanan 'ti ādi. Yadi samgho na bhuñjeyya

¹ C. olāpātubhāva. ² B. nisakkā. ³ B. byādheyyyā.

⁴ C. va. ⁵ B. itarassa. ⁶ B.—C. attha.

kassa gaṇabhojanādīni siyun 'ti codanattham vuttam. Aṭṭha pānānīti idam pi yadi samgho na piveyya kass' etāni pānāni satthā anujāneyyā 'ti codanattham vuttam. Sesam idhāpi heṭṭhavuttanayen' eva veditabban 'ti.

NA VATTABBAM SAMGHO BHUÑJATĪTI KATHĀ
NITTĀ. 8.

Idāni na vattabbam samghassa dinnam mahapphalan 'ti kathā nāma hoti. Tatrāpi maggaphalān' eva samgho nāma na ca sakkā tesam kiñci dātum na tehi paṭigāñhitum na tesam dānenā koci upakāro ijjhati¹ tasmā na vattabbam samghassa dinnam mahapphalan 'ti yesam laddhi seyyathāpi tesañ ñeva te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Āhuneyyo 'ti ādi yadi samghassa dinnam na mahapphalam bhavyeyya na nam satthā evam thomeyyā 'ti dassanattham vuttam sesam yathā pālim eva niyyatīti.

NA VATTABBAM SAMGHASSA DINNAM
MAHAPPHALAN 'TI KATHĀ NITTĀ. 9.

Idāni na vattabbam buddhassa dinnam mahapphalan 'ti kathā nāma hoti. Tattha buddho bhagavā na kiñci pari-bhuñjati lokānuvattanattham² pana³ paribhuñjamānam viya attānam⁴ dasseti⁵ tasmā⁶ nirupakārattā na vattabbam tassa⁷ dinnam mahapphalan 'ti yesam laddhi seyyathāpi tesañ ñeva te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Dipadānam a g g o 'ti ādi mānussadussile pi dānam sahassagunam hoti kim aṅga⁸ pana evarūpe aggapuggale 'ti dassanattham vuttam. Sesam ettha yathā pālim eva niyyatīti.

NA VATTABBAM BUDDHASSA DINNAM MAHAPPHALAN 'TI
KATHĀ NITTĀ. 10.

¹ B. icchatī. ² B. ḡekā na vattabbam nattham.

³ B.—C. na. ⁴ B. sattānam. ⁵ B.—C. cūtum.

⁶ B. yasmā. ⁷ B. tasmi. ⁸ C. aham.

Idāni dakkhiṇāvisuddhikathā nāma hoti. Tattha yadi paṭiggāhakato dakkhiṇā visujjheyya¹ mahaphalā bhaveyya. Dāyakena dānam dinnam patiggāhakena² vipāko nibbatti-to 'ti. Añño aññassa kārako bhaveyya. Parakatam sukhadukkham āpajjeyya. Añño kareyya añño paṭisamvdeyya. Tasmā dāyakato va dānam visujjhati³ no paṭiggāhakato dāyakass' eva cittavisuddhi vipākadāyikā hotiti yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānam te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Āhu ne y yo 'ti ādi. Yadi paṭiggāhakato dānam na visujjheyya kim assa āhuneyyādi-bhāvo kāreyyā 'ti dassanattham vuttam. Añño aññassa kārako 'ti yadi dāyakassa dānacetanā paṭiggāhakena katā bhaveyya yuttarūpam siyā⁴ tassa⁵ pana dānacetanā parisuddham⁶ paṭiggāhakasamkhātam vatthum paṭicca mahāvipākaṭṭhena visujjhati⁷ tasmā acodanā esā paṭiggāhakato pi dānam visujjhati.

DAKKHIÑĀVISUDDHIKATHĀ

NITTĀHITĀ. 11.

SATTARASAMO VAGGO.

¹ C. sujjheyya. ² B. °nena. ³ B. °tīti. ⁴ B. piyā.
⁵ B. kassa. ⁶ B. paṭisuddhi. ⁷ B. vibhūti.

Idāni manussalokakathā nāma hoti. Tattha bhagavā loke jāto loke samvaddho lokam abhibhuyya viharati anupalitto lokenā 'ti suttam ayoniso gahetvā bhagavā Tusitabhavane nibbatto tath' eva vasati manussalokam āgacchati nim-mittarūpamattakam¹ pan' ettha dassetīti yesam laddhi seyyathāpi etarahi Vetulyakānam yeva. Te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam vuttkāsenā² c' eva suttasādhanena ca saññāpetum nānu atthiti ādim āha. Loke jāto 'ti paravādi Tusitapuram samdhāya vadati. Satthāra pan' etam manussalokañ ūnāva samdhāya vuttam. Lokam abhibhuyyā 'ti paravādi manussalokam abhibhuyya viditvā³ 'ti ditthiyā⁴ vadati. Satthā pana ārammanalokam abhibhavitvā vihāsi anupalitto manussalokenā⁵ 'ti paravādi manussalokena anupalittatam samdhāya vadati. Satthā pana lokadhammesu kilesehi anupalitto vihāsi. Tasmā asādhakam etan 'ti.

MANUSSALOKAKATHĀ.

NITTTHITĀ. 1.

Idāni dhammadesanākathā nāma hoti. Tattha Tusi-tapure thito bhagavā dhammadesanatthāya abhinimmitam⁶ peseti. Tena c' eva tassa ca desanam sampaticchitvā āyasmata Ānandena dhammo desito na buddhena bhagavatā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Vetulyakānañ⁷ c' eva te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam yadi tena dhammo desito so yeva⁸ satthā bhaveyyā 'ti codetum abhinimmito jino 'ti ādim āha. Itaro

¹ C. nimittao. ² B. puttho^o. ³ B. abhibhavita 'ti.⁴ B. ditthitā. ⁵ B. lokenā. ⁶ C. animittam.⁷ B. Vethullakānañ. ⁸ B. eva.

tathā asampaticchanto paṭikkhipati. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

DHAMMADESANĀKATHĀ

NITTĀHITĀ. 2.

Idāni karuṇākathā nāma hoti. Tattha piyāyitānam vatthūnam vipattiyā sarāgānam rāgavasena karuṇāpatirūpakam pavattim disvā rāgo va karuṇā nāma so¹ bhagavato natthi. Tasmā natthi buddhassa bhagavato karuṇā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānam te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam karuṇā nām' esā nikkilesatāya c' eva sattārammanatāya ca cetovimuttiyā ca ekādasānisamsatāya² ca mettādīhi samāna-jātikā. Tasmā yadi bhagavato karuṇā natthi mettādayo pi ssa na siyun 'ti codanattham natthi buddhassa bha g a v a t o m e t t ā 'ti ādim āha. Akāruṇiko 'ti pañhe tathārūpam apassanto paṭikkhipati. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

KARUNĀKATHĀ NITTĀHITĀ. 3.

Idāni gandhajātakathā nāma hoti. Tattha yesam buddho bhagavā 'ti ayoniso pemavasena bhagavato uccārapassāvo aññagandhajāte ativiya adhiganhāti³ natthi tato sugandhataram gandhajātan 'ti laddhi seyyathāpi ekaccānam Andhakānam c' eva Uttarāpathakānañ ca te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam ettha yathā-pālim eva niyyatīti.

GANDHAJĀTAKATHĀ NITTĀHITA. 4.

Idāni ekamaggakathā nāma hoti. Tattha yesam bhagavati ayoniso pemavasena bhagavā sotāpanno hutvā

¹ B. adds : ca.² B. ekārasāo.³ B. abhiō.

sakadāgāmī sakadāgāmī hutvā anāgāmī¹ anāgāmī hutvā arahattam sacchākāsi.² Eken' eva pana ariyamaggena cattāri phalāni sacchākāsīti³ laddhi seyyathāpi tesañ ñeva. Te samdhāya pucchā sakavādissa paññā itarassa. Atha nam catūhi⁴ phalehi saddhim uppannānam catunnam catunnam phassādinam ekato samodhānavasena codetum catunnam phassādinan 'ti ādim āha. Sotāpattimaggena 'ti ādi kataramaggena sacchikarotiti puchchanattham vuttam. Arahattamaggenā 'ti ca vutte tena sakkāyaditthādīnam pahānabhāvavasena⁵ codeti. Bhagavā sotāpanno 'ti buddhabhūtassa sotāpannabhāvo natthiti patikkhipati. Parato pañhadvaye pi es' eva nayo sesam ettha yathā pālim eva niyyatīti.

EKAMAGGAKATHĀ NITTITĀ. 5.

Idāni jhānasamkantikathā nāma hoti. Tattha yesam idha bhikkhave bhikkhu vivic' eva kāmehi —pe— pathamajjhānam upasampajja viharati vitakkavicārānam vūpasamā dutiyajjhānam tatiyajjhānam catutthajjhānam upasampajja viharatiti imam paṭipātidesanam nissāya tassa jhānassa upacārappavattim⁶ vinā va jhānā jhānām samkamatiti laddhi seyyathāpi Mahimsāsakānañ c' eva ekaccānañ ca Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa paññā itarassa. Atha nam yadi te dutiyajjhānupacāram appatvā uppatipātiyā paṭhamajjhānā⁷ dutiyajjhānañ c' eva samkamatiti paṭhamato tatiyam⁸ dutiyato⁸ catuttham pi samkameyyā 'ti codetum p a t h a m a j j h ā n ā 'ti ādim āha. Yā p a t h a m a s s ā 'ti ādi. Yadi paṭhamato anantaram⁹ dutiyam¹⁰ dutiyādīhi vā tatiyādīni samāpajjati ekāpajjrena¹¹ samāpajjeyyā 'ti codanattham vuttam. Kāme¹² ādīnavato 'ti paṭhamam kāme ādīnavato manasikaroto

¹ B. adds: vā. ² C. saccikāsi. ³ C. saccikāsīti.

⁴ B. adds: catūhi. ⁵ B. pahānāo. ⁶ B. °sampatti.

⁷ C. °nam. ⁸ B. omits. ⁹ C. antaram.

¹⁰ C. omits. ¹¹ C. °vajjanena. ¹² C. ñāne.

pacchā uppajjati¹ jhānakkhāne pan' esa nimittam eva manasikarotiti. Tañ ñeva pāthaman 'ti yadi purimajavanato pacchimajavanam viya anantaram uppajjeyya. Thapetvā purimapacchimabhāvam lakkhanato tañ ñeva tam bhavyeyā 'ti codetum puchhati. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo. Vivic' eva kāmehīti ādīhi paṭipātiyā jhānānam desitabhāvam dipeti na ananta-ruppatti. Tasmā asādhakan 'ti.

JHĀNASAMKANTIKATHĀ

NITTĀ. 6.

Idāni jhānantarikakathā² nāma hoti. Tattha yesam samaye pañcakanaye pañca jhānāni na vibhattāni kevalam tayo. Samādhi udditīthā³ 'ti avitakkavicāramattassa samādhino okāsam ajānantānam pathamassa ca dutiyassa jhānassa anantare jhānantarikā nāma esā 'ti laddhi seyyathāpi Sammitiyānañ c' eva ekaccānañ ca Andhakā-nam te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam jhānam pi cetasikā dhammā phassādayo pi tasmā yadi jhānantarikā nāma na⁴ bhavyeyya phassantarikādīhi pi te bhavitabban 'ti codanattham atthi phassanta-rikā 'ti ādim āha. Dutiyassa ca jhānassā 'ti yadi jhānantarikā nāma bhavyeyya dutiyatatiyādini pi jhānān' eva tesam pi antarikāya⁵ bhavitabban 'ti codanattham vuttam. So⁶ kevalam laddhiyā abhāvena patikkhipati c' eva patijānatī ca. Pāthamassa cā 'ti puttho laddhivasena patijānatī. Savitakko savicāro 'ti ādi. Tiñnam pi samādhinam samādhībhāve samāne avitakko avicāramatto va samādhijjhānantariko na itaro 'ti koci⁷ ettha visesahetu⁸ 'ti codanattham vuttam dvinnam jhānānam paccuppannānan 'ti pāthamadutiyāni samdhāya puchhati. Itaro tesam paccuppannānam yeva

¹ B. uppajja. ² C. °yakathā. ³ C. uddhi°; B. udio.⁴ B. omits. ⁵ C. °yā. ⁶ C. omits.⁷ B. ko.⁸ C. visesabhū.

anantare¹ avitakko vicāramatto samādhijjhānantarikā nāma hotiti laddhiyā patijānāti. Paṭhamajjhānaṁ niruddhaṁ² 'ti puttho. Tinnāmekakkhaṇe pavatti na yuttā 'ti patijānāti. Animittavihāramatto³ sāmādhi paṭhamam jhānan 'ti catukkanyavasena pucchati.⁴ Sakavādī tasmiṁ naye tassa abhāvā paṭikkhipati. Nanutayo sāmādhi ti ettha assamādhippāyena gatesu tisū samādhisu dve samādhī jhānān' eva na jhānantarikā. Evam itarena pi jhānen' eva bhavitabbam na jhānantarikāyā 'ti.

JHĀNANTARIKAKATHĀ

NITTĀ. 7.

Idāni sāmāpanno¹ saddam sunātīti kathā nāma hoti. Tattha yasmā paṭhamajjhānassa⁵ saddo kāntako⁶ vutto bhagavatā. Yadi ca sāmāpanno tam suneyya kathām kāntako siyā. Tasmā sāmāpanno saddam sunātīti yesam laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānam te sāmādhāya pucchā sakavādissa paṭīññā itarassa. Cakkhunā rūpam pāssatīti ādi sāmāpannassa tāva pāñcadvāram⁷ pavattam natthi. Tasmā⁸ asati yadi so saddam suneyya rūpam pi passeyyā 'ti codanattham vuttam. Saddo kāntako 'ti vikkhepakaranātta⁹ vuttam.¹ Olārikena hi saddena sote ghāttite¹⁰ paṭhamajjhānato vutthānam hoti. Tena tam¹¹ vuttam tasmā asādhakam. Dutiyajjhāna ssā 'ti ādi yathā añño pi kāntako anto¹² sāmāpattiyyam natthi.¹³ Evam saddasava nam pīti codanattham vuttam. Sabbam uttānattham eva 'ti.

SĀMĀPANNO¹ SADDAM SUNĀTĪTI KATHĀ.

NITTĀ. 8.

¹ C. omits. ² C. nirujjhān.³ B. avitakko vicāramatto. ⁴ C. omits till the end of 7.⁵ B. paṭhamassa. ⁶ C. khandhake; B. kāndako.⁷ B. pāñca. ⁸ B. tasmi. ⁹ B. okadattā.¹⁰ C. sotena sadhim tena. ¹¹ B. netam.¹² C. attano. ¹³ B. tattha.

Idāni cakkhunā rūpam passatīti kathā nāma hoti. Tattha cakkhunā rūpam disvā 'ti vacanam nissāya pasādacakkhum eva rūpam passatīti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam yadi cakkhunā rūpam passeyya rūpena rūpam passeyyā 'ti codetum¹ rūpena rūpam passatīti ādim āha. Itaro rūpāyatanaṁ samdhāya paṭikkhipitvā puna puṭho cakkhum eva samdhāya paṭijānāti.² Paṭijānātīti ettha assa adhippāyo. Passatīti mayam paṭijānānam samdhāya pucchāma na cakkhupasamjhāramattam³ tasmā vadehi⁴ tāva kin te cakkumā rūpena rūpam paṭijānātīti. Itaro purimanayen' eva paṭikkhipati c' eva paṭijānātīti ca. Atha nam evamsante rūpam pi manoviññānam āpajjati tam⁵ hi paṭijānāti nāmā⁶ 'ti codetum rūpam manoviññānan 'ti āha. Itaro lesam alabhanto paṭikkhipat' eva. Atti cakkhusa āvajja nā⁷ 'ti ādi. Yadi cakkhu paṭijānanatthena passati cakkhuvīññānassa viya⁸ tassāpi āvattanāya⁹ bhavitabban 'ti codetum pucchatī. Itaro yasmā na¹⁰ āvajjanapatibaddham¹¹ cakkhunā tam āvajjanānantaram uppajjati tasmāna h' evā¹² 'ti paṭikkhipati. Sotena saddam 'ti ādisu pi es' eva nayo. Idha bhikkhave bhikkhu cakkhunā rūpam passatīti sambhārakathānayena vuttam. Yathāpi usunā vijjhanto pi dhanunā vijjhātīti vuccati. Evam cakkhuvīññānena passanto cakkhunā passatīti vutto. Tasmā asādhakam etam. Sesesu pi es' eva nayo.

CAKKHUNĀ RŪPAM PASSATĪTI KATHĀ

NITTTHITĀ. 9.

ATTHĀRASAMO VAGGO.

¹ C. adds : tvam. ² C. omits till samdhāya.
³ B. cakkhumasamō. ⁴ B. hi tehi. ⁵ B. ṭīti hi.
⁶ B. patijānāmā 'ti. ⁷ C. ājānā; B. vajjanā.
⁸ B. omits. ⁹ B. āvajjanāssa. ¹⁰ C. omits.
¹¹ B. obandham. ¹² B. hetū.

Idāni kilesappahānakathā¹ nāma hoti. Tattha yasmā kilesappahānam nāma atthi. Pahinakilesassa ca atitā pi kilesā pahinā ca² honti anāgatā pi paccuppannā pi tasmā³ atite kilese jahati anāgate na⁴ pi paccuppanne na⁴ piti yesam laddhi seyyathā pi ekaccānam Uttarā-pathakānam te samdhāya atite⁵ 'ti adisu⁵ pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam yathāpālim eva niyyatīti. Natti kilesajahana⁶ 'ti imasmin pana paravādi-pañhe yasmā kacavaram⁶ jahantassa kacavare⁶ chaddanavāyāmo viya kilese jahantassa na atitādibhedesu kilesesu vāyāmo atthi nibbānārammaṇe⁷ pana ariyamagge pavattite kilesā anuppannā yeva na⁴ uppajjantīti pahinā nāma honti. Tasmā na h' evā⁸ 'ti patikkhipati. Tena hi atite kilese⁸ ja hatīti ādi pana yasmā natthi kilesajahana⁹ 'ti na vattabbam tasmā⁹ atitādibhede pajahatīti chalena vuttam.

KILESAJAHANAKATHĀ

NITTĀ. 1.

Idāni suññatākathā nāma hoti. Tattha suññatā 'ti dve suññatā khandhānañ ca anattalakkhaṇam nibbānañ ca tesu anattalakkhaṇam tāva ekaccam ekena pariyyayena siyā samkhārakkhandhapariyāpannam nibbānam apariyāpannam eva imam pana vibhāgam agahetvā suññatā samkhārakkhandhapariyāpannā 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Animittan¹⁰ 'ti sabbanmittarahitam nibbānam appaṇihito 'ti pi tass' eva nāmam. Kasmā pan' etam abhatan 'ti

¹ B. °jahana°. ² B. va. ³ B. vā. ⁴ B. omits.⁵ B. ādi. ⁶ B. gajavaram. ⁷ B. nippahannā°.⁸ C. omits. ⁹ C. yasmā.

Avibhajjavādivāde dosāropanattham. Yassa hi avibhajitvā¹ ekamsen' eva suññatā samkhārakkhandhapariyāpannā 'ti laddhi. Tassa nibbānam pi samkhārakkhandhapariyāpannan 'ti āpajjati. Imassa dosassāropanattham animittam appaṇihitan 'ti ābhatan.² Itaro tassa pariyāpannabhāvam anicchanto paṭikkhipati. Sam k h ā r a k k h a n d h o n a a n i c c o 'ti ādi nibbānasamkhātāya suññatāya aniccabhāvapattidosassanattham vuttam. Samkhārakkhandhassa suññatāyā³ 'ti yadi aññassa khandhassa suññatā aññakhandhapariyāpannasamkhārakkhandhasuññatāya⁴ pi sesakkhandhapariyāpannāya bhavitabban 'ti codanattham vuttam. Sam k h ā r a k k h a n d h a s s a s u ñ ñ a t ā n a v a t - t a b b ā 'ti ādi.⁵ Yadi samkhārakkhandhasuññatā⁶ sesakkhandhapariyāpannā na hoti. Sesakkhandhasuññatā pi samkhārakkhandhapariyāpannā nāma ahosīti paṭilomadassanattham vuttam. Suññam idam bhikkhave samkhārā 'ti suttam parasamayato⁷ ābhatham.⁸ Tattha sam k h ā r ā 'ti sabbe samkhārā anicca 'ti āgatathāne viya pañca khandhā te ca⁹ attaniyasuññatā¹⁰ suññatā¹¹ 'ti sāsanāvacaram¹² hoti. Na virujjhati tasmā anuññatam. Yasmā pan' etam suññatāya samkhārakkhandhapariyāpannatam¹³ dīpeti tasmā asādhakan 'ti.

SUÑÑATĀKATHĀ NITTĀTHITĀ. 2.

Idāni sāmaññaphalakathā nāma hoti. Tattha maggavīthiyam pi phalasamāpattiyan pi ariyamaggassa vipākacittam sāmaññaphalam nāmā 'ti sakasamaye samnitthānam yesam pana tathā¹⁴ agahetvā kilesappahānañ c' eva phalapattiñ¹⁵ ca sāmaññaphalam tasmā asamkhatan 'ti laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānam te samdhāya pucchā

¹ B. avibhajitvā. ² C. āhatam. ³ B. otā.⁴ C. aññe khandhe. ⁵ B. ādissati. ⁶ B. °khandhassa.⁷ B. pasassamassato. ⁸ B. āgatam. ⁹ C. va.¹⁰ C. attatta°; B. °niyam. ¹¹ B. suññā. ¹² B. °cavaram.¹³ B. °bhāvam. ¹⁴ C. panatthā. ¹⁵ B. phaluppattiñ.

sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha hetṭhāvuttanayattā yathā pālim eva niyyatī.

SĀMAÑÑAPHALAKATHĀ
NITTĀTHITĀ. 3.

Idāni pattikathā nāma hoti. Tattha yam yam patilabhati tassa tassa patilabho patti nāma sā ca asamkhatā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānañ ñeva te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam idhāpi hetṭhāvuttanayattā yathā pālim eva niyyatī. Na vattabba n 'ti ādi yāya laddhiyā patti asamkhatā 'ti maññati. Tam pakāsetum vuttam. Tattha sakavādī na h' eva vattabbe 'ti patikkhipanto ¹ kevalam patti�ā rūpādi-bhāvam na sampaticchati. Na hi patti nāma koci dhammo atthi na ² pana asamkhatabhāvam anujānāti. Itaro pana patikkhepamatten' eva asamkhatā 'ti laddhim patitthāpeti. Sā ayoniso patitthāpitattā appatitthāpitā yevā 'ti.

PATTIKATHĀ NITTĀTHITĀ. 4.

Idāni tathatākathā nāma hoti. Tattha yesam rūpādinam sabbadhammānam rūpādisabhāvatā samkhatā tathatā nāma atthi. Sā ca samkhatesu rūpādīsu apariyāpannattā asamkhatā 'ti laddhi seyyathāpi ekaccānam Uttarāpathakānam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa sesam idhāpi hetṭhāvuttanayattā pākaṭam evā 'ti.

TATHATĀKATHĀ NITTĀTHITĀ. 5.

Idāni kusalakathā nāma hoti. Tattha anavajjam pi kusalam itthavipākānam ³ pi anavajjam nāma kilesavippayuttam ayam nayo thapetvā akusalam sabbadhamme ⁴

¹ B. ḡopento. ² B. tada. ³ B. idha vipākam.

⁴ B. ḡdhammo.

bhajati. Itthavipākan¹ nāma āyatim² āyati-uppattipavat-tesu itthaphalanipphādakan³ puññam⁴ ayam nayo kusalattiKE ādipadam eva bhajati yesam pana imam vibhāgam agahetvā anavajjabhāvamatten' eva nibbānam kusalan 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānam tesam itthavipāka⁴ thena nibbānassa kusalatābhāvam⁵ dipetum pucchā sakavādissa attano laddhivasena patiññā itarassa. Sesam idhāpi hetthāvuttanayattā uttānattham evā 'ti.

KUSALAKATHĀ NITTĀ. 6.

Idāni accantaniyāmakathā nāma hoti. Tattha yesam sakim nimuggo va hotiti suttam nissāya. Atthi puthujjānassa accantaniyāmatā 'ti laddhi seyyathāpi ekaccānam Uttarāpathakānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Mātughātako 'ti ādi niyatamicchāditthikassa ca mātughātakādinañ ca samāne micchattaniyāme mātughātakādīhi pi te accantaniyatehi bhavitabban 'ti codanattham vuttam itaro niyatamicchāditthiko samkhārakhānuko⁶ bhavantare niyato va. Ime pana ekasmiñ ñeva attabhāve 'ti laddhiyā na h' evā 'ti patikkhipati. Vicikicchā uppajjeyyā 'ti ayam⁷ niyato vā⁸ no⁹ vā 'ti evam uppajjeyyā 'ti pucchatī. Itaro anuppattikāraṇam apassanto patijānāti. Anuppajjeyyā 'ti puttho pana yam ditthim asevanto¹⁰ niyāmam okkanto tattha anuppattim samdhāya patijānāti. Tato pahinā 'ti puttho maggena appahinattā patikkhipati ditthim arabbha asamudācārato¹¹ patijānāti. Atha nam yasmā pahānam nāma vinā ariyamaggena natthi tasmā tassa vasen' eva codetum sotāpatti maggenā¹² 'ti ādim āha. So eka-maggenāpi¹³ appahinattā patikkhipati. Puna kāta menā

¹ B. idha.² B. omits.³ B. idha^o.⁴ B. suññam.⁵ C. ottābhāvam.⁶ B. samsāra^o.⁷ C. āhidi.⁸ C. omits.⁹ C. ne.¹⁰ C. aseva^o.¹¹ B. apa^o.¹² B. oggenāpattīti.¹³ B. oti.

'ti puṭṭho micchāmaggam saṃdhāya a k u s a l e n ā 'ti āha. U c c h e d a d i t̄ h i u p p a j j e y y ā 'ti dutiyaniyāmup-pattim pucchati. Itaro yasmā ye pi te ukalāvassahaññā¹ natthikavādā² ariyavādā ahetuvādā 'ti vacanato tisso pi niyatamicchāditthiyo ekassa uppajjanti. Tasmā patijānāti Atha nam³ nanu³ nāma so accantaniyato⁴ 'ti codetum h a ñ c ī t i ādim āha. Accantaniyatassa hi dutiyaniyāmo niratthako. N' u p p a j j e y y ā 'ti pañhe yam⁵ sassatadit-thiyā sassatan 'ti gahitam⁶ tad eva ucchijjissatīti gahetvā anuppattim samdhāya patijānāti. P a h ī n ā 'ti puṭṭho maggena appahinattā patikkhipati. Vuttanayena anup-pajjanato patijānāti. S a s s a t a d i t̄ h i u p p a j j e y y ā 'ti ādisu pi es' eva nayo. Sesam vicikichāvare vuttanayam eva. N a v a t t a b a n 'ti pucchā sakavādissa tassa sūt-tassa atthitāya patiññā sakavādissa. Na pana so bhavan-tare pi nimuggo va. Imasmīñ ñeva hi bhave abhabbo so tam ditthim pajahitum 'ti ayam ettha adhippāyo. Tasmā asādhakam etan 'ti. Sabbakālam ummujjītvā⁵ nimujjatīti ādi vacanamatte⁶ abhinivesam akatvā attho pariyesitabbo 'ti dassanattham vuttan 'ti.

ACCANTANIYĀMAKATHĀ

NITTĀ. 7.

Idāni indriyakathā nāma hoti. Tattha lokiyā saddhā yeva nāma na saddhindriyam. Tathā lokiyam viriyam sati samādhi paññā. Paññā yeva nāma na⁷ paññindriyan 'ti yesam laddhi seyyathāpi Hetuvādānañ c' eva Mahimsāsa-kānañ ca te saṃdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Natthi⁷ lokiyā saddhā 'ti ādi yasmā⁸ lokiyā pi saddhādayo va⁹ dhammā adhipatiyatthena¹⁰ indriyam na

¹ B. ukkathakavassa rāññā. ² B. °vāti.³ B. omits. ⁴ B. °niyamo. ⁵ B. uppajjītvā.⁶ B. napajjana°. ⁷ C. omits. ⁸ C. yasmim.⁹ C. ca. ¹⁰ B. adhi°.

saddhādīhi aññam saddhindriyādi¹ nāma atthi. Tasmā lokiyānam pi saddhādīnañ ñeva saddhindriyādibhāvadassanattham vuttam. Attī lokiyomano 'ti ādi. Yathā te lokiya pi manādayo va dhammā manindriyādīni evam lokiya saddhādayo pi saddhindriyādīnīti upamāya tass' eva 'tthassa vibhāvanattham vuttam. Sesam ettha yathā pālim eva niyyatī.

INDRIYAKATHĀ NITTĀHITĀ. 8.

EKŪNAVĀSATIMO VAGGO.

¹ C. °yāni.

Idāni asam̄cicca kathā nāma hoti. Tattha anantariya-vatthūni nāma garūni bhāriyāni. Tasmā asam̄ciccāpi¹ tesu vatthūsu vikopitesu anantariko² hotīti yesam laddhi seyyathāpi ekaccānam Uttarāpathakānam. Te sam̄dhāya a s a m c i c c ā 'ti pucchā sakavādissa laddhivasena patiññā itarassa. Atha nam yasmā anantarikakammam nāma kammapathappattam yadi ca asam̄cicca kammapathabhedo siyā avasesā pāṇātipātādayo pi asam̄cicca³ bhaveyyun 'ti codanattham a s a m c i c c a pāṇām h a n t vā 'ti ādim āha. Itaro tathārūpāya laddhiyābhāvena patikkhipati. Sesam yathā pālim eva niyyātīti. Na v a t t a b-b a m m a t u g h a t a k o 'ti pucchā paravādissa.⁴ Rogapatikārādikāle asam̄cicca ghātam sam̄dhāya patiññā sakavādissa. Nanu mātā jīvitā v o r o p i tā 'ti pañhe hi⁵ pi asam̄cicca voropitam sam̄dhāya patiññā sakavādiss' eva. Adhippāyam pana agahetvā h a ñ c i t i laddhipatithāpanam itarassa. Tam ayoniso patithāpitattā appatithitam eva. Pitughātakādisu pi es eva nayo. Samghabhedake pana dhammasaññam⁶ sam̄dhāya s a m g h a b h e d o ānanta r i k o 'ti pucchā sakavādissa samghasamaggam bhedetvāna⁷ kappam nirayamhi paccatīti vacanam ayoniso gahetvā patiññā paravādissa. Puna s a b b o 'ti sakapakkhe⁸ dhammasaññim⁹ sam̄dhāya patikkhipati parapakkhe dhammasaññim⁹ sam̄dhāya patijānāti. Dhammasaññipañhadvaye¹⁰ pi es' eva nayo. Nanu vuttam bhagavatā 'ti suttam ekanten' eva dhammadvādissa ānantarikābhāvadassanattham¹¹ vuttam. Āpāyiko nerayiko 'ti gāthāya¹² pi adhammavādī yeva adhippeto. Itaro pana adhippā-

¹ C. ti. ² C. oto. ³ C. adds : pāṇā. ⁴ C. saka°.

⁵ B. omits. ⁶ B. saññā; C. saññā. ⁷ B. bhetvāna.

⁸ C. okha. ⁹ B.—C. °ñi. ¹⁰ C. °naye.

¹¹ B. anantarika°. ¹² B. tatthāya.

yām agahetvā laddhim patitīthāpeti.¹ Sā ayoniso patitīthā-pitattā appatitīthitā yevā 'ti.

ASAMCICCAKATHĀ NITTĀHITA. 1.

Idāni nānakathā nāma hoti. Tattha duvidham nānam lokiyañ ca lokuttarañ ca lokuttaralokiyasamāpattiñnānam² pi hoti.³ Dānādivasena pavattam⁴ kammassa katam nānam pi lokuttaram saccaparicchedakam⁵ maggañānam pi phalañānam pi. Imam pana vibhāgam akatvā saccaparicchedakam eva nānam na itaram tasmā natthi puthujjanassa nānan 'ti yesam laddhi seyyathāpi Hetuvādanam te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Paññā 'ti ādi nānam eva ca na dassanattham vuttam. Tenedam⁶ dipeti. Yadi tassa nānam natthi paññādayo pi natthi. Atha paññādayo⁷ atthi nānam pi atthi. Kasmā paññādīnam⁸ nānato anaññattā. P a t h a m a j j h ā n a n 'ti ādi samāpattiñnānadassanattham vuttam. Dāna m d a d e y ā 'ti ādi³ kammassa katañānassa⁹ dukkham patijānātīti lokuttaramaggañānam eva dipeti na ca lokuttaram eva nānan 'ti.

NĀNAKATHĀ NITTĀHITA. 2.

Idāni nirayapālakathā nāma hoti. Tattha niraye nerayikakkammān'¹⁰ eva nirayapālarūpena¹¹ vaddhenti.¹² Natthi nirayapālā nāma sattā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam yadi tattha nirayapālā na siyum kammakārañā¹³ pi na bhaveyyum kārañikesu¹⁴ hi satikārañā 'ti codetum

¹ B. °petvā. ² C. lokiyañ samāpatti°. ³ C. omits.

⁴ C. pavattitum. ⁵ B. sattā°; C. saccapati°.

⁶ B. tenevā. ⁷ B. saññā°. ⁸ B. saññā°.

⁹ C. katham. ¹⁰ B. nerayaka°. ¹¹ B. °rūpavasena.

¹² B. sodhenti. ¹³ B. °rakā. ¹⁴ C. kārañiko.

natti nirayesū 'ti ādim āha. Atthi manus-sesū 'ti paccakkhena nāpanattham vuttam. Yathā hi manussesu satikārañikesu kārañā evam tattha piti ayam ettha adhippāyo. Atthi nirayesū 'ti pucchā sakavādissa ¹ patiññā itarassa. Na ² Vessabhū no pi ca pettirajā ³ 'ti paravādinā sakasamayato suttam ābhatam.⁴ Tam pana sāsanāvacarikan 'ti sakavādinā anuññatam. Tattha Vessabhū 'ti eko devo pettirajā ² 'ti pettivisaye peto mahiddhiko Somādayo pākatakāyo ⁵ ca. Idam vuttam hoti. Attano kammehi ito panunnam paralokam pattam ⁶ tam purisam na ete Vessabhū-ādayo hananti. Yehi pana so kammehi ⁷ tattha panunno tāni sakāni kammāni ss' eva ⁸ nam tattha hanantīti ⁹ kammassa katam dipeti na nirayapālānam abhāvam. Sakavādinā pana tam enam bhikkhave 'ti ābhatāni ¹⁰ suttapadāni tattha ¹¹ n' evā 'ti.

NIRAYAPĀLAKATHĀ NITTĀ. 3.

Idāni tiracchānakathā nāma hoti. Tattha devesu Erāvanādayo devaputtā hathivannam assavañnam vikubbanti. Natthi tattha tiracchānagatā. Yesam pana tiracchānavanñino devaputte disvā atthi devesu tiracchāgatā 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam yadi devayoniyam tiracchānagatā siyun 'ti tiracchānayoniyam pi devā siyun 'ti codetum atthi tiracchānagatā tesū ¹² 'ti ādim āha. Kitā 'ti ādi yesam so abhāvam icchatī te dassetum vuttam. Erāvāno 'ti pañhe tassa athtitāya patiññā sakavādissa. Na tiracchānagatāya. Hatthi kkhāndhā ¹³ 'ti ādi. Yadi ¹⁴ tattha hatthiādayo siyum hathikkhandhādayo pi siyun 'ti codanattham vuttam. Tattha yāvasikā 'ti

¹ B. para^o. ² B. omits. ³ B. °vācā.

⁴ C. āharatam. ⁵ B. pākato eva. ⁶ C. vuttam.

⁷ C. adds: ye. ⁸ C. seva. ⁹ B. mahanantīti.

¹⁰ B. āga^o. ¹¹ B. nibhattān' evā. ¹² B. °gatesū.

¹³ B. °bandhā. ¹⁴ C. omits.

yāvasadāya¹ kārāṇikā 'ti hathācariyādayo.² Ye hi te nānāvidham kāraṇam kareyyum. Bhattakāraka³ 'ti hatthiādīnam bhattarandhakā. Na h' evā 'ti tathā anicchanto paṭikkhipati.

TIRACCHĀNAKATHĀ NITTHITĀ. 4.

Idāni maggakathā nāma hoti. Yesam pubbe va⁴ kho panassa kāyassa kammam ājivo parisuddho⁵ hotiti idāñ c' eva suttam sammāvācākammantajivānañ ca cittavip-payuttam⁶ nissāya nippariyāyena pañcaṅgiko 'va maggo 'ti laddhi seyyathāpi Mahimsāsakānām te samdhāya pañceañgiko 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sammāvācā maggaṅgāñ⁷ ca na maggo 'ti ādi parasamayavasena vuttam. Parasamayasmim hi sammāvācādayo maggaṅgan⁸ 'ti āgatā. Rūpattā pana maggo na hotiti vanñitā. Sammāditthi maggaṅgan 'ti ādi maggassa amaggatā nāma natthiti dassanattham vuttam. Pubbe va kho pan'assā 'ti sutte parisuddhasilassa maggabhbāvanā hoti na itarassā 'ti āgamaniyapatipadāya visuddhabhbāvadassanattham⁹ kāyakkammam vacikammam ājivo suparisuddho hotiti vuttam. Na imehi vinā pañcaṅgikabhāvadassanattham.¹⁰ Ten' evāha. Evam assayam¹¹ ariyo attīhaṅgiko maggo bhāvānāpāripurim¹² gacchatiti. Sakavādinā āgatasuttam nittham evā 'ti.

MAGGAKATHĀ NITTHITĀ. 5.

Idāni nānakathā nāma hoti. Tattha dhammacakkappavattane dvādasākāram nānam samdhāya dvādasavatthukam nānam lokuttaran 'ti yesam laddhi seyyathāpi

¹ B. yava°. ² C. hatthi°. ³ B. °ñā. ⁴ B. omits.
⁵ B. suvi°. ⁶ B. adds : tam. ⁷ B. adds : sā.
⁸ C. maggahan 'ti; B. maggan. ⁹ B. visuddhi°.
¹⁰ B. °bhāvana°. ¹¹ B. °yatam. ¹² B. °suddhi.

Pubbasesiyāparaseliyānam te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam sace tam dvādasavatthukam dvādasahi maggañānehi bhavitabban 'ti codetum d vāda sā 'ti ādim āha. Itaro maggassa ekattam samdhāya patikkhipati. Ekasmim¹ sacce saccañāna-kiccañānakatañānam vasena ñānananattam samdhāya patijānāti. Dvāda sā sotāpatti maggā² 'ti ādisu pi es' eva nayo. Nanu vuttam bhagavatā 'ti suttam saddhim pubbabhāgā-parabhāgehi ñānananattam dīpeti. Na ariyapuggalassa³ dvādasañānam tam tasmā asādhakan 'ti.

ÑĀNAKATHĀ NITTĀTĀ. 6.

VISATIMO VAGGO.

CATUTTHO⁴ PANÑĀSAKO⁴ NITTĀHITO.⁴

¹ B. ekeka°.

² B. °gan.

³ B. °maggassa.

⁴ B. omits.

Idāni sāsanakathā nāma hoti. Tattha tisso samgitiyo samdhāya sāsanam navam katan 'ti ca atthi koci tathāgatassa sāsanam navam karotiti ca labbhā tathāgatasāsanam¹ navam kātun 'ti yesam laddhi seyyathāpi ekaccānam Uttarāpathakānam te samdhāya tīsu pi kathāsu pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Satipatthānā 'ti ādi sāsanam nāma satipatthānādayo c' eva ariyadhammā kusalādinañ ca desitā.² Tattha yena³ bhagavatā desitā satipatthānādayo thapetvā te aññesam vā satipatthānādinam kārañena⁴ akusalādīnam vā kusalādibhāvākārañena sāsanam navakatam⁵ nāma bhaveyya. Kin tam⁶ evam katam kenaci atthi koci vā evam karoti. Labbhā vā evam kātun⁷ 'ti tīsu pi pucchāsu codanattham vuttam. Sesam sabbattha yathā pālim eva niyyatiti.

SĀSANAKATHĀ NITTĀ. 1.

Idāni avivittakathā nāma hoti. Tattha yassa puggalassa yo dhammo paccuppanno so tena avivitto nāmā 'ti idam sakasamaye samñītthānam yasmā pana puthujjanena tedhātukā dhammā aparīññatā tasmā so ekakkhañye yeva sabbehi pi tedhātukehi dhammehi avivitto 'ti yesam laddhi seyyathāpi tesañ ñeva te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Phassēhīti ādi sabbesam phassādīnam ekakkhañye pavattidosadassanatham vuttam. Sesam sabbattha uttānatham evā 'ti.

AVIVITTAKATHĀ NITTĀ. 2.

¹ B. °gatassa.² B. desanā.³ B. ye.⁴ B. kara°.⁵ B. navam katam.⁶ B. ti.⁷ C. ñātun.

Idāni samyojanakathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā¹ sabbam buddhavisayam na jānatī. Tasmā tassa tattha avijjāvicikicchā hi appahinā 'ti bhavitabban 'ti sam-nāya atthi kiñci samyojanam appahāya arahattapattiti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atthi kiñci s a k k ā y a d i t t h i t i ādi arahato sabbasamyojanappahānadassanatham vuttam. S a b b a m b u d d h a v i s a y a n 'ti pañhadvaye arahato sabbaññūtaññābhāvena patisedho kato² na avijjāvicikicchānam appahānena. Itaro pana tesam appahinatam samdhāya t e n a h i t i laddhim patitthapeti. Sā ayoniso patitthāpitattā appatiññitā hotiti.

SAMYOJANAKATHĀ NIÑÑHITĀ. 3.

Idāni iddhikathā nāma hoti. Tattha iddhī nām' esā katthaci ijjhati katthaci³ na³ ijjhati³ aniccādinam⁴ niccādikaraṇe ekanten' eva⁵ ijjhati. Sabhāgasamtati pana parivattetvā visabhāgasamtatikaraṇe vā sabhāgasamtativasen' eva tappavattane⁶ vā yesam atthāya kayirati tesam puññādīni kāraṇāni nissāya katthaci ijjhati.⁷ Bhikkhūnam atthāya pāniyassa sappikhirādikaraṇe viya⁸ mahādhātunidhāne dīpādinam cirasamtānappavattane⁹ viya cā¹⁰ 'ti idam sakasamaye samñiññhānam. Ayam¹¹ pana āyasmā Pilindavaccho¹² rañño pāsādam suvaññan 'ti¹³ va adhimucci¹⁴ tam nissāya yesam atthi adhippaya-iddhīti¹⁵ laddhi seyyathāpi Andhakānam te samdhāya atthi a d h i p p ā-y a-i d d h i t i pucchā sakavādissa. Tattha adhippāyo iddhīti adhippāya-iddhi. Yathādhippāyam ijjhānam iddhīti¹⁶ attho.

¹ C. oham. ² B. tato. ³ B. omits. ⁴ B. oññī.⁵ B. adds: na. ⁶ B. cidadadavattane.⁷ B. icchatī. ⁸ C. omits. ⁹ C. visa°. ¹⁰ C. vā.¹¹ C. yam. ¹² C. Pilindio. ¹³ C. suvaññavāññe va.¹⁴ C. adhimucci; B. suvaññan te va atthi pucchi.¹⁵ C. laddhī ti. ¹⁶ C. adds: atthi.

Āma nta 'ti laddhimatte thatvā¹ patiññā itarassa.² Athanam aniccānam niccatāya³ anuyuñjitum nice capaṇṇā rukkha hontū 'ti ādim āha. Sesam ettha uttānattham evā 'ti. Laddhipatiñthāpane pisuvanānañ capanā-siti rañño puññupanissayena āsi na kevalam therassa. Adhippāyen' eva tasmā asādhakan 'ti.

IDDHIKATHĀ NITTĀTHITĀ. 4.

Idāni buddhakathā nāma hoti. Tattha thapetvā tasmim tasmim⁴ kāle sariravemattatam āyuvemattatam pabhāve-mattatañ⁵ ca sesehi buddhadhammehi buddhanam bud-dhehi hinātirekatā nāma natthi. Yesam pana avisesena ca⁶ attithi laddhi seyyathāpi Andhakānam te samādhāya attthi b u d d h a n a n 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam buddhadhammehi anuyuñjitum satipatthānato 'ti ādim āha. Itaro tesam vasena hinātirittatam apassanto patikkhipat' eva.

BUDDHAKATHĀ NITTĀTHITĀ. 5.

Idāni sabbadisākathā nāma hoti. Tattha catūsu disāsu hetthā upari⁷ samantato lokadhātusamnivesam⁸ sabbalokadhātusu ca buddhā attithi attano vikappam⁹ uppādetvā sabbadisāsu buddhā tiñthantiti yesam laddhi seyyathāpi Ma-hāsamghikānam te samādhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Purattimāyā 'ti puñtho Sakyamunim samādhāya patikkhipati. Puna puñtho laddhivasena aññaloka-dhātuyam thitam samādhāya patijānāti. Kin nām' eso bhagava 'ti ādi sace nam¹⁰ jānāsi nāmā 'ti¹¹ vasena nam kathehīti codanattham vuttam. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo 'ti.

SABBADISĀKATHĀ NITTĀTHITĀ. 6.

¹ B. thapetvā. ² B. paravādissa. ³ B. ani.⁴ B. omits. ⁵ B. sabhā. ⁶ B. eva.⁷ B. uparihi. ⁸ C. omits. ⁹ B. vikabbasippam.¹⁰ C. ta nam. ¹¹ C. di.

Idāni dhammakathā nāma hoti. Tattha yasmā rūpādayo rūpādisabhāvena niyatā na tam sabhāvam jahanti¹ tasmā sabbe dhammā niyatā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānañ c'eva ekaccānañ ca Uttarāpathakānam te samdhāya s a b b e d h a m m ā 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam sace te niyatā micchattaniyatā vā siyum sammattaniyatā vā ito añño niyamo² attīti codetum micchattaniyatā ti³ ādim āha. Tattha vikkhepo ca patiññā ca paravādissa. Rūpa m rūpa t t h e n a 'ti ādi yen' attīthena⁴ niyatā 'ti vadati tassa vasena codetum vuttam. Tatrāyam adhippāyo. Rūpam hi rūpatīthena niyatān 'ti rūpam rūpam eva na vedanādisabhāvan 'ti adhippāyena⁵ vattabbam. Iti⁴ ito aññathā⁶ na vattabbam. Tasmā rūpatīthato aññassa rūpassa abhāvā⁷ rūpasabhāvo hi rūpatītho. Rūpasabhāvo ca⁸ rūpam eva na rūpaṭo añño vedanādihi pan'assa nānattapāññāpanattham eso vohāro hoti. Tasmā rūpam rūpatīthena niyatān 'ti vuttam hoti. Niyatañ ca nāma micchattaniyatām vā siyā sammattaniyatām vā ito añño niyamo nāma natthīti. Atha kasmā patijānātīti attantaravasena. Rūpam rūpatīthena niyatān 'ti ettha hi rūpam rūpam eva na vedanādisabhāvan 'ti ayam attho tasmā patijānāti. Ito aññathā pan'assa niyatattham natthīti. Puna ten' eva nayena codetum micchattaniyatān 'ti ādim āha. Tam sabbam uttānattham eva. Tena hi rūpan 'ti laddhi pi ayoniso patitīthāpitā appatitīthitā va hotīti.

DHAMMAKATHĀ NITTHITĀ. 7.

Idāni kammakathā nāma hoti. Tattha yasmā ditthādhammavedanīyādini ditthadhammavedanīyātthādihi niyatāni. Tasmā sabbe kammā niyatā 'ti yesam laddhi seyyathāpi tesañ ñeva te samdhāya pucchā sakavādissa

¹ B. vinti. ² B. nāma natthīti. ³ B. pi.⁴ B. omits. ⁵ B. adds: na. ⁶ C. aññakathā.⁷ B. adds: ti. ⁸ C. va.

paṭiññā itarassa. Dīṭṭhadhammavedaniyatthena niyatan 'ti ettha dīṭṭhadhammavedaniyam dīṭṭhadhammavedaniyam¹ eva. Sace dīṭṭhadhamme vipākam dātum sakkoti deti no ce ahosi kammam nāma hotīti imam attham samdhāya paṭiññā sakavādissa micchattasammattaniyatavasena² pan'³ etam aniyatam⁴ evā 'ti. Sabbam hetṭhāvuttanayena veditabban 'ti.

KAMMAKATHĀ NITTTHITA. 8.

EKAVĪSATIMO VAGGO.

¹ C. omits. ² B. micchattaniyāma°. ³ B. na.⁴ B. niya°.

Idāni parinibbānakathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā sabbaññūvisaye¹ appahīnasamyojano va parinibbāyati.² Tasmā atthi kiñci samyojanam appahāya parinibbānan 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam ettha hetthāvuttanayam evā 'ti.

PARINIBBĀNAKATHĀ NITTĀ. 1.

Idāni kusalacittakathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā sativepullappattono parinibbāyanto pi sato sampajāno va parinibbāti tasmā kusalacitto parinibbātiti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Atha nam yasmā kusalacitto nāma puññābhisaṁkhārādisamkaranādivasena³ hoti. Tasmā⁴ ten' atthena codetum arahā puññābhisaṁkharan⁵ 'ti ādim aha. Sesam ettha yathā pālim eva⁶ niyyatīti. Sato sampajāno 'ti idam javanakkhaṇe kiriyasatisampajānavasena asammohamaranadipanattham vuttam na kusalacittadipanattham. Tasmā asādhakan 'ti.

KUSALACITTAKATHĀ NITTĀ. 2.

Idāni ānañjakathā⁷ nāma hoti. Tattha bhagavā catutthajjhāne thito parinibbāyiti sallakkhetvā arahā ānañje⁷ thito parinibbāyatiti⁸ yesam laddhi seyyathāpi ekaccānam Uttarāpathakānam te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Pakaticeitte 'ti bhavaṅgacitte. Sabbe hi saññino⁹ sattā bhavaṅgacitte thitā. Bhavaṅgapariyosānena

¹ B. °yena. ² B. °bbāti. ³ B. °khārā ti samkhāñādi°.⁴ C. tattha yasmā. ⁵ B. °tan. ⁶ C. adds : ttha.⁷ B. ānañcā°; C. anañja°. ⁸ C. °yīti. ⁹ C. saññā.

cuticittena kālam karonti iti tam¹ iminā atthena codetum evam āha. Kiñcāpi catuvokārabhave arahato pakaticittam pi ānañjam² hoti. Ayam pana pañho³ pañcavokārabhavavasena uddhato. Tasmā no vata re vatta bbe⁴ 'ti āha. Sesam ettha uttānattham eva 'ti.

ĀNAÑJAKATHĀ⁵ NITT HITĀ. 3.

Idāni dhammābhisa mayaka thā nāma hoti. Tattha atthabhave sotāpannam mātukuechiyam vasitvā nikkhantam disvā atthigabbhaseyyāya⁶ dhammābhisa mayo 'ti yesam laddhi seyyathāpi ekaccānam Uttarāpathakānam te sam-dhāya pucchā sakavādissa pañiññā itarassa. Atha nam yadi tattha dhammābhisa mayo atthi dhammābhisa mayassa kārañehi ettha⁷ desanādihi bhavitabban 'ti codetum attihigabbhaseyyāya dhammādesanā 'ti ādim āha. Puttassā 'ti ādi bhavaṅgadvāram⁸ samdhāya vuttam. Gabbhaseyyāya hi yebhuyyena bhavaṅgam eva pavattati⁹ ten' eva satto kiriya samaya pavattābhāvāutto. Bhāvanā-nuyogassa abhāvā pamatto¹⁰ kammatthānam pariggāhakānam satisampajāññānam abhāvā muṭṭhassati asampajāno nāma hoti. Tathārūpassa kuto dhammābhisa mayo 'ti.

DHAMMĀBHISA MAYAKATHĀ NITT HITĀ. 4.

Acirajātānam pana sotāpannānam arahattappattim¹¹ Suppavāsāya upāsikāya sattavassikam gabbham disvā atthi gabbhaseyyāya¹² arahattappattiti¹¹ ca supine ākāsa-gamanādīni¹³ disvā atthi dhammābhisa mayo 'ti ca atthi tattha arahattappattiti ca. Idhā pi yesam laddhi seyya-

¹ B. nam. ² C. ārajam; B. ānañcam. ³ C. pañhe.⁴ C. obbo. ⁵ C. ana°; B. āna°. ⁶ C. bhavaṅga°.⁷ B. dhammam. ⁸ B. °pāram. ⁹ C. pavatti.¹⁰ B. pava°. ¹¹ B. °ttuppa°. ¹² B. °yyassa.¹³ B. °manāni.

thāpi tesañ ñeva te samdhāya pucchā sakavādissa paññā itarassa. Sesam ettha purimakathāsadisam evā 'ti.

SESĀPI¹ KATHĀ NITTĀ. 5.

Idāni avyākatakathā nāma hoti. Tattha atthi sā cetanā sā ca kho² abbohārikā 'ti vacanato sabbam supinagatassa cittam avyākatan 'ti yesam laddhi seyyathāpi ekaccānam Uttarāpathakānam yeva³ te samdhāya pucchā sakavādissa paññā itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyatiti. Supinagatassa citta abbohārikan 'ti idam āpattim samdhāya vuttam. Supinagatassa pi⁴ pānātipātādivasena kiñcapi akusalacittam pavattati vatthuvikopanam pana natthiti. Na sakkā tattha āpattim samñāpetum⁵ iminā kārañena tam abbohārikam na avyākatattā 'ti.⁶

AVYĀKATAKATHĀ NITTĀ. 6.

Idāni āsevanapaccayakathā nāma hoti. Tattha yasmā sabbe dhammā khañikā na koci muhuttam pi thatvā āsevanapaccayam⁷ āsevati nāma. Tasmā natthi kiñci āsevanapaccayatā. Āsevanapaccayatāya⁸ uppannam na kiñci atthiti yesam laddhi seyyathāpi tesañ ñeva te samdhāya pucchā sakavādissa paññā itarassa. Atha nam sutta-vasen' eva samñāpetum⁹ nanu vuttam bhagavatā pānātipāto 'ti ādi āgatam.¹⁰ Tam sabbam uttanattham evā 'ti.

ĀSEVANAPACCAYAKATHĀ NITTĀ. 7.

Idāni khañikakathā nāma hoti. Tattha yasmā sabbe samkhata dharmmā anicca tasmā ekacittakkhañikā yeva. Samānāya hi aniccatāya eko lahu bhijjati eko cireñā¹¹ 'ti.

¹ B. tisso pi. ² C. sā va ko. ³ B. c' eva.⁴ B. hi. ⁵ B. pa°. ⁶ C. pi. ⁷ C. °yā.⁸ C. omits. ⁹ B. pa°. ¹⁰ B. ābhā°. ¹¹ B. cetanā.

Ko¹ ettha niyamo 'ti yesam laddhi seyyathāpi Pubbaseliyāparaseliyānam te samdhāya ekacittakkhaṇikā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Citte² māhāpathavīti ādisu tesam tathā samthānam apassanto paṭikkhipati. Cakkhāyatanañ 'ti ādi yadi sabbe ekacittakkhaṇikā bhaveyyum cakkhāyatanañdīni cakkhuviññānādīhi saddhim yeva uppajjitvā nirujhey-yun 'ti codanattham vuttam. Itaro pana antomātukucchiyam gatasmin³ piññānuppattim⁴ samdhāya patikkhipati. Pavattam samdhāya laddhivasena paṭijānāti. Sesam ettha uttānattham evā 'ti. Tena hi ekacittakkhaṇikā 'ti yasmā niccā na honti tasmā ekacittakkhaṇikā 'ti attanoruciyā kāraṇam vadati. Tam avuttasadisam evā 'ti.

KHAÑIKAKATHĀ NITTĀTHITĀ. 8.

DVĀVĀSATIMO VAGGO.

¹ C. omits. ² B. adds : citte. ³ B. °kucchigatassa.⁴ B. viññā°.

Idāni ekādhippāyakathā nāma. Tattha kāruññena vā
ekena adhippāyena¹ ekādhippāyo samsāre vā ekato bhavis-
sāmā 'ti itthiyā saddhim buddhapūjādīni² katvā pañidhi-
vasena eko adhippāyo assā 'ti ekādhippāyo. Evarūpo
dvinnam janānam³ ekādhippāyo methuno dhammo pati-
sevitabbo 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānañ c'eva
Vetulyānañ ca te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā
itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyatī.

EKĀDHIPPĀYAKATHĀ NITTĀ. 1.

Idāni arahantavaññakathā nāma hoti. Tattha iriyāpa-
thasampanne ākappasampanne pāpabhikkhū disvā arahan-
tānam vanñena amanussā methunam dhammam pati-
sevantīti yesam laddhi seyyathāpi ekaccānam Uttarāpatha-
kānam te samdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa.
Sesam ettha uttānattham eva 'ti.

ARAHANTAVAÑÑAKATHĀ NITTĀ. 2.

Idāni issariyakāmakāritā kathā nāma hoti. Chaddanta-
jātakādīni samdhāya bodhisatto issariyakāmakāriyahetu-
vinipātam gacchati gabbhaseyyam okkamati dukkarakāri-
kam⁴ akāsi. Aparan⁵ tapam akāsi aññam satthāram
uddisīti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam. Te sam-
dhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam patha-
makathāya uttānattham eva. Dutiyakathāya i d d h i m à 'ti
yadi issariyakāmakāritāya hetu gaccheyya iddhiyā⁶ gac-
cheyya⁶ na kammavasenā 'ti codanattham vuttam. Itaro
pana pathamapañhe bhāvanāmayam samdhāya patikkhi-
pati. Dutiyapañhe puññiddhim samdhāya patijānati.

¹ B. omits. ² B. °dīnam. ³ C. rūpānam.

⁴ B. °kāraṇam. ⁵ C. amaran. ⁶ C. omits.

Tatiyakathāya issariyakāmakāritāhetu nāma dukkarakārikā micchādiṭṭhiyā kāriyati. Yadi ca so tam kareyya 'ssatādīni pi gaṇheyyā 'ti codanattham sassato loko 'ti ādi vuttam. Catutthakathāya pi es' eva nayo 'ti.

ISSARIYAKĀMAKĀRITĀKATHĀ

NITTĀTHITĀ. 3.

Idāni rāgapatirūpakādikathāyo nāma honti. Tattha mettākaruṇāmuditāyo samdhāya na rāgo rāgapatirūpako 'ti ca. Issāmacchariyakukkucchāni samdhāya na dosodosapatirūpako 'ti ca. Hasituppādam samdhāya na moho mohapatirūpako 'ti ca dummaṅkūnam puggalānam niggaham pesalānam bhikkhūnam anuggaham pāpagarahitam kalyāṇapasamsam¹ āyasmato Pilindavacchassa vasalavādām bhagavato khelāsikavādām² moghapurisavādām³ samdhāya kileso kilesapatirūpako 'ti ca yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam te samdhāya sabbakathāsu⁴ pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam yasmā phassādipatirūpakanam phassādayo nāma natthi. Tasmā rāgādipatirūpakanam rāgādayo pi natthiti codetum a t t h i n a p h a s s o 'ti ādim āha. Itaro tesam abhāvā paṭikkhipati. Sesam sabbattha uttānattham evā 'ti.

PATIRŪPAKATHĀ NITTĀTHITĀ. 4.

Idāni aparinippahannakathā nāma hoti. Tattha dukkham eva hi saṃbhoti dukkham tiṭṭhati veti⁵ ca⁵ na aññatra dukkhā sambhoti naññam dukkhā nirujjhātiti vacanam nissāya dukkhañ ñeva parinippahannam. Sesā khandhāyatanañdhātu-indriyadhammā aparinippahannā 'ti yesam laddhi seyyathāpi ekaccānam Uttarāpathakānam c'eva Hetuvādānañ ca te samdhāya rūpam aparinippahannam phaṇṇañ 'ti pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Athanam sace rūpam aparinippahannam na⁶ aniccādisabhāvam.

¹ C. °yasam. ² B. khelāsaṅka°. ³ B. adds : ca.⁴ B. sabbadhā. ⁵ C. ceti va canam. ⁶ C. omits.

siyā 'ti codetum rūpam nāniccañ 'ti ādim āha. Itaro tathārūpam rūpam apassanto paṭikkhipati. Sakavādī na nu rūpam aniccañ 'ti ādivacanana tassa eka-laddhim patisedhetvā dutiyam pucchanto dukkhañ ñeva parinipphannan 'ti ādim āha. Ath' assa tam pi laddhim patisedhetum na nu yadiñ niccañ 'ti ādim āha. Tatrāyam adhippāyo. Na kevalam hi pathamasaccam eva dukkham. Yam pana kiñci aniccam tam dukkham evarūpañ ca aniccam. Tasmā tam pi parinipphannam iti Yam tvam vadesi rūpam aparinipphannam dukkhañ ñeva parinipphannan 'ti tam no vata re vattabbe. Dukkhañ ñeva parinipphannan 'ti. Vedanādimūlakādisu 3 pi yojanāsu es' eva nayo. Dhammāyatanañadhammadhātūsu pana thapetvā nibbānam sesadhammānam vasena aniccata veditabbā. Indriyāni aniccān' evā 'ti.

APARINIPPHANNAKATHĀ

NITTĀHITĀ. 5.

Ettāvatā ca :

Paññāsakehi catūhi tīhi vaggehir⁴-eva ca
saṅgahetvā kathā sabbā ūnatimsatibhedanā.⁵
Kathā vatttu paka rāna m kathāmaggesu kovidō
yam⁶ jino desayī tassa niṭṭhitā atthavaññanā.⁷
Imam terasamattehi⁸ bhānavārehi tantiyā
ciratthitattham dhammassa samkhārontena tam⁹ mayā.
Sampattam kusalam tena loko yam sanarāmaro¹⁰
dhammarājassa saddhammarasam evādhigacchatū 'ti.¹¹

KATHĀVATTHU-PPAKARANA-ATTHAKATHĀ

NITTĀHITĀ.

¹ B. anio. ² C. yada. ³ B. olikāo. ⁴ B. ođ.

⁵ B. unattimvārodanā. ⁶ C. ayam. ⁷ B. omits.

⁸ B. vodasa°. ⁹ B. yam. ¹⁰ B. pana bhamaro.

¹¹ B. C. oti.

Notes and Queries.

BY THE
REV. R. MORRIS, M.A., LL.D.

AGHA.

Childers offers no etymology of the word *a g h a* in the sense of 'sky,' 'air,' and quotes no texts to establish its usage, but see Majjhima p. 500; Vim. xvi. 1. *A - g h a*, I think, points to Sk. *k h a*, 'sky,' 'air,' through *a - k h a* with inorganic initial 'a.' The Jain Prākrit has *k h a h a*.

ACCASARA.

"*Atisaro accasaro Mittavinda sunohi me*" (Jāt. IV. p. 6).

The Commentary makes *accasara* a synonym of *atisara*, 'regretful,' 'remorseful;' but *accasara* occurs in Samyutta in the sense of 'mindful of a fault,' 'sorry.'

"*Tena kho pana samayena dve bhihkhū sampayojesum|| tatr' eko bhikkhu accasarā*" (xl. 3. 4. p. 239).

There is a variant reading, *accaya sara*, which seems to show that *acc a* is here not *ati + a*, but a contraction of *accaya*, 'fault.'

ANDAKAVĀCA.

Prof. H. Kern thinks that *aṇḍakavāca* is a false reading for *kaṇḍaka vāca* (see Nogle Bemærking om enkelte vanskelige Pāli-Ordi Jātaka-Bogen af V. Fausböll, 1888), but as *andakā* occurs as an epithet of *vācā* in Dham-

masaṅgāṇī, 1343, we cannot treat it as a corruption of Sansk. *kāṇṭaka* or *kāṇṭhaka*, but must accept what we find in our Texts.

ANUPAKHAJJA.

In the "Pāli Text Society's Journal" for 1887, I connected *a n u p a k h a j j a* with the root *k h ā d*, 'to eat.' In Majjhima, No. 25, p. 151, we find a good example of the primary meaning of *a n u p a k h a j j a* :—

"*Imam me nivāpam nivuttam migajātā a u p a k h a j j a mucchitā bhojāni bhuñjissanti.*"

ABBHUM.

A certain woman saw a bhikkhu with a bowl made out of a human skull, and she cried out, "A b b h u m me pisāco vata man ti" (Cull. V. 10. 2; M. N. p. 448).

Buddhaghosa has the following note on *a b b h u m*— "a b b h u m me te utrāsavacanam etam."

The Prākrits have in the same sense as *abbhum*, the interjections *a v v o*, *a b b o*, *a m m o*.

The Prākrit *a m m o* seems to stand for an original *a m b h o* or *a m b o*.

Does *abbhum* represent *ābhūm* from the interjections *ā* and *b h u k*?

The Sansk. *a d b h u t a*, Pāli *a b b h u t a*, is perhaps an attempt to coin an adjective out of the Prākrit *a b b h u m*.

AMHĀ.

In Aṅguttara III. 81. 2, a hypocritical follower of the mendicant order is compared to a she-donkey following a herd of kine and crying out, "I am a cow; I am a cow." The word here used for 'cow' is *a m h ā*, from a Sansk. *a m b h ā*, 'lowing' (root *ambh*, 'to resound'). It may, however, represent Sansk. *m a h ā*, 'a cow.'

ASSAKA.

" . . . puriso daliddo a s s a k o a nālhiyo" (Majjhima,

No. 66, p. 450). Cf. ". . . ekacco daliddo appassako appabhogo" (Anguttara III. 99. 7).

A - s s a k a (= Sansk. a s v a k a, 'not one's own') 'having nothing of one's own,' 'poor,' 'destitute.' A - s a k k a would mean 'weak,' 'powerless.'

ĀLHIYA.

See extract under ASSAKA.

Ālhiya = ā d h y a, Sansk. ā d h y a, 'well-born'; cf. Pali ālhabaka = Sansk. ā d h a k a. .

ĀRABHATI.

"Pāṇam ārabhati," 'to destroy life' (Majjhima, p. 371).

In Sankrit ārābhāti (root: rambh or rabh) does not mean 'to destroy,' but the noun ārāmbha signifies 'killing,' 'injuring,' as in Pāli. There is no reason why Pāli ārābhāti should not have the sense of 'to kill,' arising out of the meaning of 'to make an attempt upon,' 'to attack.'

UDDIYA, UDDIYĀNA.

In the Pāli Text Society's Journal for 1887 I called attention to the above words, but was unable to offer any satisfactory explanation of them. They occur in Jāt. IV. p. 352.

"Kāsikāni ca vatthāni uddiyāne ca kambale
'te tattha bandhitvā yāvat' icchimsu vāñijā."

Uddiyāna is explained in the Commentary by the hitherto unknown term uddiya. This does not in any way help us to get at the meaning or etymology of either of these perplexing terms. Sanskrit has no corresponding forms. The only words like them in meaning are udīya (= uddiya) and udīcīna (= uddiyāna), 'northern,' That this is probably the correct explanation will appear more clearly from the particulars :—

1. Kāsikavattha is, we know, Benares cloth, Benares being the capital of the old Kāsi territory. Its

association with *kambala* would seem to show that this article ('a blanket made of goats' hair') was also a north-country product. "Uddiyā (or *uddiyāna*) *kambala*" might be rendered 'a Nepalese blanket.'

2. Medhātīhi, a native of the Deccan, in a note on *Kutapa* (Manu III. 284), says:—"Kutapah . . . udīcyesu kambala iti prasiddah" (See Burnell's translation of Manu ed. Hopkins, Int. xli. note 2).

3. We here learn that *kambala* was a Northern term, and Kullūka explicitly renders *kutapa* by *Nepālakambala*, 'a Nepaul blanket.'

From the foregoing remarks the meaning of *uddiyā* and *uddiyāna* is tolerably clear, but the phonetic process which connects them with Sanskrit *udīcya* and *udīcina* is not easily explicable, though the same may be said with respect to many other Pāli terms, e.g., Pāli *ulloka*, 'a woollen blanket,' which corresponds in meaning, but not in form, to Sansk. *rallaka*.

KETU.

Childers has *ketu* only in the sense of 'sign,' 'banner.' It occurs in *Thera Gāthā*, v. 64, p. 10, in the sense of 'honour,' and with the meaning of 'wisdom.'

"Dumavhayaya uppanno jāto pañdara-ketunā
Ketuha ketunā yeva mahāketum padhamsayiti."

He who was born of (the courtesan) Ambapāli by King Bimbisāra, abandoning (regal) honour, overcame even Mara by (his) wisdom.

TĀTĀ.

This term occurs in Sum. p. 229, in the phrase "aghassa tātā." The Editor suggests *tāṇā*, but the reading is quite right, for *tātā*, 'remover' = Sk. *trāṭri*, 'saviour.' Cf. Pāli *tāyati*.

DUBBH, DŪBH.

In Dhātumañjusa we find the root *dubh*, 'wishing to injure,' given as belonging to the *bhū* class of verbs, though *dūbhāti* never occurs in Pāli texts. What we do find is

dubbhati, which has the meaning here given to it in Jāt. I. p. 267; III. p. 211; Samyutta, pp. 85, 225.

Childers has no instances of dubbhati, though we find dūbhī, 'treacherous,' 'mischievous;' dūbhā, 'treachery,' 'perfidy' (see Jāt. II. 271; Car. Pit. p. 88, l. 10; Jāt. I. p. 296, and cf. Petavatthu II. 9. 5. 8).

Childers, Fausböll, and Ed. Müller wrongly refer these forms to the root druh (= drugh), in Pāli duh, cf. duhayati, 'to injure,' given by Childers on the authority of Kaccāyana. As derivatives of druh, we have in Pāli pantha-duhanā = pantha-doha, Digha v. 11; Sum. 296; and mitt-ddū, Samyutta, xl. l. 8, p. 225; Sutta Nipāta, v. 244, p. 43.

If dubbhati is not from druh, where are we to look for the source of it? We must bear in mind that Sanskrit ā in contact with a labial often becomes ū, as Sk. bhas = Pāli bhus ('to bark,' Sum. p. 317; Jāt. IV. p. 182), Pāli olubbha comes from avalambh or avalamb. From the Sansk. dabh or dampb we get dabhnōti, 'to seek to injure,' 'to hurt,' and this would become in Pāli, dubbhati.

Dr. Fausböll is perplexed about the length of the vowel in the derivatives dūbhī, dubhā, &c. It must be long, because it is a compensation for a double consonant; cf. Pāli kubbara, 'pole of a carriage' = Sansk. kūvara.

In Sumāngala, p. 171, we find addubbha, where the Burmese reading is adrubbha; cf. adūbhāya (Jāt. I. p. 180; Petavatthu II. 9, l. 8).

In Jāt. I. p. 262, we have padubbhati, not in Childers, which seems to stand for padussati, 'to sin against' (see Jāt. II. p. 126).

For dūbhī, dūbhā, see Jāt. I. pp. 320, 412; II. pp. 71, 73; IV. pp. 41, 57; for dubbhaka, see Thera Gāthā, v. 214, p. 217.

There is an apparent puzzle in Jāt. III. p. 207, where dūbhaka is explained by manipasāda, 'a gem-palace.' Here dūbhaka is from Sk. dampaha—(1) 'India's thunderbolt' or vajra; (2) mani or 'diamond.'

There is also the root *d u h*, 'to milk,' giving the derivatives *duhana* (*Sutta Nipāta*, v. 309), *d u h a* (*Jāt. IV.* p. 20), *dohī* (*Majjhima*, p. 220), not registered by Childers.

NILLACHITA.

" So 'ham tato cavitvā govāñijakassa gāviyā jāto
Vaccho lākhātambo n illa c e h i t o dvādase mase "
(*Therī Gāthā*, v. 440).

" Sattāham jātakammam mahākapi yūthapo n illa c -
c h e s i " (*Ib. v. 436*).

" Nillacchesiti purisabhavassa lacchana-bhūtāni bijakāni
nicchā[re]si nihari " (Commentary).

There is a variant reading (v. 440), *n ilaccito*, which Dr. Trenckner would refer to *nirasta*, 'torn out,' but there is also the v. l. *nilañchesi*, which points to *nillañchesi*, from Sk. *nir-lacchati* (root *lacch* or *lañch*), 'to deprive of the marks of virility.' *Lacchana* in the Com. answers to Sk. *lañchana*, 'mark,' 'sign.' *Lākhātambo*, 'red and copper-coloured' = 'red and dun.' In Sk. *tambā* = *tāmrā*, is a cow = Prakrit, *tamvā* (*Hala*, p. 196). Compare our English 'black and tan,' as applied to a terrier dog.

NISSANDA.

Childers has *n issanda* only in the sense of 'consequence,' 'result' (see *Jāt. I.* 409; *III.* 429; *IV.* 16), but in *Jāt. I.* 425 it has the sense of 'droppings,' 'excrement,' cf. *sarīra-nissanda* (*Sum. p. 202*).

PAÑGACĪRA.

This word occurs in the *Brahmajāla Sutta* in reference to some childish and unlawful sports.

The Commentary says: "... pañgacīram vuccati pañna-nālikā. Tam dhamanti kilanti" (*Sum. p. 86*).

Pañgacīra is a small pipe or whistle made of leaves according to *Buddhaghosa*.

Sanskrit gives us no clue to the etymology of *pañga*;

but Marathi has *puṅgi* (representing an original *paṅgi*), ‘a pipe.’ I take *pāngacīra* to stand for *cīrapāngā*, ‘a pipe made of bark.’ Cf. Pāli *hattha-kacchapaka* for *kacchapa-hatthaka*. See “The Tortoise Salutation,” in “Notes and Queries,” “Pāli Text Society’s Journal” for 1887.

Vāṇikaka, in the same Sutta, ‘a mimic ploughing,’ seems to be a nasalized form of *vakaka* from Sanskr. *vṛika*, Pāli, *vaka*, ‘a plough.’

PAHAMŚITVĀ.

This word occurs in Jāt. I. p. 278 as the gerund of *prahṛish* (‘to gladden,’ ‘cheer’). In Jāt. II. 102 it is used in the sense of ‘to stroke,’ ‘rub,’ and stands for *paghamśitvā*. Childers takes it to be the desiderative of *han* (*jighāṃs*), but cf. *paghārati* = *paharati* (Jāt. III. 26).

PANNALOMA, PALLOMA.

“*Lomam pātentī* (v. l. *pādenti*),” ‘they became subdued or calm;’ literally ‘they caused their hair to fall.’ See Cull. I. 6. 1; Majjhima, p. 443; and cf. *lomāni hām santi* (Sutta-vibhangā I. p. 8).

The Commentary explains *lomam pātentī* by *pannaloma honti*. The term *pannaloma* occurs also in Cull. VII. 1. 6, and is opposed to *hatthaloma* or *lomahattha*, ‘having the hair erect,’ in consequence of excitement produced by fear, joy, or wonder; and hence ‘troubled, excited.’ Here *pānna* = ‘fallen.’

In Majjhima, p. 17, Digha III. 1. 28, and Sum. p. 266 we find *palloma* as opposed to *lomahamsa*. It is a puzzling form, and its etymology is not quite clear.

It is quite possible that by a kind of dissimilation, not uncommon to Pāli, *pannaloma* might become *pallaloma*, and then by contraction *palloma*. Or it may be derived from *prārdraloma* = *palla-loma* = *palloma*. Cf. Pāli *alla*, ‘wet, moist, soft;’ and Sk. *ārdrahasta*. It might be connected with Sk.

p a r y a v a m a = p a l l a v a m a = palloma, ‘hanging down.’ Or we may look for a solution of the difficulty in the Sk. pralīnaloma through the Prakrit forms p a - a l l i a - l o m a = p a - a l l a - l o m ā = p a l l a - l o m a = palloma.

PUMATI.

The verb p u m a t i , ‘to blow,’ occurs in Jāt. I. p. 171-2, and is also found in the Āyārāṅgasutta, p. 61, under the form p h u m a ī . In Marathi we find p h u n k a n e m , ‘to blow’ (an instrument); cf. Sk. p h u t k r i , ‘to blow.’ Sanskrit has no such form as p h u m a t i , and we may perhaps be justified in referring it to the onomatopœic root s p u , ‘to blow,’ as seen in Sk. p h u t , p h ū t , ‘interjection imitative of the sound of blowing or puffing.’ Cf. Sk. p h u p p h u , ‘panting,’ ‘gasping;’ p u p p h u l a , ‘flatulence;’ p u p p h u s a , p h u p p h u s a , ‘the lungs,’ which are doubtless connected with Sk. p h u m p h u ā , ‘interjection imitative of the sound made by the crackling of fire;’ Prakrit p h u p p h u ā , pupphuā, and phumphumā (see Hala, p. 122).

BONDI.

B o n d i is explained by Childers as ‘body’ (Petavatthu IV. 3. 32). It occurs in Jāt. I. p. 503, for ‘the body of an elephant;’ it is used also for ‘the body of a crocodile’ in Jāt. III. p. 117. The original meaning was probably ‘stock,’ ‘trunk,’ from a root b u n d h (= b h u n d h), ‘to bind.’ Cf. Marāthī b u n d h ā , ‘the stock of a tree;’ Sk. b a n d h a , ‘the body,’ from root b a n d h (= bhandh). It is probably cognate with English ‘body.’

MARUDVĀ.

“Vijja mānāsu marūdvāsu vijjamānesu kārisu
Aññam jiyam karissāma, alam ñeva purāṇiyā ti.”
(Jāt. II. p. 115).

We see plainly that m a r u d v ā must refer to some material out of which *bow-strings* were made. The various Burmese readings are m u d u v ā k e s u , m u d ū s u . The

Commentary has marucavākesu for maruvākesu and muduvākesu, mudukesu (Burmese MSS.)

Bow-strings, we know, were made of the fibres of the mūrvā creeper. In Pāli the Sanskrit mūrvā is usually represented by mubbā, but instead of assimilation, we may have the insertion of a vowel (a, i, or u) to separate the conjunct consonants; and so mūrvā gives us (1) mūruvā, (2) marūvā, and (3) marūdvā. The Burmese muduvāka stands for an original muruvāka. The reading in the Jātaka-book should, I think, be maruvā for mūruvā.

YĀTHĀVATO.

Yāthāvato (not in Childers) signifies 'truly,' 'exactly,' and represents Sk. yathāvat with an inorganic o: Cf. Pāli āpadā and Sk. āpad. (See Therī Gāthā, p. 211, l. 10.)

VASSAKAMMA, VOSSAKAMMA.

Vassa-kamma (Digha I. 1. 27; Sum. p. 97), 'causing virility.' Here vassa = Sk. varsha (from root vr̥sh). Cf. Sk. varshadhabra, and Pāli vassvara, 'an eunuch.'

In vossakamma, 'making a man an eunuch,' vossa = paṇḍaka, from vy-a-vassa (=vyassa), from arsha, with vi-ava (from the root rsh).

VICAKKHU.

Vicakkhu (not in Childers) = Sk. vicaksu, 'perplexed.' Yam nunāham yena samano Gotamo ten' upasankameyyam vicakkhu-kammāyā ti (Samyutta IV. 2. 6, 7, pp. 112-3).

VESSANTARA.

In the long list of epithets applied to Buddha in Majjhima, No. 57, p. 386, we find vessantara,

which seems to correspond in meaning to Sanskrit *vaiçvānara* ('benefiting all men,' an epithet of Agni); and as it is used in connection with *vimala*, it probably means 'resplendent.'

ON THE TREATMENT OF SOME MIMETIC FORMS
IN PĀLI.

In my Translation of Jātaka, 322, III. p. 75 in the "Folk-lore Journal" I have compared daddabha in daddabham karoti, 'to make an awful noise,' with Marāthi dhabadhababa, 'imitative of the falling of water,' &c. Since then I have come across one or two other imitative words of this kind showing that there must have been in Pāli a form dhabhadhabha contracted to (1) dhabhdhabha, (2) daddhabha, (3) daddabha. We may even get from it a verb (denom.), daddabhāyati, and a noun, daddabhāvana.

In Majjhima, p. 128,* we meet with sarasaram kātum, 'to make a noise like sara-sara in beating a skin.' In the ancient and modern Prakrits we find sara-sara used 'in imitation of the rustling of a snake in motion and of the sound of slipping, gliding, &c.' In Pāli we have sara-sara contracted to sassara (= sara-sara), as in chinnassara, 'giving out a broken or irregular sound of sara-sara.' In the same text we find bharabhararam kātum, 'to make the sound bharabharara,' 'in beating a skin;' and we have in Marāthi bharabharara, imitative of certain brisk sounds. This in Pāli becomes babbhara, for bhabbhara = bharbhara.

* "Api nu so puriso amum bilārabhastam madditam . . . mudukam tūlinim chinnasassaram chinnababbharam katthena vā kathalena vā sara-saram kareyyā bharabhararam kareyyāti."

PARALLEL PASSAGES.

I.

“Nārati sahati dhīram nāratī dhīram sahati.”

(Āng. IV. 28. 3.)

“Nāratim sahai vīre (v. l. dhīre) vīre no sahati ratim.”

(Āyāraṅga-sutta * I. 2. 6, p. 12.)

Compare Majjhima Nikāya VI. p. 33 : “Aratisaho assam na ca mam arati sakeyya, uppannam aratim abhibhuuya abhibhuuya vihareyyan ti.”

II.

“Seyyathāpi . . . aṅgārakāsu sādhikaporisā pūr’ aṅgārānam vitaccikānam vītadhūmānaṇ” (Majjhima Nikāya XII. p. 74.) See Samyutta Nikāya XII. 63. 16, p. 99, where we have the false Burmese reading vitacchikānam.

III.

“Anamatagge samsarato mahim Jambudipam upanītam Kolatthimattagulikā mātāpitusv eva nappahonti.

Sara tiṇakattham sākhāpalāsam upanītam anamataggato Pitusu caturaṅgulikā ghaṭikā pitupitus eva nappahonti.”

(Therī Gāthā, vv. 498–9, p. 172; see Commentary, p. 214–5.)

“Seyyathāpi bhikkhave puriso ‘yam imasmim Jambudipe tiṇakattha-sākhāpalāsam tacchetvā ekajjhām samharitvā caturaṅgulam caturaṅgulam ghaṭikām karitvā nikhipeyya.

* The following are some Jaina terms that occur in Pāli :—Khimsai = Pāli khumsati; Āyāraṅga-sutta, p. 10); Vahamti (Ib. p. 73). The v. l. bāmḍhamti seems to show that vāmbhamti is the true reading, and that it is to be compared with the Pāli vambheti, sometimes printed vamheti. Vinītthunīya (Ib. p. 80) = Pāli viniddhunita, ‘shaken.’ ‘Ālittena vā pidhena vā’ (Ib. p. 85) = Pāli “ārittena vā piyena vā,” ‘with rudder or oar.’

Ayam me mātā tassa me mātu, ayam mātā ti. Apariyādinnā ca bhikkhave tassa purisassa mātā mātaro assu atha imasmim Jambudipe tinakaṭṭhasākhāpalāsam parikkhayam pariyādanam gaccheya || ||” (Samyutta XV. 1. 4).

“Seyyathāpi bhikkhave puriso imam mahāpathavim kolatṭhimattam kolatṭhimattam mattikāgulikam (v. l. gulikam) karitvā nikhippeyya : Ayam kho me pitā tassa me pitu ayam pitā ti. Apariyādinnā . . . tassa purisassa pitu pitaro assu. Athāyam mahāpathavī parikkhayam pariyādanam gaccheyya ” (Ibid. xv. 2. 3).

IV.

“Ayam pajā tantākulajātā . . . munjapabhajābhutā ” (Samyutta XII. 60. 4. See Aṅguttara IV. 199. p. 214; Dipavamsa XII. 32, and note in Preface p. iv. to Aṅguttara pt. II.).

V.

OKILINĪ, OKIRINĪ.

Compare Samyutta XIX. 15 with Suttavibhaṅga I. p. 107, and see “Notes and Queries” in “Pāli Text Society’s Journal” for 1887.

VI.

SAÑJHAMBHARI.

“Tathā hi pana mam bhante bhikkhū samantā vācāya sannitodakena (? sannitodakena) sañjhambharim akamsūti” (Samyutta XXI. 9. 4).

“Atha kho te paribbājaka sarabham paribbājakam samantato vācāya sannitodakena sañjhambharim akamsūti” (Aṅguttara III. 64. 6).

Is the last word but one in the clauses quoted above connected with the root j rīm b h (or j a m b h) ? and does vācāya . . . akamsūti = ‘they let out upon (abused) him with a (foul) torrent of words ?

VII.

PALIKHANATI.

"Atha puriso . . . mûle chetvâ palikhâneyya . . . pavâheyya" (Anguttara III. 69. 11).

This passage occurs also in Samyutta XII. 55. 4, where the Editor has wrongly adopted the Burmese reading, palimkhaneyya.

[Appendix to Prof. Minayeff's edition of the
Kathāvatthu-Pakarana-Atthakathu.]*

PREFACE.

THE Commentary of the three books of Abhidhommapitara contains a history of the Buddhistic sects and a short exposition of their particular tenets. For the early history of Buddhism it is full of invaluable information, and may be read with great interest. Therefore it was thought possible to publish the commentary before the text. The present edition is based on two MSS. from the collection of the editor: C., a paper MS. from Ceylon; and M., a Burmese MS. from Mandalay.

J. M.

St. PETERSBURG,
December, 1889.

CONTENTS.

MAHĀVAGGO.

	PAGE
1. Puggalakathā	7
2. Parihānikathā	35
3. Brahmacariyakathā...	39
4. Odhisokathā	42
5. Jahatikathā	42
6. Sabbamatthikathā	43
7. Atitam khandhā 'ti ādikathā	50
8. Ekaccam atthīti kathā	50
9 Satipatthānakathā	52
10. H' evatthikathā...	53

* Received too late for insertion at the right place.

DUTIGO VAGGO.

	PAGE
1. Parupāhārakathā	54
2. Aññānakaikhāparavitaranakathā ...	55
3. Vacibhedakathā	55
4. Dukkhāhārakathā	56
5. Cittatthitikathā	57
6. Kukkulakathā	57
7. Anupubhābhisañmayakañthā	58
8. Vohārakathā	59
9. Nirodhakathā	60

TATIYO VAGGO.

1. Balakathā	62
2. Ariyan 'ti kathā	63
3. Vimuttikathā	65
4. Vimuccamanakathā	65
5. Atthamakakathā	67
6. Atthamakassa indriyakathā	67
7. Dibbacakkhukathā	68
8. Dibbasotakathā	69
9. Yathākammupagataññānakathā	70
10. Samvarakathā	71
11. Asaññānakathā	71
12. N'evasaññānāsaññāyatanañkathā	72

CATUTTHO VAGGO.

1. Jihī 'ssa arahā 'ti kathā	73
2. Uppattikathā	73
3. Anāsavakathā	74
4. Samannāgatakathā	74
5. Upekkhāsamannāgatakathā	75
6. Bodhiyā buddho 'ti kathā	76
7. Lakkhanakathā	77
8. Niyāmokkantikathā	78
9. Samannāgatakathā	79
10. Samyojanappāhankathā	79

PAÑCAMO VAGGO.

	PAGE
1. Vimuttikathā	80
2. Asekkhañanakathā	80
3. Viparītakathā	81
4. Niyāmakathā	82
5. Patisambhidākathā	88
6. Sammutikathā	84
7. Cittārammanakathā	81
8. Anāgatakathā	85
9. Pacuppannakathā	86
10. Phalañānakathā	87

CHATTHO VAGGO.

1. Niyāmakathā	89
2. Paticeasamuppādakathā	89
3. Saccakathā	90
4. Āruppakathā	91
5. Nirodhasamāpattikathā	91
6. Ākāsakathā	92
7. Ākāso sanidassano 'ti kathā	92
8. Pariyosānakathā	93

SATTAMO VAGGO.

1. Samghahakathā	94
2. Sampayuttakathā	94
3. Citasikakathā	95
4. Dānakathā	95
5. Paribhogamayapuññakathā	97
6. Itodinnakathā	99
7. Pathavikkammovipākakathā	99
8. Jarāmararanavipāko 'ti kathā	101
9. Ariyadhammavipākakathā	102
10. Vipāko vipākadhammadhammo 'ti kathā ...	103

ATTHAMO VAGGO.

1. Jatikathā	105
2. Antarābhavakathā	106

	PAGE
3. Kāmaguṇakathā	107
4. Kāmakathā	109
5. Rūpadhātukathā	109
6. Arūpadhātukathā	109
7. Rūpadhātu-āyatanakathā	110
8. Āruppe rūpakathā	111
9. Rūpakamman 'ti kathā	111
10. Jivitindriyakathā	112
11. Kammahetukathā	114

NAVAMO VAGGO.

1. Ānisamsakathā	115
2. Amatārammaṇakathā	116
3. Rūpam sārammaṇan 'ti kathā	117
4. Anusayā anārammaṇā 'ti kathā	117
5. Nānām anārammaṇan 'ti kathā	118
6. Atītārammaṇakathā	118
7. Vitakkānupatitakathā	118
8. Vitakkavipphārasaddakathā	119
9. Na yathācittassa vācā 'ti kathā	110
10. Na yathācittassa kāyakamman 'ti kathā	120
11. Atītaanāgatasamannāgatakathā	120

DASAMO VAGGA.

1. Nirodhakathā	122
2. Rūpam maggo 'ti kathā	123
3. Pañcaviññānasamaṅgissa maggakathā	123
4. Pañcaviññānā kusalā pīti kathā	125
5. Sābhogakathā	126
6. Dvihi silehīti kathā	126
7. Silam acetosikan 'ti	127
8. Na cittānuparivattikathā	127
9. Samādānahetukathā...	127
10. Viññatti silan 'ti kathā	127
11. Aviññatti dussilyan 'ti kathā	128

EKĀDASAMO VAGGO.

1. Tisso pi anusayakathā	129
--------------------------------------	-----

	PAGE
2. Nānakathā	129
3. Nānam cittavippayuttan 'ti kathā ...	130
4. Idam dukkhan 'ti kathā	130
5. Iddhibalakathā	131
6. Samādhikathā	132
7. Dhammatthitatakathā	132
8. Aniccatatkathā	133

DVĀDASAMO VAGGO.

1. Samvaro kamman ti kathā	135
2. Kammakathā	135
3. Saddo vipāko 'ti kathā	136
4. Salāyatananakathā	136
5. Sattakkhattuparama kathā	137
6. Kolamkola-ekahīgī ti kathā	137
7. Jivitā voropanakathā	138
8. Duggatikathā	138
9. Sattamabhavikathā	139

TERASMO VAGGO.

1. Kappatthakathā	140
2. Kusalapaṭilābhakathā	140
3. Anantarāpayuttakathā	141
4. Niyatassa niyamokathā	143
5. Nivutakathā	144
6. Sammukhibhutakathā	144
7. Samāpanno assādetiti kathā	144
8. Asātarāgakathā	145
9. Dhammataphāavyākata 'ti kathā ...	146
10. Dhammatanhā na dukkhasamudayo 'ti kathā ...	146

CUDDASAMO VAGGO.

1. Kusalākusala-patisamdhānakathā	147
2. Salāyatanuppattikathā	147
3. Anantarapaccayakathā	148
4. Ariyarūpakathā	149

	PAGE
5. Añño anusayo 'ti kathā ...	149
6. Pariyuttānam cittavippayuttan 'ti kathā ...	150
7. Pariyāpannakathā ...	150
8. Avyākatakathā ...	151
9. Apariyāpannakathā ...	151

PANNARASAMO VAGGO.

1. Paccayakathā ...	152
2. Aññamaññapaccayakathā ...	152
3. Addhākathā ...	153
4. Khaṇalayamuhuttakathā ...	153
5. Āsavakathā ...	153
6. Jarāmaraṇakathā ...	153
7. Saññāvedayitakathā ...	154
8. Dutiyasaññāvedayitakatha ...	154
9. Tatiyasaññāvedayitakathā ...	154
10. Asaññāsattūpikathā ...	155
11. Kammupacayakathā ...	156

SOLASMO VAGGO.

1. Niggahakathā ...	158
2. Paggahakathā ...	158
3. Sukhānuppadānakathā ...	158
4. Adhigayha manasikārakathā ...	159
5. Rūpahetū 'ti kathā ...	160
6. Rūpam sahetukan 'ti kathā ...	160
7. Rūpam kusalākusalan 'ti kathā ...	160
8. Rūpam vipāko 'ti kathā ...	161
9. Rūpāvacarārūpāvacaran 'ti kathā... ...	161
10. Rūparāgo rūpadhātupariyāpanno arūparāgo arū- padhātupariyāpanno ...	161

SATTARASAMO VAGGO.

1. Atthi arahato puññupacayo 'ti kathā ...	163
2. Nathi arahato akālamaccū 'ti kathā ...	163
3. Sabham idam kammato 'ti kathā... ...	164

	PAGE
4. Indriyabaddhakathā	165
5. Thapetvā ariyamaggan 'ti kathā	167
6. Na vattabbam samgho dakkhinam patiganhātīti kathā...	167
7. Na vattabbam samgho dakkhinam visodhetīti kathā	168
8. Na vattabbam samgho bhuñjatīti kathā ...	168
9. Na vattabbam samghassa dinnam mahapphalan 'ti kathā	169
10. Na vattabbam buddhassa dinnam mahapphalan 'ti kathā...	169
11. Dakkhināvisuddhikathā... ...	170

ATTHĀRASAMO VAGGO.

1. Manussalokakathā	171
2. Dhammadesanākathā	171
3. Karunākathā	172
4. Gandhajātakathā	172
5. Ekamaggakathā	172
6. Jhānasamñkantikathā	173
7. Jhānantarikakathā	174
8. Samāpanno saddam sunātīti	175
9. Cakkhunā rūpam passatitikathā	176

EKŪNAVĀSATIMO VAGGO.

1. Kilesajahanakathā	177
2. Suññatākathā	177
3. Sāmaññaphalakathā	178
4. Pattikathā	179
5. Tathatākathā	179
6. Kusalakathā	179
7. Accantaniyāmakathā	180
8. Indriyakathā	181

VĀSATIMO VAGGO.

1. Asamcicca kathā	183
2. Nānakathā...	184

	PAGE
3. Nirayapālakathā	184
4. Tiracchānakathā	185
5. Maggakathā	186
6. Ānanakathā...	186

EKĀVĀSATIMO VAGGO.

1. Sāsanakathā	188
2. Avivittakathā	188
3. Samyojanakathā	189
4. Iddhikathā	189
5. Buddhakathā	190
6. Sabbadisākathā	190
7. Dhammakathā	191
8. Kammakathā	191

DVĀVĀSATIMO VAGGO.

1. Parinibbānakathā	193
2. Kusalacittakathā	193
3. Ānañjakathā	193
4. Dhammābhisañmayakathā	194
5. Sesāpi kathā	194
6. Anyākatakathā	195
7. Āsevanapaccayakathā	195
8. Khaṇikakathā	195

TEVĀSATIMO VAGGO.

1. Ekādhippāyakathā	197
2. Arahanṭavaññakathā	197
3. Issariyakāmakāritākathā	197
4. Patirūpakathā	198
5. Aparinippahannakathā	198

INDEX.

NAMES OF SECTS.

Attānantikā, 6	Kassapika, 2, 3, 4 ; I. 8
Adhiccasamuppannikā, 6	Gokulikā, 2, 4 ; II. 6
Andhakā, I. 9, 10 ; II. 5, 7, 8, 9 ; III. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 11, 12 ; IV. 8, 9, 10 ; V. 1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10 ; VI. 1, 5, 7, 8 ; VII. 7, 8, 9, 10 ; VIII. 1, 5, 7, 8 ; IX. 1, 4, 5, 11 ; X. 1 ; XI. 4, 7, 8 ; XIII. 7 ; XIV. 5, 6, 7, 8, 9 ; XV. 11 ; XVI. 8, 9, 10 ; XVII. 1 ; XVIII. 4, 5, 6, 7 ; XIX. 2 ; XX. 3, 4 ; XXI. 4, 5, 7, 8 ; XXII. 1, 2 ; XXIII. 1, 3, 4	Cetiyavādā, 2, 4 Channāgarikā, 2, 4
Aparaseliyā, 5 ; I. 9 ; II. 1, XIII. 4 ; XIV. 2 ; XVI. 4 ; XX. 6 ; XXII. 8	Theravādo, 2, 3, 4, 5
Amarāvikkhepikā, 6	Ditṭhadhammanibhānavādā, 6
Asaññilāovā, 6	Dhammaduttikā, 2, 4 Dhammaduttariyā, 2, 4
Ucchedavādā, 6	Nevasaññināsaññivādā, 6
Uttarāpathakā, IV. 1, 2, 3, 4, 6, 7 ; V. 2, 4 ; VI. 5, 6 ; IX. 3, 4, 6, 7 ; XI. 6 ; XII. 5, 8 ; XIII. 2, 3, 5, 8 ; XIV. 3, 4, 8, 9 ; XVI. 5 ; XVII. 11 ; XVIII. 3, 4, 5 ; XIX. 1, 5, 7 ; XX. 1 ; XXI. 1, 2, 7, 8 ; XXII. 3, 4, 5, 6, 7 ; XXIII. 2, 5	Pannattivādā, 2, 4 Pubbaseliyā, 5 ; I. 9 ; II. 1, 2, 3, 4 ; VI. 2, 3 ; VIII. 2, 3, 4, 10, 11 ; IX. 2, 8, 9, 10, 11 ; XII. 7 ; XIII. 4, 9, 10 ; XIV. 2 ; XVI. 4 ; XVIII. 8 ; XIX. 2, 3 ; XX. 6 ; XXII. 8
Ekaccasassatikā, 6	Bāhulikā, 2
Ekabbohārikā, 2, 4	Bahussutikā, 2, 4 Bhadrayānikā, 2, 4 ; II. 7
	Mahāsamāgītikā, 3
	Mahāsamāghikā, 2, 3 ; I. 2 ; X. 2, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11 ; XI. 1, 2, 5 ; XII. 1, 2, 3, 4 ; XIV. 1 ; XV. 1, 2, 6 ; XVI. 1 ; XVIII. 9 ; XXI. 3, 6
	Mahimsāsakā, 2, 4 ; II. 9 ; VI. 2, 6 ; VIII. 9 ; X. 2 ; XVI.

7 ; XVIII. 6 ; XIX. 8 ; XX. 5	Sabbathivādā, 2, 4 ; I. 2. 6 ; II. 7 ; XI. 6
Rajagirikā, 5; I. 9; VII. 1, 2, 3, 4, 5, 6 ; XIII. 1; XV. 9; XVII. 2, 3	Sammitiyā, 2, 4; I. 1, 2, 3, 4, 5 ; II. 7; III. 5, 7; VII. 5; VIII. 2, 7, 9, 10, 11; X. 2, 10; XI. 1; XIV. 7; XV. 11; XVI. 7, 8; XVIII. 7
Vajjiputtakā, 2, 3, 4 ; I. 1, 2 Vājiriyā, 5 Vibhajjavādī, 6 Vetulyakā, XVII. 6, 7, 8, 9, 10 ; XVIII. 1, 2; XXIII. 1	Sassatavādino, 6 Siddhatthikā, 5 ; I. 9 ; VII. 1, 2, 3, 4, 5, 6 ; XVII. 2, 3 Suttavādā, 3, 4
Samkantikā, 8, 4 Saññivādā, 6	Hetuvādā, XV. 5, 7, 8, 10 ; XVI. 8 ; XVII. 4, 5 ; XIX. 8 ; XX. 2; XXIII. 5 Hemavatakā, 5

SUBSCRIBERS TO THE PĀLI TEXT SOCIETY.

1. FIVE GUINEAS. (FOR SIX YEARS.)

- 1 Thomas Ashton, Esq., Manchester (for Owens College).
- 2 Balliol College, Oxford.
- 3 The Bangkok Royal Museum, Siam.
- 4 Cecil Bendall, Esq., British Museum.
- 5 and 6 The Asiatic Society of Bengal, Calcutta. (2 copies.)
- 7-12 The Chief Commissioner of British Burma.
(6 copies.)
- 13 The Calcutta University (Thacker).
- 14 L. T. Cave, Esq., 18, Lowndes Square, S.W.
- 15 The Ceylon Branch of the Royal Asiatic Society.
- 16 William Emmette Coleman, Esq., Chief Quarter-master's Office of San Francisco, California, U.S.
- 17 R. D. Darbshire, Esq., 26, George Street, Manchester.
- 18 Professor T. W. Rhys Davids, Ph.D., LL.D., 3, Brick Court, Temple, E.C.
- 19 Levi H. Elwell, Esq., Amherst College, Mass., U.S.A.
- 20 Donald Ferguson, Esq., "Ceylon Observer" Office, Colombo.
- 21 H. T. Francis, Esq., Gonville and Caius College, Cambridge.
- 22 Oscar Frankfurter, Esq., Ph.D., Bangkok, Siam.
- 23 Ralph L. Goodrich, Esq., Clerk of the United States Court, Little Rock, Arkansas, U.S.
- 24 Charles E. Grant, Esq., Fellow of King's College, Cambridge.
- 25 Dr. Edmond Hardy, Heppenheim, Hesse-Darmstadt.
- 26 Ralph Heap, Esq., Temple, London, E.C.
- 27 Professor Hillebrandt, Breslau.
- 28 W. W. Hunter, Esq., C.I.E., LL.D., etc., Calcutta.
- 29 The Indian Institute, Oxford.
- 30 Professor Jolly, The University, Würzburg.
- 31 Professor C. R. Lanman, Harvard University, Cambridge, Mass., U.S.
- 32 Dr. Bruno Lindner, The University, Leipzig.
- 33 The Manchester New College, 20, Gordon Square, W.C

34 Professor Max Müller, Oxford.

35 The Manchester Literary and Philosophical Society, 36,
George Street, Manchester.

36 The Manchester Free Reference Library.

37 The Rev. R. Morris, M.A., D.C.L., Wood Green, N.

38 Moung Hpo Mhyin, Esq., Rangoon.

39 The Münster University Library (Asher).

40 Professor Bunyiu Nanjio, the University, Tokio, Japan.

41 R. A. Neil, Esq., Fellow of Pembroke College, Cambridge.

42 S. d'Oldenbourg, Wasili Ostroff, 49, Szedni Prospect,
St. Petersburg.

43 W. P. Price, Esq., Tibberton Hall, Gloucester, Reform
Club, S.W.

44 W. H. Denham Rouse, Esq., Christ's College, Cambridge.

45 Professor Sayce, Oxford.

46 M. Emile Senart, de l'Institut, 16, Rue Bayard, Paris.

47-55 At the Siamese Legation, 23, Ashburn Place, W.:—
H.R.H. Prince Sonapandit, Bangkok, Private Secretary
to H.M. the King of Siam. (3 copies.)
H.R.H. Prince Swasti Prawatti, Bangkok.
Phya Damrong Raja Bolakhan (Secretary to the Lega-
tion).
Luang Vissesali, Esq. (Attaché to the Siamese Legation).
Nai S'Art (Military Attaché at Paris).
Nai Wonge (Civil Assistant at Paris).
Nai Pleng, Esq., c/o H.R.H. Prince Bijilprijakoru,
Bangkok.

56 Professor Maurice Straszewski, Krakau.

57 The Strasburg University Library (Trübner).

58 S. A. Strong, Esq., 1, Priory Grove, South Kensington, S.W.

59 Professor C. H. Tawney, Calcutta (H. S. King & Co).

60 K. T. Telang, Esq., High Court, Bombay.

61 Henry C. Warren, Esq., 67, Mount Vernon Street,
Boston, Mass., U.S.

62 T. Watters, Esq., H.M. Consular Service, China (Nutt).

63 W. B. Weeden, Esq., Providence, Rhode Island, U.S

64 Professor Dr. Ernst Windisch, The University, Leipzig.

65 The City Free Library, Zürich.

2. SUBSCRIBERS OF ONE GUINEA.

(To Dec. 31st, 1887.)

[Now that the stability of the Society is practically assured, the advantage of subscribing five guineas is earnestly commended to subscribers—the advantage, that is, not only to themselves of trouble saved, and of one year's subscription gained, but also to the Society of cash in hand, and of the difficulty and expense of collecting yearly subscriptions avoided.]

- 1 The Amsterdam University Library.
- 2 The Astor Library, New York, U.S.
- 3 M. A. Barth, 5, Rue du Vieux Colombier, Paris.
- 4 The Batavia Society of Arts and Sciences, Batavia,
Island of Java.
- 5 Professor Bhandarkar, Dekkan College, Poona.
- 6 The University Library, Berlin (Asher).
- 7 The Royal Library, Berlin (Asher).
- 8 Syed Ali Bilgrāmi, Hyderabad, Dekkan, India.
- 9 Professor M. Bloomfield, Johns-Hopkins University,
Baltimore, Maryland, U.S.
- 10 The Bodleian Library, Oxford.
- 11 The Bombay Asiatic Society (Trübner).
- 12-21 The Bombay Government. (10 copies.)
- 22 The Public Library, Boston, Mass., U.S.A. (Trübner).
- 23 E. L. Brandreth, Esq., 32, Elvaston Place, Queen's
Gate, S.W.
- 24 The Breslau University Library (Asher).
- 25 The Rev. Stopford Brooke, 1, Manchester Square, W.
- 26 The Brown University Library, Providence, Rhode
Island, U.S.
- 27 Professor Bühler, 27, Cottage Gasse, Währing, Vienna.
- 28 The University Library, Cambridge.
- 29 Professor J. E. Carpenter, Leathes House, 19, Fitz-
John's Avenue, N.W.
- 30-49 The Ceylon Government. (20 copies.)

- 50 The Copenhagen University Library.
- 51 Professor Cowell, 10, Scrope Terrace, Cambridge.
- 52 The University Library, Edinburgh.
- 53 Professor Fausböll, 46, Smale-gade, Westerbro, Kopenhagen, W.
- 54 M. Léon Feer, Bibliothèque Nationale, Paris.
- 55 The Göttingen University Library (Asher).
- 56 The Harvard College Library, Cambridge, Mass., U.S.
- 57 The Heidelberg University Library.
- 58 J. F. Hewitt, Esq., Devoke Lodge, Walton-on-Thames.
- 59–63 The India Office. (5 copies.)
- 64 The Johns-Hopkins University, Baltimore, Maryland, U.S.
- 65 Professor Jolly, The University, Würzburg.
- 66 K. F. Köhlers Antiquarium, Seeburgstrasse, Leipzig.
- 67 The Königsberg University Library.
- 68 Kanow Sten, Esq., Christiania, Sweden.
- 69 Professor Ernst Kuhn, 32, Hess Strasse, München.
- 70 The Leiden University Library.
- 71 The Liverpool Free Library.
- 72 Professor Ch. Michel, Ghent University, Belgium.
- 73 Professor Minayeff, The University, St. Petersburg.
- 74 The Royal Library, München (Asher).
- 75 The Bibliothèque Nationale, Paris (Sampson Low and Co.).
- 76 Ecole des Hautes Etudes, Paris.
- 77 The Peabody Institute, Baltimore, Maryland, U.S.
- 78 Professor Pischel, The University, Halle.
- 79 Dr. Edward D. Perry, Columbia College, New York City, U.S.
- 80 Robert A. Potts, Esq., 26, South Audley Street, W.
- 81 and 82 His Excellency Prince Prisdang (Siamese Minister to Germany), 28, Ashburn Place, W. (2 copies.)
- 83 Professor Rost, India Office Library, S.W.
- 84 Professor Roth, The University, Tübingen.
- 85 Vincent A. Smith, Esq., Bengal Civil Service, India.
- 86 The University Library, St. Petersburg (Trübner).

- 87 Mdlle. Moquin-Tandon, Château de Pauliac, par Saver-dun, Ariège.
- 88 Professor Teza, The University, Pisa.
- 89 Professor Tiele, Leiden.
- 90 V. Trencker, Esq., 34, Frederiksborg Gade, Copenhagen.
- 91 Messrs. Trübner, Ludgate Hill, E.C.
- 92 The Tübingen University Library.
- 93 Professor William J. Vaughan, Vanderbilt University, Nashville, Tennessee.
- 94 Professor Sir Monier Monier-Williams, Merton Lea, Oxford,
- 95 Dr. Williams' Library, Grafton Street, W.C.
- 96 Sydney Williams, Esq., 14, Henrietta Street, W.C.
- 97 Dr. H. Wenzel, 8, Upper Woburn Place, W.C.
- 98 The Würzburg University Library.
- 99 Luang nai Tej (Secretary to the Siamese Legation), 49, Rue de la Siam, Paris.
- 100 Khaon Patibhandhichit (Attaché to the Siamese Legation), 49, Rue de la Siam, Paris.

ACCOUNTS, 1889,

RECEIPTS, 1889.

PALI TEXT SOCIETY.

Texts Already Published.

[The first part of the *Ānguttara*, published separately in 1882, and the *Sutta Nipāta*, presented to the subscribers for 1885, are already out of print; and only a small number of copies of the other issues for 1882 and 1883 are in hand.]

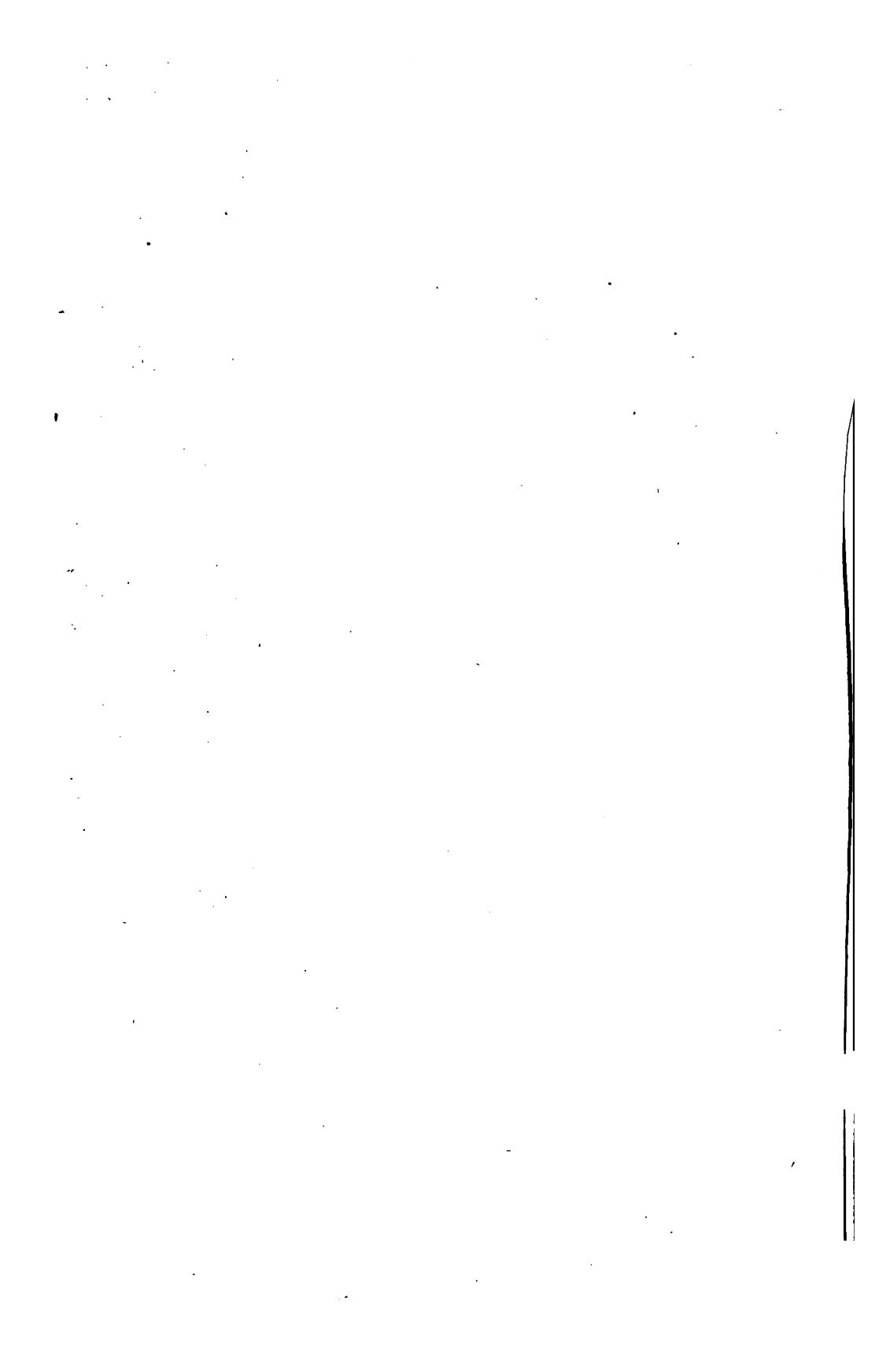
NAME OF TEXT.	YEAR.	EDITOR.
1.* <i>Anāgata Vansā</i> ...	1886	Prof. Minayeff.
2. <i>Ānguttara</i> , Part I. ...	1885	Dr. Morris.
3. " , Part III. ...	1888	Dr. Morris.
4.* <i>Abhidhammattha Samgaha</i> ...	1884	Prof. Rhys Davids.
5. <i>Āyāraṅga Sutta</i> ...	1882	Prof. Jacobi.
6. <i>Udāna</i> ...	1885	Dr. Paul Steinthal.
7. * <i>Kathā Vatthu Pakarana</i> } Atthakathā ...	1889	Prof. Minayeff.
8.* <i>Khudda- and Mūla-Sikkhā</i> ...	1883	Dr. Ed. Müller.
9.* <i>Gandha Vansā</i> ...	1886	Prof. Minayeff.
10. <i>Cariyā Pitaka</i> ...	1882	Dr. Morris.
11.* <i>Chakesa Dhātu Vansā</i> ...	1885	Prof. Minayeff.
12.* <i>Tela Katāha Gāthā</i> ...	1884	Gooneratne, Mudaliyār.
13. <i>Thera Gāthā</i> ...	1883	Prof. Oldenberg.
14. <i>Theri Gāthā</i> ...	1883	Prof. Pischel.
15.* <i>Dāthā Vansā</i> ...	1884	Prof. Rhys Davids.
16. <i>Dhamma Samgaṇi</i> ...	1885	Dr. Ed. Müller.
17. <i>Dīgha Nikāya</i> , Vol. I. ...	1889	Prof. Rhys Davids & Prof. Carpenter.
18.* <i>Pajja Madhu</i> ...	1887	Gooneratne, Mudaliyār.
19.* <i>Pañca Gati Dipana</i> ...	1884	M. Léon Feer.
20. <i>Puggala Paññatti</i> ...	1883	Dr. Morris.
21. <i>Peta Vatthu</i> ...	1889	Prof. Minayeff.

NAME OF TEXT.	YEAR.	EDITOR.
22. Buddha Vansā ...	1882	Dr. Morris.
23. Majjhima Nikāya, Part I. ...	1887	Mr. V. Trenckner.
24. Samyutta Nikāya, Part I. ...	1884	M. Léon Feer.
,, Part II. ...	1888	M. Léon Feer.
25.*Saddhammopāyana ...	1887	Dr. Morris.
26.*Sandesa Kathā ...	1885	Prof. Minayeff.
27.*Simā Vivāda Vinicchaya Kathā	1887	Prof. Minayeff.
28. Sutta Nipāta, Part I. ...	1884	Prof. Fausböll.
29. Sumanigala Vilāsinī, Part I....	1886	{ Prof. Rhys Davids & Prof. Carpenter.
30. Vimāna Vatthu ...	1886	{ Gooneratne,Muda- liyār.

* Those texts marked with an asterisk appeared in the Journal.

The Gresham Press,
UNWIN BROTHERS,
CHILWORTH AND LONDON.

**14 DAY USE
RETURN TO DESK FROM WHICH BORROWED
LOAN DEPT.**

**This book is due on the last date stamped below, or
on the date to which renewed.**

Renewed books are subject to immediate recall.

LD 21-50m-8,'57
(C8481s10)476

**General Library
University of California
Berkeley**

535937

PK 4541
P4
r-21

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY

PALI TEXT SOCIETY.

Texts Already Published.

[The first part of the Āṅguttara, published separately in 1882, and the Sutta Nipāta, presented to the subscribers for 1885, are already out of print; and only a small number of copies of the other issues for 1882 and 1883 are in hand.]

NAME OF TEXT.	YEAR.	EDITOR.
1.*Ānāgathā Vaiśa ...	1886	Prof. Minayeff.
2. Āṅguttara, Part I. ...	1885	Dr. Morris.
3. " Part III. ...	1888	Dr. Morris.
4.*Abhidhammattha Saṃgaha ...	1884	Prof. Rhys Davids.
5. Āyāraṅga Sutta ...	1882	Prof. Jacobi.
6. Udāna ...	1885	Dr. Paul Steinthal.
7. *Kathā Vatthu Pakarana } Atthakatluā ...	1889	Prof. Minayeff.
8.*Khudda- and Mūla-Sikkhā ...	1883	Dr. Ed. Müller.
9.*Gandha Vaṇsa ...	1886	Prof. Minayeff.
10. Cariyā Pitaka ...	1882	Dr. Morris.
11.*Chakesa Dhātu Vaiśa ...	1885	Prof. Minayeff.
12.*Tela Kaṭāḥā Gāthā ...	1884	Gooneratne, Muda-liyār.
13. Thera Gāthā ...	1883	Prof. Oldenberg.
14. Theri Gāthā ...	1883	Prof. Pischel.
15.*Dāthā Vaiśa ...	1884	Prof. Rhys Davids.
16. Dhamma Saṃgaṇī ...	1885	Dr. Ed. Müller.
17. Digha Nikāya, Vol. I. ...	1889	Prof. Rhys Davids & Prof. Carpenter.
18.*Pajja Madhu ...	1887	Gooneratne, Muda-liyār.
19.*Pañca Gaṭṭi Dipana ...	1884	M. Léon Feer.
20. Puggala Paññatti ...	1883	Dr. Morris.
21. Peta Vatthu ...	1889	Prof. Minayeff.
22. Buddha Vaiśa ...	1882	Dr. Morris.
23. Majjhima Nikāya, Part I. ...	1887	Mr. V. Trenckner.
24. Samyutta Nikāya, Part I. ...	1884	M. Léon Feer.
Part II. ...	1888	M. Léon Feer.
25.*Saddhammopāyana ...	1887	Dr. Morris.
26.*Sandesa Katha ...	1885	Prof. Minayeff.
27.*Simā Vivāda Vinicchaya Kathā	1887	Prof. Minayeff.
28. Sutta Nipāta, Part I. ...	1884	Prof. Fausböll.
29. Sumaṅgala Vilāsini, Part I. ...	1886	Prof. Rhys Davids & Prof. Carpenter.
30. Vimāna Vatthu ...	1886	Gooneratne, Muda-liyār.

* Those texts marked with an asterisk appeared in the Journal.